

Dr. Á. Dávid-Kacsó, Dr. I. Orzea, Dr. S. Raiu, Dr. M. Roth
(coord. Maria Roth)

RAPORT DE CERCETARE

Joining Forces România

Evaluarea climatului școlar

Salvați Copiii

SOS SATELE
COPILOR
ROMÂNIA

Terre des hommes
Sprijin copiilor.

World Vision

RISOPRINT

Cluj-Napoca • 2021

Dr. Á. Dávid-Kacsó, Dr. I. Orzea, Dr. S. Raiu, Dr. M. Roth
(coord. Maria Roth)

RAPORT DE CERCETARE

Joining Forces România

Evaluarea climatului școlar

Toate drepturile rezervate autorilor & Editurii Risoprint

*Editura **RISOPRINT** este recunoscută de C.N.C.S.
(Consiliul Național al Cercetării Științifice).
www.risoprint.ro www.cncs-uefiscdi.ro*

Opiniile exprimate în această carte aparțin autorilor și nu reprezintă punctul de vedere al Editurii Risoprint. Autorii își asumă întreaga responsabilitate pentru forma și conținutul cărții și se obligă să respecte toate legile privind drepturile de autor.

Toate drepturile rezervate. Tipărit în România. Nicio parte din această lucrare nu poate fi reprodusă sub nicio formă, prin niciun mijloc mecanic sau electronic, sau stocată într-o bază de date fără acordul prealabil, în scris, al autorilor.

All rights reserved. Printed in Romania. No part of this publication may be reproduced or distributed in any form or by any means, or stored in a data base or retrieval system, without the prior written permission of the author.

ISBN 978-973-53-2769-9

EVALUAREA CLIMATULUI ȘCOLAR - RAPORT DE CERCETARE

Autorii:

**Dr. Á. Dávid-Kacsó, Dr. I. Orzea, Dr. S. Raiu, Dr. M. Roth
(coord. Maria Roth)**

Director editură: GHEORGHE POP

Copertă:
PREMIERE M

CUPRINS:

Lista abrevierilor	5
EVALUAREA CLIMATULUI ȘCOLAR. SINTEZĂ.....	6
1 CLIMATUL ȘCOLAR ȘI FACTORII LUI	16
1.1 Actualitatea cercetării	16
1.2 Modelul socio-ecologic de analiză a succesului școlar și factorii săi	18
1.3 Definirea climatului școlar și factorii lui	19
1.4 Pârghiile de acțiune privind climatul școlar	21
2 METODOLOGIA CERCETĂRII.....	23
2.1 Scopul și obiectivele cercetării	23
2.2 Derularea cercetării.....	24
2.3 Etica cercetării.....	26
2.4 Strategia de eșantionare	26
2.5 Culegerea de date	27
2.6 Pregătirea chestionarelor.....	27
2.7 Consultarea elevilor și pilotarea chestionarelor	28
2.8 Prezentarea scalelor cu datele lor psihometrice rezultate în urma cercetării	28
3 ANALIZA CLIMATULUI ȘCOLAR LA NIVEL PRIMAR	37
3.1 Profilul climatului școlar pentru nivelul primar	37
3.2 Discutarea rezultatelor studiului la nivel primar	45
4 ANALIZA CLIMATULUI ȘCOLAR LA NIVEL GIMNAZIAL.....	52
4.1 Profilul climatului școlar la nivel gimnazial	52
4.2 Discutarea rezultatelor studiului la nivel gimnazial	62
5 ANALIZA CLIMATULUI ȘCOLAR LA NIVEL LICEAL.....	68

5.1	Profilul climatului școlar la nivelul claselor liceale din proiect	68
5.2	Discutarea rezultatelor studiului la nivel liceal	82
6	REZULTATE PE DIMENSIUNI ȘI COMPARAȚII ÎNTRE NIVELE	90
6.1	Relația cu școala	90
6.2	Relația cu colegii.....	91
6.3	Relația cu cadrele didactice	92
6.4	Violența în școală	92
6.5	Efectul relațiilor elevi-cadre didactice și elevi-elevi.....	93
7	EVALUAREA ȘCOLILOR DIN PERSPECTIVA CLIMATULUI ȘCOLAR.....	96
7.1	Evaluarea climatului școlar - punct de plecare pentru proiecte participative ale elevilor	96
7.2	Modalități de utilizare a instrumentului PCȘ	98
7.3	Propuneri pentru valorificarea instrumentului.....	99
7.4	Implicarea cadrelor didactice în analiza rezultatelor	100
7.5	Implicarea elevilor în schimbări la nivelul școlilor	102
8	METODOLOGIA FACILITĂRII PARTICIPĂRII LA PROIECTE	105
8.1	Fazele activităților de tip participativ.....	105
8.2	Derularea unor sesiuni participative cu elevii.....	106
8.3	Evaluarea implicării în proiecte participative.....	112
9	INTERPRETĂRI, DIRECȚII DE ACȚIUNE ȘI RECOMANDĂRI	114
9.1	Interpretarea rezultatelor cercetării și direcții de acțiune	114
9.2	Concluzii și recomandări	120
	BIBLIOGRAFIE	124
	ANEXE.....	128

Lista abrevierilor

CCD	Casa Corpului Didactic
CE	Consiliul Elevilor
CJRAE	Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională
CMBRAE	Centrul Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională
Cα	Coeficientul de consistență internă Cronbach alpha
DS	Deviația standard
FRA	Agenția UE pentru drepturi fundamentale
GCE	Grup Consultativ de Elevi
GDPR	Regulamentul general privind protecția datelor
ISE	Institutul de Științe ale Educației
ISJ	Inspectoratul Școlar Județean
IRSE	Indice de risc socio-educational
JF	Alianța Joining Forces
M	Media
MEN	Ministerul Educației Naționale
PCȘ	Profilul Climatului Școlar (chestionarul de evaluare)
PCȘ-P	Profilul Climatului Școlar pentru ciclul primar
PCȘ-G	Profilul Climatului Școlar pentru ciclul gimnazial
PCȘ-L	Profilul Climatului Școlar pentru ciclul liceal
PISA	Programme for International Student Assessment
PSS	Profilul Succesului Școlar
P4P	Participare pentru Protecție [Participation for Protection (în original)]
SIIR	Sistemul Informatic Integrat al Învățământului din România
SSP	School Success Profile
UBB	Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca
UE	Uniunea Europeană
WVR	World Vision România

EVALUAREA CLIMATULUI ȘCOLAR. SINTEZĂ

În contextul inițiativei „*Joining Forces România*”, organizațiile Terre des hommes Elveția (delegația din România), Salvați Copiii România, SOS Satele Copiilor România și World Vision România au lansat inițiativa *Evaluarea climatului școlar* cu participarea unor instituții de învățământ contractate ca parteneri (școli gimnaziale și licee din 12 județe, care deservește comunități dezavantajate). Consorțiul de organizații și cercetători are ca scop colectarea opiniei elevilor despre climatul școlar: relația dintre elevi, relația dintre elevi și cadre didactice, siguranța din școală și atmosfera de învățare, urmând ca ulterior să propună recomandări de îmbunătățire a climatului școlar.

Derulându-se în perioada octombrie 2020 - martie 2021, cercetarea denumită *Profilul climatului școlar* s-a realizat în condițiile speciale din contextul pandemiei globale COVID-19, ca urmare interacțiunea față în față cu cadrele didactice și cu elevii școlilor a fost mult îngreunată. Astfel, activitățile de cercetare s-au desfășurat în condițiile create de tehnologia digitală, atât pentru pregătirea și pentru colectarea datelor, cât și pentru comunicarea cu conducerea școlilor, cadrele didactice, părinții și elevii.

Abordarea definitorie a acestei cercetări este de a pune copiii în centrul preocupărilor, de a-i sprijini să-și exprime părerea și de a le crea oportunități pentru a participa prin proiecte, în calitate de agenți ai schimbării, la îmbunătățirea climatului școlar, astfel ca experiențele și opiniile lor să contribuie la găsirea de soluții privind problemele de azi ale școlilor. Abordarea este una bazată pe drepturile copiilor, plasând principiile participării și incluziunii, nediscriminării și egalității în centrul preocupărilor de îmbunătățire a climatului școlar. Prin întărirea capacității școlilor de a încuraja elevii să-și exprime părerile privind climatul din școală, consorțiul *Joining Forces România* contribuie la eforturile de reformare a sistemului românesc de educație.

Consortiul se constituie într-o platformă care susține implementarea de practici bazate pe date de cercetare, punând la dispoziția școlilor rapoartele privind *Profilul climatului școlar* din toate cele 15 școli participante (vezi Anexa 1), cuprinzând date individualizate pe școli, pe baza cărora elevii, în colaborare cu profesorii din școală, pot și sunt încurajați să construiască propriile proiecte, care să pozitivizeze climatul școlar în direcțiile dorite de ei și considerate prioritare. Aplicând principiile ascultării copiilor și participării lor la decizii, datele obținute din cercetare sunt oferite elevilor și cadrelor didactice, devenind puncte de pornire centrale pentru implicarea lor în activități de îmbunătățire a climatului școlar. Urmând această metodologie, a reieșit că tematica proiectelor realizate de elevi pentru îmbunătățirea climatului din școală a oferit participanților posibilitatea de a pune în discuție principiul incluziunii școlare, al nediscriminării și al egalității de șanse, menite să reducă inegalitățile de șanse existente azi în sistemul educațional românesc.

Aspectele cheie acoperite de **chestionarul Profilul climatului școlar (PCS)** sunt următoarele: satisfacția școlară, atractivitatea și atașamentul față de școală, implicarea elevilor în viața și deciziile din școală, caracterul incluziv al școlii și percepția egalității de șanse, climatul educațional al școlii și centrarea educației pe elev, sprijinul elevilor din partea cadrelor didactice și conflictele cu cadrele didactice, sprijinul elevilor din partea colegilor și relațiile dintre elevi, comportamentele dezadaptative ale elevilor și implicarea elevilor în comportamente violente, bullying-ul, cei care comit agresiunile, locul în care are loc violența și modalitățile la care recurg elevii pentru a solicita

ajutor, violență din partea adulților și modalitățile la care recurg elevii pentru a solicita ajutor; dotările școlii și dotările din familie, atitudinea față de învățământul practicat online.

Contextul național

Începând cu 22 noiembrie 2019, legea educației a fost modificată, interzicând toate formele de violență psihologică/bullying, iar normele metodologice (legislația secundară) necesare pentru a permite implementarea legii au intrat în vigoare la 11 iunie 2020. Noile reglementări stabilesc cadrul legal pentru un mecanism flexibil de intervenție în situații de bullying în școli, prin promovarea unor activități care vizează prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență și prin elaborarea propriilor strategii și planuri de acțiune, pentru a asigura și menține un climat școlar adecvat, condiție prealabilă pentru prevenirea bullying-ului, dar și pentru o educație de calitate. Cercetarea a avut în vedere o serie de analize recente privind climatul școlar și bunăstarea elevilor, violența și bullying-ul în școli, dar și situația participării elevilor la sistemul de învățământ din România (Mitulescu et al., 2015; Salvați Copiii, 2016; MEN, 2020; Comisia Europeană, 2018; Human Catalyst, 2018; Marin et al., 2020).

Conceptul de climat școlar

Climatul școlar se referă la calitatea vieții școlare, reflectând normele, valorile, relațiile interpersonale, practicile de predare-învățare și de conducere a școlilor. Un mediu școlar sigur și suportiv, în care elevii au relații sociale pozitive și în care sunt respectați, implicați în munca școlară, unde li se cultivă sentimentul valorii personale, devine un climat care își pune favorabil amprenta asupra evoluției lor psihice, sociale și școlare.

Așadar, conceptul de climat școlar trebuie înțeles sistemic și multidimensional, fiind un rezultat al interrelațiilor complexe dintre elevi, cadrele didactice, managerii instituției școlare și cultura organizațională a școlii, respectiv a comunității. Relațiile dintre elevi și cadrele didactice, relațiile dintre colegi, siguranța în școală, cultura și practicile incluzive și participarea elevilor la viața și deciziile din cadrul școlii sunt elementele de bază care definesc climatul școlar. În concepția sistemelor ecologice a lui Bronfenbrenner (1979) la nivelul acestor aspecte pot fi detectați factori de risc și factori de protecție, al căror raport conduce la un anumit grad de satisfacție cu climatul școlar.

În studiul climatului școlar am pornit de la cercetările anterioare, care au arătat că modul în care elevul percepe sprijinul, indiferența sau nemulțumirea din partea cadrelor didactice, acceptarea sau respingerea din partea colegilor, excluderea sau incluziunea, acceptarea sau discriminarea, egalitatea de șanse sau preferențialitatea în notare, crearea sau nu a unor oportunități pentru implicarea elevilor sunt, toate, interconectate cu motivația pentru învățare și răspunsul elevilor la sarcinile școlare și comportamentul elevilor în școală (Hărăguș et al., 2014; Orzea, 2016; Angi, 2019).

Abordarea cercetării

Pentru construirea metodologiei de cercetare am preluat unele din instrumentele de lucru dovedite utile în studiile de specialitate internaționale și românești de până acum (Bowen și Richman, 2005; David Kacso, 2010; Hărăguș et al., 2014; Orzea, 2016; Human Catalyst, 2020, Olweus, 1996) care arată că sprijinul primit din partea profesorilor, siguranța școlii în care învață, climatul de

învățare din clasă, satisfacțiile oferite de școală, comportamentul prietenilor, dotările școlii, cooperarea dintre elevi și cea dintre cadre didactice și elevi sunt factorii centrali ai climatului școlar și influențează clar succesul procesului de învățământ. Deși prezenta cercetare nu are ca scop o nouă verificare a unor ipoteze legate de rolul acestor factori, analizele efectuate în urma aplicării chestionarului confirmă odată în plus importanța factorilor climatului școlar amintiți.

Ca **obiective principale** ale cercetării, am urmărit:

- Crearea unui *instrument de evaluare* a factorilor de protecție și de risc ai climatului școlar pentru toate cele trei nivele ale școlii.
- Elaborarea unor *profile de climat școlar (PCȘ)* individualizate, pentru lotul de 15 școli generale și licee propuse de Joining Forces România.
- În concepția *practicii bazate pe date*, elaborarea unor metodologii de intervenție pentru îmbunătățirea climatului școlar, în care elevii să fie încurajați să dezvolte **proiecte de schimbare** pornind de la analiza PCȘ a propriei școli.

Analizele privind rezultatele chestionarului PCȘ și profilele școlilor elaborate pe baza chestionarelor adunate au permis interpretarea rezultatelor obținute pe parcursul cercetării și au dus la construirea unor proiecte interesante ale elevilor din școlile participante. Acestea au constituit punctul de plecare al unei metodologii de intervenție, aplicabile în școli, pentru încurajarea elevilor de toate vârstele, în planificarea și derularea unor proiecte proprii de îmbunătățire a climatului școlar.

Instrumentul folosit în evaluarea climatului școlar

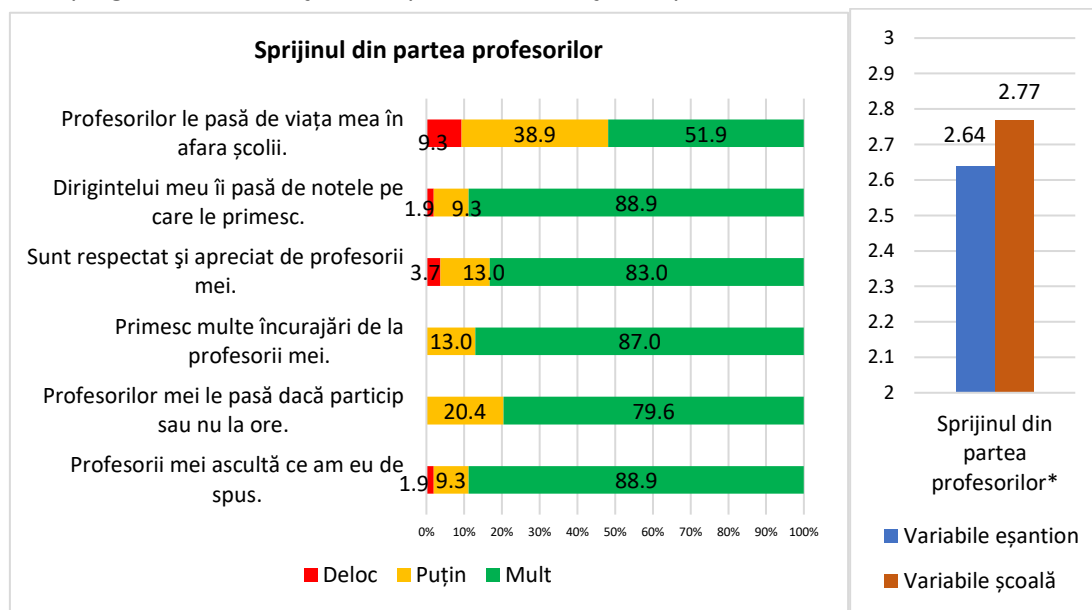
Chestionarul a adunat scalele folosite în literatura de specialitate pentru evaluarea principalelor domenii ale climatului școlar. Aspectele acoperite de chestionarul Profilul Climatului Școlar (PCȘ) sunt următoarele: satisfacția școlară, scală preluată din chestionarul Profilul succesului școlar, adaptat și validat în România de Hărăguș et al. (2014), pe baza „School Success Profile (SSP)”, elaborat Bowen și Richman (2005); atractivitatea și atașamentul față de școală (Cocoradă et al., 2018); implicarea elevilor în viața și deciziile din școală (SSP); caracterul incluziv al școlii (Booth și Ainscow, 2005) și percepția egalității de șanse (SSP, adaptarea autorilor acestei cercetări); climatul educațional al școlii și centrarea educației pe elev (SSP); sprijinul elevilor din partea cadrelor didactice (SSP) și conflictele cu cadrele didactice (Orzea, 2016); sprijinul elevilor din partea colegilor și relațiile dintre elevi (SSP și Cocoradă et al., 2018); comportamentele dezadaptative ale elevilor și implicarea elevilor în comportamente violente (SSP); bullying-ul (Olweus, 1996), cei care comit agresiunile, locul în care are loc violența și modalitățile la care recurg elevii pentru a solicita ajutor (Olweus, 1996); violența din partea adulților și de asemenea modalitățile de apelare a ajutorului la care elevii recurg (Olweus, 1996), completate de autorii cercetării); dotările școlii și dotările din familie, precum și atitudinea față de învățământul online (Youthtruth, 2020).

După aplicarea chestionarului pe întreg lotul, datele psihometrice au fost recalulate: media (M), deviația standard (DS) și coeficientul de consistență internă Cronbach alpha ($C\alpha$). În urma informațiilor primite ca urmare a aplicării scalelor, am restructurat ulterior unele dintre scale, regrupând unii itemi, pentru o mai mare consistență și pentru a scurta chestionarele la toate cele trei nivele (*a se vedea Anexele 3.1, 4.1 și 5.1*). La fiecare nivel, ultima întrebare a chestionarului a vizat dorințele elevilor de a schimba ceva în școală, sub forma unei întrebări deschise, prin care am

invitat elevii să își exprime nevoile de îmbunătățire a climatului școlii: Ce schimbări ți-ai dori în școala ta, ca să poți învăța cu plăcere?

Sumarul rezultatelor cercetării

În urma aplicării scalelor am procedat la realizarea profilelor individuale ale școlilor cu cel puțin 30 de chestionare pe nivel și apoi la prezentarea rezultatelor celor trei cicluri școlare. În aceste profile școlare am identificat coordonatele care pot prezenta riscuri și acelea care reprezintă resurse ale fiecărei școli. Aceste profile individualizate pe școli au fost transmise directorilor școlilor participante la cercetare, pentru a fi discutate de conducerea școlii, de colectivul de cadre didactice și de elevii din clasele care au participat la cercetare, pentru a identifica direcțiile pe care s-ar putea acționa pentru îmbunătățirea climatului școlar. Pentru exemplificarea modului de lucru pentru elaborarea profilelor și a diferențelor dintre școli și media lotului, ilustrăm prezentarea rezultatelor la itemii uneia din cele 16 scale, anume *sprijinul din partea profesorilor*, nivel gimnaziu. La această scală se poate vedea că rezultatele școlii reprezentate sunt semnificativ mai mari decât media lotului cercetat, pragul de semnificație fiind pentru această școală $p < 0,01$.

Graficul 1.1 Ilustrarea diferențelor dintre datele scalei „Sprijinul din partea profesorilor” la școala X și media școlilor din lotul cercetat (nivel gimnazial)

Graficele au fost însoțite de scurte interpretări ale rezultatelor, atrăgând atenția asupra aspectelor pozitive, care constituie resurse ale școlii, asupra celor de risc și asupra zonei mai mult sau mai puțin neutre, denumite ca zonă de atenționare:

Marea majoritate a elevilor respondenți se consideră ascultați și respectați de profesorii lor în această școală (peste 88%). Totuși, un procent de 16% de elevi nu se simt apreciați deloc sau se simt apreciați puțin de către profesori. Un procent ridicat de elevi (87%) susțin că se simt încurajați de către profesori. Datele reflectă faptul că elevii simt că dirigintele le urmărește situația școlară (88,9%), însă doar jumătate dintre ei (51,9%) consideră că profesorii doresc să cunoască și să înțeleagă viața lor în afara școlii. Comparativ cu întregul lot de școli din această cercetare, sprijinul

resimțit de elevii acestei școli din partea profesorilor este perceput semnificativ mai ridicat decât media eșantionului ($p < 0,01$).

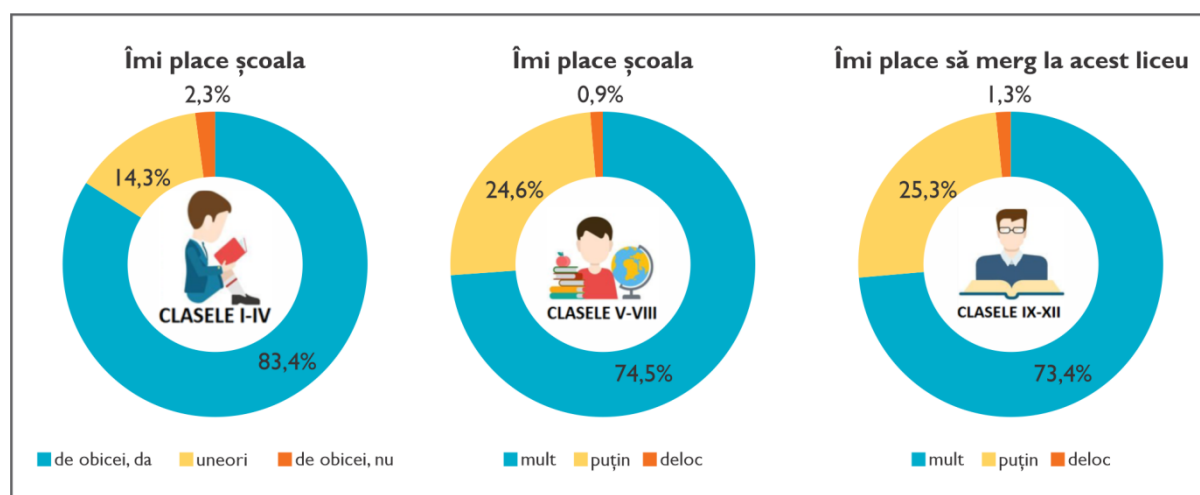
Așadar, în *Profilul fiecărei școli și în profilul ciclului din cadrul lotului* este descris procentul elevilor care se declară nemulțumiți sau care menționează frecvența mare a unor comportamente periculoase și care se constituie ca și **categorii de risc**; cei nehotărâți sau care aleg răspunsurile de mijloc intră în **zona de atenționare**; cei mulțumiți vor constitui categoria de elevi care **percep aspecte pozitive, adică resurse** (avantaje) pentru aspectele menționate. Pentru a ilustra aceste repartiții am folosit culorile roșu, galben și verde. Aceste delimitări procentuale pe diferenții itemi sunt cele care pot fi folosite ca puncte de reper pentru inițierea unor schimbări. De exemplu, în graficul 1.1, de mai sus (care prezintă datele unei școli mici, cu un indice de risc socio-educational ridicat), la factorul relația de sprijin din partea cadrelor didactice, am prezentat și un grafic reprezentând poziționarea acestei școli față de media școlilor din lotul de cercetare. Se poate vedea că școala are indicatori peste media școlilor cuprinse în cercetare, diferența fiind semnificativă.

Analiza datelor pe întregul lot indică rezultate relevante pentru școlile investigate, prezentate aici pe dimensiunile de bază ale chestionarului: relațiile cu școala, cu cadrele didactice, cu ceilalți colegi, violența și relațiile dintre aceste aspecte:

Relația cu școala

În privința implicării elevilor în viața școlii, jumătate dintre elevii ciclului primar (51,4%) nu se simt consultați în privința alegerii temelor, 28,1% dintre ei nu participă „niciodată” la alegerea responsabilului clasei și numai 12,6% dintre elevi susțin că „deseori” orele se desfășoară pe baza propunerilor elevilor. Procentele sunt destul de asemănătoare în ciclul gimnazial, unde 30,8% nu se simt implicați (acoperind categoriile „puțin” sau „deloc”) în discutarea problemelor școlii și ale clasei și doar 21,6% consideră că unele ore se desfășoară pe baza propunerilor elevilor. Acest procent scade la 19,3% în cazul liceenilor și doar 54,7% dintre ei susțin că elevii sunt consultați în alegerea opționalilor.

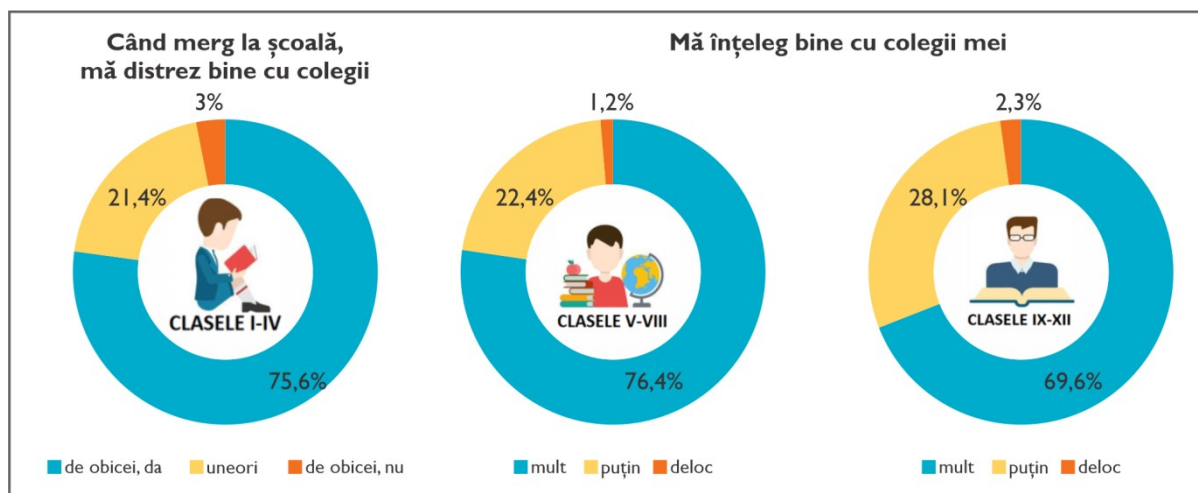
Deși elevii din primar sunt mult mai atrași de școală decât cei mai mari, deja în ciclul primar fiecare al șaselea elev (16,7%) consideră că „de obicei” sau „uneori” nu este plăcută frecventarea școlii. În rândul elevilor din ciclul gimnazial și liceal este și mai ridicat procentul celor cărora școala nu le place: 25,6% dintre elevii ciclului gimnazial și 26,7% dintre elevii din cel liceal afirmă că frecventarea școlii nu e „deloc” sau e „puțin” plăcută (graficul 1.2).

Graficul 1. 2. Satisfacția cu școala de-a lungul ciclurilor școlare

Relația cu colegii

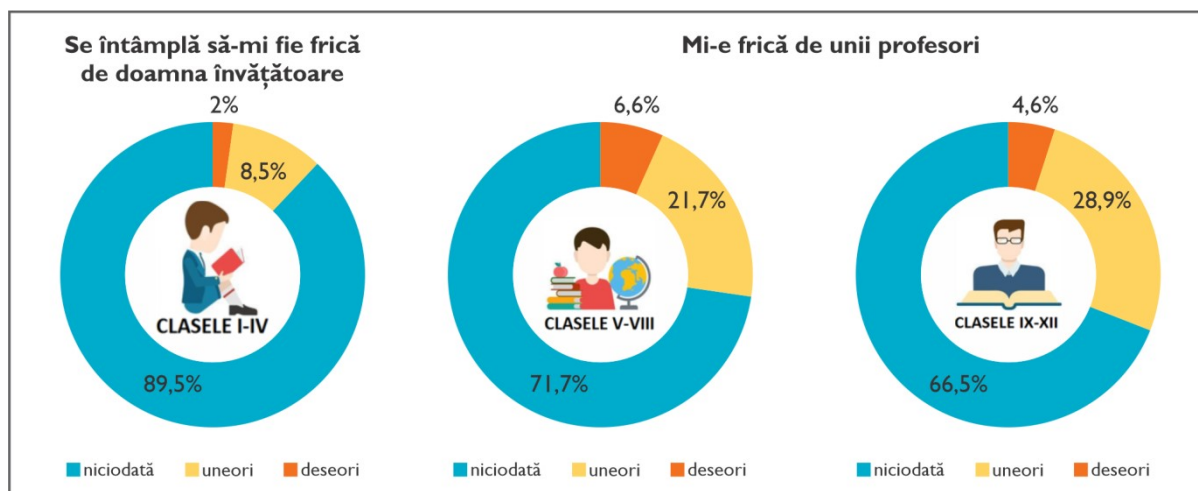
Rezultatele cu privire la relațiile cu colegii arată că 24,4% dintre elevii din ciclul primar susțin că de obicei nu se simt bine cu colegii. Procentul este asemănător în ciclul gimnazial, unde 23% declară că se înțeleg puțin sau deloc cu colegii, iar în liceu acest procent ajunge la 30,4%. Cu toate că procentul elevilor care se înțeleg bine cu colegii este ridicat (76,4% în gimnaziu și 69,6% în liceu), 49,4% dintre elevii ciclului gimnazial ar avea rețineri să discute probleme personale cu colegii, iar în rândul liceenilor acest procent crește până la 53,1% (graficul 1.3).

Graficul 1.3. Relația elevilor cu colegii de-a lungul ciclurilor școlare

Relația cu cadrele didactice

Frica de cadrele didactice, percepția distanței dintre acestea și familiile elevilor, care uneori se află în diverse situații dificile de viață, reduc motivația pentru învățare și scad încrederea elevilor în capacitatea cadrului didactic să îi înțeleagă și să le ofere sprijin (graficul 1.4).

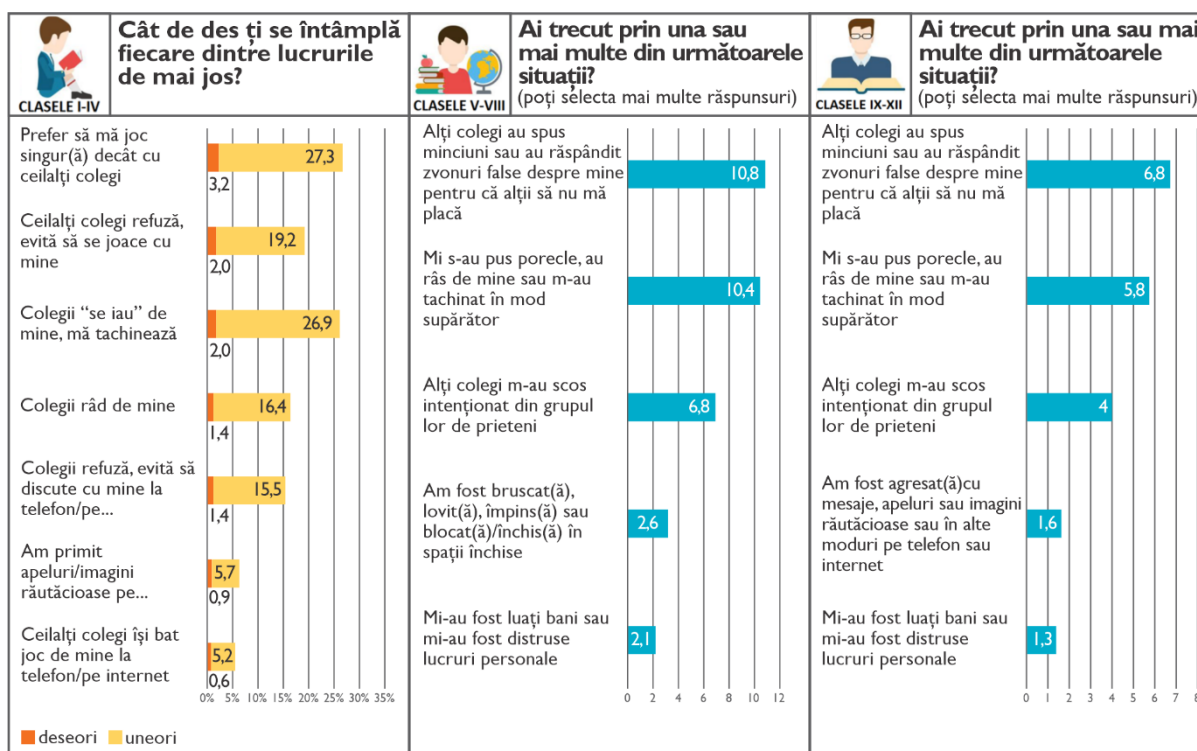
Graficul 1. 4. Frica elevilor față de profesori

Violența în școală

În privința violenței școlare, cele mai frecvente forme de agresiune între elevi au fost cele verbale: răspândirea de zvonuri false și tachinarea celorlalți (ambele suferite în proporție de 10% de respondenții din ciclul gimnazial și 5,8%, respectiv 6,8% în rândul elevilor din liceu).

Procentele care indică diferite forme grave de victimizare nu sunt mari (la gimnaziu: am fost bruscat/ă, 2,6%, am fost scos/scoasă intenționat din grupul de prieteni, 6,8%; mi-au fost luați banii, 2,1%; la liceu: am fost scos/scoasă intenționat din grupul de prieteni, 4%, mi-au fost luați banii, 1,3%), dar ele pot avea urmări grave și de aceea ele constituie avertismente care trebuie luate în serios (graficul 1.5).

Dirigintele clasei (menționat de 32,9% dintre respondenții din gimnaziu și 27,4% dintre liceeni), precum și cei din direcțiunea școlii (menționați de aproape un sfert dintre respondenții de la gimnaziu, dar și în liceu) sunt considerate persoanele care intervin cel mai frecvent în cazul unei agresiuni ce are loc în școală, între elevi, restul răspunsurilor sunt mai fragmentate (graficul 1.5).

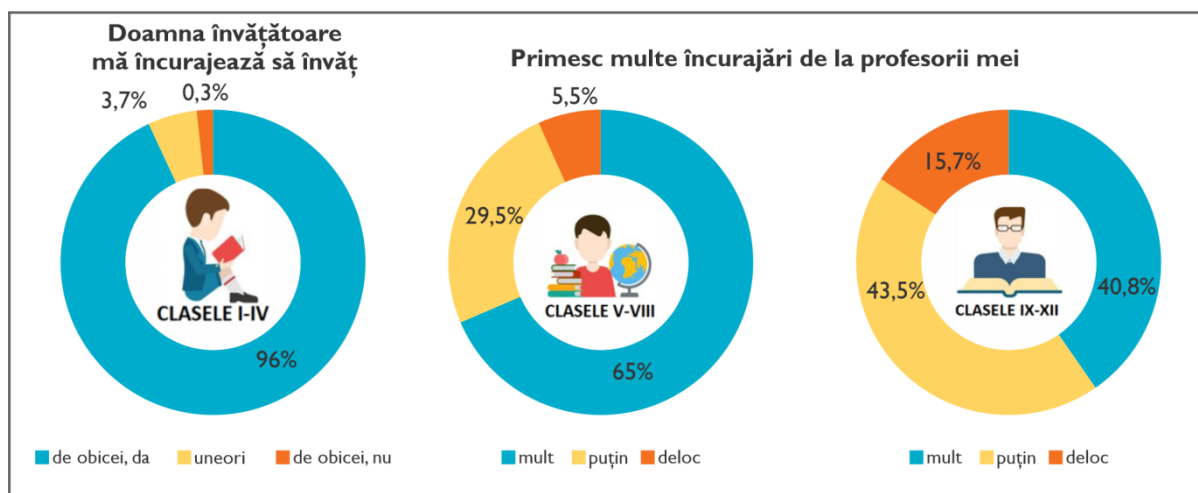

Graficul 1. 5. Formele de violență suferite de elevi de-a lungul ciclurilor școlare

Importanța relațiilor elevi-cadre didactice și elevi-elevi

Încurajările primite din partea cadrelor didactice arată o tendință descrescătoare odată cu înaintarea spre nivele școlare superioare: 96% dintre elevii din ciclul primar consideră că primesc multe încurajări din partea învățătoarei/învățătorului, față de 65% dintre elevii din ciclul gimnazial și de abia 40,8% dintre liceeni care se simt încurajați de profesorii lor.

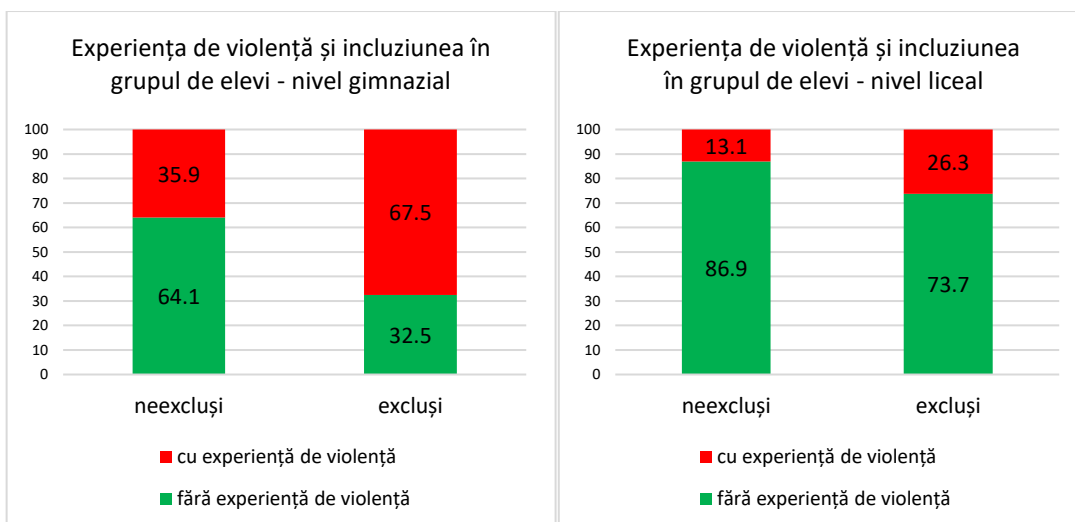
Elevii care se simt ascultați și încurajați de către profesori sunt mai satisfăcuți cu școala și au un atașament școlar mai mare comparativ cu colegii lor, care nu se simt deloc sau doar în mică măsură ascultați și încurajați de profesori (graficul 1.6).

Graficul 1. 6. Încurajarea elevilor din partea cadrelor didactice de-a lungul ciclurilor școlare

Relații între factorii climatului școlar

Rezultatele arată intercorelații puternice între factorii climatului școlar cercetați prin chestionar PCȘ. Satisfacția și atașamentul școlar sunt în relații de interdependență cu atitudinea cadrului didactic, dar și cu relațiile dintre elevi, și cu violența școlară. De exemplu, relațiile cu colegii influențează satisfacția și atașamentul școlar, în sensul în care cei care se înțeleg mai bine cu colegii, cei care simt că au o clasă unită, cei care nu au avut parte de experiențe de violență în școală, cei care nu se simt excluși și cei care nu se simt marginalizați au o satisfacție cu școala și un atașament mai mare față de școală. Pentru a pune în evidență efectul relațiilor de excluziune dintre elevi, am reprezentat grafic ponderea violențelor suferite de cvartilul de elevi din clasele V-VIII și de liceeni care se simt excluși, comparativ cu cei care nu se simt excluși și se poate vedea că expunerea la violență a celor care se simt excluși este aproape dublă, atât la nivel gimnazial, cât și la liceu (graficul 1.7).

Graficul 1.7. Experiențele de violență ale elevilor care se simt excluși, față de cei incluși, nivel gimnazial și liceal.

Concluzii și recomandări cheie

Cuantificarea aspectelor privind satisfacția școlară, atractivitatea și atașamentul față de școală, implicarea elevilor în decizii privind viața școlii, practicile școlare incluzive, percepția egalității de șanse și violența școlară prin Profilul Climatului Școlar (PCȘ) permite managementului școlii, cadrelor didactice și elevilor reflectarea/raportarea la aceste date și deschide calea elaborării de proiecte pentru îmbunătățirea relațiilor cu elevii și între elevi, precum și pentru creșterea siguranței în școală.

Datele din profilele climatului școlar fiind instrumente orientative pentru proiecte de îmbunătățire a relațiilor din școală, ele vor putea îndrepta atenția conducerii școlilor către aspectele care prezintă riscuri, pe care să le reducă cu ajutorul resurselor.

În cazul în care riscurile sunt în principal la nivelul relațiilor cu cadrele didactice din școala investigată, recomandăm elaborarea de proiecte care să țintească îmbunătățirea relațiilor dintre cadrele didactice și elevi, a încrederii în echitatea tratamentului elevilor în cadrul școlii și creșterea sprijinului acordat victimelor bullyingului.

În cazul în care riscurile sunt în principal la nivelul relațiilor dintre elevi, atunci proiectele vor ținti/urmări creșterea coeziunii dintre elevi, reducerea fenomenului bullyingului și a celorlalte forme de violență între elevi, precum și inițiativele elevilor pentru elaborarea de proiecte proprii.

În cazul în care riscurile sunt în principal la nivelul violenței școlare, PCȘ poate servi ca bază de evaluare pentru o serie de intervenții care vizează reducerea, dar și prevenirea violenței, care se pot axa pe îmbunătățirea coeziunii dintre elevi și reducerea conflictelor dintre ei și cadrele didactice, respectiv pe întărirea sprijinului dat victimelor violenței de către cadrele didactice și alți adulți din școală.

Dacă riscurile sunt în primul rând în privința activităților academice, atunci schimbări în metodele de predare, centrarea pe elev, organizarea unor ore conform preferințelor elevilor, ar putea crește motivația pentru învățare, dar și atractivitatea școlii.

Din datele privind efectul pozitiv al relațiilor de sprijin din partea cadrelor didactice asupra incluziunii școlare, a satisfacției și atașamentului față de școală, dar și a reducerii violenței, rezultă importanța încurajării și laudării elevilor, a exprimării clare a așteptărilor de la fiecare elev, a

interesului din partea cadrelor didactice pentru viața elevilor lor din afara școlii, dar și pentru sprijinirea elevilor victime ale bullyingului.

Dezvoltarea abilităților pro sociale și emoționale ale elevilor, prin aplicarea de programe consistente și coerente, care să le dezvolte abilitățile de comunicare și de relaționare, astfel încât să reușească să empatizeze cu colegii lor mai puțin populari, marginalizați în anumite contexte sau victime ale diferitelor forme de violență și pentru a-i abilita în gestionarea nonviolentă a propriilor relații și conflicte. Modalitățile recomandate pentru îmbunătățirea relațiilor între elevi sunt activitățile în echipe axate pe colaborare, precum și încurajarea elevilor în realizarea unor proiecte izvorâte din propriile nevoi, din inițiativa acestora.

Datele cercetării privind climatul școlar în cele 15 școli din lotul Joining Forces au arătat importanța unui climat școlar pozitiv în promovarea sănătății emoționale a elevilor și în menținerea atractivității școlii pentru aceștia. Ca urmare, este recomandabilă **instituirea evaluării climatului școlar ca practică sistematică în toate tipurile de școli**, ca parte a unor **politici educaționale** care promovează practici școlare incluzive, aplicate într-un climat școlar relațional pozitiv și netolerant cu violența.

1 CLIMATUL ȘCOLAR ȘI FACTORII LUI

1.1 Actualitatea cercetării

Influența școlii în conturarea bunăstării copiilor care participă în procesul educațional formal este recunoscută ca un loc comun și dovedită prin numeroase studii internaționale și naționale. Bunăstarea psihologică a elevilor este dependentă de situația lor familială, cu percepția lor privind comunitatea în care trăiesc, cu percepția lor de sine, cu satisfacția lor cu școala și cu performanțele lor școlare, Bălțătescu și Osvath (2015), Hărăguș et al. (2014). Studii precum cele realizate de UNICEF (2017), Casas et al. (2013), Grigoraș et al., (2012) arată interrelația reciprocă dintre bunăstarea copiilor și experiențele lor personale ca elevi ai unor instituții de învățământ. Bunăstarea psihologică a copilului depinde de contextul în care are loc învățarea, așadar de climatul școlar, iar adaptarea școlară a copilului, bunăstarea școlară și totodată performanțele lui școlare depind, pe lângă factorii intelectuali și de personalitate, de caracteristicile contextuale ale mediului în care se derulează învățarea (Ben Arieh et al., 2009; Sameroff, 2009).

Printre reperele calității educației și ale definirii unei „școli bune” trebuie să figureze în mod necesar aspectele pe care elevii le percep ca asigurându-le derularea procesului de învățământ într-un climat școlar plăcut. Anumite școli funcționează în comunități în care factori cum ar fi lipsa bazei materiale a școlii, uzura clădirii și a înzestrării cu mobilier, condițiile de acces la școală, lipsa dotărilor, pot afecta motivația participării copiilor la educația formală. Alteori, în școli care funcționează în medii defavorizate, colectivul educațional creează un climat de apropiere între cadre didactice și elevi, prin încurajarea și motivarea elevilor, ceea ce conduce la stimularea acestora de a-și mobiliza capacitatea de învățare. Uneori, insuficienta preocupare, suprasolicitarea, inabilitatea de a lucra cu elevii cu nevoi sau caracteristici speciale sau frustrările cadrelor didactice pot afecta climatul școlar și demobiliza categoriile de elevi cu dificultăți școlare de orice fel. Alteori, comunitățile care găzduiesc școala nu au probleme materiale, au suficiente resurse educaționale, dar se pot confrunta cu bullying-ul între elevi, cu excluderea unora și favorizarea altora, cu pătrunderea drogurilor în școală, cu confruntarea dintre unele găști de elevi, cu nemulțumiri și conflicte între cadre didactice și elevi, ceea ce poate sta în spatele des întâlnitelor fenomene de dezinteres și de absenteism ale elevilor sau dezvoltarea unor atitudini de sfidare a școlii și autorității de către elevi. Aceste aspecte rămân adesea neobiectivate, dar continuă să se constituie în bariere ale succesului școlar pentru mulți elevi. De aceea se impune cu necesitate elaborarea unui instrumentar care să permită obiectivarea climatului școlar așa cum este el resimțit de elevi, prin indicatori care să dea posibilitatea conducerii școlii și cadrelor didactice să își contureze strategii prin care să conlucreze cu elevii pentru a schimba climatul școlar în ideea ca elevii să se simtă în cât mai mare măsură confortabil și valorizați.

Opinia publică și politicile educaționale subliniază importanța investițiilor în baza materială a școlii, în mijloacele tehnice care să faciliteze procesul instructiv-educativ, în formarea cadrelor didactice, în alegerea judicioasă a conținutului învățării, sau în individualizarea procesului instructiv-educativ, mai bine adaptat la cerințele individuale ale elevilor. Fără a minimaliza importanța tuturor

acestor aspecte, prezenta cercetare accentuează analiza factorilor subiectivi care țin de climatul resimțit de elevi în cadrul școlii și care influențează starea lor de bine și comportamentul lor școlar, apropiind sau îndepărtând elevul de sarcinile sale școlare și stând la temelia traseului său educațional, cu toate consecințele socio-economice ale acestuia.

Cercetările privind sistemul educațional românesc au atras atenția asupra multor aspecte ale calității învățământului care necesită schimbări și care, în ciuda angajamentelor guvernelor de până acum și a eforturilor organismelor publice și private implicate în îmbunătățirea indicatorilor educației, s-au dovedit greu de modificat. În acest sens, studiul internațional PISA și Monitorul educației și formării în România au arătat că în 2017 aproape 40% dintre adolescenții români cu vârsta de 15 ani nu au un nivel minim de competențe de bază în privința cititului (38,7%), matematicii (39,9%) și al cunoștințelor științifice (38,5%), față de mediile europene ale aceluiași an, de 19,7%, 22,2% și respectiv 20,6%. Rata de cuprindere a elevilor din ciclul gimnazial de învățământ a alternat în perioada 2010-2015, dar a arătat o tendință descendentă la final de ciclu (14 ani), datorată părăsirii de timpuriu a educației (UNICEF, 2017). Influența mediului socio-economic rămâne semnificativă în performanțele școlare ale elevilor (UE, 2018), iar decalajul indicatorilor de performanță educațională dintre mediul rural și cel urban în domeniul educației s-au păstrat izbitor de-a lungul ultimelor decenii. Indicele riscului socio-educational (Human Catalyst, 2020) arată că școlile dezavantajate din punct de vedere financiar sunt concentrate în special în zonele rurale sărace și marginalizate.

Un alt aspect mult discutat atât de studiile privind calitatea educației, cât și de media și social media este siguranța de care au parte elevii în școală din partea colegilor lor, dar și modul în care cadrele didactice contribuie la asigurarea acesteia. Un studiu realizat de ISE și UNICEF România (2006), menționa că perspectiva directorilor, a elevilor și a consilierilor din școli diferă foarte mult în privința frecvenței și a gravității fenomenului de violență în școli, directorii considerând în marea lor majoritate că învățarea era foarte puțin sau deloc împiedicată de actele de intimidare și de violență existente între elevi. Perspectiva elevilor este mai puțin optimistă decât cea a directorilor de școli, indicând o frecvență mai ridicată a problemelor disciplinare existente în școala în care învață. Această perspectivă a fost confirmată într-un studiu asupra factorilor sociali care influențează succesul școlar, din care a reieșit că 33,3% dintre elevi se simțeau expuși la violență, 28,3% la hărțuire sexuală, 48,5% la insulte, iar 40,9% la șantaj (Dămean și Roth, 2009). Studii ale organizației Salvați Copiii cu eșantion național au relevat că 31% dintre respondenți au fost excluși din colectivul de copii, iar 37% au dezvăluit că au fost victime ale răspândirii unor zvonuri umilitoare și denigratoare despre ei în mediul școlar. Numărul celor care au fost martorii unor astfel de situații de bullying este mai mare decât dublu și la fel este și procentul lovirilor și îmbrâncelilor, care chiar dacă sunt considerate violențe fizice ușoare, nu sunt lipsite de pericole (Salvați Copiii, 2016). UNICEF (2018) clasifică România printre țările cu risc crescut de bullying, cu un procent total de 56,95% și cu o mare diferență de gen între băieți (65,01%) și fete (49,93%). Din datele studiului *Lumile copiilor* (Bălțătescu & Oșvat, 2015), reiese că în mediul școlar 40% dintre elevi au fost victimele unor violențe din partea altor copii și 44% au suferit violență psihologică, fiind excluși din relațiile sociale cu alți copii din clasă.

În privința fenomenului abandonului școlar, studiul cohortelor de copii școlari a indicat că, în perioada 2010-2016, 1 din 10 copii sub zece ani nu participă la educația formală preșcolară sau școlară. Părăsirea sistemului de educație a persistat și la nivel gimnazial, pierzând câte un procent pe an școlar, pe cohortă, astfel că la grupa de vârstă între 15-18 ani rata de cuprindere în educația

formală să ajungă doar la 3 din 4 copii (UNICEF, 2017). Conform studiului recent al Ministerului Educației în învățământul primar și gimnazial, rata abandonului școlar în anul 2018/2019 a fost de 2,1% (procent ce reprezintă 35,3 de mii de elevi). În comparație cu anul anterior, valoarea indicatorului este în creștere (MEC, 2020: 23). În perioada 2015-2018, rata abandonului școlar din învățământul liceal a avut valoare constantă (2,5%). La finalul anului școlar 2018/2019, un număr de 15.513 elevi erau în situația de abandon școlar (MEC, 2020: 36). Datele din rural despre părăsirea școlii fără finalizarea ciclului primar sau gimnazial sunt cele mai îngrijorătoare, ridicându-se la 23,1%. Astfel, aproape un sfert din elevii din rural înscriși la școală abandonează educația pe parcursul primilor opt ani de școală. În mediul urban aceste pierderi sunt și ele importante, de 8,2%. În privința deosebirilor de gen, ele nu par prea mari, fiind în favoarea fetelor (16,1% la băieți și 14,5% la fete) (MEC, 2020: 28).

Acest fenomen de părăsire timpurie a școlii este o caracteristică de durată a sistemului românesc de învățământ și ridică numeroase semne de întrebare privind rolurile și responsabilitățile diversilor participanți la educație, de la decidenții măsurilor de politici educaționale, la angajații sistemului educațional, familiile elevilor și la elevii înșiși. Având în vedere datele care arată că abandonul școlar este mai mare și se manifestă la vârste mai timpurii în mediul rural față de cel urban (UNICEF, 2017; IRSE, 2018, 2020), oferta educațională a școlilor din mediul rural și atractivitatea acestora, respectiv climatul școlar pot constitui pârghii importante în menținerea copiilor în interiorul sistemului educațional.

Recunoscând că riscurile abandonului și eșecului școlar sunt crescute în rândul copiilor cu diverse nevoi speciale și pentru cei din familii dezavantajate social (UNICEF, 2017), în mod special pentru familiile din comunitățile sărace de romi (FRA), se pune problema capacității de incluziune a școlilor frecventate de aceste categorii de copii, incluziune care nu se referă atât la adaptarea conținuturilor educaționale și a metodelor de predare, cât și la climatul școlar care să asigure un tratament egal, lipsit de prejudecăți, tolerant față de deosebirile culturale, de siguranță atât din perspectiva sănătății elevilor, cât și din perspectiva violențelor de orice fel.

Ca și context național al cercetării trebuie amintit că începând cu 22 noiembrie 2019, legea educației nr. 1/2011 a fost modificată, interzicând toate formele de violență psihologică - bullying. Normele metodologice (legislația secundară) necesare pentru a permite implementarea legii au intrat în vigoare la 11 iunie 2020. Noile reglementări stabilesc cadrul pentru un mecanism flexibil de intervenție pentru a promova activități care vizează prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență și pentru elaborarea propriilor strategii și planuri de acțiune pentru a asigura și menține un climat școlar adecvat pentru o educație de calitate, ca o condiție prealabilă pentru prevenirea bullying-ului.

1.2 Modelul socio-ecologic de analiză a succesului școlar și factorii săi

În temeiul modelului socio-ecologic de analiză a educației (Bronfenbrenner, 1977; Hărăguș et al., 2014) care, pe lângă factorii individuali, psihologici, accentuează importanța contextului social în ecuația succesului școlar, în prezenta cercetare vrem să atragem atenția asupra **importanței**

climatului școlar. Acesta reprezintă o arie de investigație care moderează implicarea actorilor principali ai vieții școlare și pentru care pot fi planificate strategii de intervenție eficiente, cu costuri minimale. Prin acțiuni concertate ale elevilor și cadrelor didactice climatul școlar poate fi modelat în direcția centrării acestuia pe nevoile elevilor și pe atingerea obiectivelor procesului de învățământ.

Pe lângă îmbunătățirea bazei materiale a școlilor și perfecționarea cadrelor didactice, liniile de acțiune pentru transformările din sistemul educațional românesc au ținut și până acum, printre altele, în luarea în considerare a opiniilor elevilor, mai ales prin reprezentanții acestora din consiliile elevilor. Luările de poziție ale elevilor au condus la elaborarea *Statutului elevilor (2016)*¹, care a reiterat principiul centrării învățământului pe elevi și dreptul acestora de a fi consultați și de a-și exprima opiniile în concordanță cu nevoile și interesele lor de învățare, cu specificul școlii și cu nevoile comunității. Cu toate acestea, în practica pedagogică implicarea elevilor este mai mult situațională și orientată spre elevii de la nivel liceal. Elevii din clasele primare și gimnaziale, cei mai retrași, cei cu rezultate slabe la învățătură sau cei cu dizabilități sunt rar luați în considerare ca resurse semnificative pentru evaluarea procesului de învățământ, pentru planificarea unor decizii sau introducerea unor schimbări. Ascultarea copiilor și adolescenților, deși prevăzută în Convenția internațională a drepturilor copiilor și preluată de legea învățământului, este o practică școlară rar întâlnită, rămânând în multe școli la nivel de deziderat.

Modelul socio-ecologic al climatului școlar ține cont de relația dintre satisfacția față de climatul școlar și situația socio-economică de proveniență a copiilor, constatându-se insatisfacția mai mare din partea elevilor care provin din medii socio-economice mai scăzute. Aceste diferențe se datorează probabil frecvenței școlilor mai puțin dotate, din zone sărace/rurale/dezavantajate, unde ponderea cadrelor didactice cu o foarte bună pregătire este mai mică, ca atare opiniile elevilor din aceste școli reflectă diviziunea calității educației, așa cum e descrisă de cercetările sub egida Human Catalyst (Greta Marin, L. et al., 2020). Cu toate acestea, elevii care provin din medii socio-economice sărace percep sprijinul oferit de către profesori într-un mod mai favorabil decât elevii care provin dintr-un mediu socio-economic înalt, dar sunt mai critici față de egali, constituindu-se în grupuri în cadrul cărora se simt sprijiniți (Way et al., 2007).

1.3 Definirea climatului școlar și factorii lui

Climatul școlar nu poate fi conceput decât sistemic și multidimensional, fiind un rezultat al interrelațiilor complexe dintre indivizii și grupurile implicate (elevii, cadrele didactice, managerii instituției școlare) și cultura organizațională a școlii, a comunității și a societății (cuprinzând normele, tradițiile și valorile care privesc educația și învățarea). Literatura de specialitate face referire la climatul școlii, sănătatea școlii, climatul clasei și climatul interrelațional. Uneori, sunt realizate și distincții între aceste concepte din urmă și climatul școlii. Chiar dacă definirea climatului școlar a fost realizată în variate moduri, elementele în general acceptate ale conceptului privesc mentalitățile, temerile, valorile și normele comune ale elevilor în privința școlii în care învață. Cercetătorii sunt de asemenea de acord și în privința rolului climatului școlar în modelarea sănătății emoționale și a eficienței cognitive a elevilor (Orzea, 2016).

¹ Statutul elevului disponibil la https://www.edu.ro/sites/default/files/OM_4742_10.08.2016-Statut_elevi_2016_0.pdf

Pornind de la analiza factorilor sociali ai educației, preocuparea pentru climatul școlar, ca resursă motivațională, ca stimulent și sursă de atașament pentru elevi față de instituția de învățământ pe care o frecventează devine un aspect cheie al eforturilor de reformare a funcționării instituțiilor școlare, dar și de reconceptualizare a funcțiilor și rolurilor școlilor în ansamblul politicilor educaționale. Cercetarea de față și-a propus elaborarea și pilotarea unui instrument de diagnostic al profilului școlilor în privința climatului lor școlar, conceput ca fiind contextul social în care are loc procesul de învățământ. Climatul școlar este caracterizat de o anumită structură (mai mult sau mai puțin coezivă) a relațiilor dintre elevi, o rețea de sprijin pentru nevoile lor educaționale, dar și de un anumit nivel de siguranță din instituția școlară (violență de orice fel, bullying, distrugerii, consum de alcool sau droguri etc.).

Climatul școlar se referă la calitatea vieții școlare și are la bază patternurile acesteia, reflectând normele, valorile, relațiile interpersonale, practicile de predare-învățare și de conducere a școlilor. Un mediu școlar sigur și suportiv, în care elevii au relații sociale pozitive și în care sunt respectați, implicați în munca școlară, unde li se cultivă sentimentul valorii personale, devine un climat care își pune favorabil amprentă asupra evoluției lor psihice, sociale și școlare.

Un climat școlar pozitiv se bazează pe valorile încrederii, respectului și coeziunii manifestate în relaționarea dintre elevi, dintre elevi și conducerea instituțiilor școlare, respectiv profesori, dar și în relaționarea dintre profesori și conducerea școlii, respectiv dintre aceștia și membrii familiilor elevilor. Încrederea este văzută ca un element esențial în buna funcționare a organizației, constituind baza cooperării și comunicării eficiente și creative. Beneficiile încrederii pot fi foarte mari, mai ales atunci când grupul este relativ stabil de-a lungul unei perioade de timp, așa cum se întâmplă în sistemul școlar.

Respectul dintre membrii unei școli implică relații trainice, *empatie* între membri, dar și încredere că ceilalți se comportă cinstit (Gonder și Hymes, 1994; Lawrence-Lightfoot, 1999). Respectul față de toți membrii comunității școlare – indiferent de poziționarea ca elev, cadru didactic, conducere sau părinte – este necesar pentru întărirea climatului pozitiv al școlii, iar alți autori arată că respectul oferit elevilor poate reduce violența între elevi, prin manifestarea grijii față de personalitatea elevilor și investiția în intercunoaștere. Alte valori importante la nivelul școlii, prin prisma climatului școlar *sunt coeziunea, colaborarea și colegialitatea*. Potrivit lui Gonder și Hymes (1994), putem vorbi de coeziune într-o școală, atunci când personalul împărtășește anumite valori comune, ca de exemplu încrederea în capacitatea elevilor de a progresa ca urmare a educației primite, ca atare formează o comuniune dedicată educării tinerilor. În școlile și clasele caracterizate prin coeziune, elevii și profesorii se valorizează reciproc și sunt mândri că fac parte din școală. Astfel, coeziunea poate să îmbunătățească sistemul prin crearea sentimentului de mândrie față de „școala noastră”, care este temelia pentru conformarea la valorile școlii.

Relațiile pozitive dintre profesori și elevi se stabilesc cu șanse mai mari în cazul respectării punctelor de vedere ale elevilor de către profesori și *recunoașterii capacității elevilor de a lua decizii, valorizării elevilor, sprijinirii acestora de către profesori*, dar și al *respectării cadrelor didactice de către elevi* (Orzea, 2016). În privința relațiilor dintre colegi, acestea sunt pozitive în măsura în care se bazează pe aceleași valori: *acceptarea în rândul colegilor, respectul, sprijinul și valorizarea reciprocă*.

Cercetările derulate în diverse contexte culturale arată că un climat pozitiv este asociat cu *creșterea motivației pentru învățare* și starea de bine (Dweck, 2002), cu mai puțină violență (Cocoradă și Clinciu, 2009), cu reziliența, cu abilitatea de a răspunde provocărilor și de a găsi soluții

(Cocoradă & Orzea, 2017). Așadar, siguranța în cadrul școlii, sprijinul colegilor, ca aspecte esențiale ale climatului pozitiv, sunt predictorii ai stării de bine a elevilor, care la rândul ei facilitează învățarea și succesul școlar (Hărăguș et al., 2014).

Climatul școlar negativ se construiește în antiteză cu cel pozitiv, fiind caracterizat de relații lipsite de încredere și apreciere între cadrele didactice, conducere și elevi, precum și prin lipsa implicării cadrelor didactice, respectiv a elevilor în procesul decizional al școlii (Cohen și colab., 2009). Climatul școlar negativ la nivelul grupului de profesori se conturează pe aceleași dimensiuni, dar care tind spre polul negativ: lipsa de încredere, de apreciere și de susținere, ceea ce conduce la insatisfacția muncii și la lipsa motivației în obținerea performanței. În școlile caracterizate printr-un climat negativ, închis față de comunitate, relația cu părinții este adesea tensionată, ceea ce generează, în rândul acestora din urmă, sentimentul că nu sunt tratați ca egali în raporturile lor cu cadrele didactice. Prin urmare, atitudinea pozitivă față de școală, chiar dacă există, se reduce și va îngreuna conlucrarea dintre părinți - elevi - cadre didactice în atingerea obiectivelor educaționale.

1.4 Pârghiile de acțiune privind climatul școlar

Analize privind efectele stilurilor autoritare și democratice asupra procesului de învățare datează din secolul trecut și au arătat de-a lungul anilor beneficiile stilului democratic, participativ, în care elevii sunt încurajați în mod activ să ia parte la procesul decizional. Dacă stilul autoritar vizează măsura în care profesorii folosesc controlul extern, disciplinarea punitivă, accentuează competiția și obediența, *stilul democratic participativ* încurajează cooperarea, distribuirea responsabilităților și respectarea de către elevi a drepturilor. Atunci când opiniile elevilor sunt respectate și valorizate, implicarea elevilor în învățare va fi mai responsabilă. Contribuția elevilor în crearea regulamentelor școlare și a altor documente ale propriei școli oferă acestora sentimentul afilierii și implicării, de aceea astfel de participări sunt benefice, inclusiv pentru cei care se confruntă cu probleme comportamentale sau cu eșec școlar. Astfel de date care atestă superioritatea unei culturi democratice a școlii, bazate pe participarea asumată a actorilor unor școli din Grecia, Ungaria, Montenegro, Polonia și România, au fost adunate recent într-un volum care promovează modelul „Comunității holistice” (“The Whole Community” Model) (CoE, 2017: 42). Concluzia autorilor este că școlile care accentuează participarea activă a elevilor, alături de cadrele didactice și țin cont de părerile acestora în elaborarea normelor și procedurilor interne ale școlii, în selectarea curriculei înregistrează un progres academic la evaluări și mai puține comportamente problematice.

Chiar dacă învățarea implică procese cognitive și emoționale individuale, motivația elevilor de a învăța este semnificativ influențată de mediul social suportiv, care se referă la ajutorul oferit de ceilalți, adulți și copii. Relațiile apropiate elevi-elevi și elevi-adulți/profesori constituie un predictor puternic al sănătății mintale a copiilor. Motivația elevilor și implicarea lor școlară cresc în măsura în care profesorii, familia și prietenii sunt văzuți ca fiind suportivi. Școlile care promovează implicarea școlară a elevilor, încearcă să le dezvolte sentimentul apartenenței prin personalizarea instruirii și crearea unui mediu social suportiv, în care adulții manifestă interes pentru elevi și experiențele lor din școală, dar și din afara școlii. Numeroase studii au stabilit corelații între identificarea relațiilor de sprijin din cadrul școlii și succesul academic (Hărăguș et al., 2014). Sprijinul perceput de elevi din partea cadrelor didactice nu se limitează numai la aspectul academic, ci are și un aspect emoțional

(Orzea, 2016) care mediază relația elevului cu efortul învățării. Conform teoriei autodeterminării (Ryan și Deci, 2000), elevii sunt mult mai predispuși să internalizeze valorile și recomandările persoanelor de care se simt atașați. Acest comportament al elevilor este favorizat de atitudinea călduroasă, suportivă a cadrelor didactice față de elevi.

Relațiile dintre elevi și profesori sunt semnificative pentru formarea atitudinilor față de climatul școlar. Atunci când elevii nu percep școala ca pe un mediu suportiv pentru nevoile lor de autonomie, de sprijin emoțional, sănătatea lor psihologică și comportamentală se află în pericol (Dweck, 2002).

Mediile școlare cu un climat academic favorabil sunt cele capabile să canalizeze energiile și atenția elevilor spre învățare și spre dezvoltarea abilităților lor academice. Școlile în care cadrele didactice oferă feedback privind temele, care sprijină elevii în atingerea scopurilor lor școlare și care încurajează implicarea elevilor în obținerea succesului școlar, se confruntă cu mai puține probleme de comportament (Wang și Dishion, 2012). Asigurarea unui mediu de învățare care pune accent pe autonomia elevilor și care are solicitări realiste față de ei crește sentimentul de autoeficiență al elevilor și previne tulburările lor psihologice. Climatul școlar cu cerințe exagerate sau cel care nu stimulează gândirea elevilor, respectiv cu un nivel crescut de stres, conduce la o atitudine negativă față de procesul de învățământ, creează îndoieli față de propria capacitate de învățare, ducând la scăderea interesului față de școală și la eșec școlar.

Copiii sunt preocupați de *relațiile cu egali* lor și se atașează emoțional de aceștia la toate vârstele. Odată cu trecerea spre adolescență, interesul față de egali ia amploare, iar dependența psihologică și emoțională crește și ea. Așa cum arată studiile privind succesul școlar, elevii care sunt sprijiniți, populari și acceptați în grupurile de egali, ating în mai mare proporție succesul școlar, pe când cei respinși sau cu un nivel scăzut de acceptare în grupul de egali întâmpină dificultăți pe plan academic (Hărăguș et al. 2014). Excluderea din grupul de egali, izolarea elevilor, dar și tachinarea lor conduc la alienare în raport cu școala și formarea unor comportamente dezadaptative. Concomitent, crește nemulțumirea față de școală, climatul fiind apreciat ca unul negativ, moment în care se reduce implicarea școlară a elevilor, iar consecința este, de cele mai multe ori, eșecul școlar.

2 METODOLOGIA CERCETĂRII

Studiul de față sondează percepția climatului școlar a elevilor din 15 școli generale și liceale din zone rurale, localități urbane mici sau/și care deservește comunități marginalizate – contactate de consorțiul Joining Forces. Pentru aceasta a fost nevoie de alegerea unor scale, respectiv de construirea unor instrumente care să pună sub microscop mulțumirea elevilor față de modul în care școala le reprezintă interesele și vine în întâmpinarea nevoilor lor educaționale, dar și a celor de dezvoltare personală, de socializare și de afirmare, specifice perioadei copilăriei. Școlile, ca instituții cu valori, politici și practici democratice, se confruntă cu așteptări din ce în ce mai mari din partea copiilor și ale familiilor lor în legătura cu prevenirea oricăror forme de violență în școală, dar și de a oferi o educație la un nivel cât mai înalt, fără a afecta însă bunăstarea copiilor.

Conform publicațiilor (Bowen și Richman, 2005; David-Kacso, 2010; Hărăguș et al., 2014; Orzea, 2016; Human Catalyst, 2020) sprijinul primit din partea profesorilor, siguranța școlii în care învață, climatul de învățare din clasă, satisfacțiile oferite de școală, comportamentul prietenilor, dotările școlii, cooperarea dintre elevi și cea dintre cadre didactice și elevi influențează clar succesul procesului de învățământ. Deși prezenta cercetare nu a ținut o nouă verificare a unor ipoteze legate de rolul acestor factori, analizele efectuate în urma aplicării chestionarului confirmă o dată în plus importanța factorilor amintiți.

2.1 Scopul și obiectivele cercetării

Scopul cercetării este de a dezvolta procedee și instrumente de studiu care să permită surprinderea cu finețe a atitudinilor elevilor față de aspectele climatului școlar care, conform subiectivității individuale, generează diferențe în motivația față de învățare. În studiul climatului școlar am pornit de la cercetările anterioare, care au arătat că modul în care elevul percepe siguranța în școală, sprijinul, indiferența sau nemulțumirea din partea cadrelor didactice, acceptarea sau respingerea din partea colegilor, excluderea sau incluziunea, acceptarea sau discriminarea, egalitatea de șanse sau preferențialitatea în notare, crearea sau nu a unor oportunități pentru implicarea elevilor sunt, toate, interconectate cu motivația pentru învățare și răspunsul elevilor la sarcinile școlare și comportamentul elevilor în școală (Eccles & Midgley, 1989; Dweck, 2002; Hărăguș et al., 2014; Orzea, 2016; Angi, 2019; Bălțătescu & Osvath, 2015; Casas et al., 2013, Ben-Arieh et al., 2009).

Obiectivele cercetării

1. Dezvoltarea și aplicarea unui **instrument de evaluare a factorilor climatului școlar**.
2. Elaborarea unor **profile școlare individualizate**, pentru lotul de 15 școli generale și licee propus de Joining Forces România, care să detecteze resursele de la nivelul școlilor în privința asigurării unui climat școlar plăcut pentru elevi, dar și factorii de risc care pot afecta bunăstarea elevilor.

3. Conform concepției practicii bazate pe date, **încurajarea școlilor să discute rezultatele PCȘ cu cadrele didactice și elevii și sprijinirea elevilor în dezvoltarea unor proiecte** care să urmărească îmbunătățirea climatului școlar.

4. **Descrierea unei metodologii a acțiunilor participative ale elevilor, pornind de la modalitatea de lucru participativă realizată în această etapă pilot.**

5. Elaborarea unor concluzii și recomandări pentru extinderea cercetării și a acțiunilor de tip participativ bazate pe evaluarea profilului climatului școlar.

Pentru acest proiect a fost important ca ideile de schimbare să vină de la elevi. Pentru ca astfel de proiecte de schimbare din instituțiile școlare să fie considerate de elevi ca fiind interesante și motivante din punctul lor de vedere, propunerile elevilor trebuie luate în serios, adică ei înșiși trebuie implicați în cercetare, dar și în elaborarea unor proiecte de intervenție.

2.2 Derularea cercetării

- a. În faza de pregătire a cercetării, pentru elaborarea instrumentelor de cercetare, am revizuit literatura de specialitate și am organizat discuții cu experții consorțiului Joining Forces pentru **selecția scalelor și itemilor din chestionarele folosite în cercetare**. Modul de lucru pentru alegerea scalelor este prezentat mai jos.
- b. Concomitent au fost **organizate grupuri consultative de elevi (GCE) la cele trei niveluri școlare**, de la una din școlile care au acceptat colaborarea cu noi ca școală pilot a cercetării (Colegiul Național „Radu Negru” Făgăraș, Jud. Brașov), care au consimțit la realizarea unor focus grupuri cu elevii de la nivel primar (*ghidul de focus grup pentru elevii de la nivel primar se găsește în Anexa 2.1*), gimnazial (*ghidul de focus grup pentru elevii de la nivel gimnazial se găsește în Anexa 2.2*) și liceal (*ghidul de focus grup se găsește în Anexa 2.3*). *Ghidul de focus grup pentru cadrele didactice se găsește în Anexa 2.4*, iar *ghidul de focus grup pentru părinți se găsește în Anexa 2.5*. Acestea au avut ca scop, pe de o parte, conectarea și informarea cercetătorilor cu prioritățile și atitudinile elevilor în privința climatului școlar, iar pe de altă parte, pregătirea acestui grup de elevi pentru a ne fi alături pe tot parcursul derulării proiectului.
- c. Tot în această fază au fost **elaborate fișele pentru informarea elevilor și părinților, cât și fișele de consimțământ** pentru părinți (Anexa 2.6) și pentru elevii care au participat la focus grupuri (Anexa 2.7). Alianța Joining Forces România a acceptat ideea acordului pasiv (însemnând că părinții au opțiunea refuzului cercetării, dar dacă ei nu transmit refuzul, înseamnă că sunt de acord ca elevii să participe la cercetare). Părinții care nu sunt de acord să participe copiii lor la completarea chestionarului, vor răspunde menționând numele copilului căruia nu îi va fi transmis chestionarul. De asemenea, elevii sub 16 ani au fost informați că au nevoie de acordul părinților lor, întrebați dacă au obținut acest acord, iar dacă nu, atunci chestionarul nu a fost inclus în eșantion.

- d. Pentru testarea chestionarelor am fost sprijiniți de Colegiul Național „Radu Negru” Făgăraș, Jud. Brașov, Școala Profesională Târlisua, Jud. Bistrița-Năsăud și Colegiul de Artă „Ciprian Porumbescu”, Suceava. În faza de pilotare au fost obținute răspunsuri de la 126 de elevi de la ciclul primar, 190 de elevi de la ciclul gimnazial și 179 de elevi de la ciclul liceal.
- e. Eșantionarea claselor cuprinse în proiect a pornit de la efectivele de elevi ale școlilor și este prezentată în detaliu mai jos.
- f. Pentru informarea școlilor contractate în proiect, organizațiile partenere au ținut permanent legătura cu conducerea școlilor. Pentru a mobiliza și a ține legătura cu direcțiunile unităților de învățământ, consorțiul a organizat două **webinarii** în care am prezentat concepția proiectului și am comunicat procedurile de a transmite fișele de consimțământ și de informare către părinți și elevi. Acestea au fost urmate de alte două webinarii adresate părinților în care am prezentat proiectul și modalitatea de implicare a elevilor în evaluarea climatului școlar.
- g. Fiecare director a fost informat asupra claselor la care urmează să se aplice chestionarele și a fost rugat **să transmită informațiile** privind derularea procesului de colectare a datelor spre învățătorii și diriginții claselor cuprinse în eșantion, informându-i despre activitatea care urmează să se deruleze. Directorii sau persoana de contact din școală ne-au furnizat datele de contact ale învățătorilor și diriginților claselor cuprinse în eșantion, pentru a primi **informațiile legate de obținerea acordului părinților** și de transmitere a linkului la care pot fi completate chestionarele.
- h. Am transmis directorilor adresele de internet la care urmau să fie completate chestionarele, specifice pentru fiecare din cele 3 cicluri de învățământ (primar, gimnazial, liceal), iar aceștia au transmis mai departe învățătorilor și diriginților. Învățătorii și diriginții aveau evidența refuzului din partea părinților și **nu au trimis linkul către copiii ai căror părinți au refuzat** completarea chestionarului.
- i. Cu ajutorul persoanelor de contact din cadrul Alianței JF, a cercetătorilor și a cadrelor didactice, elevii din ciclul primar au fost asistați în completarea chestionarelor, prin **întâlniri pe platformele lor sau pe grupurile lor online**.
- j. *Consultarea elevilor privind chestionarele de climat școlar.* Au fost organizate activități de consultare a elevilor (focus grupuri) privind chestionarele elaborate la fiecare nivel primar, gimnazial și liceal. Activitățile au cuprins exerciții de încălzire, exerciții de coeziune de grup, întrebări despre școală în general, apoi punctual despre relațiile cu colegii, cadrele didactice, siguranța în școli, sursele de ajutor. Întrebările s-au referit la experiențele de până acum ale participanților, la schimbările din ultima perioadă și la așteptările de viitor în privința climatului școlar. Focus grupurile organizate au servit ca incubatoare pentru grupurile consultative de elevi (GCE).

2.3 Etica cercetării

Participarea copiilor de-a lungul întregului proiect a fost voluntară, atât în ceea ce privește colectarea datelor prin intermediul chestionarelor, participarea la focus grupuri, cât și la grupurile consultative care au proiectat și au implementat proiectele de îmbunătățire a climatului școlar. Nu s-au adunat, înregistrat sau stocat date personale precum codul numeric personal sau alte date de contactare care ar putea să conducă la identificarea persoanelor participante la cercetare, respectându-se regulile GDPR. Datele colectate și stocate au fost tratate confidențial, prelucrate statistic, respectiv au fost analizate și citate de cercetători fără să poată fi conectate de persoana care le-a furnizat. În procesul de adunare a datelor toți participanții au fost informați cu privire la scopul și condițiile în care ei au participat la cercetare și au semnat un acord de participare. Participarea copiilor sub vârsta de 16 ani la cercetare a fost condiționată de acordul părinților lor, care la rândul lor au fost informați în prealabil cu privire la cercetare. Toți participanții la cercetare au avut informația că vor putea să decidă oricând dacă vor să se retragă din acest proces.

2.4 Strategia de eșantionare

Obiectivul cercetării fiind obținerea unor profile privind climatul școlar, pentru fiecare dintre instituțiile de învățământ implicate în această cercetare pilot de către consorțiul Joining Forces am urmărit ca în fiecare școală să avem un număr de chestionare care să ne permită efectuarea unor prelucrări statistice atât pe școală, cât și pe cicluri de învățământ.

Având în vedere că am respectat obligativitatea solicitării acordului părinților pentru participarea copiilor lor la cercetarea pilot și a dreptului copiilor de a decide dacă doresc sau nu să răspundă la chestionare în urma informării lor despre scopurile acesteia, în planificarea loturilor participante s-a ținut cont de faptul că numărul chestionarelor completate o să fie mai mic decât efectivele de elevi din clasele selectate. Pe lângă lipsa de motivație a unor elevi și reticența unor părinți, am fost conștienți și de dificultatea unor copii de a accesa chestionarul prin conectarea online, fie din lipsa unui dispozitiv, fie a conexiunii la internet. Așadar, eșantionarea a fost una stratificată, aleatoare în fiecare școală în parte. Primul strat în fiecare școală a fost dat de nivelul de învățământ (elementar, gimnazial, liceal). Acolo unde numărul de clase și efectivele din aceste clase pe un anumit nivel au fost mari, dar clasele au avut profil diferit (de exemplu profesional, liceu cu profil tehnologic, liceu vocațional și liceu cu profil teoretic), la primul strat (al nivelului de învățământ) s-a adăugat cel al profilelor educaționale (de ex. Liceul Teoretic Amărăștii de Jos). În școlile unde efectivele au fost mai mici sau egale cu 80 de elevi/nivel, au fost selectate toate clasele. Astfel s-a ajuns la planificarea realizării unui eșantion de 109 clase, dintre care 31 la nivel primar, 53 la nivel gimnazial și 25 la nivel liceal, cu un efectiv total de 2067 elevi, dintre care 585 la nivel primar, 993 la nivel gimnazial și 489 la nivel liceal. În faza de culegere a datelor, 364 de elevi de la nivel primar, 873 elevi de la nivel gimnazial și 792 elevi de la nivel liceal au fost reținuți în baza de date, în total eșantionul numărând 2029 de elevi.

2.5 Culegerea de date

Culegerea de date a avut loc în perioada 1 decembrie 2020 – 15 februarie 2021, în timpul primului semestru al anului școlar 2020/2021, în perioada pandemiei de Coronavirus, când învățământul se desfășura în format online. Chestionarele au fost completate și ele online, folosindu-se platforma *SurveyMonkey*, pe serverul securizat al organizației *Terre des hommes*. Școlile țintă au fost contactate de reprezentanții organizațiilor din consorțiu, prin intermediul directorilor, care au transmis link-ul pentru chestionare către diriginții, profesorii și învățătoarele claselor selectate.

Tabelul 1.1 Numărul de clase planificate pentru a fi cuprinse în cercetare

Nivel clasă	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Nr. clase	16	16	14	14	15	13	10	14	12	6
Urban	7	7	4	4	4	4	3	6	6	2
Rural	9	9	10	10	11	9	7	8	6	4
Total elevi	317	306	246	283	288	221	222	281	195	111
Total elevi/ciclu de învățământ	623		1038				809			

Având în vedere că selectarea școlilor a fost ținută de consorțiul *Joining Forces* către școlile situate în localități sau care sunt frecventate de copii din comunități cu un nivel socio-economic scăzut, nici elevii cuprinși în cercetare și nici lotul de școli selectate nu se constituie ca un eșantion reprezentativ la nivel național. La aceste observații se adaugă și faptul că unii elevi nu au avut acces la chestionarele online. Totuși, numărul de 15 școli din 12 județe diferite, precum și lotul total de 2029 de respondenți face ca rezultatele cercetării să merite un studiu atent din partea analiștilor educației și reflecții privind măsurile de schimbare propuse pe baza datelor. În faza de culegere a datelor, 364 de elevi de la nivel primar, 873 de elevi de la nivel gimnazial și 792 de liceeni au completat chestionarul. În cazul scalelor completate parțial, dar la care s-a răspuns la cel puțin jumătate dintre itemi, scorul a fost înlocuit cu media itemilor completați.

2.6 Pregătirea chestionarelor

Elaborarea instrumentului pentru colectarea datelor a pornit de la câteva chestionare confirmate de literatura de specialitate ca validitate și cu consistență internă mare: „*Profilul succesului școlar*” (SSP, School Success Profile) (Bowen & Richman, 2005), adaptat și validat în România (Dămean, Roth, 2009; Roth, Hărăguș et al., 2014), „*Chestionarul climatului școlar*” (Cocoradă et al., 2018), „*Chestionarul pentru Climat școlar elevi*” (Orzea, 2016), *scala atractivității școlii și scala de atașament față de școală* (Orzea, 2016), „*Chestionarul Participare pentru Protecție (P4P)*” (Siobhan, coord., 2018), „*Chestionarul de bullying victimizare Olweus*” (Olweus, 1996). Toate chestionarele menționate au fost validate de cercetări anterioare în România.

Scalele au fost alese și discutate de cercetători împreună cu echipa de experți/profesioniști *Joining Forces*. Odată alese scalele, au fost compuse chestionarele pentru cele trei nivele ale

învățământului preuniversitar și pregătite atât în format tipărit, cât și online. Scalele utilizate au fost grupate în următoarele domenii: *I. Atitudinea față de școală* (satisfacția cu școala, atractivitatea școlii, atașamentul față de școală, atitudinea față de școala online, percepția politicilor (orientărilor) și a practicilor incluzive ale școlii; *II. Relațiile elevilor cu cadrele didactice* (relațiile de sprijin ale cadrelor didactice față de elev, susținerea academică a învățării și relațiile conflictuale cu cadrele didactice); *III. Relațiile dintre elevi* (sprijinul dintre elevi, comportamentele problematice ale elevilor); *IV. Percepția siguranței din școală* (formele de violență dintre elevi, violența suferită de respondent, locul unde are loc violența, formele de ajutor la care recurg respondenții); *V. Dotările care influențează climatul școlar și învățarea* (dotările școlii și dotările din familie); *VI. Așteptările față de școală și dorința de schimbare a elevilor pentru îmbunătățirea climatului școlar.*

2.7 Consultarea elevilor și pilotarea chestionarelor

Cum am descris, printre procedurile de construire a chestionarului am inclus consultarea elevilor. Scalele incluse în instrumentul propus pentru un anumit nivel au fost discutate de câte un grup de elevi de la nivelul respectiv. Astfel, inițial, scalele au fost oferite spre completare și ulterior discutate de grupuri de elevi, de la toate cele trei niveluri.² Observațiile elevilor au avut rolul de a verifica traducerea unor expresii din limba engleză, conform instrumentelor originale, de a face întrebările mai ușor de înțeles pentru diferitele grupuri de vârstă și de a le apropia de situația specifică funcționării învățământului în perioada pandemiei de Coronavirus. Ca urmare, întrebările unor scale validate în literatura de specialitate au ajuns să sufere unele modificări în funcție de nivelul de școală, conform recomandărilor copiilor și au necesitat o pilotare la câte un lot de elevi al fiecărui nivel, care să permită calculul consistenței interne (Cronbach alpha). Pilotarea s-a efectuat pe un lot de 126 de elevi de la ciclul primar, 190 de elevi de la ciclul gimnazial și 179 de elevi de la ciclul liceal, după care unii itemi și unele scale au fost eliminate de la anumite nivele școlare.

2.8 Prezentarea scalelor cu datele lor psihometrice rezultate în urma cercetării

Aspectele acoperite de scalele recomandate de noi sunt următoarele: satisfacția școlară, atractivitatea și atașamentul față de școală; implicarea elevilor în viața și deciziile din școală; caracterul incluziv al școlii și percepția egalității de șanse; climatul educațional al școlii și centrarea educației pe elev; sprijinul elevilor din partea cadrelor didactice și conflictele cu cadrele didactice; sprijinul elevilor din partea colegilor și relațiile dintre elevi; comportamentele dezadaptative ale elevilor și implicarea elevilor în comportamente violente; bullying-ul, cei care comit agresiunile, locul în care are loc violența și modalitățile la care recurg elevii pentru a solicita ajutor; violență din partea adulților și modalitățile la care recurg elevii pentru a solicita ajutor; dotările școlii și dotările din familie; atitudinea față de școala online.

² Mulțumim pe această cale doamnei directoare a Colegiului Național „Radu Negru” Făgăraș, și elevilor săi, doamnei director a Colegiului de Artă „Ciprian Porumbescu” din Suceava și elevilor săi, precum și domnului director al Școlii Profesionale din Târlîșua și elevilor săi pentru implicarea lor în testarea, adaptarea și pilotarea chestionarului.

I. Atitudinea față de școală

Scala satisfacției școlare a fost preluată din chestionarul „Profilul succesului școlar” (SSP, School Success Profile, Bowen & Richman, 2005, adaptat și validat în România (Hărăguș et al., 2014). Scala inițială are 7 itemi care surprind satisfacția generală a elevilor față de școală, față de cunoștințele transmise prin educația școlară și de relațiile cu colegii și profesorii. Pentru a reduce din amploarea chestionarului, în cel dedicat nivelului liceal au fost păstrați 5 itemi, iar în ciclul gimnazial, 6 itemi. La ciclul gimnazial întrebările cuprind și itemi privind atractivitatea școlii, care sondează satisfacția generală a elevilor față de școală, măsura în care școala este percepută ca agreabilă și capabilă să trezească interesele de cunoaștere (curiozitatea) elevilor. Itemii sunt cotați pozitiv, iar scorul general este obținut prin însumarea scorurilor pentru fiecare răspuns (1=„deloc”, 2=„puțin”, 3=„mult”). La nivel liceal scorul maxim este 15, iar la nivelul gimnazial este 18, scoruri ce indică faptul că elevul este foarte mulțumit cu școala pe care o frecventează. Indicatorii psihometrici indică o bună consistență internă: la primar $M=10,99$; $DS=1,39$ și $C\alpha=0,70$, la gimnaziu $M=16,79$; $DS=1,81$, $C\alpha=0,82$, iar la liceu $M=13,3$, $DS=1,94$ și $C\alpha=0,77$.

La nivelul claselor din ciclul primar am folosit scala **Atractivității școlii și satisfacției cu școala**, preluată din lucrarea de doctorat elaborată de Orzea (2016) pe tema climatului școlar, care analizează măsura în care școala este percepută ca agreabilă, trezește interesele de cunoaștere (curiozitatea) ale copiilor și satisfacția generală cu școala. Scala are patru întrebări. Categoriile de răspuns sunt: 1=„deloc”, 2=„puțin”, 3=„mult”. Datele psihometrice din aceste cercetări indică o destul de bună consistență internă, în ciuda numărului scăzut de itemi: $C\alpha=0,70$; $M=10,99$; $DS=1,39$.

Scala atașamentului față de școală cuprinde itemi relevanți pentru emoțiile trăite de elevi în raport cu școala. Ea are ca bază scala de *Afilieră față de școală a elevilor* din Chestionarul pentru climat școlar – elevi (Cocoradă et al., 2018). Au fost păstrați 4 itemi pentru a reduce încărcarea chestionarului. De asemenea, itemii au fost adaptați la situația învățământului online și reflectă dorința elevilor de a se întâlni cu colegii, cu cadrele didactice. Un scor ridicat obținut pentru această scală exprimă sentimentul de mândrie față de școală și emoții pozitive trăite în cadrul școlii, atașament față de școală (Orzea, 2016). Itemii sunt cotați pozitiv, iar scorul general este obținut prin însumarea scorurilor pentru fiecare răspuns (1=„deloc”, 2=„puțin”, 3=„mult”). Scorul maxim este 12, acesta indicând că respondentul este foarte atașat de școală. Datele psihometrice la nivel primar indică o consistență internă mai mică, dar acceptabilă, la care a contribuit probabil modificarea unor itemi în funcție de situația învățământului online, dar la nivel gimnazial și liceal coeficientul Cronbach alpha este ridicat. Astfel, la nivel primar avem $M=8,40$; $DS=1,08$ și $C\alpha=0,66$, la nivel gimnazial $M=10,0$; $DS=2,09$ și $C\alpha=0,83$; iar la nivel liceal $M=8,94$; $DS=2,31$ și $C\alpha=0,84$.

Scala implicării elevilor în viața școlii. Având în vedere importanța asumării de către elevi a unor roluri și responsabilități în mediul școlar, din SSP (Bowen & Richman, 2005; Hărăguș et al., 2014) am preluat întrebări care să sondeze percepțiile elevilor privind **oportunitățile pe care le au de a participa activ la viața școlară**. Aceste oportunități se referă la implicarea elevilor în alegerea reprezentantului clasei/a reprezentanților în consiliul elevilor, implicarea în discutarea problemelor clasei și a școlii, desfășurarea unor ore la propunerea lor și consultarea

lor privind opțiunile oferite de școală. Scala are 3 trepte Likert și conține următoarele categorii de răspuns: 1=„deloc”, 2=„puțin”, 3=„mult”. Prin însumarea răspunsurilor celor 4 itemi care compun scala, a fost generat un scor total al scalei, scorurile mari însemnând o implicare a elevilor în viața școlară mai mare (bună). Datele psihometrice indică la nivel primar $M=8,40$; $DS=1,74$ și $C\alpha=0,66$, la gimnaziu: $M=9,54$; $DS=1,54$, $C\alpha=0,54$ iar la nivel liceal $M=9,76$; $DS=0,43$ și consistența internă exprimată prin coeficientul $C\alpha=0,66$. Scala a fost menținută la gimnaziu deși va trebui revizuită prin aplicări viitoare, datorită importanței tematicii implicării elevilor în viața școlii. O explicație pentru consistența mai mică este că itemii scalei sunt percepuți de respondenți ca fiind dispași: dacă marea majoritate a elevilor sunt implicați în alegerea șefului clasei, un procent la fel de mare nu se simt implicați în rezolvarea problemelor școlii, adică este vorba de două aspecte diferite ale practicii școlare actuale. În viziunea elevilor, nici unul din aceste aspecte nu are legătură cu implicarea părinților în viața școlii, care la noi înseamnă ședințele cu părinții, și nici cu reprezentarea acestora la nivelul consiliului administrativ, despre care mulți elevi nu au cunoștință. Pentru întrebările care sunt considerate importante, se propune aplicarea lor ca întrebări de sine stătătoare. La o viitoare testare a chestionarului pe un eșantion național va trebui regândită această scală, mai ales pentru nivelul gimnazial.

Scala culturii incluzive din școală a fost preluată din Indexul incluziunii (Booth și Ainscow, 2005) și a fost folosită pentru a cerceta părerile liceenilor privind aspecte de cultură școlară care valorizează diversitatea: cum sunt primiți cei nou veniți în școală, dacă părinții sunt implicați în viața școlii, dacă elevii sunt ajutați să se adapteze, dacă profesorii îi consideră pe toți elevii la fel de importanți (fără favoritisme) și dacă aceștia colaborează între ei. La ciclul primar, scala a pus accent mai mult pe sprijinirea adaptării elevilor la cerințele programului școlar, prin întrebări care au vizat claritatea sarcinilor școlare și claritatea criteriilor de evaluare. Scala este compusă din 7 itemi. Itemii sunt cotați pozitiv, iar scorul general este obținut prin însumarea scorurilor pentru fiecare răspuns (1=„deloc”, 2=„puțin”, 3=„mult”). Scorul maxim este 21, corespunzând percepției respondentului că școala se caracterizează printr-un grad ridicat de incluziune. Având în vedere complexitatea aspectului la care se referă, această scală a fost aplicată numai în liceu, având o bună consistență internă, cu $M=17,74$; $DS=2,91$ și $C\alpha=0,81$. Scala ar merita testată și la nivelul claselor gimnaziale, dat fiind că evaluează percepția deschiderii școlii față de toți elevii, inclusiv față de nou veniți și de părinții elevilor. La nivelul ciclului primar scala a fost adaptată și redenumită, ca **Scala a integrării în programul școlar**, pentru a testa adaptarea copiilor la programul școlar și integrarea lor în școală. Indicatorii psihometrici sunt promițători și la nivel primar: $M=11,36$; $DS=1,23$; $C\alpha=0,70$.

Scala practicilor școlare incluzive are ca bază chestionarul pentru liceeni din Indexul incluziunii (Booth și Ainscow, 2005) și a fost aleasă pentru a afla părerea despre practicile educaționale care asigură incluziunea școlară a elevilor și care pot elimina barierele de învățare ale elevilor cu diferite caracteristici și nevoi prin întrebări precum: profesorii reușesc să țină lecții pe înțelesul tuturor; profesorii știu cum să răspundă în cazurile în care elevii prezintă probleme de comportament; preocuparea școlii pentru respectarea persoanelor provenind din medii și culturi diferite și încurajarea elevilor să se ajute reciproc. Scala conține 9 itemi. Itemii sunt cotați pozitiv, iar scorul general se obține prin însumarea scorurilor pentru fiecare răspuns (1=„dezacord total”, 2=„dezacord”, 3=„acord”, 4=„acord total”). Scorul maxim

este 36, ceea ce înseamnă că respondentul consideră că în școală se folosesc în măsură foarte mare practici educaționale incluzive. Caracteristicile psihometrice ale scalei sunt: $M=25,80$; $DS=4,81$ și $C\alpha=0,85$, ceea ce reflectă capacitatea scalei de a aduna informații despre modul în care cadrele didactice reușesc să gestioneze diversitatea caracteristicilor individuale ale elevilor din clasă, respectiv din școală.

Climatul educațional al școlii (centrat pe elev). Pentru evaluarea percepției climatului educațional al școlii și al centrării acestuia pe nevoile elevului la nivel liceal am preluat scala *Climatul educațional din școală* a chestionarului SSP (Bowen și Richman, 2005), care cuprinde 6 itemi privind calitatea educației primite prin intermediul propriei școli. Itemii scalei măsoară percepția elevilor privind modul în care profesorii și cei din direcțiunea școlii apreciază și valorifică interesele și succesul elevilor, îi notează conform performanțelor lor și remarcă progresele acestora. Scala inițială este compusă din 8 itemi, din care în scopul prezentului chestionar au fost eliminați 2 itemi, ajungând la o scală formată din 6 itemi, scala rămânând cu consistență internă foarte bună: $M=15,80$; $DS=2,53$ și $C\alpha=0,84$. Itemii sunt cotați pozitiv, iar scorul general este obținut prin însumarea scorurilor pentru fiecare răspuns (1=„deloc”, 2=„puțin”, 3=„mult”). Scorul maxim este 18, ceea ce indică faptul că respondentul percepe climatul educațional din școală într-un mod pozitiv. Buna consistență internă a scalei recomandă folosirea în continuare a scalei și testarea ei și la nivel gimnazial.

Scala participării la școala online. Având în vedere contextul în care s-a realizat studiul – pandemia COVID-19 – au fost introduse două scale referitoare la învățământul desfășurat online. Scala măsoară părerea elevilor despre organizarea școlii pe timp de pandemie și implicarea lor în învățământul online. Scala participării la școala online a fost preluată din *Chestionarul de climat școlar pe timp de pandemie (Youthtruth, 2020)*, privind logistica școlară și implicarea în activitățile școlare și sondează în ce măsură elevii simt că în cazul în care învață online se pot concentra și sunt motivați să învețe, respectiv dacă această formă de învățare îi ajută să se dezvolte și dacă le este clar sistemul de notare. La nivelul gimnazial s-a folosit o scală de 5 itemi. Pentru chestionarul administrat la nivel liceal a fost preluată și dimensiunea *Relații* a chestionarului mai sus menționat, ajungându-se la 7 itemi. Itemii suplimentari se referă la măsura în care elevii percep un interes al profesorilor pentru viața elevilor în afara școlii și disponibilitatea de a le oferi, la nevoie, sprijin suplimentar. Itemii sunt cotați pozitiv, iar scorul general este obținut prin însumarea scorurilor pentru fiecare răspuns (1=„deloc”, 2=„puțin”, 3=„mult”). Scorul maxim este de 15 pentru gimnaziu și 21 pentru liceu, însemnând o adaptare foarte bună la învățământul online din partea școlii și a elevilor. Pentru liceu, datele psihometrice indică $M=16,41$; $DS=3,06$; $C\alpha=0,79$, iar la gimnaziu: $M=12,70$; $DS=1,84$; $C\alpha=0,66$.

Scala dificultăților în școala online vizează opiniile elevilor privind greutățile întâmpinate în această formă de învățare asistată de device-uri, preferința pentru locația procesului educațional (acasă versus unitatea de învățământ) și sprijinul din partea părinților. Scala însumează 5 itemi (4 la ciclul primar) referitori la dificultățile pe care elevii le pot avea în legătură cu școala online, dificultăți legate atât de aspecte tehnice propriu-zise, cât și de cele rezultate din condițiile de locuit ale elevilor. Pentru calcularea scorului, toți itemii sunt cotați în mod pozitiv, scorul general se obține prin însumarea scorurilor itemilor (1=„de obicei, da”,

2=„uneori”, 3=„de obicei, nu”). Scorul maxim este 12, ceea ce înseamnă că respondentului nu i-au creat dificultăți desfășurarea cursurilor în regim online. La lotul claselor primare, unde scala a urmărit adunarea unor informații despre capacitatea elevilor din clasele III și IV de a se adapta la învățământul online, inclusiv despre ajutorul primit și dificultățile lor, s-a dovedit a avea o consistență scăzută, $M=10,00$; $DS=1,74$; $C\alpha=0,62$, cuprinzând de fapt itemi de la scale originare diferite. Datele psihometrice indică pentru gimnaziu: $M=9,68$; $DS=0,99$; $C\alpha=0,59$, iar la liceu: $M=6,36$; $DS=1,69$ și $C\alpha=0,61$. Scala aceasta are o consistență internă mai slabă, de aceea pe viitor, dacă se va menține interesul pentru evaluarea învățământului online, este recomandabilă operarea unor schimbări pentru ca scala să devină mai consistentă.

II. Relațiile elevilor cu cadrele didactice:

Pentru evaluarea domeniului relațiilor elevilor cu învățătorii și profesorii, am folosit următoarele scale:

Scala sprijinului din partea profesorilor (inclusiv celor de școală primară) este formată din întrebări preluate din chestionarul SSP (Bowen și Richman, 2005) și surprinde măsura în care elevii își percep profesorii ca fiind suportivi, cărora le pasă de elevi și de succesul școlar al acestora. Scala evidențiază în ce măsură elevii percep înțelegere, respect, încurajare, ascultare, interes din partea învățătoarei/ profesorilor. Scala inițială este compusă din 8 itemi, dar pentru a reduce amploarea instrumentului, au fost eliminați unii itemi în așa fel încât consistența internă a scalei să nu se modifice. Astfel, s-a ajuns la un număr de 6 itemi în cazul ciclului gimnazial. În chestionarul liceenilor cei 6 itemi din SSP au fost completați cu doi itemi din scala „Rigoare academică” a aceluiași chestionar. Itemii sunt cotați pozitiv, iar scorul general este obținut prin însumarea scorurilor pentru fiecare răspuns (1=„deloc”, 2=„puțin”, 3=„mult”). La nivelul liceal scorul maxim este 24, iar la nivelul gimnazial este 18, scoruri ce indică faptul că elevul se simte foarte sprijinit de profesori. Datele psihometrice indică o consistență internă acceptabilă pentru nivel primar de $M=22,52$; $DS=1,92$; $C\alpha=0,66$, pentru gimnaziu este foarte bună: $M=15,80$; $DS=2,24$; $C\alpha=0,78$ și excelentă pentru liceu: $M=19,58$; $DS=3,78$ și $C\alpha=0,88$.

Sprijinul academic din partea profesorilor (numai pentru gimnaziu) a fost preluată din chestionarul SSP (Bowen și Richman, 2005) unde poartă denumirea de *rigoare academică* și se referă la măsura în care elevii consideră că profesorii îi ajută să aibă rezultate bune la școală și îi stimulează prin sprijin suplimentar din partea profesorilor, modul în care elevii sunt provocați să gândească, le sunt explicate sarcinile și sunt ajutați să învețe. Scala inițială este formată din 10 itemi, dar în urma discuțiilor cu elevii, care au considerat că unele întrebări ale acestei scale se repetă în alte scale, s-a ajuns la o variantă scurtă, formată din 4 itemi. Itemii sunt cotați pozitiv, iar scorul general este obținut prin însumarea scorurilor pentru fiecare răspuns (1=„deloc”, 2=„puțin”, 3=„mult”). Scorul maxim este 12, ceea ce indică faptul că respondenții se simt foarte stimulați și ajutați de profesori să aibă rezultate bune la învățătură. Datele psihometrice la nivelul gimnazial (unde scala a fost aplicată) indică $M=10,73$; $DS=1,53$ și $C\alpha=0,69$.

Scala conflictelor cu profesorii are la bază itemii referitori la conflictele dintre elevi și profesori ai scalei *Climat relațional elevi profesori* din *Chestionarul pentru Climat școlar elevi* (Orzea, 2016) la care au fost adăugați - în urma unor focus grupuri cu elevii și a discuțiilor cu experții din consorțiu - itemi referitori la comportamente ale profesorilor care sunt considerate ca fiind problematice din perspectiva elevilor. Scala evidențiază eventualele reacții emoționale și atitudini neadecvate ale cadrelor didactice față de elevi, precum: nervozitatea, cearta, jignirea, umilirea sau lovirea elevilor, precum și sentimentul de frică al elevilor față de profesori. Cei 7 itemi care au rezultat măsoară comportamente percepute ca fiind conflictuale sau violente din partea profesorilor. Cotașarea itemilor se realizează în mod pozitiv, iar scorul general este obținut prin însumarea scorurilor (1=„niciodată”, 2=„uneori”, 3=„deseri”). Scorul maxim este de 21, ceea ce denotă un număr mare de conflicte între elevi și profesori. Fiind o scală recompusă în urma observațiilor elevilor, remarcăm o consistență internă foarte bună la toate nivelele de școală: nivel primar: $M=8,47$; $DS=1,89$; $C\alpha=0,80$; la gimnaziu: $M=9,61$; $DS=2,49$; $C\alpha=0,82$, cât și la liceu: $M=10,41$; $DS=2,53$ și $C\alpha=0,81$.

Scala egalității de șanse are la bază interogații preluate din chestionarul SSP (Richman și Bowen, 2005). La cei 4 itemi pe care îi are scala inițială, în urma discuțiilor cu elevii și specialiștii din consorțiu, au fost adăugați itemi cu privire la principialitatea evaluării de către cadrele didactice, măsura în care elevii consideră că notarea este preferențială, depinzând de apartenența elevilor la categorii demografice, care nu țin de puterea lor de schimbare (de ex. etnia, genul, mediul de proveniență, nivelul socio-economic etc.) și care îi pot dezavantaja. Scala este compusă din 8 itemi. Itemii sunt cotași pozitiv, iar scorul general este obținut prin însumarea scorurilor pentru fiecare răspuns (1=„De obicei, nu” 2=„Uneori”, 3=„De obicei, da”), scorul maxim fiind 24, ceea ce indică un grad foarte ridicat de atitudini preferențiale (discriminatorie) trăite de unele categorii de elevi ai unei școli. Deși scala a fost folosită experimental în cadrul acestei cercetări, ea are o bună consistență internă, atât la gimnaziu, cât și la liceu, astfel: pentru gimnaziu $M=12,08$; $DS=3,49$ și $C\alpha=0,79$; pentru liceu: $M=14,88$; $DS=3,03$ și $C\alpha=0,79$.

III. Relațiile cu colegii:

Scala relațiilor cu colegii cuprinde întrebări care pornesc de la *Scala climatului relațional intercolegial - elevi* a *Chestionarului pentru climat școlar elevi* (Cocoradă et al., 2018). Scala inițială este compusă din 10 itemi, dintre care pentru studiul de față unii au fost eliminați, care se repetă sau se regăsesc în alte scale. În acest fel s-a ajuns la 6 itemi pentru clasele primare, 7 itemi pentru ciclul gimnazial, respectiv la 8 pentru cel liceal. Scala scoate în evidență percepția elevilor privind înțelegerea, ascultarea, empatia, încurajarea, sprijinul, respectul pe care îl primesc și îl oferă colegii între ei, plăcerea de a lucra în echipă, precum și sentimentul de apartenență la o clasă unită. Itemii sunt cotași pozitiv, iar scorul general este obținut prin însumarea scorurilor pentru fiecare răspuns (1=„deloc”, 2=„puțin”, 3=„mult”). Scorul maxim pentru primar este 18, pentru ciclul gimnazial este 21, iar pentru cel liceal este 24, pentru cazul în care respondentul are relații foarte bune cu colegii. Datele psihometrice indică pentru clasele primare $M=15,42$; $DS=2,85$; $C\alpha=0,85$ la clasele gimnaziale: $M=18,29$; $DS=2,94$ și $C\alpha=0,83$, iar pentru liceu, $M=20,13$; $DS=3,66$ și $C\alpha=0,86$.

Scala comportamentelor problematice (gimnaziu)/siguranța (liceu) a fost preluată din SSP (Bowen și Richman, 2005) unde poartă denumirea de **Siguranța în școală**. Scala folosită de noi la nivelul ciclului gimnazial este compusă din 12 itemi care descriu comportamente ale elevilor care pot afecta sentimentul de siguranță al acestora. În cazul scalei folosite în ciclul liceal în urma testării chestionarului în focus-grupurile elevilor au fost eliminați itemii referitori la consumul de alcool și fumat – care se repetă în altă parte a chestionarului - și au fost introduși 4 itemi care se referă la violența adulților din școală (profesori, personal auxiliar) față de elevi. Itemii sunt cotați pozitiv, iar scorul general este obținut prin însumarea scorurilor pentru fiecare răspuns (1=„niciodată”, 2=„uneori”, 3=„deseori”). Scorul maxim pentru ciclul gimnazial este 36, iar pentru cel liceal este 42, ceea ce indică faptul că respondentul își vede școala ca un spațiu lipsit total de siguranță din cauza comportamentelor problematice ale elevilor (și ale adulților din școală în cazul liceenilor). Indicatorii psihometrici arată o foarte bună consistență, atât la primar: $M=7,25$; $DS=2,07$ și $C\alpha=0,80$, la gimnaziu $M=16,30$; $DS=3,79$ și $C\alpha=0,86$, cât și la liceu: $M=18,76$; $DS=4,03$, iar la liceu $C\alpha=0,87$.

Scala referitoare la problemele colegilor (liceu) are ca bază scala *Comportamentul tinerilor din comunitate* din chestionarul SSP (Richman și Bowen 2005) și se referă la percepția elevilor privind comportamentele de risc ale colegilor lor. La propunerea elevilor, scala a fost completată cu doi itemi care se referă în mod explicit la comportamente legate de mediul școlar: „Am colegi care chiulesc de la ore” respectiv „Am colegi care intră în încurcături la școală”. Scala este compusă din 9 afirmații și măsoară percepția elevilor în ceea ce privește comportamentele de risc ale colegilor lor: probleme cu poliția, consum de alcool/tutun/droguri, performanțe școlare slabe, absenteism, elevi care sunt membri în găști, care nu învață și care nu vor promova examenul de bacalaureat. Itemii sunt cotați pozitiv, iar scorul general este obținut prin însumarea scorurilor pentru fiecare răspuns (1=„deloc”, 2=„puțin”, 3=„mult”). Scorul maxim este 27, ceea ce indică faptul că respondentul consideră că în general colegii lor au multe probleme. Scala are o bună consistență internă: $M=13,91$; $DS=3,16$ și $C\alpha=0,82$.

IV. Scale privind violența

Scalele enumerate mai sus au fost completate cu întrebări referitoare la **violență în școli**, preluate din *Olweus Bully/Victim Questionnaire* (Olweus, 1996). Aceste întrebări s-au referit la formele de violență suferite de respondenți din partea colegilor respectiv la locul/locurile din școală (sau pe drumul spre/din școală) unde au loc acte de violență. Întrebările sunt cu alegeri multiple, respondentul fiind rugat să marcheze fiecare formă de violență de care a avut parte. Alte două întrebări din chestionar se referă la persoanele de sprijin ale elevilor în situațiile când au suferit acte de violență în școală din partea colegilor sau a personalului. Și aceste întrebări sunt cu alegere multiplă și au fost preluate din *Chestionarul P4P privind violența trăită de elevi* (proiectul *Participation for Protection*, Siobhan et al., 2018).

V. Dotări

Scala dotărilor din familie și respectiv a dotărilor din școală în cazul liceenilor. În scopul formării unei imagini asupra posibilităților tehnice ale elevilor din școlile incluse în studiu în

condițiile învățământului online, au fost incluse în chestionar întrebări referitoare la dispozitivele pe care respondenții le-au avut la dispoziție **acasă** pentru a participa la cursuri, precum și posibilitatea de conectare la internet și existența unui spațiu liniștit la dispoziția elevului în acest scop. În plus, chestionarul pentru ciclul liceal a conținut o scală referitoare la **dotările din școală** și cu gradul de mulțumire a elevilor privind aceste dotări. Dotările din școală se referă la existența unei infrastructuri educaționale (bibliotecă/cabinete/laboratoare/săli de clasă/grupuri sanitare/curte a școlii) echipate cu materiale didactice (table interactive, video proiector, ecran de proiecție, laptop/computer, sistem audio și de supraveghere video, acces Wi-Fi, e-Catalog), ș.a.

Întrebare finală: La toate cele 3 niveluri ale învățământului preuniversitar, chestionarul s-a încheiat cu o întrebare deschisă, prin care elevii pot exprima cu cuvintele lor, nevoile de îmbunătățire a climatului școlii: Ce schimbări ți-ai dori în școala ta, ca să poți învăța cu plăcere?

După aplicarea chestionarului pe întreg lotul, datele psihometrice au fost recalulate, ele fiind prezentate mai jos, la fiecare scală, prin media (M), deviația standard (DS) și coeficientul de consistență internă Cronbach alpha (prescurtat $C\alpha$). În urma informațiilor primite ca urmare a aplicării scalelor, am restructurat ulterior unele dintre scale, regroupând unii itemi, pentru a asigura o consistență mai mare pentru aplicările viitoare. Întrebările chestionarelor sunt prezentate în Anexele 3.1, 4.1 și 5.1. Scalele au fost organizate aici pe domenii. Având în vedere consistența internă a scalelor, în studiile viitoare scalele vor putea fi folosite independent sau grupate în funcție de aspectele climatului școlar ce se dorește a fi investigate.

Tabelul 2.2 Valorile psihometrice ale scalelor folosite la cele trei cicluri școlare

DENUMIREA SCALELOR	Ciclul primar: PCȘ-P	Ciclul gimnazial: PCȘ-G	Ciclul liceal: PCȘ-L
Satisfacția cu școala și atractivitatea școlii – la primar	M=10,99 SD=1,39 $C\alpha=0,70$	M=16,79 DS=1,81 $C\alpha=0,82$	M=13,30 DS=1,94 $C\alpha=0,77$
Atașamentul față de școală	M=8,40 SD=1,08 $C\alpha=0,66$	M=10,0 SD=2,09 $C\alpha=0,83$	M=8,94 DS=2,31 $C\alpha=0,84$
Implicarea în viața școlii	M=8,40 SD=1,74 $C\alpha=0,66$	M=9,53 SD=1,54 $C\alpha=0,54$	M=9,76 DS=1,74 $C\alpha=0,66$
Integrarea în programul școlar	M=11,36 SD=1,23 $C\alpha=0,70$	-	-
Cultura incluzivă din școală	-	-	M=17,74 SD=2,91 $C\alpha=0,81$
Climatul educațional centrat pe elev	-	-	M=15,80 SD=2,53 $C\alpha=0,84$
Sprijinul din partea cadrelor didactice	M=22,52 SD=1,92 $C\alpha=0,66$	M=15,80 DS=2,24 $C\alpha=0,78$	M=19,58 SD=3,78 $C\alpha=0,88$
Conflictele cu profesorii	M=8,47 SD=1,89 $C\alpha=0,80$	M=9,61 DS=2,49 $C\alpha=0,82$	M=10,41 SD=2,53 $C\alpha=0,81$

Problemele privind egalitatea de șanse		M=12,08 DS=3,49 Cα=0,79	M=14,88 DS=3,03 Cα=0,79
Scala sprijinului între elevi și a relațiilor cu colegii	M=15,42 SD=2,85 Cα=0,85	M=18,29 DS=2,94 Cα=0,83	M=20,13 DS=3,66 Cα=0,86
Comportamentele problematice/siguranță		M=16,30 DS=3,79 Cα=0,86	M=18,76 DS=4,03 Cα=0,87
Problemele colegilor			M=13,91 SD=3,16 Cα=0,82
Formele de violență suferite	M=8,38 SD=1,93 Cα=0,77	Fără cotare	Fără cotare
Unde au loc actele de violență	-	Fără cotare	Fără cotare
Agresorii și genul acestora	Fără cotare	Fără cotare	Fără cotare
Cererea de ajutor	-	Fără cotare	Fără cotare
Răspunsul școlii la violență	-	Fără cotare	Fără cotare
Schimbările dorite la școală	întrebare deschisă	întrebare deschisă	întrebare deschisă

Legendă: M – media valorilor scalei; SD - deviația standard; Cα – coeficientul de consistență internă Cronbach alpha.

3 ANALIZA CLIMATULUI ȘCOLAR LA NIVEL PRIMAR

3.1 Profilul climatului școlar pentru nivelul primar

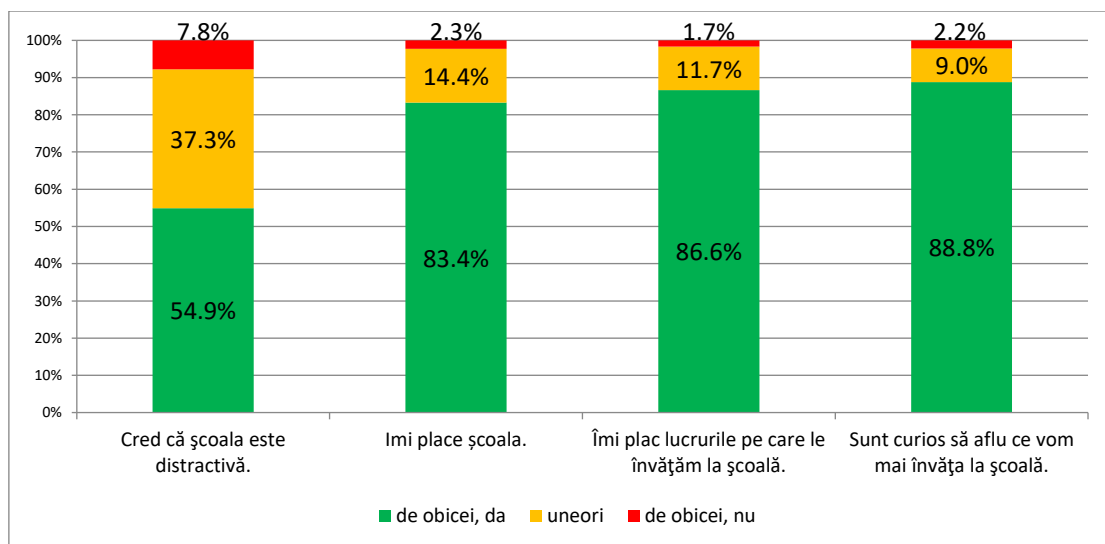
Având în vedere importanța climatului școlar pentru toate nivelurile sistemului preuniversitar, ne-am propus să cuprindem în cercetare inclusiv elevi din clasele a III-a și a IV-a din ciclul primar din școlile partenere în proiect. Pornind de la caracteristicile lor de vârstă privind înțelegerea întrebărilor, în prima etapă am recurs la verificarea chestionarelor realizând focus grupuri, prin cooptarea unor grupuri de elevi din astfel de clase. Completarea chestionarului s-a făcut online pentru majoritatea respondenților de la nivelul primar; pentru elevii fără acces la internet și/sau fără competențe digitale am păstrat varianta completării chestionarului pe hârtie (*a se vedea Chestionarul aplicat la ciclul de învățământ primar în Anexa 3.1*). O singură școală a recurs la această variantă, pentru care cercetătorii au introdus răspunsurile în baza de date. Pe baza rezultatelor obținute am analizat fiecare scală și fiecare item al scalelor pe întregul lot de elevi de la nivelul de învățământ primar, obținând rezultatele din prezentul capitol. Am creat, de asemenea, profilele acelor școli participante la cercetare, de la care am obținut cel puțin 30 de chestionare completate la nivel primar. În aceste profile am identificat coordonatele care pot prezenta riscuri, cele care atrag atenția, dar și acelea care reprezintă resurse ale fiecărei școli. Aceste profile individualizate pe școli au fost transmise directorilor școlilor participante la cercetare, pentru a fi discutate de conducerea școlii, de colectivul de cadre didactice și de elevii din clasele care au participat la cercetare, pentru a identifica direcțiile pe care s-ar putea acționa pentru îmbunătățirea climatului școlar.

Conform studiului privind indicele riscului socio-educational (IRSE) (Human Catalyst, 2020: 2-14) toate școlile generale cuprinse în proiect se regăsesc printre cele analizate în cercetarea IRSE, fiind școli în care procesul instructiv educativ este afectat de deprivarea socială și materială a localităților în care se regăsesc aceste școli și familiile elevilor (*a se vedea Anexa 3.2*).

La acestea se adaugă celelalte trei școli recrutate de echipa de cercetători, pentru pilotarea instrumentarului elaborat în cadrul proiectului, dar care nu figurează ca școli dezavantajate din punctul de vedere al condițiilor de risc socio-economic: Colegiul Național „Radu Negru” Făgăraș, Jud. Brașov, Colegiul de Artă „Ciprian Porumbescu” Suceava și Școala Profesională Târlîșua, Jud. Bistrița-Năsăud.

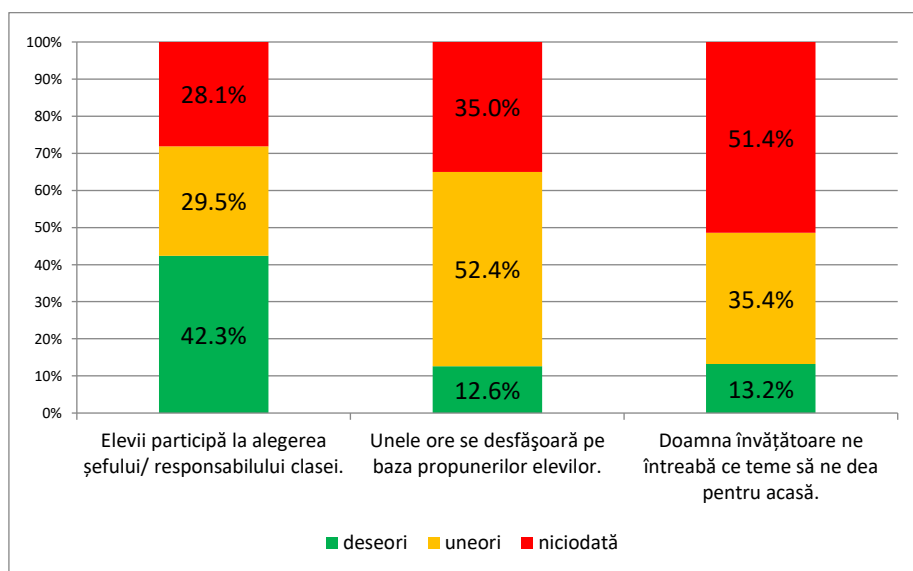
Lotul cercetării pentru nivelul primar cuprinde 364 de elevi, dintre care 173 de băieți, 179 de fete, iar 12 nu au declarat genul. Distribuția elevilor cuprinși în eșantion, din clasele a III-a și a IV-a, este echilibrată, 181 elevi fiind din clasele a III-a, iar 183 de elevi sunt din clasele a IV-a .

Rezultatele lotului de elevi din ciclul primar sunt prezentate în cele ce urmează separat pe scale, iar apoi prin relațiile dintre scalele chestionarului.

Graficul 3.1. Evaluarea atractivității și satisfacției cu școala la ciclul primar

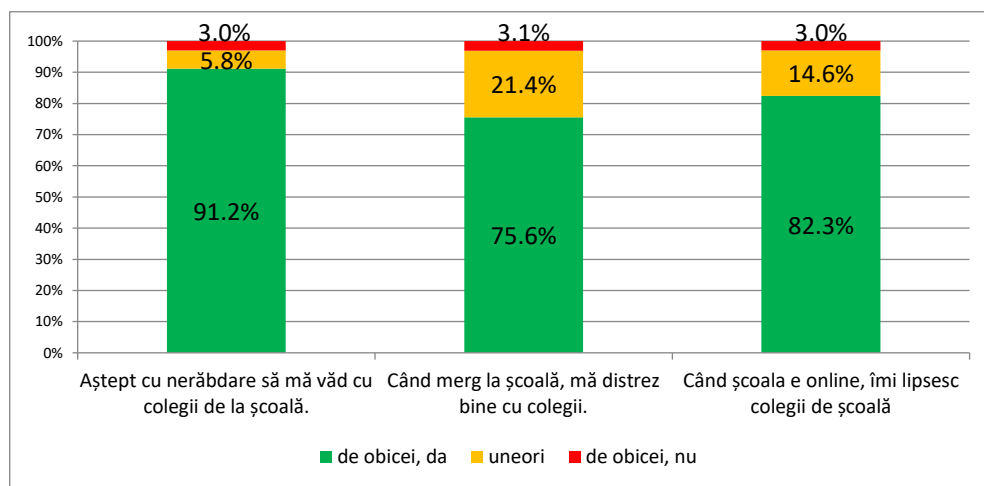
Atractivitatea școlii și satisfacția cu școala. Un mediu școlar pozitiv favorizează încrederea elevilor în propriile capacități, sentimentul autoeficacității, aspirațiile ridicate, dar și puterea voinței, perseverența și implicarea în sarcini școlare, toate contribuind la obținerea succesului școlar. Pentru scala satisfacției cu școala, observăm procentele ridicate de elevi care își manifestă curiozitatea, plăcerea de a merge la școală și plăcerea învățării la școală. Din păcate, pentru 16,7% dintre elevi nu este însă întotdeauna o plăcere să frecventeze școala, ceea ce ar putea fi un risc pentru această categorie. 11,2% dintre elevii întregului lot nu sunt întotdeauna curioși să descopere ceea ce vor învăța la școală. Aproximativ jumătate dintre elevi (54,9%) consideră școala ca fiind distractivă, pentru 37,3% este distractivă „uneori”, iar 7,8% dintre ei consideră că „de obicei, nu” este școala distractivă (Graficul 3.1).

Graficul 3.2. Implicarea elevilor în viața școlii la ciclul primar

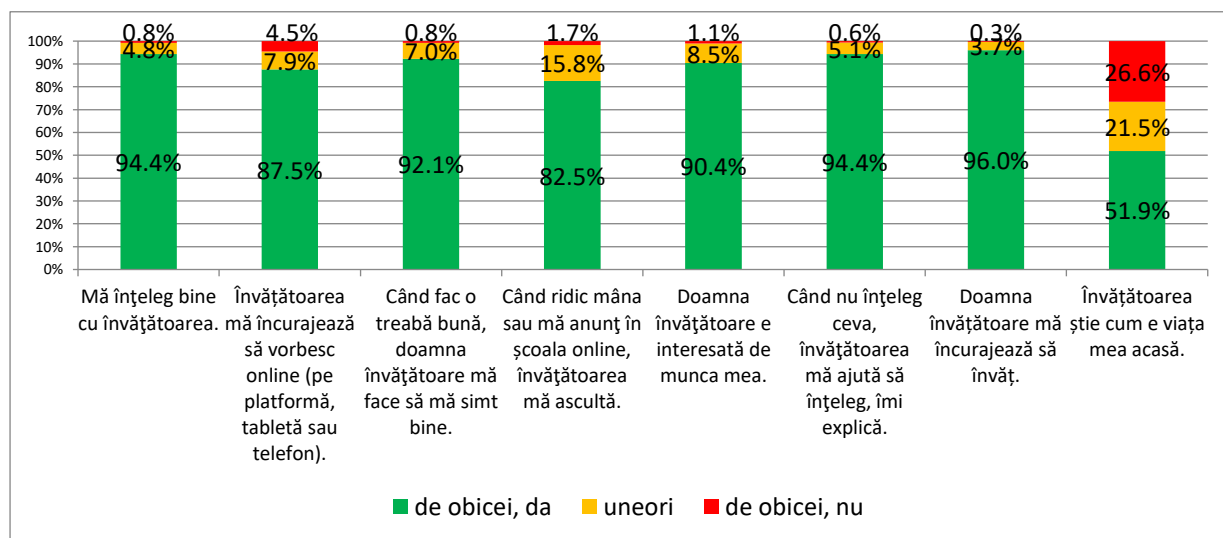
Școlile care promovează implicarea școlară a elevilor, încearcă să le dezvolte sentimentul apartenenței prin personalizarea instruirii și crearea unui mediu social suportiv, în care adulții manifestă interes pentru elevi și experiențele lor din școală, dar și din afara școlii.

Sub aspectul **implicării elevilor în viața școlii**, din răspunsuri a reieșit că elevii se simt în mică măsură consultați în privința problemelor legate de viața lor școlară în întregul lot din ciclul primar. Jumătate dintre elevi (51,4%) afirmă că nu sunt consultați în privința temelor, 28,1% dintre ei nu participă „niciodată” la alegerea responsabilului clasei și numai 12,6% dintre elevi susțin că „deseori” orele se desfășoară pe baza propunerilor elevilor. Participarea elevilor la deciziile de la nivelul clasei și al școlii, prin consultarea lor în privința aspectelor menționate din cadrul procesului educațional, sunt aspecte importante atât pentru responsabilizarea elevilor, cât și pentru dezvoltarea sentimentului apartenenței la comunitatea școlii, precum și al celui de a păstra controlul asupra situațiilor și evenimentelor care le afectează viața (graficul 3.2).

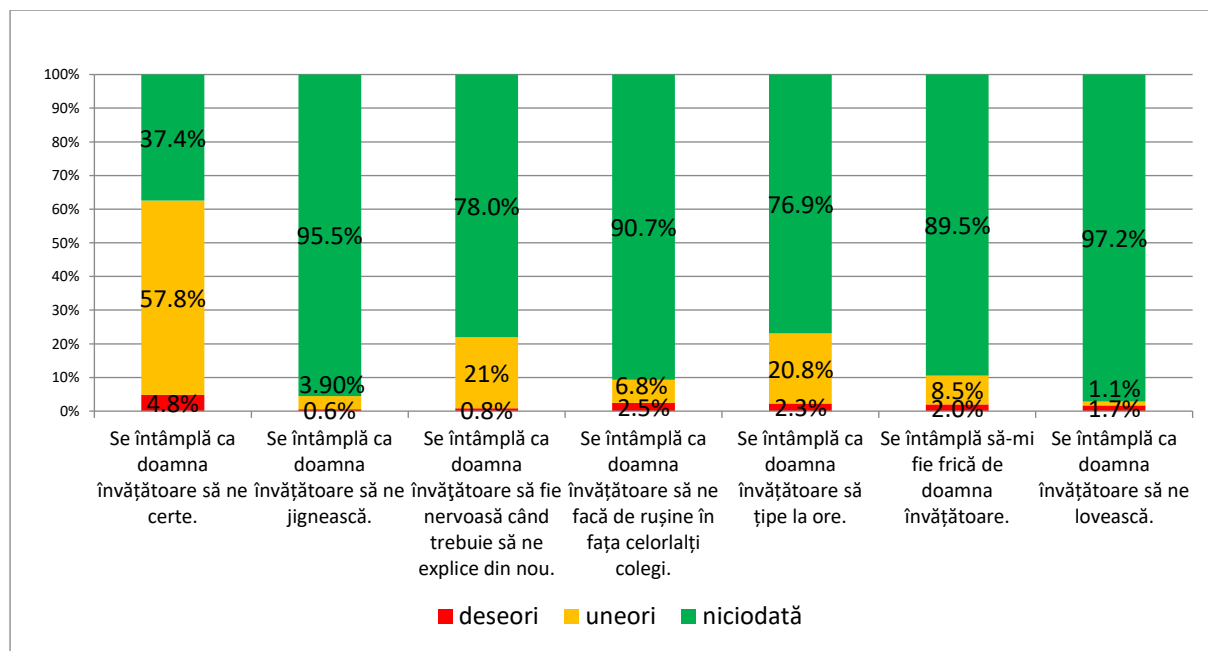
Graficul 3.3 Atașamentul față de școală la ciclul primar

Pentru dimensiunea **atașament față de școală**, procentele elevilor care își manifestă dorința de a se revedea cu colegii de școală sunt ridicate la nivelul întregului lot (graficul 3.3). Totuși, un sfert dintre elevi nu se distrează de obicei bine cu colegii lor (21,4% dintre ei uneori și 3,1% de obicei). 3% dintre elevi de obicei și 5,8% uneori nu sunt dornici să se revadă cu colegii și tot 3% aleg să răspundă că de obicei nu, iar 14,6% că uneori nu simt că le-ar lipsi colegii. Sunt procente care necesită atenție, acestea fiind, probabil, marja de procente pentru elevii care nu sunt integrați în colectivul claselor investigate (Graficul 3.3).

Graficul 3.4 Sprijinul din partea cadrelor didactice la ciclul primar

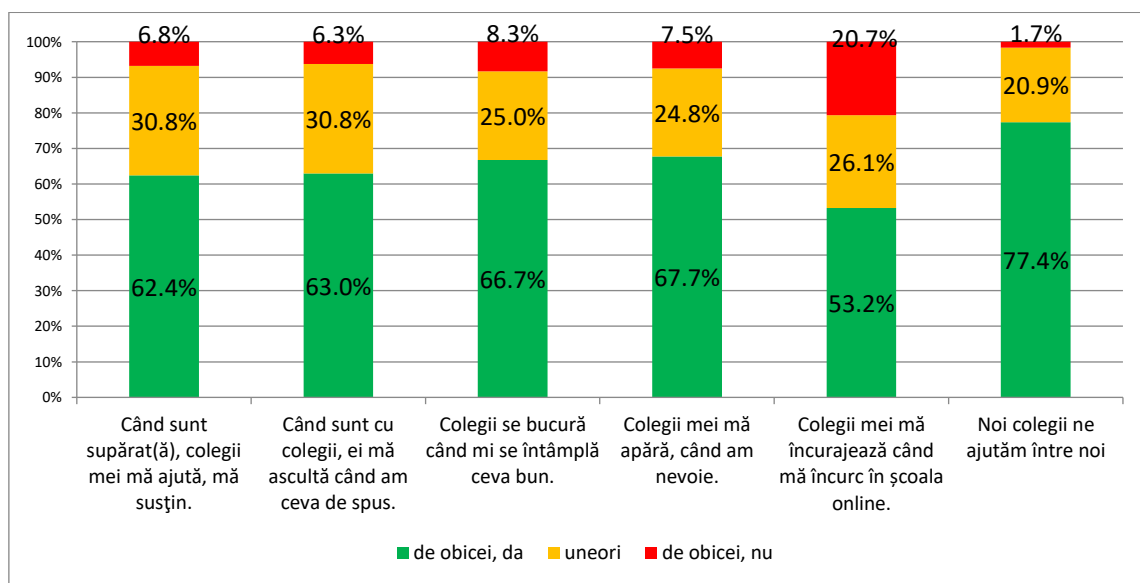
Chiar dacă învățarea implică procese cognitive și emoționale individuale, motivația elevilor de a învăța este semnificativ influențată de ajutorul oferit de ceilalți. Motivația elevilor și implicarea lor școlară cresc în măsura în care învățătoarea este văzută ca fiind suportivă. **Sprrijinul pe care elevii îl primesc din partea doamnei/doamnelor învățătoare** este în general ridicat, procentele celor care susțin acest lucru fiind între 82,5% și 96%, pentru diferitele afirmații, ceea ce constituie un avantaj (graficul 3.4). Riscul e vizibil pentru cei 5.6% dintre elevi care declară că nu se înțeleg cu învățătoarea/învățătorul „uneori” (4,8%) sau „de obicei” (0.8%), dar și pentru cei care nu se simt de obicei apreciați de învățătoare/învățător atunci când fac o treabă bună (7.8%) sau care simt că învățătoarea/învățătorul nu e interesată mereu de munca lor (9,6%). Încurajările, interesul manifestat față de munca elevilor, la această vârstă, sunt importante pentru implicarea elevilor în procesul de învățare. De asemenea, 0,6% dintre elevi declară că „de obicei, nu” sunt ajutați de învățătoare/învățător atunci când nu înțeleg ceva, iar 5,1% dintre ei apreciază acest ajutor doar „uneori”. În plus, o mai mare implicare a învățătoarelor în aspectele legate de viața elevilor de acasă, ar fi binevenită, având în vedere că 26,6% dintre ei susțin că învățătoarea nu știe cum e viața lor acasă. Conectarea cu viața elevilor în afara școlii, mai ales pentru grupurile dezavantajate, este importantă pentru aderarea copiilor la valorile școlii și pentru implicarea lor în învățare. (Fig 3.4)

Graficul 3.5 Conflicte cu învățătoarea la ciclul primar

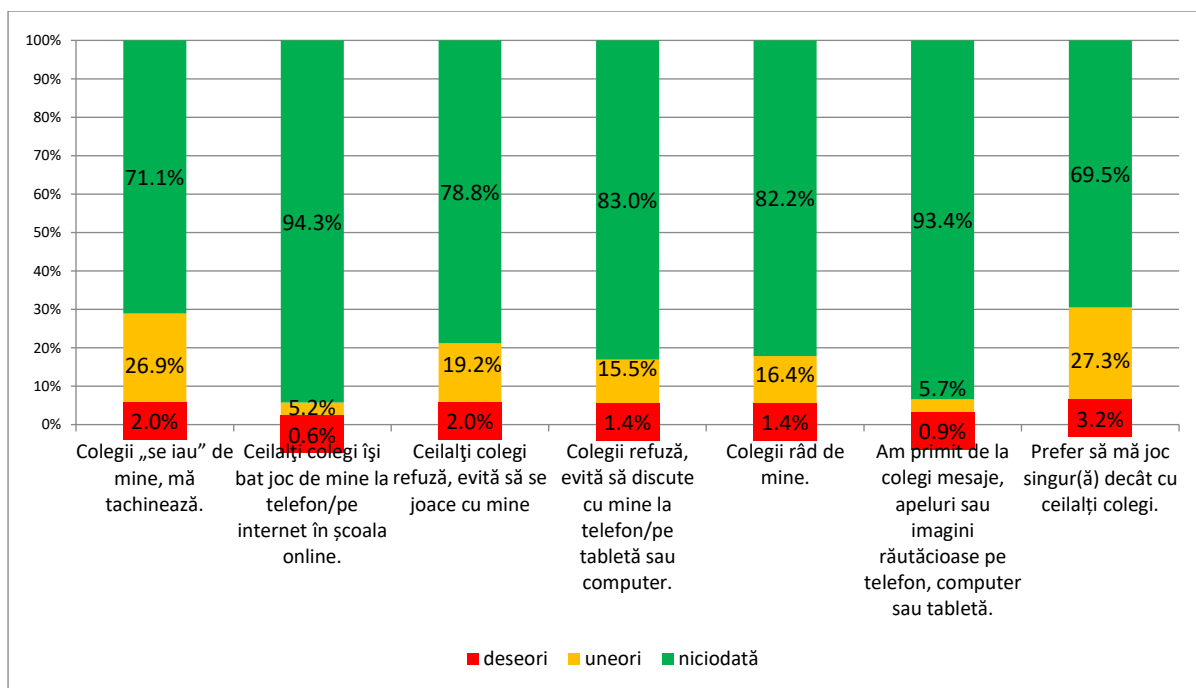
Procesul predării și învățării este, în mod fundamental, unul relațional. Relația profesor-elev nu se limitează numai la predarea și învățarea materiei studiate. Există în această relație o dimensiune afectivă care se dovedește a fi importantă întrucât poate amorsa relația elevului cu cunoașterea. Altfel spus, atunci când elevul dezvoltă o relație de încredere cu profesorul său, învățarea va fi mai facilă decât în cazul unei relații conflictuale. **Relația (conflictele) cu învățătoarea/învățătorul** este marcată atât de aspecte pozitive, cât și de aspecte care necesită îmbunătățiri. Astfel, procentele elevilor care declară că nu sunt „niciodată” jigniți sau loviți de doamnele învățătoare este foarte mare, 95,5%, respectiv 97,2% (graficul 3.5). Totuși, 2,8% dintre elevi susțin că sunt cel puțin uneori loviți de către cadrul didactic, iar 10,5% dintre elevii ciclului primar declară că cel puțin uneori le este teamă de învățătoare/învățător. 9,3% dintre ei au fost, cel puțin „uneori”, făcuți de rușine în fața celorlalți colegi, iar 4,5% dintre ei susțin că cel puțin uneori au

fost jigniți de către cadrul didactic. Procentul celor care spun că învățătoarea/învățătorul țipă cel puțin uneori la ore este și mai mare (23,1%), iar pentru cei care afirmă că se întâmplă cel puțin uneori să fie certați de învățătoare este de 62,6%. Toate aceste valori indică factori de risc, având în vedere că, la această vârstă, relația cu cadrul didactic este una semnificativă pentru copii, contribuind la formarea atitudinii față de școală și la conturarea relațiilor viitoare ale copiilor cu cadrele didactice. În același timp, învățătoarea constituie un model de autocontrol pentru copii, un model de gestionare a relațiilor cu ceilalți.

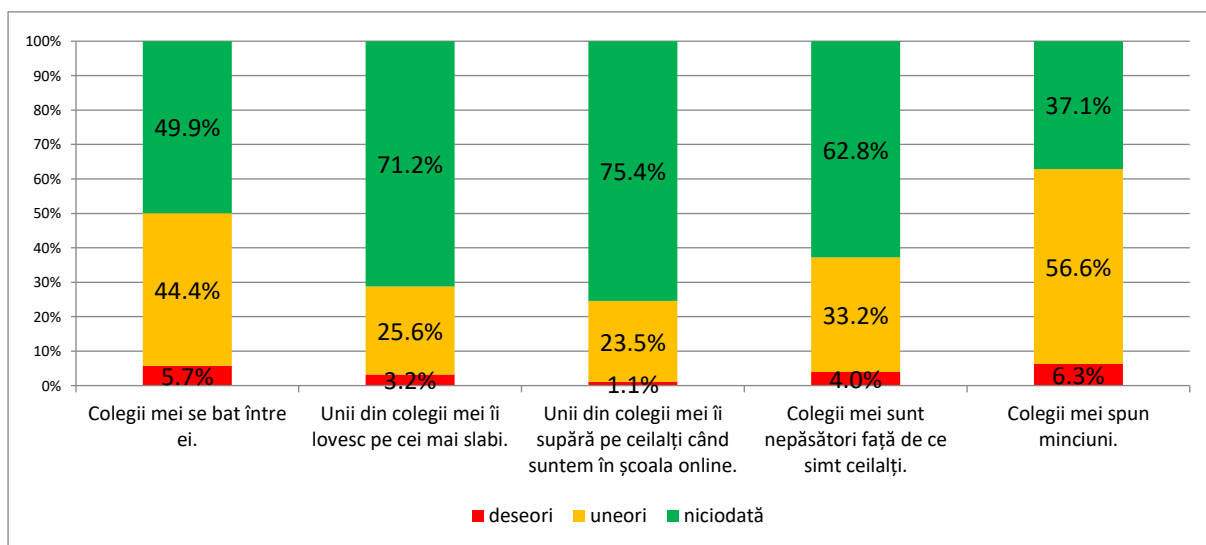
Graficul 3.6 Relațiile cu colegii. Sprijinul de la colegi, la ciclul primar

Copiii sunt interesați de egalii lor și sunt atașați emoțional de aceștia la toate vârstele. În general, atunci când copiii au prieteni, sunt implicați în interacțiuni pozitive, rezolvă mai multe conflicte și își îndeplinesc sarcinile cu mai mult succes decât atunci când nu au prieteni. Sub aspectul **sprijinului din partea colegilor**, deși procentele celor care simt sprijinul din partea colegilor sunt cuprinse între 53,2% și 77,4%, ele nu sunt foarte mari, pentru că în copilărie nu s-a produs încă orientarea accentuată către egali, specifică preadolescenței. Acceptarea în rândul colegilor, sprijinul oferit de aceștia, sentimentul de întrajutorare prezent între colegi influențează sentimentul de siguranță în mediul școlii cu impact direct asupra satisfacției față de școală și implicării în activitățile școlare. În acest context, 20,7% nu se simt încurajați de obicei de colegi atunci când se *încurcă* la școala online, iar între 6,3% și 8,3% nu simt deloc sprijinul colegilor sub celelalte aspecte. Procentele elevilor care declară că simt doar „uneori” sprijinul colegilor este cuprins între 24,8% și 30,8% (Graficul 3.6).

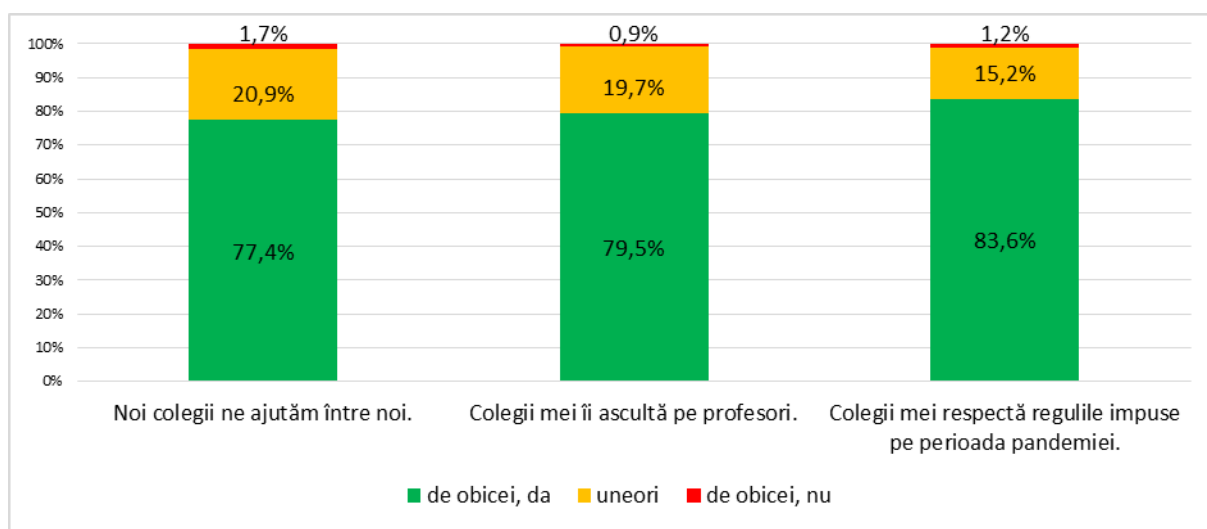
Graficul 3.7 Bullying – victimizare la ciclul primar

Sentimentele de siguranță din punct de vedere fizic, emoțional, intelectual și social, reprezintă trebuințe fundamentale ale omului. Relațiile de înaltă calitate cu colegii au fost asociate cu agresivitate, victimizare și probleme de comportament reduse. Pentru dimensiunea bullying - victimizare, procentele celor care se simt victime în diferite situații sunt cuprinse între 0,6% și 3,2% (graficul 3.7). Dacă luăm în considerare și procentele celor care se simt uneori victime în diferite contexte, atunci ajungem la aproximativ 30% pentru cei care susțin că sunt tachinați de colegi. 21,2% spun că, cel puțin „uneori”, colegii refuză sau evită să se joace cu ei, iar prin urmare, 30,5% dintre elevi susțin că preferă, cel puțin „uneori”, să se joace singuri. Relațiile intercolegiale, atașamentul față de colegi sunt importante pentru climatul clasei, pentru starea de bine a elevilor la școală, în timp ce marginalizarea, tachinarea constituie factori de risc pentru sănătatea elevilor, implicarea în învățare și o atitudine pozitivă față de școală.

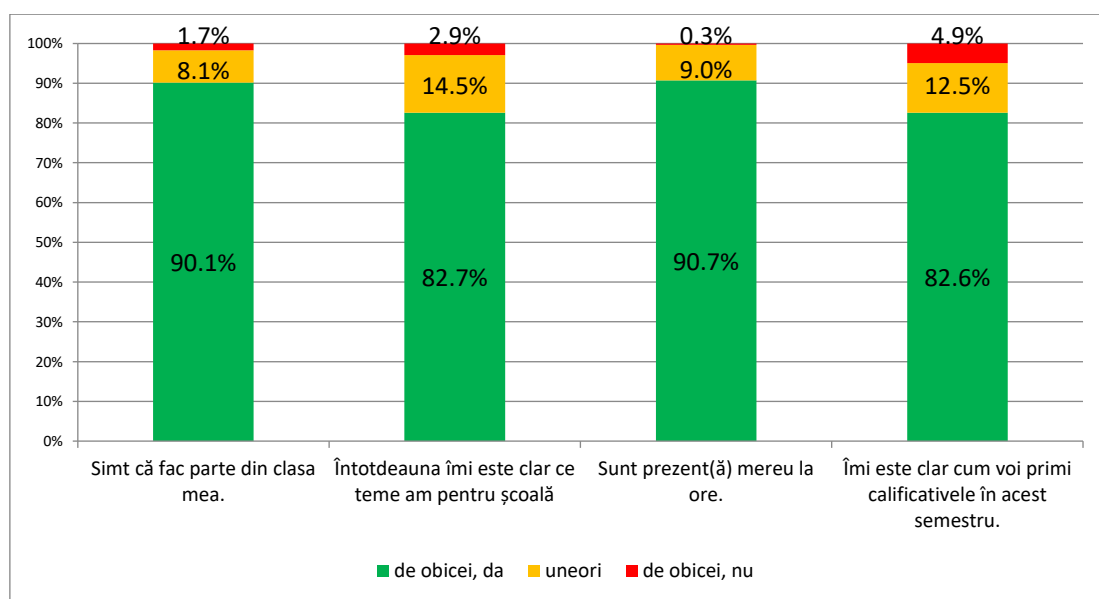
Graficul 3.8 Comportamente problematice. Siguranță la ciclul primar

Siguranța elevilor în cadrul școlii este importantă pentru sănătatea lor emoțională, dar și pentru implicarea lor în învățare. Procentul celor care susțin că cei mai slabi nu sunt loviți de colegii lor este ridicat, respectiv 71,2%, iar 62,8% apreciază că ceilalți colegi nu sunt indiferenți la ceea ce simt egalii lor. Pe de altă parte, peste jumătate dintre elevi susțin că „uneori” (44,4%) sau „deseori” (5,7%) colegii se bat între ei, aproximativ o treime dintre ei îi lovesc pe cei mai slabi, iar peste o treime dintre ei declară că, cel puțin „uneori”, colegii sunt nepăsători față de ceea ce simt ceilalți (graficul 3.8).

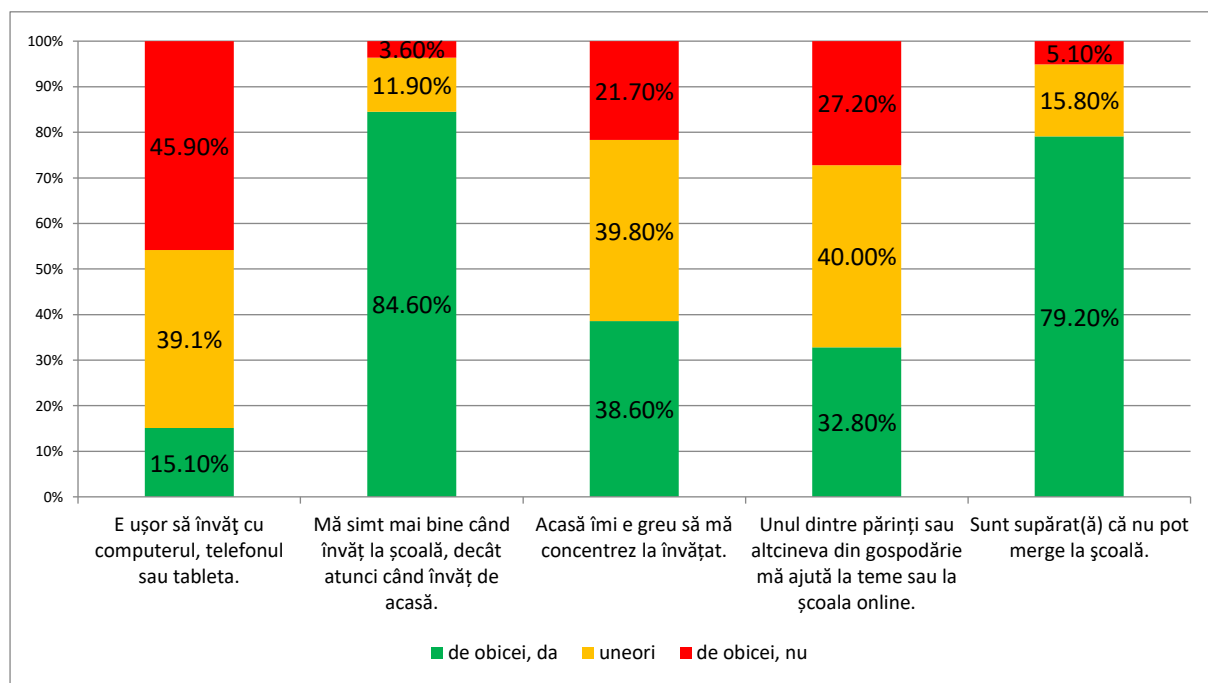
Graficul 3.9 Comportament adaptativ al elevilor la ciclul primar

Comportamentul adaptativ al elevilor față de profesori sau unii față de alții, deși este unul pozitiv în ansamblu, totuși necesită îmbunătățiri, având în vedere că 22,6% simt sprijinul colegilor doar uneori, iar 19,7% susțin că doar uneori colegii ascultă de profesori (Graficul 3.9).

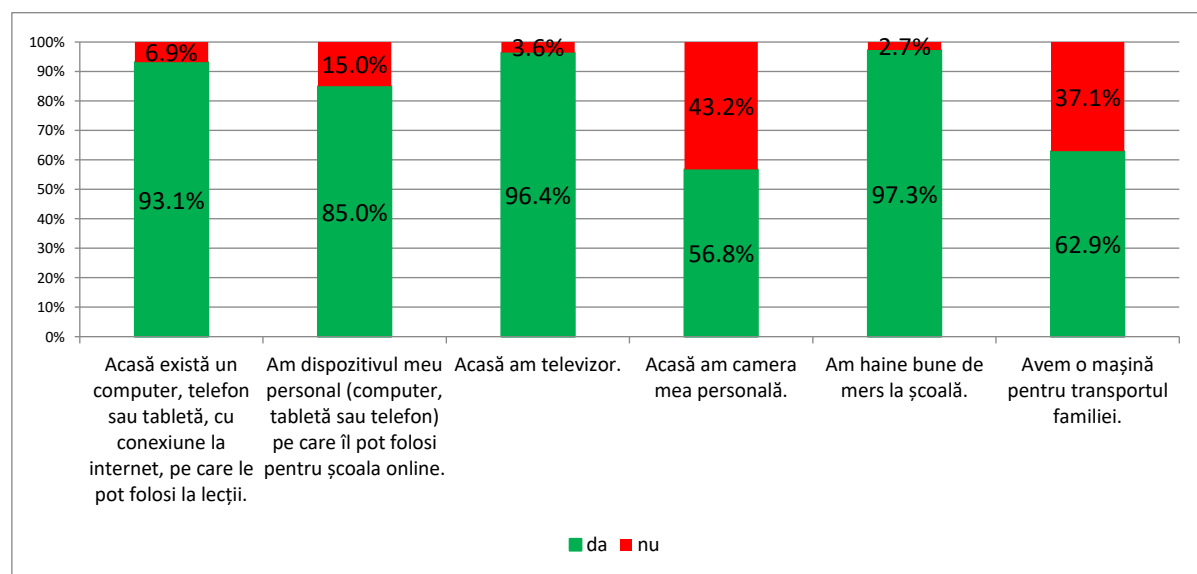
Graficul 3.10 Integrarea în programul școlar la ciclul primar

În ceea ce privește integrarea în programul școlar, procentele sunt ridicate, fiind cuprinse între 82,6% și 90,7%. O atenție este necesară celor 9,8% care susțin că nu simt întotdeauna că fac parte din clasa lor (graficul 3.10).

Graficul 3.11 Școala online la ciclul primar

Sub aspectul **școlii online**, se remarcă dificultățile pe care le declară elevii din ciclul primar în învățarea cu computerul, telefonul sau tableta, dar și procentul celor care susțin că le este greu să se concentreze la învățat acasă (graficul 3.11). De asemenea, 27,2% dintre elevii cuprinși în lotul acestui studiu declară că nu au acasă un adult care să-i sprijine la teme sau la școala online, iar 79,2% sunt supărați că nu pot merge la școală. Prin urmare, pentru această categorie de elevi este necesar ca școala să se desfășoare față în față, în cadrul școlii.

Graficul 3.12 Dotările de acasă la ciclul primar

Problemele întâmpinate cu școala online sunt probabil influențate și de dotările existente acasă. Astfel, 15% dintre elevii acestui lot spun că nu au dispozitivul lor personal pe care să-l folosească la școala online, iar 43% dintre ei nu au camera lor personală, ceea ce poate constitui un dezavantaj în concentrarea elevilor la școala online (graficul 3.12).

3.2 Discutarea rezultatelor studiului la nivel primar

Numeroase cercetări arată că există diferențe de gen în perceperea climatului școlar: fetele sunt mai mulțumite de școală, iar băieții percep un nivel mai ridicat al neînțelegerilor din școală. Explicația rezidă în juxtapunerea rolurilor de gender și de elev. Prescripțiile rolului de elev constau în a fi liniștit, atent, orientat spre adult, stăpân în folosirea abilităților verbale pentru expunerea cunoștințelor, ceea ce se potrivește mai mult cu rolul social de fată decât cu cel de băiat.

Rezultatele înregistrate pe lotul acestui studiu susțin teza că fetele sunt mai mulțumite de climatul școlar decât băieții. După cum se constată, pentru atașamentul și atractivitatea școlii există o diferență semnificativă între mediile înregistrate la nivelul lotului de fete și cel al băieților, fetele fiind mai atașate de școală și percep atractivitatea școlii mai favorabil decât băieții. Aceste rezultate se pot datora maturizării mai timpurii a fetelor în raport cu băieții, ceea ce, probabil, se resimte la nivelul întregului ciclu primar și conduce la un comportament mai adaptat școlii și o automulțumire mai mare cu viața școlară. Aceste aspecte se răsfrâng și asupra percepției victimizării. Fiind mai atașate de școală, percepând școala ca fiind mai atractivă decât băieții, fetele se integrează mai bine regulilor și valorilor școlii, regăsindu-se mai rar în postura de elevi certați sau de victime ale vreunei forme de violență școlară. Diferențe între băieți și fete există și în privința școlii online (Tabelul 3.1)

Tabelul 3.1. Diferențele de gen la scalele chestionarului aplicat elevilor din ciclul primar

Variabile ale climatului școlar	Genul	M	DS	t (df)
Atractivitatea școlii	Masculin	2,64	0,41	t(272,690)=- 4,835 ***
	Feminin	2,82	0,24	
Implicarea elevilor în viața școlii	Masculin	1,80	0,54	NS.
	Feminin	1,81	0,53	
Atașament școlar	Masculin	2,73	0,43	t(285,568) =- 2,965 **
	Feminin	2,84	0,27	
Suport/sprijin învățătoare	Masculin	2,80	0,26	NS.
	Feminin	2,82	0,21	
Relația cu învățătoarea	Masculin	1,22	0,31	NS.
	Feminin	1,21	0,26	
Sprijin colegi	Masculin	2,51	0,51	NS.
	Feminin	2,51	0,52	
Violența colegi/victimizare	Masculin	1,24	0,31	t(305,809)=2,786 *
	Feminin	1,16	0,23	

Comportamentul colegilor/martor la violență	Masculin	1,47	0,40	NS.
	Feminin	1,45	0,42	
Atitudinea pozitivă a colegilor	Masculin	2,78	0,32	NS.
	Feminin	2,77	0,33	
Integrarea în programul școlar	Masculin	2,81	0,31	NS.
	Feminin	2,85	0,30	
Școala online	Masculin	2,36	0,33	t (314,403)=-2,704*
	Feminin	2,46	0,29	

Legendă: * diferența este semnificativă la pragul de 0,05, **diferența este semnificativă la pragul de 0,01 ;

*** diferența este semnificativă la pragul de 0,001.

Tabel 3.2 Tabelul Diferențele între clasele a III-a și a IV-a pentru scalele chestionarului aplicat elevilor din ciclul primar

Variabile ale climatului școlar	Clasa	M	DS	t (df)
Atractivitatea școlii	Clasa a III-a	2,76	0,32	NS.
	Clasa a IV-a	2,72	0,37	
Implicarea elevilor în viața școlii	Clasa a III-a	1,71	0,53	t(353,592)=-4,248***
	Clasa a IV-a	1,96	0,56	
Ațașamentul față de școală	Clasa a III-a	2,82	0,36	NS.
	Clasa a IV-a	2,77	0,35	
Suport/sprijin învățătoare	Clasa a III-a	2,83	0,20	NS.
	Clasa a IV-a	2,79	0,26	
Relația cu învățătoarea	Clasa a III-a	1,21	0,26	NS.
	Clasa a IV-a	1,21	0,30	
Sprijin colegi	Clasa a III-a	2,57	0,49	NS.
	Clasa a IV-a	2,47	0,55	
Violența colegi/victimizare	Clasa a III-a	1,16	0,23	t(323,977)=-2,547*
	Clasa a IV-a	1,23	0,30	
Comportamentul colegilor/martor la violență	Clasa a III-a	1,37	0,35	t(330,235)=-3,152**
	Clasa a IV-a	1,51	0,45	
Atitudinea pozitivă a colegilor	Clasa a III-a	2,82	0,27	t(324,426)=2,299**
	Clasa a IV-a	2,74	0,36	
Integrarea în programul școlar	Clasa a III-a	2,86	0,29	NS.
	Clasa a IV-a	2,81	0,32	
Școala online	Clasa a III-a	2,42	0,33	NS.
	Clasa a IV-a	2,43	0,29	

Legendă: * diferența este semnificativă la pragul de 0,05, **diferența este semnificativă la pragul de 0,01 ;

*** diferența este semnificativă la pragul de 0,001.

După cum se constată în Tabelul 3.2, pentru atașamentul față de școală, atractivitatea școlii, suportul primit din partea învățătoarei, relația cu învățătoarea, sprijinul colegilor, integrarea în programul școlar și școala online nu există diferențe semnificative între mediile înregistrate la nivelul lotului elevilor de clasa a III-a și cel al elevilor de clasa a IV-a. În schimb, pentru implicarea elevilor în viața școlii, violența colegilor/victimizare, comportamentul colegilor/martor la violențe, atitudinea pozitivă a colegilor există o diferență semnificativă între mediile înregistrate la nivelul lotului elevilor de clasa a III-a și cel al elevilor de clasa a IV-a, fetele fiind mai atașate de școală și percep atractivitatea școlii mai favorabil decât băieții. Astfel, elevii de clasa a IV-a se simt mai implicați în viața școlii decât elevii de clasa a III-a, ceea ce înseamnă că primii sunt mai des implicați în deciziile de la nivelul clasei. De asemenea, violența colegilor/victimizarea este percepută ca fiind mai ridicată de către elevii din clasele a IV-a, la fel și comportamentul violent al colegilor. Atitudinea pozitivă a colegilor este apreciată mai favorabil de către elevii mai mici, respectiv cei de clasa a III-a.

Relația dintre percepția elevilor asupra sprijinului oferit de cadrul didactic la ciclul primar

Pornind de la importanța relațiilor cu cadrele didactice și elevii, am analizat influența acestora asupra atractivității școlii și atașamentului elevilor față de aceasta. Răspunsurile au fost grupate, în cazul fiecărei variabile în 2 categorii: cei care au răspuns prin „de obicei nu” sau „uneori” au constituit o categorie, iar cei care au răspuns prin afirmația „de obicei da” constituie cea de-a doua categorie. Existența unor diferențe semnificative între categorii a fost calculată cu testul statistic „t”. Au fost utilizate întrebările: „Când nu înțeleg ceva, învățătoarea/învățătorul mă ajută, îmi explică” și „mă înțeleg bine cu învățătoarea/învățătorul”. Pentru întrebările „Se întâmplă să-mi fie frică de învățătoare/învățător”, „Se întâmplă ca învățătoarea/învățătorul să ne facă de rușine în fața celorlalți colegi”, „Se întâmplă ca învățătoarea/învățătorul să fie nervos/oasă când trebuie să ne explice din nou”, „Se întâmplă ca învățătoarea/învățătorul să țipe la ore” răspunsurile au fost grupate în mod asemănător: cei cu răspunsul „niciodată” constituind un grup, iar toți ceilalți, celălalt grup.

Datele din tabelului 3.3 arată că cei care simt că sunt ajutați și cărora li se explică atunci când nu înțeleg ceva, percep școala ca fiind mai atractivă și sunt mai atașați de ea. Există diferențe semnificative ($t=-3,42$; $p<0,05$) între percepția atractivității școlii a celor care consideră că sunt ajutați și li se explică de către învățătoare atunci când nu înțeleg ceva ($M=2,76$; $DS=0,34$) și cei care consideră că nu li se explică de obicei sau li se explică doar uneori ($M=2,47$; $DS=0,37$). La fel, atașamentul școlar al celor care consideră că sunt ajutați și li se explică de către învățătoare atunci când nu înțeleg ceva ($M=2,81$; $DS=0,33$) este semnificativ mai ridicat ($t=-2,64$; $p<0,05$) decât cel al elevilor care consideră că nu li se explică de obicei sau li se explică doar uneori ($M=2,53$; $DS=0,47$).

Teama de profesori, sentimentul de a fi umilit și jignit reduce atractivitatea școlii și atașamentul față de aceasta. Elevii cărora niciodată nu le este frică de învățătoare ($M=2,76$; $DS=0,33$) percep școala mai atractivă ($t=2,72$; $p<0,05$) decât colegii lor cărora le este frică cel puțin uneori ($M=2,56$; $DS=0,44$) și tot ei ($M=2,83$; $DS=0,32$) sunt mai atașați ($t=2,99$; $p<0,05$) decât colegii lor cu experiențe în mai mare măsură negative ($M=2,57$; $DS=0,50$). Elevii care susțin că niciodată învățătorul/învățătoarea nu ridică glasul la ore ($M=2,79$; $DS=0,31$) percep școala ca fiind semnificativ mai atractivă ($t=3,77$; $p<0,001$) decât cei care afirmă că cel puțin uneori învățătorul/învățătoarea țipă ($M=2,60$; $DS=0,42$). Diferențe semnificative regăsim între aceste categorii și în privința atașamentului

față de școală ($t=2,96$; $p<0,05$): cei care susțin că învățătorul/învățătoarea nu țipă niciodată la ore ($M=2,84$; $DS=0,30$) sunt semnificativ mai atașați de școală decât cei care afirmă că învățătorul/învățătoarea țipă cel puțin uneori la ore ($M=2,67$; $DS=0,46$).

Tabelul 3.3. Diferențele dintre elevi privind atractivitatea școlii și atașamentul față de ea în funcție de relația lor cu învățătoarea la ciclul primar

Categoriile de elevi	Atractivitatea școlii	Atașamentul școlar
Când nu înțeleg ceva, învățătorul/învățătoarea mă ajută/nu mă ajută, îmi explică/nu îmi explică	$t(21,072)=3,42$; $p<0,05$	$t(21,072)=2,64$; $p<0,05$
Mă înțeleg bine/nu mă înțeleg bine cu învățătoarea/învățătorul.	NS	NS
Se întâmplă să-mi fie/să nu-mi fie frică de învățător/învățătoare.	$t(39,868)=2,72$; $p<0,05$	$t(38,405)=2,99$; $p<0,05$
Se întâmplă/nu se întâmplă ca învățătorul/învățătoarea să ne facă de rușine în fața celorlalți colegi.	$t(36,058)=3,45$; $p<0,05$	$t(34,668)=2,42$; $p<0,05$
Se întâmplă/nu se întâmplă ca învățătorul/învățătoarea să fie nervos/oasă când trebuie să ne explice din nou.	$t(106,239)=3,07$; $p<0,05$	$t(109,383)=2,3$; $p<0,05$
Se întâmplă/nu se întâmplă ca învățătorul/învățătoarea să ridice glasul (să țipe la ore).	$t(108,422)=3,77$; $p<0,001$	$t(101,272)=2,96$; $p<0,05$

Diferențele sunt semnificative în privința atractivității școlii ($t=3,07$; $p<0,05$) între elevii care afirmă că învățătorul/învățătoarea nu este niciodată nervos/oasă când trebuie să le explice din nou ($M=2,78$; $DS=0,33$) și cei care consideră că învățătorul/învățătoarea este cel puțin uneori nervos/oasă când trebuie să le explice din nou ($M=2,62$; $DS=0,39$). Diferențele semnificative se păstrează între aceste categorii și în privința atașamentului față de școală ($t=2,33$; $p<0,05$): cei care afirmă că învățătorul/învățătoarea nu este niciodată nervos/oasă când trebuie să le explice din nou ($M=2,82$; $DS=0,33$) sunt mai atașați de școală decât și cei care consideră că învățătorul/învățătoarea este cel puțin uneori nervos/oasă când trebuie să le explice din nou ($M=2,71$; $DS=0,39$) (Tabelul 3.3).

Umilirea în fața clasei are același efect asupra percepției asupra atractivității școlii: cei care nu au fost făcuți de rușine niciodată în fața celorlalți colegi ($M=2,76$; $DS=0,34$) percep școala mai atractivă ($t=3,45$; $p<0,05$) decât colegii lor care, cel puțin uneori, au fost făcuți de rușine în fața celorlalți ($M=2,58$; $DS=0,38$). Diferențele dintre atașamentul celor care au fost făcuți de rușine în fața colegilor ($M=2,62$; $DS=0,44$) și cei care nu s-au simțit în acest fel niciodată ($M=2,82$; $DS=0,33$) sunt semnificative ($t=2,42$; $p<0,05$) (Tabelul 3.3)

Relația dintre percepția elevilor asupra sprijinului oferit de colegi la ciclul primar

În privința efectului relațiilor cu colegii constatăm rezultate similare. Din datele tabelului 3.3 rezultă că elevii care se simt de obicei ajutați, sprijiniți de colegi atunci când sunt supărați ($M=2,82$; $DS=0,27$) percep școala ca fiind semnificativ mai atractivă ($t=-4,86$; $p<0,001$) decât cei care simt acest sprijin doar ocazional sau nu îl simt deloc ($M=2,62$; $DS=0,42$). De asemenea, prima categorie de elevi (cei care se simt de obicei ajutați, sprijiniți de colegi atunci când sunt supărați) se simt mai atașați de școală decât cei din urmă, diferențele fiind semnificative ($t=-5,34$; $p<0,001$).

Tabelul 3.3. Diferențe privind atractivitatea școlii și atașamentul față de școală, în funcție de relația elevilor cu colegii, la nivel primar

Categoriile de elevi	Atractivitatea școlii	Atașamentul școlar
Când sunt supărat colegii mă ajută/nu mă ajută, mă susțin/nu mă susțin	$t(192,980)=4,86$; $p<0,001$	$t(181,508)=-5,34$; $p<0,001$
Colegii „se iau”/nu „se iau” de mine, mă tachinează/ nu mă tachinează	$t(133,925)=2,84$; $p<0,05$	$t(142,566)=1,94$; $p<0,05$
Ceilalți colegi refuză/nu refuză, evită/nu evită să se joace cu mine.	$t(82,936)=4,64$; $p<0,001$	$t(87,129)=5,15$; $p<0,001$
Colegii râd/nu râd de mine.	$t(74,740)=4,02$; $p<0,001$	$t(71,980)=3,91$; $p<0,001$
Colegii refuză/nu refuză, evită/nu evită să vorbească cu mine pe telefon/pe tabletă sau computer.	$t(71,141)=4,06$; $p<0,001$	$t(68,729)=4,58$; $p<0,001$

Elevii care nu au trecut niciodată prin experiența tachinării, a refuzului celorlalți colegi de a se juca cu ei sau de a vorbi cu ei la telefon/pe tabletă sau computer, dar și cei care afirmă că nu s-a răs niciodată de ei, percep școala ca fiind mai atractivă și sunt mai atașați de ea decât cei care au avut parte - cel puțin uneori - de astfel de experiențe negative.

Astfel, elevii care consideră că ceilalți colegi „se iau” de ei, îi tachinează cel puțin uneori ($M=2,65$; $DS=0,45$) percep școala ca fiind mai puțin atractivă ($t=2,84$; $p<0,05$) decât cei care nu au trecut niciodată printr-o astfel de experiență ($M=2,79$; $DS=0,29$).

Diferențele între cele două categorii de elevi sunt semnificative și în privința atașamentului față de școală ($t=1,94$; $p<0,05$): cei care consideră că ceilalți colegi se „iau” de ei, îi tachinează cel puțin uneori ($M=2,73$; $DS=0,43$) se simt mai puțin atașați de școală decât cei care nu au trecut niciodată printr-o astfel de experiență ($M=2,83$; $DS=0,30$). Elevii care sunt refuzați de ceilalți colegi, evitați în jocurile colegilor - cel puțin uneori ($M=2,53$; $DS=0,50$) - percep școala mai puțin atractivă decât elevii care nu sunt de obicei refuzați sau evitați de ceilalți colegi la joacă ($M=2,81$; $DS=0,26$), diferențele fiind semnificative între cele două categorii ($t=4,64$; $p<0,001$).

Diferențele între aceste categorii de elevi sunt semnificative și în privința atașamentului față de școală ($t=5,15$; $p<0,001$): elevii care sunt refuzați de ceilalți colegi, evitați în jocurile colegilor, cel puțin uneori ($M=2,58$; $DS=0,45$) sunt mai puțin atașați de școală decât elevii care nu sunt de obicei

refuzați sau evitați de ceilalți colegi la joacă (M=2,87; DS=0,26). Elevii care simt că ceilalți colegi râd de ei, cel puțin uneori (M=2,55; DS=0,44) percep școala mai puțin atractivă decât cei care nu au trecut printr-o astfel de experiență (M=2,79; DS=0,31), diferențele fiind semnificative (t=4,02; p<0,001). Atașamentul față de școală este mai redus pentru cei care simt că ceilalți colegi râd de ei cel puțin uneori (M=2,60; DS=0,47) comparativ cu cei care nu au trecut printr-o astfel de experiență (M=2,84; DS=0,30), diferențele fiind și în acest caz semnificative (t=3,91; p<0,001). (Tabelul 3.3).

După cum reiese din aceste date, suportul/sprijinul învățătoarei, dar și al elevilor, influențează semnificativ atașamentul față de școală, atractivitatea acesteia și percepția referitoare la comportamentul colegilor. Cei care percep aceste forme de suport ca fiind reduse, sunt mai puțin atașați de școală decât colegii lor, își văd școala mai puțin atractivă, consideră că primesc mai puțin sprijin din partea colegilor pe care îi văd mai violenți decât colegii lor care se consideră sprijiniți de cadrul didactic.

Relația dintre percepția elevilor asupra sprijinului oferit de părinți și climatul școlar la ciclul primar

Folosind *testul t*, am analizat modul în care percepția asupra sprijinului primit din partea unuia dintre părinți/altcuiva din gospodărie la teme sau la școala online influențează percepția asupra climatului școlar.

Din aceste analize rezultă că acei elevi care se simt de obicei sprijiniți de unul dintre părinți, respectiv de altcineva din gospodărie, la teme sau la școala online percep școala ca fiind mai atractivă decât copiii care nu primesc de obicei acest sprijin sau decât aceia care-l percep ca fiind ocazional („uneori”).

Tabelul 3.4. Diferențe privind percepția atractivității școlii și a atitudinii de acceptare a colegilor dintre elevii care se simt și cei care nu se simt sprijiniți de părinți la teme, la ciclul primar

Itemul din chestionarul nivel primar	Atractivitatea școlii	Atitudinea colegilor
Mă simt de obicei sprijinit la teme/școala online... de către părinți	t=3,38; p<0,05	t=-2,40; p<0,05

O diferență semnificativă statistic a fost cea dintre media elevilor din subgrupul care susțin că de obicei nu sunt sprijiniți de părinți și cea a elevilor care se consideră „de obicei” sprijiniți, pentru atractivitatea școlii (t= 3,38; p<0,05). De asemenea, elevii care se simt de obicei sprijiniți la teme sau la școala online de către părinți sau de altcineva din gospodărie, percep atitudinea colegilor față de ei ca fiind mai favorabilă comparativ cu elevii care percep acel sprijin doar ocazional (t=-2,40; p<0,05). Putem spune că acești elevi sunt mai agreați în grupul colegilor (tabelul 3.4).

Tabelul 3.5. Corelații între factori: suportul învățătoarei, conflictele cu învățătoarea, sprijinul colegilor, violența dintre copii, atitudinea de sprijin din partea colegilor

Variabile ale climatului școlar – nivel primar	Suport învățătoare	Relația negativă (frică, umilire etc.) cu învățătoarea	Sprijinul colegilor	Violența copii/ Victimizare	Comportamentul colegilor / Martor la violență	Atitudinea pozitivă a colegilor
Suport învățătoare	1					
Relația negativă (frică, umilire etc.) cu învățătoarea	-.310**	1				
Sprijinul colegilor	.490**	-.354**	1			
Violența copii/ Victimizare	-.299**	.405**	-.395**	1		
Comportamentul colegilor/ Martor la violență	-.251**	.428**	-.457**	.592**	1	
Atitudinea pozitivă a colegilor	.301**	-.321**	.544**	-.373**	-.571**	1

Legenda: *corelații semnificative la pragul de 0,05; ** corelații semnificative la pragul de 0,01. N=342

Percepția atitudinilor de acceptare din partea colegilor și a sprijinului acestora corelează negativ semnificativ cu relațiile conflictuale cu învățătoarea, ceea ce denotă că cei care au relații mai conflictuale cu învățătoarea, percep mai puțin sprijin și acceptare din partea colegilor, iar corelația pozitivă între relația conflictuală cu învățătoarea și violența percepută sugerează că acei elevi care sunt în relații conflictuale cu învățătoarea, percep mai multă violență din partea copiilor (tabelul 3.5).

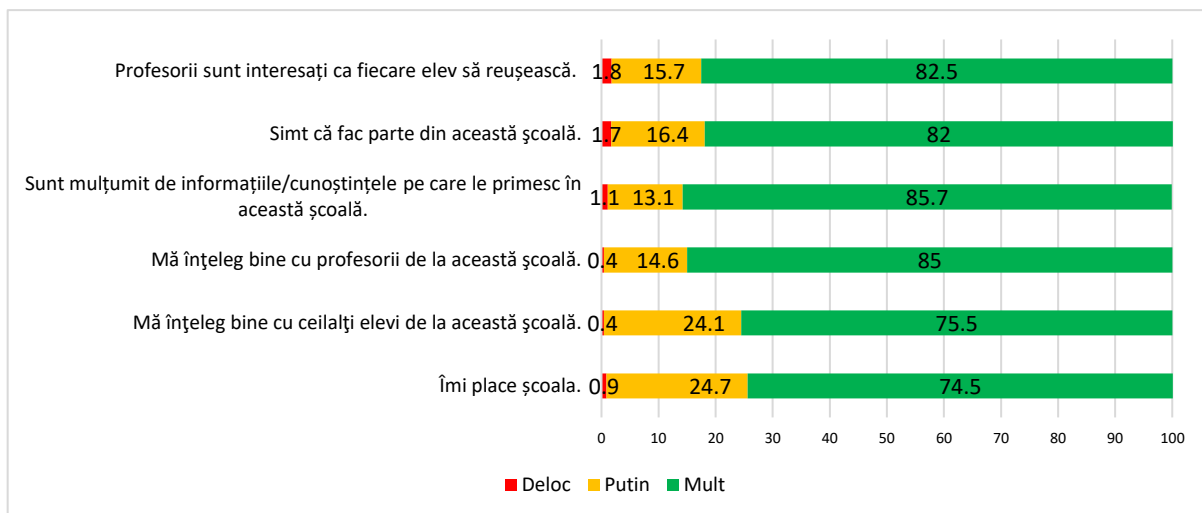
4 ANALIZA CLIMATULUI ȘCOLAR LA NIVEL GIMNAZIAL

4.1 Profilul climatului școlar la nivel gimnazial

Analiza climatului școlar din clasele gimnaziale cuprinse în lotul cercetării a urmat aceeași metodologie cu cea deja descrisă anterior, folosindu-ne de următoarele 10 scale și 6 întrebări care privesc violența: Satisfacția școlară; Implicarea elevilor în viața școlii; Școala online; Dificultăți în școala online; Atașamentul față de școală; Sprijinul academic din partea profesorilor; Sprijinul profesorilor; Conflicte cu profesorii; Egalitatea de șanse; Relația cu colegii – suport din partea colegilor; Comportamente problematice ale colegilor-siguranță; Forme de violență suferită; Locul unde se întâmplă violența; Cine intervine în caz de agresiune în școală; Comportamentul de solicitare de ajutor; Atitudinea elevilor față de violență; Dotările din familie ale elevului (*a se vedea Chestionarul aplicat la ciclul de învățământ gimnazial în Anexa 4.1*).

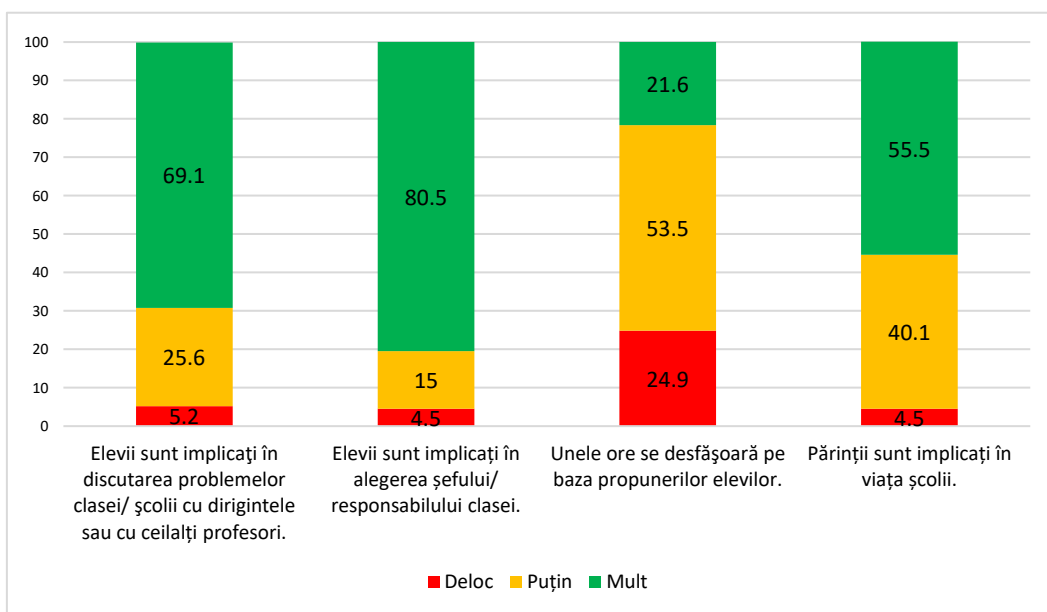
Ne-am propus să cunoaștem climatul școlar din lotul de clase gimnaziale ale școlilor din proiectul pilot al consorțiului Joining Forces și să identificăm aspectele care în contextul școlii pot afecta desfășurarea procesului educativ. Pe baza rezultatelor obținute am analizat fiecare scală și fiecare item al scalelor pe întregul eșantion, la nivelul lotului de elevi de gimnaziu. De asemenea, am creat profilul fiecărei școli participante la cercetare, în care am identificat coordonatele care pot prezenta riscuri, cele care sunt în zona de atenționare și acelea care reprezintă resurse ale fiecărei școli, profilele individualizate pe școli fiind transmise directorilor școlilor participante la cercetare, pentru a fi discutate de conducerea școlilor, de colectivul de cadre didactice și de elevi, pentru a identifica direcțiile pe care s-ar putea acționa pentru îmbunătățirea climatului școlar.

Conform studiului privind riscul socio-educațional (Human Catalyst, 2020: 12-14) toate școlile gimnaziale cuprinse în proiect se regăsesc printre cele analizate, fiind școli în care procesul instructiv educativ este afectat de deprivarea socială și materială a localităților în care se regăsesc acestea și familiile elevilor (Anexa 3.2). Pentru creionarea climatului școlar, prelucrarea chestionarelor la nivel gimnazial s-a bazat pe datele a 873 de chestionare, dintre care 20,3% din clasa a V-a, 29,4% din clasa a VI-a, 33,8% din clasa a VII-a și 16,5% din clasa a VIII-a. Repartizarea pe gen arată că 39,8% dintre respondenți sunt băieți și 60,2% sunt fete.

Graficul 4.1 Satisfacția cu școala la ciclul gimnazial

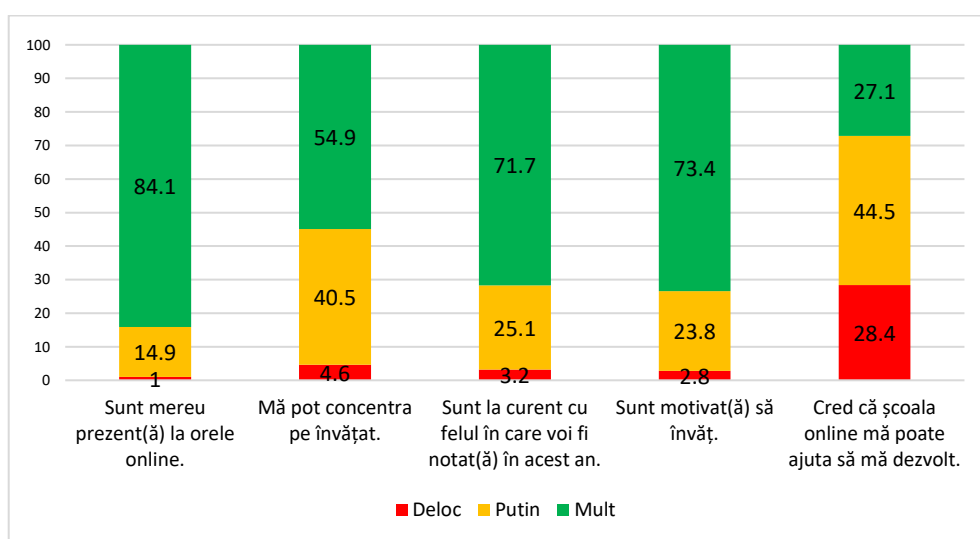
Datele prezentate în graficul 4.1 „Satisfacției școlare” sugerează faptul că elevii din școlile analizate, sunt, în general, mulțumiți de școala lor, în special de relațiile cu profesorii, 82,5% considerând că profesorii sunt interesați ca elevii să reușească, iar 85% susțin că se înțeleg bine cu profesorii. Procentul celor care declară că sunt mulțumiți de informațiile și cunoștințele pe care le primesc în școala lor este de asemenea 85,7%. În privința relațiilor între elevii școlii, aproape un sfert dintre elevi apreciază că nu se prea înțeleg cu ceilalți (24,1% se înțeleg în mică măsură și 0,4% nu se înțeleg deloc), ceea ce reprezintă un indicator important care poate tensiona climatul școlar. Tot în jur de un sfert dintre elevii respondenți susțin că școala le place în mică măsură (24,7%) sau deloc (0,9%), aceasta fiind o altă sursă de tensiune care poate influența negativ procesul de învățare din cadrul unităților școlare (clase, școli).

Graficul 4.2 Implicarea în viața școlii la ciclul gimnazial

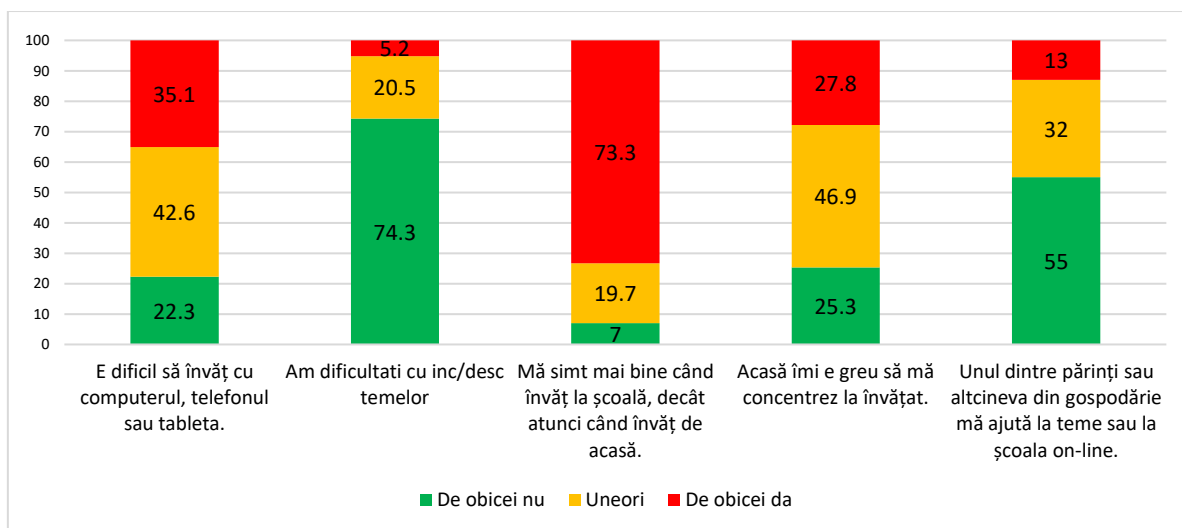
Marea majoritate a elevilor (peste 80,5%) se simt implicați în alegerea șefului clasei, însă 25,6% dintre elevi se consideră „puțin”, iar alți 5,2% nu se consideră „deloc” implicați în discutarea problemelor școlii. În ceea ce privește desfășurarea unor ore, doar un sfert consideră că propunerile elevilor sunt luate în considerare în desfășurarea acestora, cu toate că implicarea elevilor în proiectarea și desfășurarea orelor este văzută în literatura de specialitate ca fiind un aspect care crește motivația elevilor pentru disciplina respectivă. Puțin peste jumătate dintre elevi susțin că părinții sunt foarte implicați în viața școlii, iar alți 40,1% sunt puțin implicați. Chiar dacă cei 4,5% care nu sunt deloc implicați pot fi considerați greu abordabili, cei din zona galbenă ar putea reprezenta o bună resursă a școlilor din lot, având în vedere că o mai mare implicare a părinților ar putea întări gradul de satisfacție cu școala, caracteristicile interacțiunii dintre familie și școală influențând succesul școlar al elevilor (graficul 4.2).

Școala online a constituit o situație specifică pentru perioada în care s-a desfășurat colectarea datelor, astfel au fost incluse în chestionar câteva întrebări referitoare la această situație.

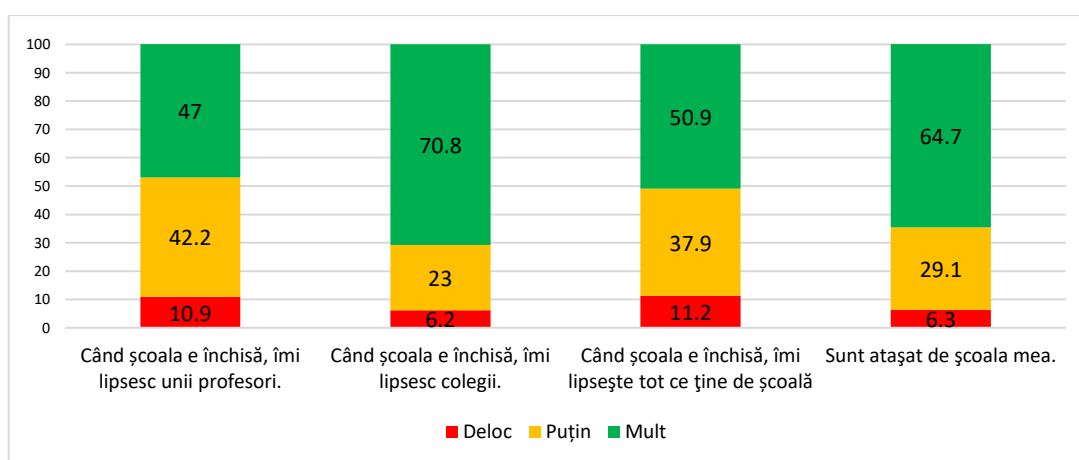
Graficul 4.3. Școala online la ciclul gimnazial

Elevii indică o prezență la orele online de 84,1%. Chiar dacă procentul celor care participă la orele online este ridicat, peste jumătate dintre respondenți menționează că, în mediul online, capacitatea de concentrare este redusă (45%), iar aproximativ un sfert dintre ei nu se simt deloc motivați (2,8%) sau se simt doar puțin motivați (23,8%) să învețe. Mai mult, peste un sfert dintre elevii respondenți (28,4%) consideră că școala online nu îi ajută deloc să se dezvolte, iar un procent de 44,5% consideră că în aceste condiții evoluează puțin. Prin urmare, desfășurarea orelor online pentru elevii din ciclul gimnazial nu conduce la o dezvoltare așteptată de aceștia, iar motivația și concentrarea elevilor sunt reduse în aceste condiții (graficul 4.3).

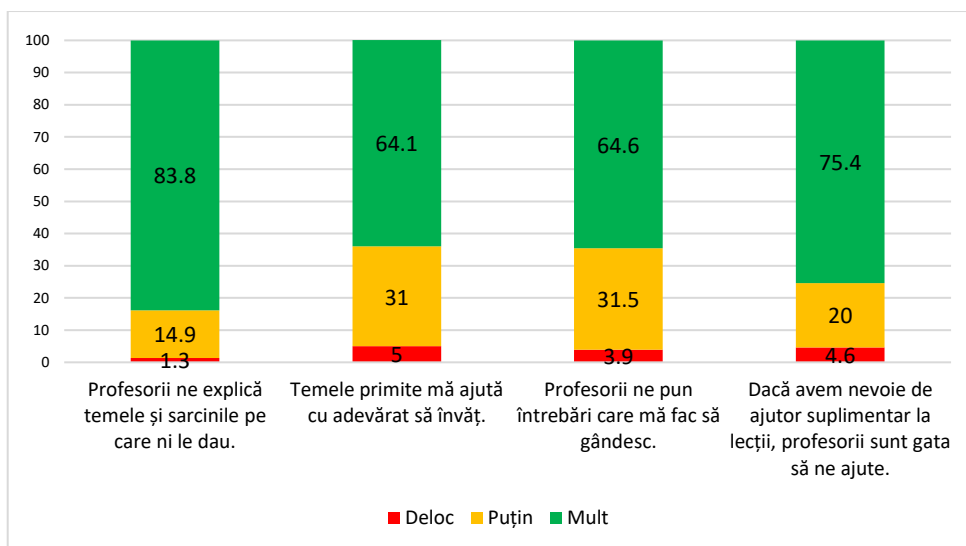
Graficul 4.4 Dificultăți în școala online la ciclul gimnazial

Dificultățile în școala online completează datele prezentate anterior, legate de motivația pentru învățare și concentrare, dar și dezvoltarea elevilor în aceste condiții. Astfel, la 46,9% dintre elevi le este greu să se concentreze „uneori” la învățat și la 27,8% „de obicei”, aceste categorii atingând împreună 74,7%. Peste 70% dintre elevi se simt mai bine când învață la școală, iar peste 75% spun că le este dificil cel puțin uneori să învețe cu computerul, tableta sau telefonul. În aceste condiții, înțelegem motivația scăzută a elevilor de a învăța, dar și sentimentul că școala online nu contribuie la dezvoltarea lor (graficul 4.4).

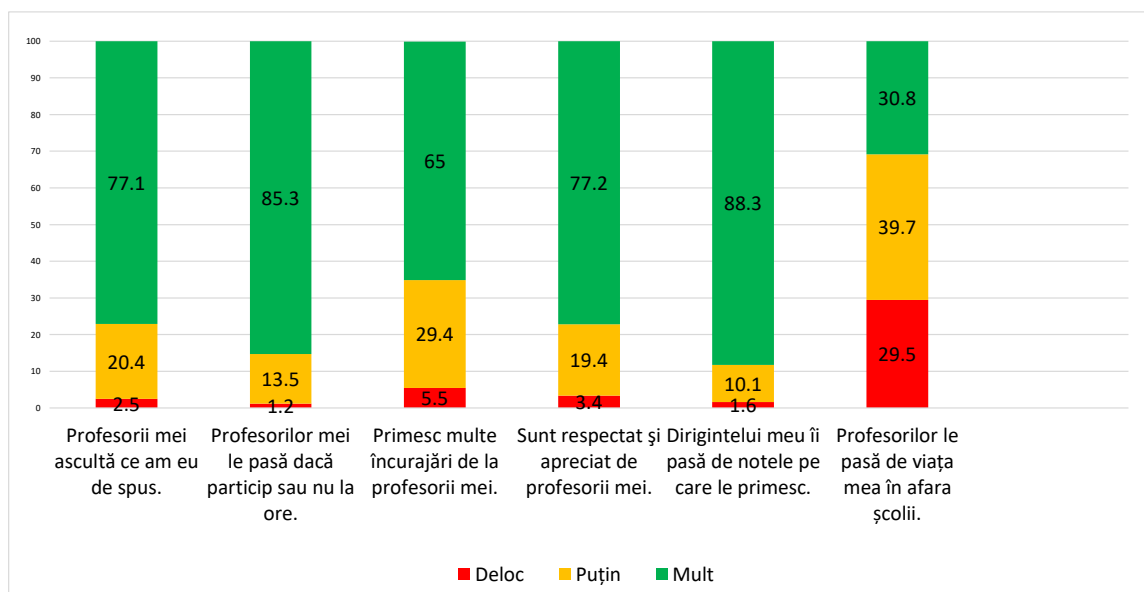
Graficul 4.5. Atașamentul față de școală la ciclul gimnazial

Atașamentul față de școală constituie o componentă importantă a climatului școlar, iar în lotul studiat, peste o treime dintre elevi resimt în mică măsură sau nu resimt deloc această afiliere (zona roșie și galbenă). Aproximativ o jumătate dintre ei susțin că nu le lipsește școala ca atare (sau le lipsește puțin), iar 53,1% declară că nu le lipsesc deloc profesorii sau le lipsesc doar puțin. Dintre elevi, 29,2% declară că nu le lipsesc deloc colegii sau le lipsesc doar puțin atunci când școala e închisă. Prin urmare, dorința de a participa la viața de elev, alături de alți colegi și profesori, în cadrul școlilor, este în general destul de redusă, nu doar în perioada online, lipsindu-i pe mulți elevi de stimularea necesară unei activități școlare susținute și unei bune performanțe școlare (graficul 4.5).

Graficul 4.6 Sprijin academic din partea profesorilor la ciclul gimnazial

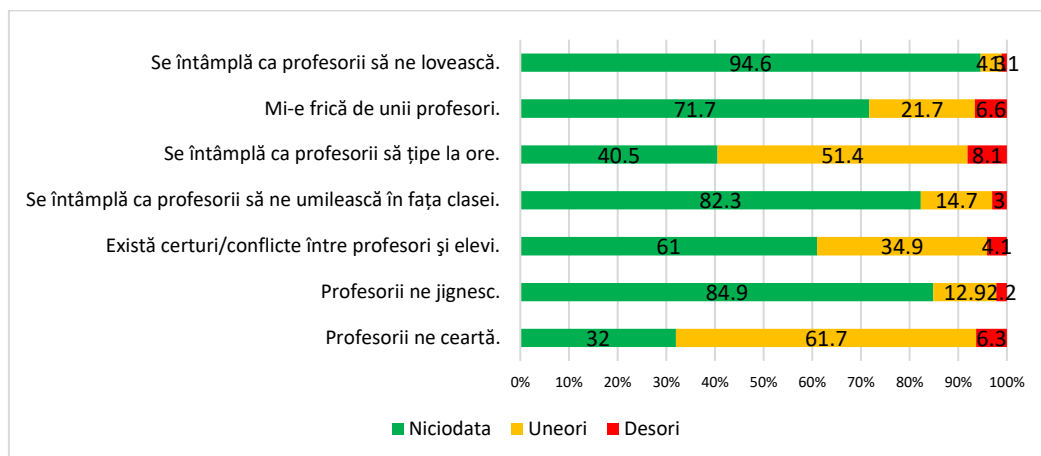
Sprijinul academic din partea profesorilor este privită favorabil de către cei mai mulți dintre elevi, 83,8% dintre ei declarând că profesorii le explică temele și sarcinile școlare. Trei sferturi dintre elevi susțin că primesc ajutor suplimentar din partea profesorilor dacă au nevoie. Totuși, peste o treime dintre elevi consideră că temele nu îi ajută să învețe cu adevărat și este asemănător procentul celor care consideră că întrebările primite de la profesori nu îi ajută în general să își dezvolte gândirea (graficul 4.6).

Graficul 4.7 Sprijinul din partea cadrelor profesorilor la ciclul gimnazial

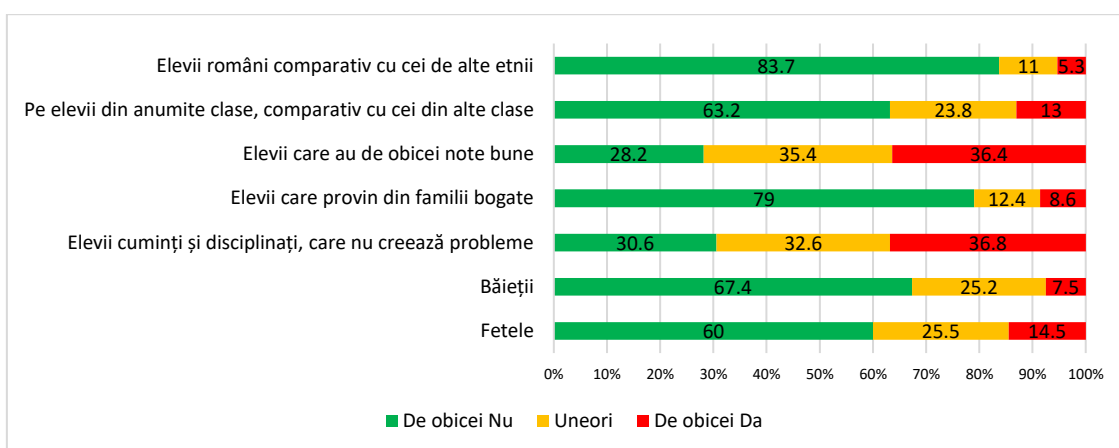
Datele prezentate în graficul de mai sus reflectă faptul că marea majoritate a elevilor respondenți se consideră ascultați și respectați de profesori (peste 77,2%). Totuși, un procent de peste 20% de elevi nu se simt apreciați (3,4% deloc și 19,4% puțin) de către profesori, iar peste o treime nu prea primesc sau nu primesc deloc încurajări de la aceștia. Datele reflectă faptul că marea majoritate a elevilor simt că dirigintele le urmărește situația școlară (88,3%), însă doar mai puțin de o treime dintre ei (30,8%) consideră că profesorii doresc să cunoască și să înțeleagă viața lor în afara

școlii (graficul 4.7). Toate acestea sugerează faptul că există un procent semnificativ de elevi care nu se simt conectați cu adevărat cu profesorii, ceea ce reduce motivația pentru disciplinele predate.

Graficul 4.8. Conflicte cu profesorii la ciclul gimnazial

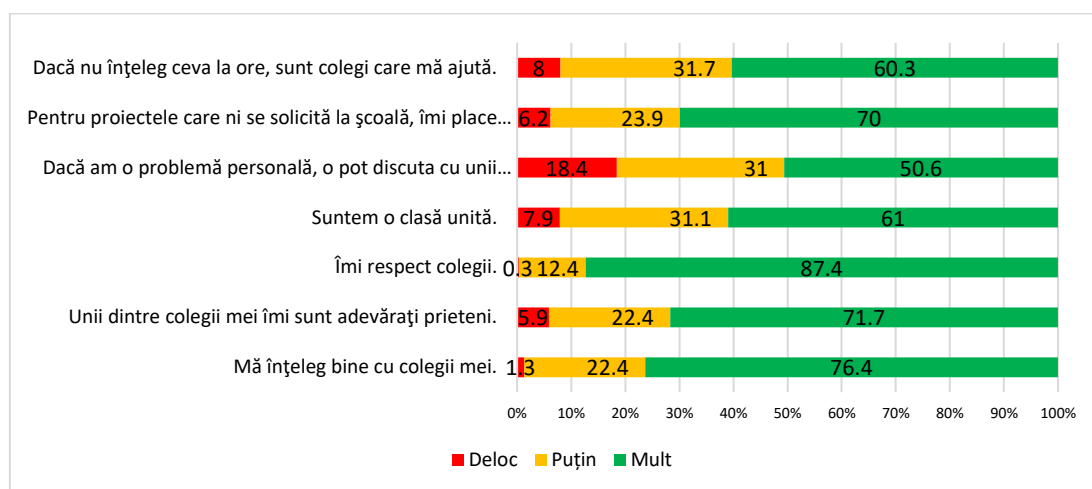
Cum reflectă și datele din graficul de mai sus, elevii în general nu sunt loviți de profesori (peste 94% declarând acest lucru). Totuși, peste 14,7% dintre respondenți susțin că sunt uneori jigniți și umiliți, iar 3% se simt deseori în această postură, iar un sfert dintre elevi spun că le este frică din când în când de profesori. Peste jumătate dintre elevi (59%) susțin că profesorii ridică vocea la ei (țipă) cel puțin uneori la ore, iar peste o treime dintre ei (39%) spun că există conflicte între elevi și profesori (34,9% spun că „uneori”, iar 4,1% spun „deseori”). Prin urmare, percepția relațiilor cu profesorii indică plasarea unui procent important de elevi în zona de atenționare sau de risc în privința relației cu cadrele didactice, cu repercusiuni asupra climatului școlar. Relațiile conflictuale cu profesorii, jignirile, certurile elevi-profesori pot conduce la lipsa atașamentului elevilor față de valorile școlii, valorile profesorilor, la lipsa implicării în învățare și la creșterea riscului pentru acte de violență (graficul 4.8).

Graficul 4.9 Egalitate de șanse la ciclul gimnazial

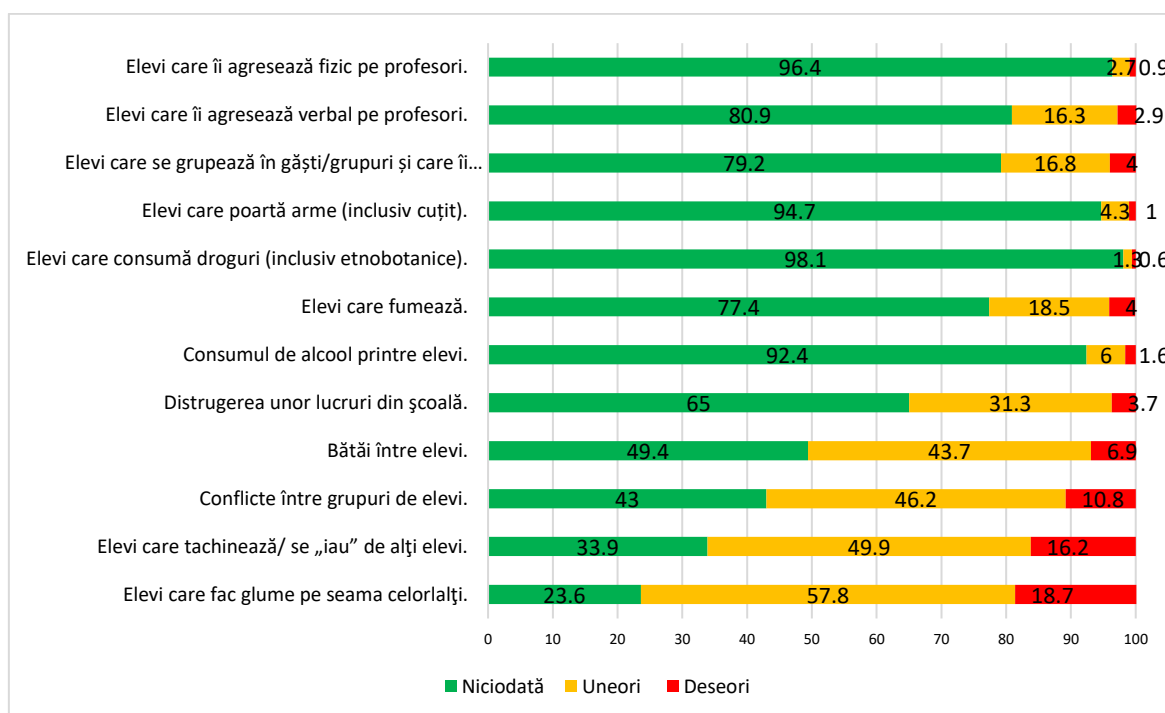
În opinia respondenților profesorii preferă, cel puțin uneori, elevii care au note bune (71,8%) și pe cei disciplinați și cuminți (69,4%). Peste o treime dintre respondenți au impresia că elevii din anumite clase sunt favorizați uneori sau de obicei comparativ cu cei din alte clase (36,8%) și 16,3% apreciază că elevii români sunt favorizați uneori sau de obicei comparativ cu alte etnii. Părerile privind favorizarea băieților, respectiv a fetelor sunt împărțite, dar totuși opinia că fetele beneficiază

de obicei de un tratament preferențial este cu 7% mai des întâlnită în lot (14,5% față de 7,5%) (graficul 4.9).

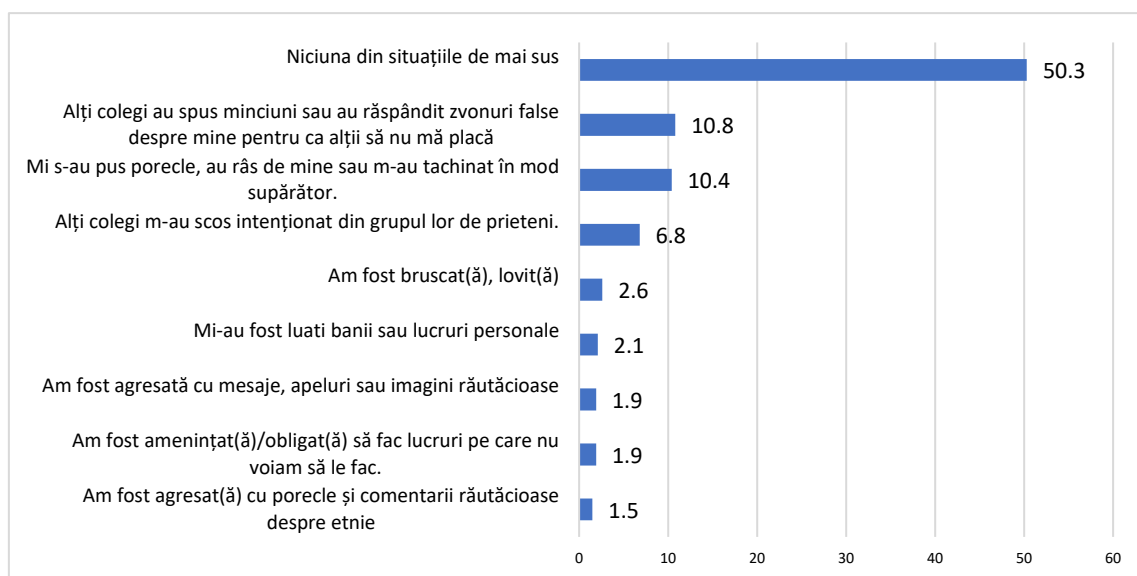
Graficul 4.10 Relația cu colegii la ciclul gimnazial

În acest lot de elevi, 76,4% afirmă că se înțeleg bine cu colegii lor, un procent de 71,7% afirmă că au prieteni printre colegi, peste 70% susțin că le place să lucreze în echipă, iar 87,4% își respectă colegii. Totuși, mai mult de o treime dintre elevii de gimnaziu nu își percep clasa ca fiind unită și doar jumătate ar discuta probleme personale cu colegii. Prin prisma datelor din grafic, relațiile dintre elevi sunt în general bune, dar numai pentru 50,6% dintre respondenți colegii constituie o adevărată sursă de sprijin la care ar apela în situația ivirii unor probleme personale. Având în vedere multitudinea problemelor cu care se confruntă familiile în această perioadă, mărimea zonei de risc și de atenționare la acest item indică nevoia îmbunătățirii coeziunii dintre elevi, în vederea stimulării întrajutorării dintre ei (graficul 4.10).

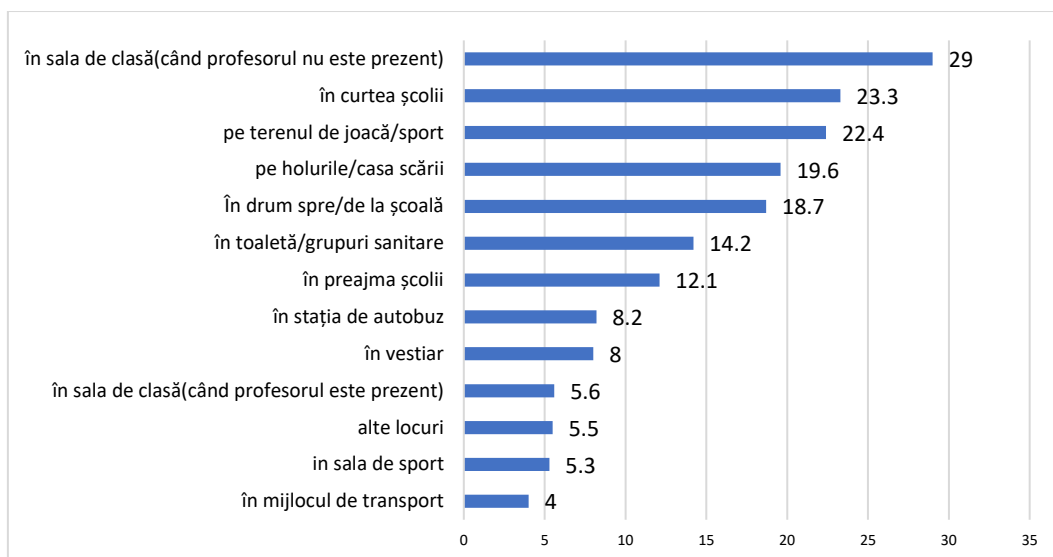
Graficul 4. 11. Comportamente problematice (Siguranța) la ciclul gimnazial

Cu privire la comportamentele problematice de la nivel gimnazial, se remarcă faptul că zonele de mare risc au o pondere scăzută. Astfel, peste 90% dintre elevii respondenți au declarat că nu constituie o problemă elevii care poartă cuțit (94,7%), cei care consumă droguri sau alcool (98,1%, respectiv 92,4%), nici elevii care s-ar putea să-i agrezeze fizic pe profesori (96,4%). Procentul celor care văd o problemă în agresarea verbală a cadrelor didactice este de 19,2%. Problemele mai mari sunt în jurul fenomenului de bullying: existând elevi care cel puțin uneori fac glume pe seama celorlalți (76,4%) și elevi care cel puțin uneori îi tachinează pe ceilalți (66,1%). Agresivitatea dintre elevi reiese și din procentul de 50,6% care văd o problemă în bătăile care au loc între grupurile de elevi (6,9% „deseori” și 43,7% „uneori”), în conflictele dintre grupurile de elevi (57%) și în distrugerea bunurilor din școală (35%). Aceste aspecte problematice pot submina climatul școlar prin reducerea sentimentului de confort al elevilor (graficul 4.11).

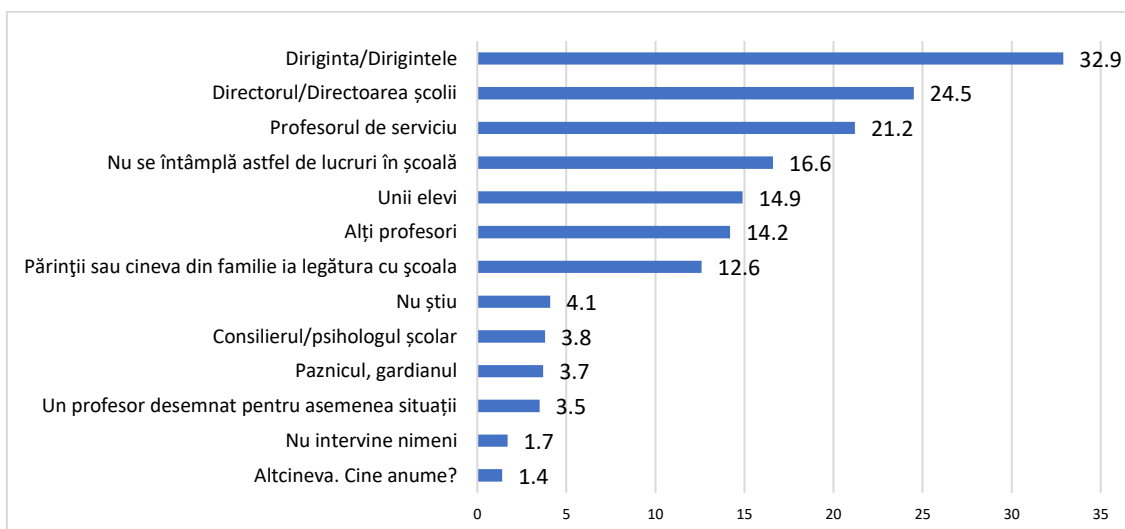
Graficul 4.12. *Forme de violență suferite la ciclul gimnazial*

Studiile dovedesc că siguranța școlii reprezintă un element predictiv pentru frecventarea școlii de către elevi și pentru notele obținute, facilitând procesul de învățare al elevilor și dezvoltarea sănătoasă a acestora. Jumătate dintre respondenți au declarat că nu au suferit nicio formă de violență, dar procente mai mici au indicat diverse forme de bullying: minciunile, zvonurile false sunt menționate de 10,8% dintre elevi, 10% dintre ei au fost victimele poreclelor, tachinărilor, iar 6,8% au fost scoși intenționat din grupurile de socializare. În același timp există forme mai grave de violență, cum ar fi lovirea, luarea banilor sau bunurilor personale, comentarii rasiste și forme de violență în spațiul digital, suferite de un procent mai redus, dar important, de elevi (până în 10%) (graficul 4.12).

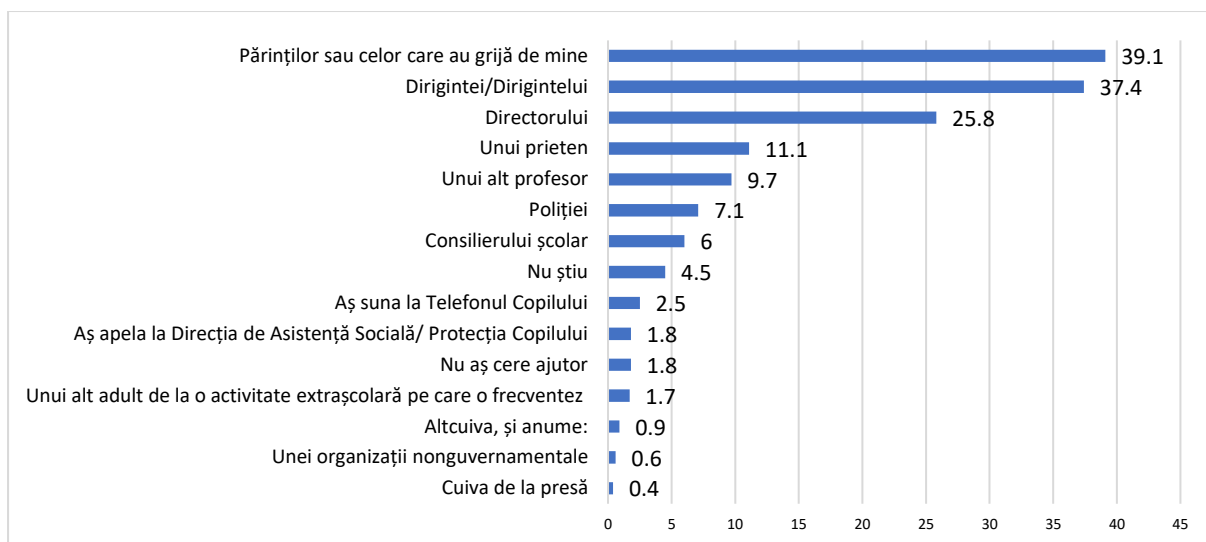
Graficul 4.13. Locul unde se întâmplă acte de violență la ciclul gimnazial

Sala de clasă (când profesorul nu este prezent) este principalul spațiu al violenței (29%), urmată de curtea școlii (23,3%), terenul de joacă/sport (22,4%), holurile și casa scării (19,6%) și grupurile sanitare (14,2%). Este de remarcat că acte de violență între elevi se întâmplă și în afara școlii, în general pe drum în/spre școală (18,7%), în preajma școlii (12,1%) și în stația de autobuz (8,2%) (graficul 4.13)

Graficul 4. 14. Cine intervine în caz de agresiune în școală la ciclul gimnazial

În percepția elevilor care au completat chestionarul, dirigintele intervine de cele mai multe ori în situațiile de violență (32,9%), urmat de directorul/directoarea școlii (24,5%) și profesorul de serviciu (21,2%). Un procent similar de elevi consideră că unii profesori și unii elevi sunt cei care încearcă să soluționeze situațiile de violență apărute între elevi (14%). Faptul că există un procent relativ ridicat de elevi care intervin în soluționarea actelor de violență poate fi considerat o resursă, folosită pentru depistarea și soluționarea eficace a acestor situații (graficul 4.14).

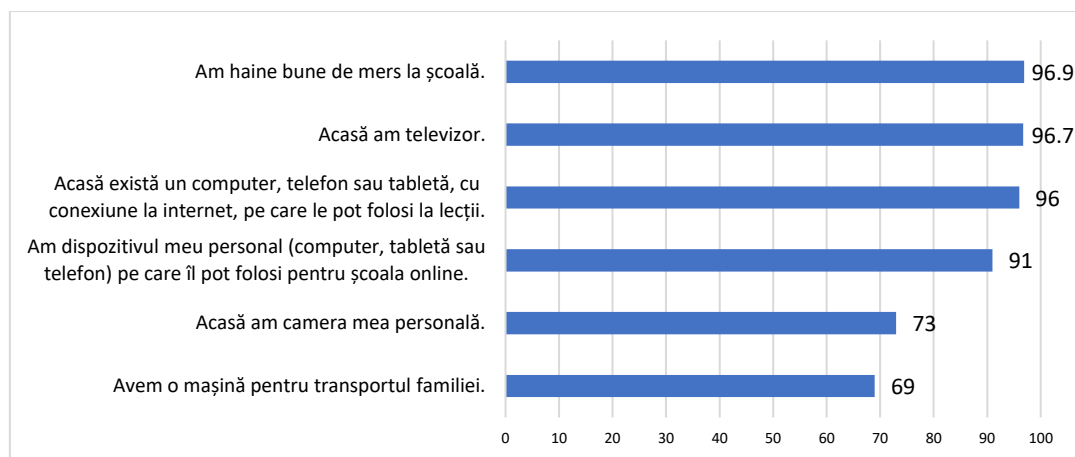
Graficul 4.15. Comportamentul de cerere de ajutor la ciclul gimnazial

În cazul în care agresorul este un adult din școală, cei mai mulți elevi ar cere ajutor părinților (39,1%) și de la diriginte (37,4%). În această situație, directorul este văzut ca persoană de sprijin de 25,8%, iar 11,1% s-ar adresa unui prieten și 9,7% unui alt profesor (graficul 4.15). Deși părinții sunt sursele de sprijin preferate de elevi, este de remarcat faptul că personalul didactic, în special dirigintele și directorul, dar și unii profesori sunt văzuți de elevi ca eventuale surse de sprijin în cazul în care ar fi agresați de un adult în școală.

Graficul 4.16. Atitudinea elevilor față de violență la ciclul gimnazial

Când au fost întrebați despre propria atitudine față de violență, cei mai mulți dintre elevi au declarat că anunță profesorul de serviciu (34%). Peste 10% dintre respondenți afirmă că ar interveni personal pentru a-i despărți pe cei aflați în conflict, iar 10% ar anunța direcțiunea (graficul 4.16). Prin prisma datelor, direcțiunea școlilor din lot constituie o resursă importantă pentru elevi în soluționarea actelor violente, ceea ce sugerează o bază bună de pornire pentru adoptarea instituțională a unor proceduri clare în situațiile de violență. Nu este însă de neglijat nici procentul de 7,6% dintre elevi care răspund că nu sunt interesați de ceea ce se întâmplă și nici cei 3,7% care nu intervin de frică (graficul 4.16).

Graficul 4.17. Dotări materiale de acasă la ciclul gimnazial

În ceea ce privește dotările necesare școlii online marea majoritate a elevilor declară că au dispozitivele necesare, cu conexiune la internet (96%), iar 91% susțin că au un dispozitiv personal pe care îl pot folosi, însă un sfert nu au camera lor personală, ceea ce în situația școlii online le poate afecta capacitatea de concentrare la lecții (graficul 4.17).

4.2 Discutarea rezultatelor studiului la nivel gimnazial

La nivelul gimnazial nu există diferențe semnificative între fete și băieți în aspectele studiate, deci satisfacția cu școala, atașamentul față de școală, implicarea în viața școlii, relațiile cu profesorii și cu colegii, percepția privind egalitatea de șanse și comportamentele problematice nu sunt percepute semnificativ în mod diferit de către fete și băieți. La fel, nici experiențele de violență ale elevilor nu diferă în mod semnificativ în funcție de cele două genuri. Rezultă că la vârsta preadolescentină și a adolescenței timpurii, percepția elevilor privind aspectele climatului școlar, dar și comportamentul în relația cu violența școlară se aseamănă în școlile investigate. Acest aspect va trebui verificat în cazul aplicării ulterioare a chestionarului.

Analizele arată diferențe semnificative privind percepția climatului școlar în funcție de nivelul claselor din cadrul ciclului gimnazial. Elevii din clasa a V-a sunt cei care diferă cel mai mult de restul nivelelor. În cazul lor, satisfacția școlară este semnificativ mai ridicată față de restul nivelelor ($t(364,356)=2,219, p<0,05$ în comparație cu clasa a VI-a, $t(4010,014)=4,467, p<0,001$ în comparație cu clasa a VII-a și $t(276,938)=20,010, p<0,05$ în comparație cu clasa a VIII-a). Elevii din clasa a VII-a sunt cel mai puțin satisfăcuți cu școala, diferențele fiind semnificative comparativ cu clasa a V-a și față de clasa a VI-a ($t(495,688)=-2,442, p<0,05$), respectiv de a VIII-a ($t(331,828)=-2,225, p<0,05$) (*a se vedea Anexa 4.2*).

Percepția celor din clasa a V-a privind implicarea elevilor în problemele școlii diferă semnificativ doar de cei din clasa a VI-a ($t(388)=1,983, p<0,05$), cei din clasa a V-a simțindu-se mai puțin implicați, decât colegii lor mai mari. În ceea ce privește învățământul online, cei din clasa a V-a s-au arătat mai mulțumiți decât colegii lor mai mari, diferențele fiind semnificative ($t(387)=2,136, p<0,05$) comparativ cu clasa a VI-a ($t(416)=4,675, p<0,001$) în raport cu clasa a VII-a și ($t(284)=4,346, p<0,001$) respectiv cu clasa a VIII-a. (*a se vedea Anexa 4.2*).

Relațiile cu profesorii sunt percepute ca fiind pozitive în mai mare măsură de către elevii din clasa a V-a ($t(366,850)=20,097, p<0,05$) în raport cu elevii din clasa a VI-a ($t(397)=4,154, p<0,001$), comparativ cu clasa a VII-a și ($t(219,444)=20,012, p<0,05$) în ceea ce privește elevii din clasa a VIII-a (Anexa 4.2).

Tot elevii de clasa a V-a percep cel mai înalt nivel de sprijin din partea profesorilor ($t(373)=3,634, p<0,001$) față de elevii din clasa a VI-a, ($t(396)=3,736, p<0,001$) în raport cu clasa a VII-a și ($t(273)=2,935, p<0,01$) comparativ cu clasa a VIII-a), dar și cele mai puține conflicte, deși în acest aspect percepția lor nu diferă semnificativ de cea a elevilor din clasa a VIII-a ($t(372)=-2,450, p<0,05$) în raport cu clasa a VI-a și ($t(397)=-3,137, p<0,01$) comparativ cu clasa a VII-a) (Anexa 4.2).

Relațiile cu profesorii sunt percepute ca fiind disfuncționale în mai mare măsură de elevii din clasa a VII-a, diferența fiind semnificativă nu numai comparativ cu clasa a V-a, ci și cu cei din clasa a VI-a ($t(471)=2,303, p<0,05$). În același timp, cei din clasa a VII-a raportează cele mai multe conflicte cu profesorii, semnificativ mai multe decât cei din clasa a V-a, cum s-a văzut, dar și mai multe decât cei din clasa a VIII-a ($t(351,382)=2,594, p<0,01$) (Anexa 4.2).

De remarcat că nu există diferențe semnificative în modul în care elevii văd atitudinile preferențiale ale cadrelor didactice în funcție de gen, situația materială a familiei sau etnie (Anexa 4.2).

În privința comportamentelor problematice ale colegilor, tot cei din clasa a V-a sunt cei care percep mai puține decât ceilalți ($t(340)=-2,032, p<0,05$) comparativ cu clasa a VI-a, ($t(379)=-3,905, p<0,001$) comparativ cu clasa a VII-a, ($t(253)=-3,675, p<0,001$) comparativ cu clasa a VIII-a), urmați de cei din clasa a VI-a, care percep semnificativ mai puține probleme decât cei din clasa a VII-a ($t(440,720)=2,419, p<0,05$) și a VIII-a ($t(315)=-2,196, p<0,05$) (Anexa 4.2).

Cei din clasa a VIII-a văd în mai mare măsură ca fiind disfuncționale relațiile cu colegii, diferențele fiind semnificative comparativ cu cei de clasa a V-a ($t(254)=2,441, p<0,05$) și a VI-a ($t(319)=2,348, p<0,05$). Atașamentul față de școală este cel mai ridicat tot în rândul elevilor din clasa a V-a, diferențele fiind semnificative comparativ cu clasa a VII-a ($t(2730,097)=3,423, p<0,05$) și a VIII-a ($t(223)=2,597, p<0,05$).

În concluzie, datele arată că satisfacția școlară și atașamentul școlar scad odată cu înaintarea elevilor pe nivelele ciclului gimnazial. Se pare că cei mai mici primesc mai mult sprijin din partea profesorilor și au mai puține conflicte. Cele mai multe conflicte sunt percepute în cazul elevilor din clasa a VII-a, care prezintă atașamentul și satisfacția cea mai redusă. Relația cu colegii este percepută din ce în ce mai critic odată cu avansarea spre nivelele superioare ale ciclului gimnazial și totodată cu varierea și complicarea comportamentelor din perioada trecerii dinspre pubertate la adolescență (Anexa 4.2).

Analiza satisfacției cu școala și atașamentului școlar din perspectiva percepției elevilor privind relațiile cu cadrele didactice

Pornind de la importanța relațiilor cu cadrele didactice, am analizat influența acestora asupra satisfacției cu școala și atașamentului elevilor față de aceasta. În acest scop am comparat satisfacția și atașamentul elevilor cu relații bune, respectiv conflictuale cu profesori, astfel: în cazul fiecărei variabile s-au format 2 grupuri: cei care au răspuns prin „puțin” sau „deloc” au constituit un grup,

iar cei care au răspuns prin afirmația „mult” constituie cel de-al doilea grup. Au fost folosite întrebările: „primesc multe încurajări din partea profesorilor”, „mi-e frică de unii profesori”, „unii profesori ne jignesc”, „unii profesori ne umilesc în fața clasei”, la care răspunsurile au fost grupate în mod asemănător: cei cu răspunsul „niciodată” constituind un grup, iar toți ceilalți, un alt grup (Tabelul 4.1).

Datele din tabelul de mai jos arată că elevii care se simt încurajați și ascultați sunt mai satisfăcuți de școală și se simt mai atașați de aceasta. Există diferențe semnificative ($t=-11,67$; $p<0,001$) între satisfacția școlară a celor care consideră că primesc multe încurajări de la profesori ($M=2,90$; $DS=0,18$) și cei care consideră că primesc puține încurajări sau nu primesc deloc ($M=2,63$; $DS=0,38$). La fel, atașamentul școlar al celor care primesc multe încurajări ($M=2,65$; $DS=0,43$) este semnificativ mai ridicat ($t=-10,424$; $p<0,001$) decât cel al elevilor cu puține încurajări ($M=2,21$; $DS=0,55$). Faptul că un elev se simte ascultat de profesori, are efecte asemănătoare asupra satisfacției și a atașamentului. Elevii care se simt ascultați „mult” de profesorii lor ($M=2,89$; $DS=0,18$) sunt semnificativ mai satisfăcuți de școală ($t=12,54$; $p<0,001$) decât colegii lor care se simt mai puțin sau deloc ascultați ($M=2,53$; $DS=0,40$), tendință care se repetă și în cazul atașamentului față de școală: cei care consideră că sunt ascultați ($M=2,60$; $DS=0,47$) sunt mai atașați de școală ($t=-10,45$; $p<0,001$) decât cei care se consideră ascultați puțin sau deloc ($M=2,13$; $DS=0,51$) (Tabelul 4.1)

Tabelul 4.1 Diferențe privind satisfacția școlară și atașamentul față de școală, în funcție de relația bună sau nu cu profesorii, clase din gimnaziu

Categoriile de elevi	Satisfacția școlară	Atașamentul școlar
Primesc/nu primesc multe încurajări de la profesori	$t(402,785)=-11,675$; $p<0,001$	$t(399,899)=-10,424$; $p<0,001$
Profesorii ascultă/ nu ascultă ce am eu de spus	$t(2510,068)=-12,547$; $p<0,001$	$t(643)=-10,455$; $p<0,001$
Mi-e frică/ nu mi-e frică de unii profesori	$t(396,445)=6,151$; $p<0,001$	$t(643)=6,539$; $p<0,001$
Unii profesori ne jignesc/ nu ne jignesc	$t(190,848)=6,661$; $p<0,001$	$t(132,563)=6,176$; $p<0,001$
Unii profesori ne umilesc/ nu ne umilesc în fața clasei	$t(215,643)=7,405$; $p<0,001$	$t(643)=6,467$; $p<0,001$

La fel, teama de profesori, sentimentul de a fi umilit și jignit reduce satisfacția față de școală și atașamentul față de aceasta. Elevii cărora niciodată nu le este frică de profesori ($M=2,84$; $DS=0,26$) sunt semnificativ mai satisfăcuți de școală ($t=6,15$; $p<0,001$), decât colegii lor cărora le este frică cel puțin uneori ($M=2,69$; $DS=0,36$) și tot ei ($M=2,58$; $DS=0,49$) sunt mai atașați ($t=6,53$; $p<0,001$) decât colegii lor cu experiențe în mai mare măsură negative ($M=2,29$; $DS=0,55$). La fel, cei care nu s-au simțit jigniți niciodată ($M=2,84$; $DS=0,25$) sunt mai satisfăcuți de școală ($t=6,61$; $p<0,001$) decât cei care s-au simțit jigniți cel puțin uneori ($M=2,61$; $DS=0,41$). Umilirea în fața clasei are același efect asupra satisfacției școlare: cei care nu s-au simțit umiliți niciodată ($M=2,85$; $DS=0,24$) sunt mai satisfăcuți cu școala ($t=7,40$; $p<0,001$) decât colegii lor care cel puțin uneori, s-au simțit umiliți ($M=2,61$; $DS=0,42$). Diferențele dintre atașamentul celor care s-au simțit jigniți cel puțin uneori ($M=2,17$; $DS=0,60$) și cei care nu s-au simțit în acest fel niciodată ($M=2,55$; $DS=0,48$) sunt semnificative ($t=6,17$; $p<0,001$), la fel și diferența dintre atașamentul celor care nu s-au simțit umiliți

niciodată (M=2,55; DS=0,49) și cei cărora li s-a întâmplat să se simtă umiliți (M=2,22; DS=0,57), în acest caz $t=6,46$; $p<0,001$ (Tabelul 4.1).

Tabelul 4.2. Diferențe privind satisfacția școlară și atașamentul față de școală, în funcție de percepția situației în colectivul de elevi, clase din gimnaziu

Categoriile de elevi	Satisfacția școlară	Atașamentul școlar
Cu și fără relații bune cu colegii	$t(402,785)=-11,675$; $p<0,001$	$t(220,385)=-11,68$; $p<0,001$
Percepția clasă unită/ lipsa coeziunii	$t(569,790)=-10,320$; $p<0,001$	$t(458,667)=-11,297$; $p<0,001$
Sprrijin reciproc colegi/ lipsa sprijinului reciproc	$t(583,680)=-90,068$; $p<0,001$	$t(463,120)=-10,073$; $p<0,001$
Cu și fără experiențe de violență	$t(444,344)=6,27$; $p<0,001$	$t(2660,055)= 4,754$; $p<0,001$
Excluși de elevi/ incluși	$t(291,308)=11,11$; $p<0,001$	$t(327,366)=13,47$; $p<0,001$
Marginalizați de elevi și cadre didactice/ lipsa marginalizării	$t(209,750)= 10,253$; $p<0,001$	$t(229,444) =12,463$; $p<0,001$

La rândul lor, **relațiile cu colegii influențează și ele satisfacția școlară și atașamentul școlar al elevilor** (Tabelul 4.2). Atașamentul școlar diferă și el în funcție de percepția elevilor cu privire la atmosfera clasei: cei care o consideră unită sunt mai atașați (M=2,67; DS=0,43) decât cei care o consideră puțin sau deloc unită (M=2,22; DS=0,53), $t=-11,29$, $p<0,001$. Elevii care consideră că în cazul în care ar avea nevoie de ajutor în clarificarea conținuturilor școlare l-ar primi de la colegi, sunt mai satisfăcuți cu școala (M=2,89; DS=0,21) decât cei care nu se consideră sprijiniți (M=2,69; DS=0,36), $t=90,06$, $p<0,001$. Atașamentul școlar diferă și el între cei care consideră că pot primi ajutor de la colegi și cei care nu, cei care își percep colegii ca o sursă de ajutor sunt mai atașați (M=2,65; DS=0,44) decât cei care nu cred că ar fi ajutați de colegi în cazul în care nu ar înțelege ceva (M=2,24; DS=0,54), $t=10,07$, $p<0,001$ (Tabelul 4.2).

Experiența de violență a elevilor influențează satisfacția lor cu școala, cei fără asemenea experiență fiind mai satisfăcuți (M=2,85; DS=0,26) decât cei care au suferit acte de violență din partea colegilor (M=2,69; DS=0,36), $t=6,27$, $p<0,001$. La fel, elevii fără experiență de violență sunt mai atașați de școală (M=2,65; DS=0,44) decât cei care au avut parte de diferite tipuri de violență (M=2,32; DS=0,56), $t=4,75$, $p<0,001$ (Tabelul 4.2).

Importanța relațiilor cu colegii asupra satisfacției și atașamentului școlar este subliniată și de faptul că elevii excluși (cei 25% cu cele mai mici scoruri la scala *Relația cu colegii*) au satisfacția școlară mai redusă (M=2,58; DS=0,37) decât ceilalți (M=2,88; DS=0,22), $t=11,11$, $p<0,001$). De asemenea, cei excluși sunt mai puțin atașați de școală (M=2,10; DS=0,52) decât cei mai bine integrați în colectiv (M=2,52; DS=0,42), $t=13,47$, $p<0,001$ (Tabelul 4.2).

Integrarea elevilor în colectiv are efect protectiv față de violență, cei excluși raportând semnificativ mai multă experiență de violență decât cei integrați (67,5% față de 35,9% în cazul celor integrați, $\chi^2=12,08$, $p<0,001$).

Am construit categoria denumită „elevi marginalizați” cuprinzând aici pe cei 25% cu cele mai mici scoruri atât la scala „Relații cu colegii”, cât și la scala „Sprrijin din partea profesorilor”. Astfel, în această categorie au fost grupați 168 de elevi care au corespuns acestor caracteristici. Ei au fost mai

puțin satisfăcuți cu școala ($M=2,55$; $DS=0,37$) decât ceilalți ($2,86$; $DS=0,25$), $t=10,25$, $p<0,001$) și mai puțin atașați de școală ($M=20,05$; $DS=0,51$) decât colegii lor care se simt în mai mare măsură sprijiniți de colegi și profesori ($M=2,63$; $DS=0,48$), $t=12,46$, $p<0,001$). În lumina celor prezentate mai sus se observă faptul că lipsa sprijinului atât din partea profesorilor, cât și din partea colegilor are efecte negative asupra satisfacției și atașamentului școlar. Așadar, rezultă odată în plus necesitatea ca profesorii să sprijine elevii care au dificultăți de integrare școlară, atât direct, în procesul de învățare, cât și indirect, prin stimularea coeziunii claselor și grupurilor de elevi, incluzându-i pe cei cu dificultăți de integrare în colectivul de elevi.

Tabelul. 4.3. Corelații între factorii chestionarului PCȘ-G, clase din gimnaziu

Dimensiuni ale climatului școlar-nivel gimnazial	Satisfacție școlară	Conflicte cu profesorii	Egalitate de șanse	Sprijinul profesorilor	Comportamente problematice	Atașament școlar	Relația cu colegii	Implicare școlară	Școala online	Dificultăți în școala online
Satisfacție școlară	1	- 0,485 **	-0,240 **	0,611 **	-0,457 **	0,613 **	0,558 **	0,402 **	0,468 **	0,034
Conflicte cu profesorii		1	0,389 **	-0,408 **	0,635 **	-0,422 **	- 0,361 **	- 0,302 **	- 0,238 **	- 0,068
Egalitate de șanse			1	-0,214 **	0,377 **	-0,177 **	- 0,221 **	- 0,217 **	- 0,148 **	0,116 **
Sprijinul profesorilor				1	-0,342 **	0,458 **	0,439 **	0,365 **	0,367 **	0,064
Comportamente problematice (siguranța)					1	-0,381 **	- 0,419 **	- 0,261 **	- 0,260 **	- 0,021
Atașament față de școală						1	0,572 **	0,302 **	0,283 **	0,196 **
Relația cu colegii							1	0,224 **	0,299 **	0,075 *
Implicare în viața școlii								1	0,293 **	0,104 **
Școala Online									1	0,318 **
Dificultăți cu școala online										1

Legendă: *corelații semnificative la pragul de 0,05; ** corelații semnificative la pragul de 0,01.

Scalele incluse în analize corelează între ele în mod semnificativ (tabelul 3.3). „Satisfacția școlară” este scala care arată corelațiile cele mai puternice cu celelalte scale: coeficienți de corelație

puternic semnificativi au fost găsiți cu „Atașamentul școlar” ($r(641)=0,613, p<0,01$) și „Sprijinul din partea profesorilor” ($r(741)=0,611, p<0,01$), ceea ce sugerează că elevii mai satisfăcuți cu școala sunt mai atașați de aceasta și cei care primesc mai mult sprijin din partea profesorilor sunt mai satisfăcuți cu școala (Tabelul 4.3). A treia variabilă care arată un coeficient de corelație puternic semnificativ cu „Satisfacția școlară” este scala „Relația cu colegii” ($r(698)=0,55, p<0,01$), deci elevii care au relații bune cu colegii sunt mai satisfăcuți cu școala. Relația dintre scala „Conflictele cu profesorii” și „Satisfacția școlară” este și ea una destul de puternică, negativă ($r(742)=-0,48, p<0,01$), deci elevii cu multe conflicte cu profesorii sunt mai puțin mulțumiți cu școala. Scala de „Comportamente problemă” ale elevilor din școală corelează negativ cu „Satisfacția școlară” ($r(694)=-0,45, p<0,01$). Scala „Conflicte cu profesorii” corelează cel mai puternic cu scala „Comportamentelor problemă” ($r(694)=0,63, p<0,01$) și există o corelație negativă între „Conflictele cu profesorii” și „Atașamentul școlar” ($r(639)=-0,42, p<0,01$). „Sprijinul profesorilor” corelează cel mai puternic cu „Atașamentul școlar” ($r(639)=0,45, p<0,01$) și cu „Relațiile cu colegii” ($r(697)=0,43, p<0,01$), ceea ce subliniază încă o dată importanța relațiilor între actorii vieții școlare pentru climatul unei școli. „Comportamentele problematice” corelează negativ cu „Relațiile dintre colegi” ($r(697)=-0,41, p<0,01$), sugerând că acolo unde relațiile între elevi sunt mai bune, aceștia percep mai puțin comportamentele dintre elevi ca fiind problematice; în același timp, „Relațiile între colegi” corelează și cu „Atașamentul față de școală” ($r(641)=0,572, p<0,01$) (Tabelul 4.3). În concluzie, putem afirma că relațiile dintre elevi și relațiile elevi-profesori sunt punctele cheie ale climatului școlar.

5 ANALIZA CLIMATULUI ȘCOLAR LA NIVEL LICEAL

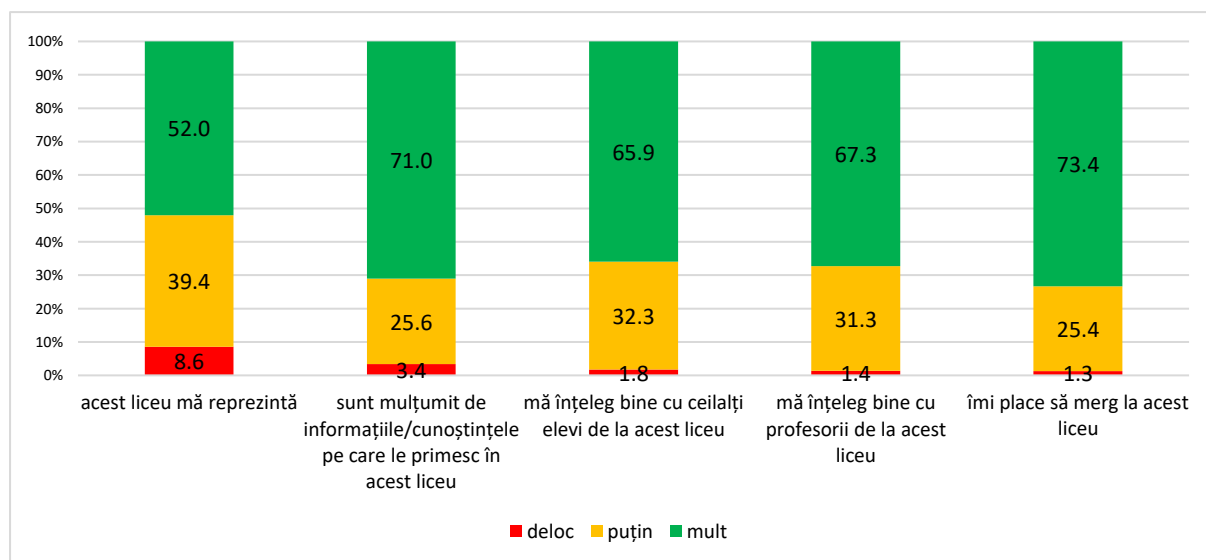
5.1 Profilul climatului școlar la nivelul claselor liceale din proiect

Pentru realizarea profilului climatului școlar de la nivel liceal, prelucrarea datelor s-a realizat pe baza a 792 de răspunsuri ale elevilor din 5 unități de învățământ. În funcție de liceul participant, cel mai mare număr de răspunsuri a venit de la liceul din Negrești (Jud. Vaslui), unde conducerea școlii și cadrele didactice, precum și elevii au fost foarte implicați în cercetare.

Analizând componența lotului, 68,4% din totalul răspunsurilor provin de la fete, 30,8% dintre răspunsuri sunt de la băieți, iar 0,8% dintre liceeni au declarat că aparțin altui gen (6 persoane).

În funcție de nivelul clasei urmate de elevi, la nivel liceal lotul cuprinde elevi din următoarele clase IX-XII: 21% elevi din clasa a IX, 31,3% elevi din clasa a X-a, 23,2% din clasa a XI-a și 24,5% din clasa a XII-a.

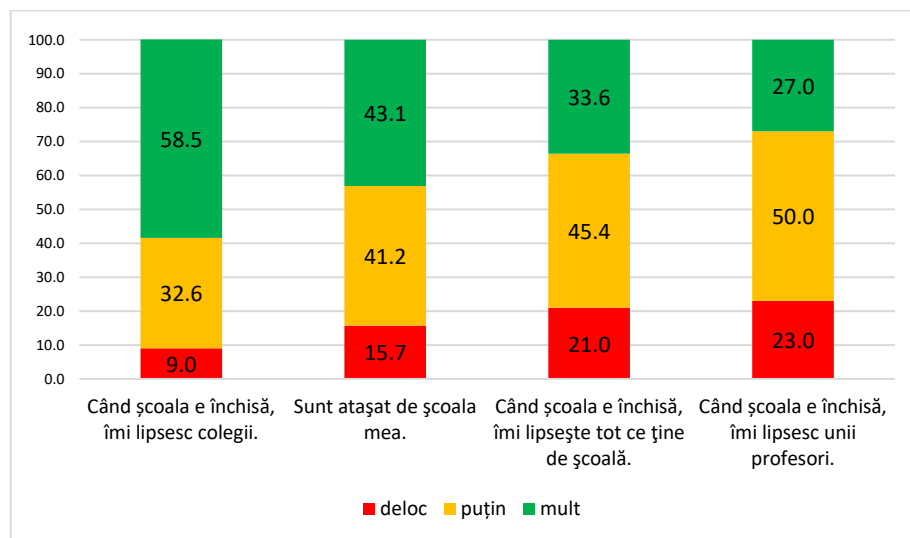
Climatul școlar la nivelul lotului de liceeni a fost măsurat printr-un chestionar ce cuprinde 12 scale: Satisfacția școlară; Atașamentul școlar; Cultura incluzivă din școală; Implicarea elevilor în viața școlii; Climat educațional centrat pe elev; Școala online; Dificultăți în școala online; Sprijinul profesorilor; Conflicte cu profesorii; Practici școlare incluzive; Egalitatea de șanse; Relația cu colegii – suport din partea colegilor; două întrebări privind dotările din familie și școală și 8 întrebări privind violența școlară (a se vedea Anexa 5.1).

Graficul 5.1. Satisfacția față de școală la ciclul liceal

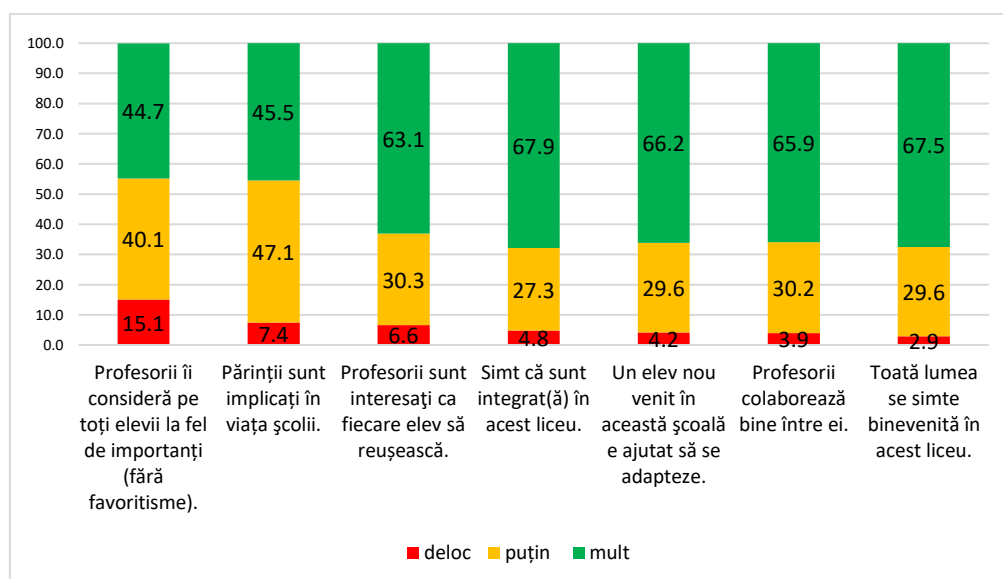
Trei sferturi dintre liceenii lotului, 73,4%, spun că le place să meargă la liceul în care învață, dar sunt și 8,6% care spun că liceul nu îi reprezintă deloc și aproape 40% spun că-i reprezintă „puțin”. 71% dintre liceeni spun că sunt mulțumiți de informațiile/cunoștințele pe care le primesc. În privința relațiilor între liceeni, 32,3% declară că se înțeleg puțin cu ceilalți, ceea ce constituie un aspect ce

poate afecta climatul școlar, la fel ca și faptul că 31,3% nu sunt mulțumiți de relațiile cu profesorii. Atât băieții, cât și fetele sunt în egală măsură mulțumiți de școala lor (graficul 5.1).

Graficul 4.2. Atașamentul față de școală la ciclul liceal

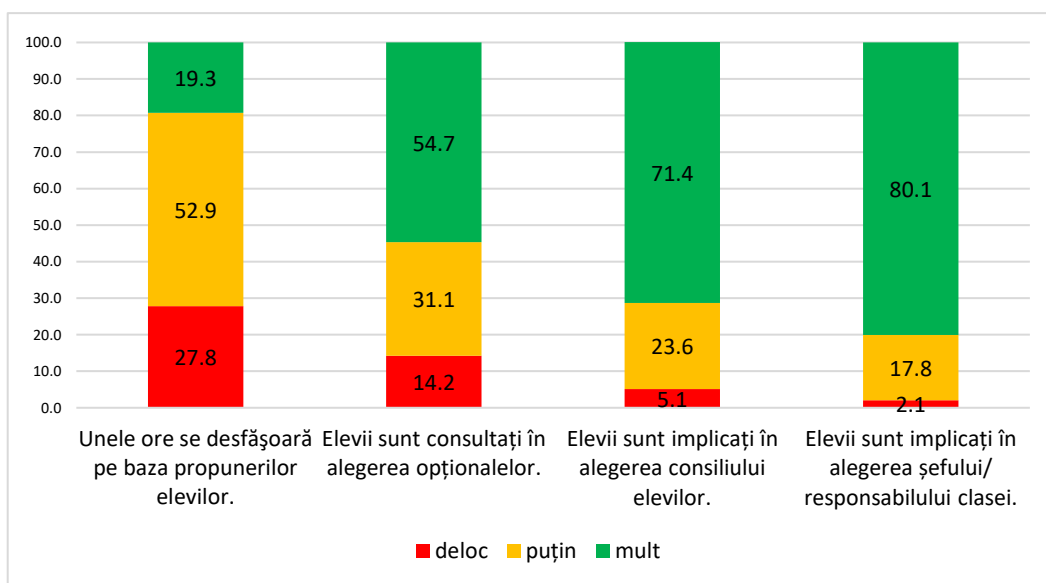
Atașamentul față de școală constituie o componentă importantă a climatului școlar, iar la nivelul lotului de liceeni, 73% spun că atunci când școala este închisă, nu le lipsesc profesorii (pentru 23% deloc, pentru 50% puțin), 66,4% spun că atunci când școala e închisă nu le lipsește tot ce țin de școală (pentru 21% deloc, iar 45,4% puțin), 56,9% dintre liceeni spun că nu sunt atașați de școala lor (15,7% deloc, 41,2% puțin), iar 41,6% spun că atunci când școala e închisă nu le lipsesc colegii (9% deloc, 32,6% puțin). Prin urmare, motivația de a participa la viața de elev, alături de alți colegi și profesori, în cadrul școlii este în general redusă, fiind astfel, prin efectele sale asupra motivației pentru învățare, un factor care, la acești elevi, influențează negativ performanțele școlare (graficul 5.2).

Graficul 5.3. Cultura incluzivă din școală la ciclul liceal

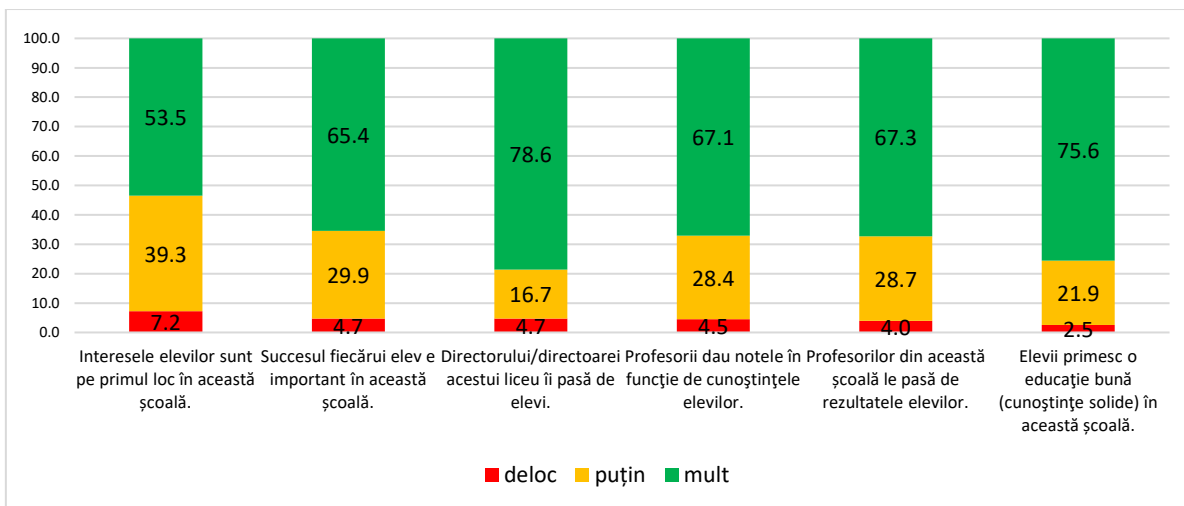
În ceea ce privește cultura incluzivă a liceenilor, deși majoritatea liceenilor se poziționează în zona verde, la toate afirmațiile ce țin de această dimensiune proporția liceenilor care declară că se

simt „puțin” incluși în liceu atinge valori de 30%, iar la unele aspecte depășește 40%. Dintre liceeni, 66-67% spun că toată lumea se simte bine venită în liceu și când un elev nou este înmatriculat în școală, e ajutat să se adapteze, dar sunt și 29,6% dintre liceeni care spun că aceste lucruri se întâmplă în mică măsură sau puțin. În privința profesorilor, mai bine de jumătate dintre liceeni spun că se practică favoritismul în școală (15,1% spun categoric lucrul acesta, iar 40,1% spun că se practică puțin). O atenție atrag și cei 30,2% dintre liceeni care declară că profesorii colaborează bine între ei în mică măsură sau cei 30,3% dintre liceeni care spun că profesorii sunt puțin interesați ca fiecare elev să reușească. Implicarea părinților în viața școlii este percepută de 47,1% dintre elevi ca fiind mică, iar 7,4% dintre elevi sunt de părere că părinții nu se implică deloc în viața școlii. Deși aproape 70% dintre elevi spun că se simt integrați în liceu, pentru 27,3% dintre liceeni acest lucru se întâmplă puțin (graficul 5.3).

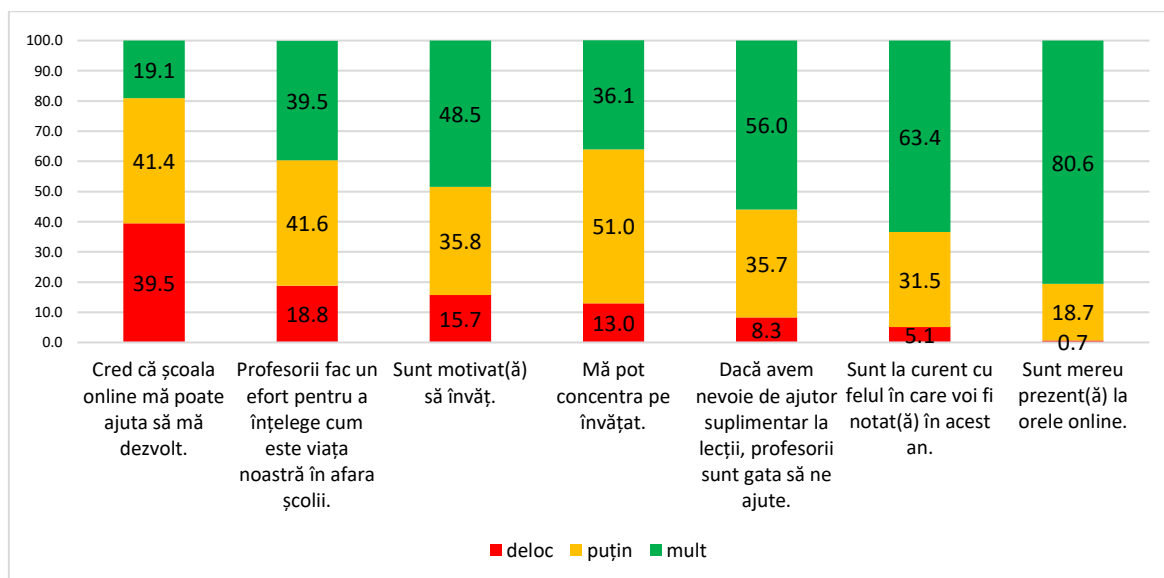
Graficul 5.4. Implicarea elevilor în viața școlii la ciclul liceal

Majoritatea liceenilor, 80,1%, se simt implicați în alegerea șefului/ responsabilului clasei, iar 71,4% spun că sunt implicați și în alegerea consiliului elevilor. Majoritatea liceenilor, 80,7%, spun că nu își pot alege ce discipline să studieze: 52,9% spun că în mică măsură se desfășoară unele ore pe baza propunerilor lor, iar 27,8% spun că nu există discipline pe care să le studieze pe baza propunerii venite de la liceeni. În plus față de programa școlară obligatorie, liceenii au dreptul să-și aleagă ce discipline să studieze, însă mai mult de jumătate dintre ei declară că nu sunt consultați în alegerea opționalelor. Dintre aceștia, 31,1% spun că în mică măsură au fost consultați, iar 14,2% spun că nu au fost deloc consultați (graficul 5.4). Fetele se declară mai implicate în viața școlii comparativ cu băieții.

Graficul 5.5. Climat educațional centrat pe elev la ciclul liceal

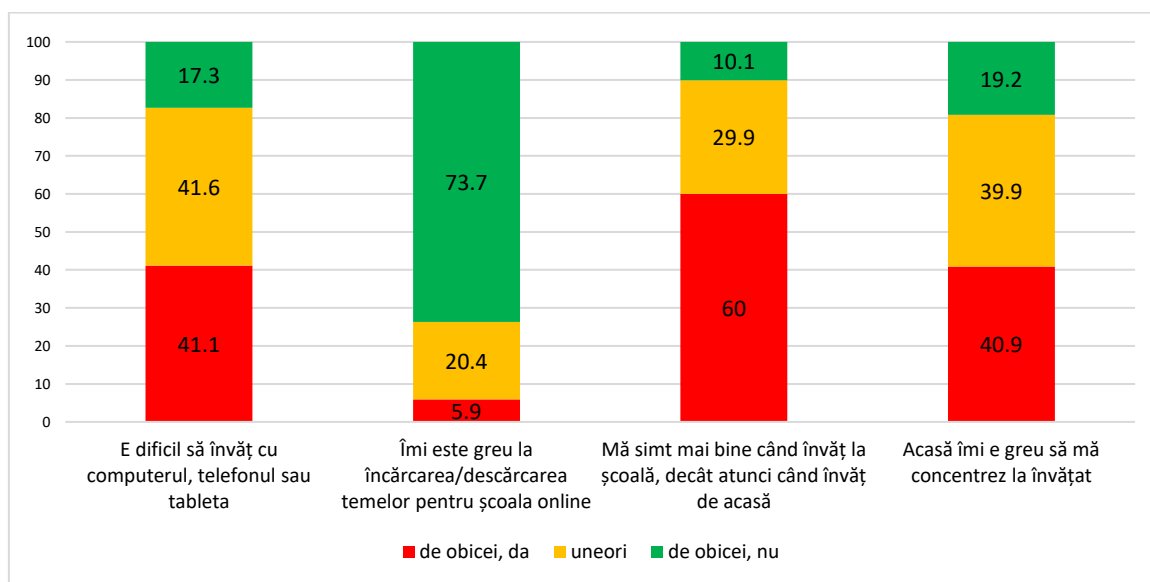
Datele arată că în mediul liceal există un climat educațional centrat pe elevi. Elevii percep că atât profesorilor (67,3%), cât și celor din conducerea unităților de învățământ (78,6%) le pasă de elevi. Trei sferturi dintre elevi (75,6%) sunt de părere că primesc o educație bună (cunoștințe solide) în urma frecventării școlii. Însă aproape jumătate dintre elevi, 46,5% spun că nu întotdeauna interesele lor sunt pe primul loc în liceu (7,2% spun că niciodată). Aproape 30% dintre elevi spun că succesul lor este puțin important în școală, iar 28,4% se simt puțin neîndreptățiți din cauza notelor pe care le dau profesorii în funcție de cunoștințele elevilor (graficul 5.5). Fetele au o percepție a climatului educațional ca fiind centrat pe elevi în mai mare măsură comparativ cu băieții.

Graficul 5.6. Școala online la ciclul liceal

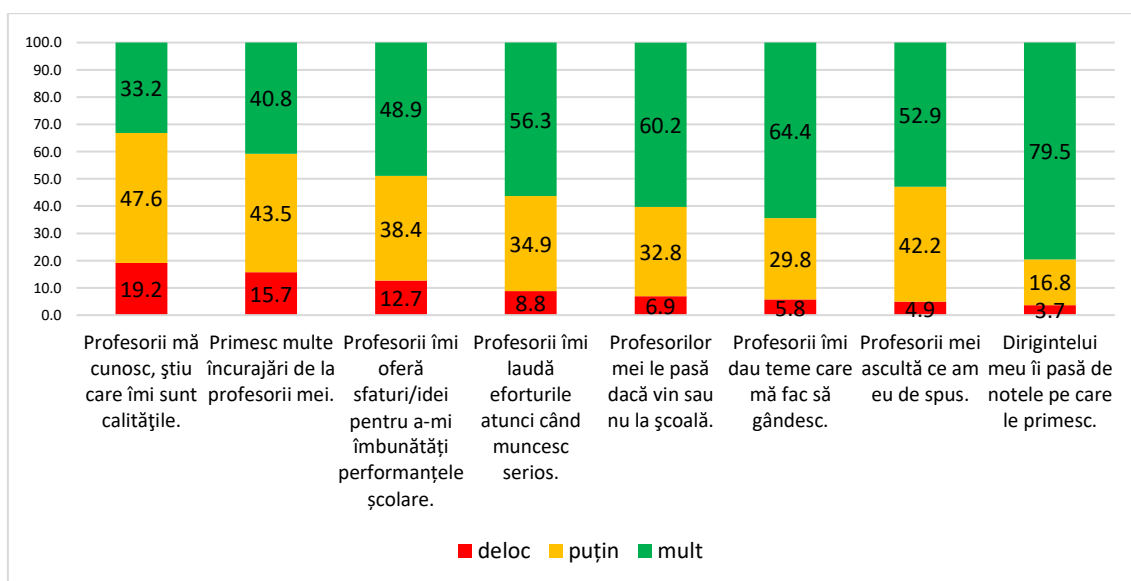
Deși peste 80,6% dintre liceeni spun că au fost prezenți mereu la orele online, 41,4% dintre ei spun că școala online îi ajută puțin să se dezvolte, iar 39,5% sunt de părere că experiența orelor online nu-i va ajuta deloc să se dezvolte. Un sfert dintre liceeni (15,7%) nu s-au simțit motivați să învețe online, iar 13% nu s-au putut deloc concentra. Dacă îi luăm în calcul și pe cei care au afirmat că se simt puțin motivați să învețe online (35,8%), atunci mai mult de jumătate dintre elevi nu s-au simțit motivați să învețe online și 64% nu s-au putut concentra pe învățat în mediul online (dacă îi

avem în vedere și pe cei 51% care au spus că s-au putut puțin concentra). E important pentru elevi ca profesorii să țină cont și de aspectele vieții lor din afara școlii. Mai mult de jumătate dintre elevi spun că profesorii nu fac un efort să înțeleagă cum e viața lor în afara școlii. 41,6% dintre elevi spun că profesorii fac un efort puțin, iar 18,8% spun că profesorii nu fac deloc un efort să înțeleagă cum le este viața în afara școlii. Sunt și liceeni care simt nevoia de ajutor suplimentar la lecții. 35,7% dintre liceeni spun că dacă au nevoie suplimentar la lecții profesorii sunt dispuși puțin să-i ajute, iar 8,3% spun că nu beneficiază deloc de sprijinul profesorilor (graficul 5.6). Fetele sunt mai mulțumite de școala online comparativ cu băieții.

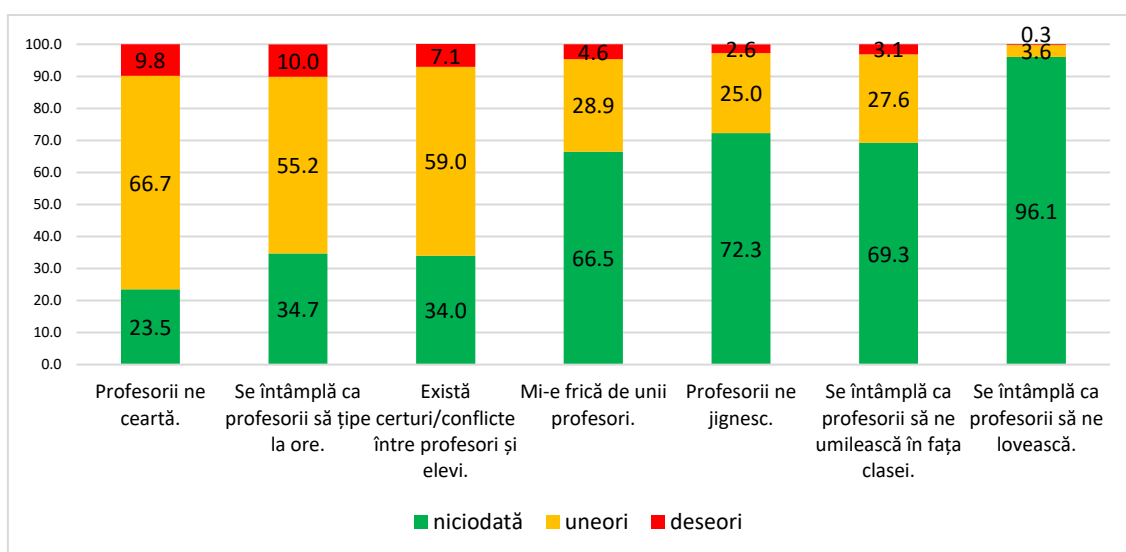
Graficul 5.7. Dificultăți în școala online la ciclul liceal

Dificultățile cu școala online pe care le-au resimțit liceenii din lot în perioada pandemiei Covid-19 arată că pentru 40,9% dintre ei a fost greu să se concentreze la învățat și 41,1% spun că le este dificil să învețe cu computerul, telefonul sau tableta. Mai mult de jumătate dintre liceeni, 60%, consideră că frecventarea cursurilor fizic, în unitatea de învățământ, îi face să se simtă mai bine decât să urmeze cursurile online, de acasă (graficul 5.7).

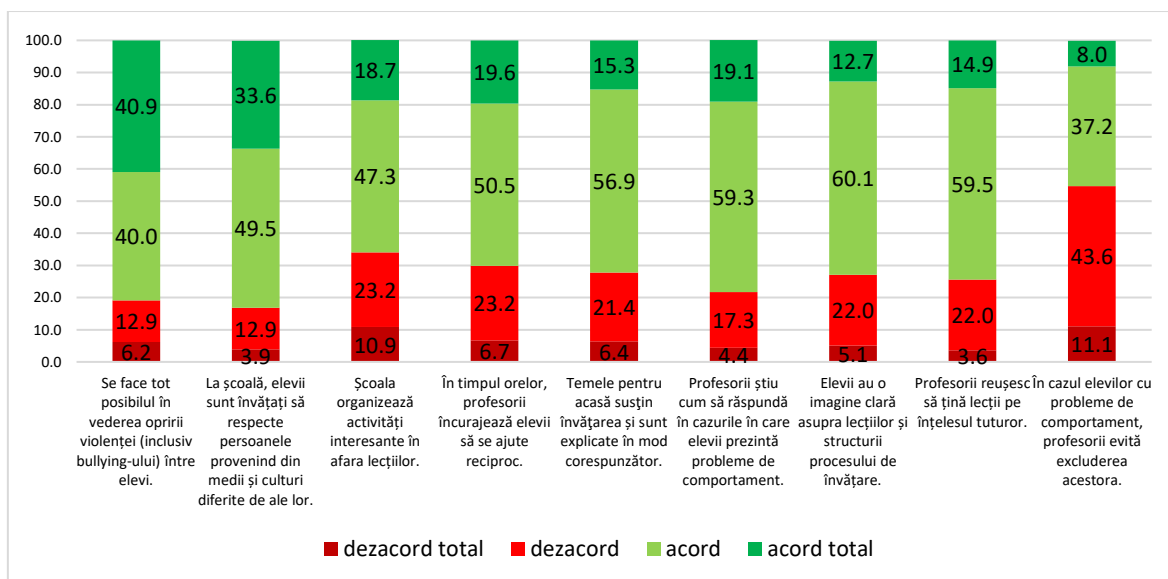
Graficul 5.8 Sprijin din partea profesorilor la ciclul liceal

Dirigintele este persoana din școală care-i motivează pe elevi să aibă performanțe școlare bune. Aproape 80% dintre liceeni spun că dirigintelui îi pasă de notele pe care le primesc și 60,2% spun că profesorilor le pasă dacă elevii vin la școală. Cu toate acestea, mai puțin de jumătate dintre elevi se simt încurajați de profesori (40,8%), respectiv spun că profesorii le oferă sfaturi/idei pentru a-și îmbunătăți performanțele școlare (48,9%). Numai 33,2% dintre liceeni spun că profesorii știu care le sunt calitățile și puțin peste jumătate dintre elevi, 52,9%, spun că profesorii ascultă ce au ei de spus (graficul 5.8). Acestea sunt motive de îngrijorare în privința motivației școlare, unul din factorii care cresc motivația elevilor fiind conexiunea pe care o au cu profesorii respectivi. Fetele raportează un sprijin mai mare din partea profesorilor comparativ cu băieții.

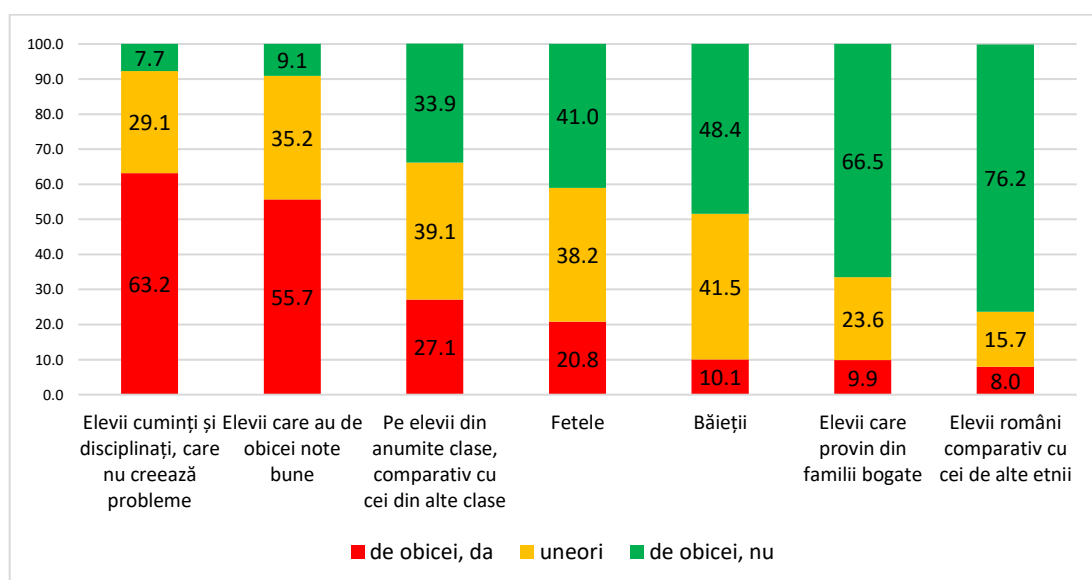
Graficul 5.9 Conflicte cu profesorii la ciclul liceal

Majoritatea liceenilor, 96,1%, susțin că nu sunt loviți niciodată de profesori, 72,3% apreciază că nu sunt jigniți niciodată. Cu toate acestea, peste trei sferturi dintre elevi, 76,5% admit că profesorii îi ceartă, 66,7% spun că „uneori”, iar 9,8% spun că „deseori”. De asemenea mai mult de jumătate dintre elevi, 55,2% spun că se întâmplă ca profesorii să țipe la ore „uneori”, iar 10% spun că au loc asemenea comportamente chiar deseori. Aproape 60% dintre elevi admit că „uneori” există certuri/conflicte între profesori și elevi. Toate acestea explică cei 33,5% dintre liceeni care simt frică față de profesori dintre care 28,9% „uneori”, iar 4,6% „deseori” (graficul 5.9). Percepția elevilor privind conflictele cu profesorii este aceeași și pentru băieți și pentru fete.

Graficul 5.10. Practici școlare incluzive la ciclul liceal

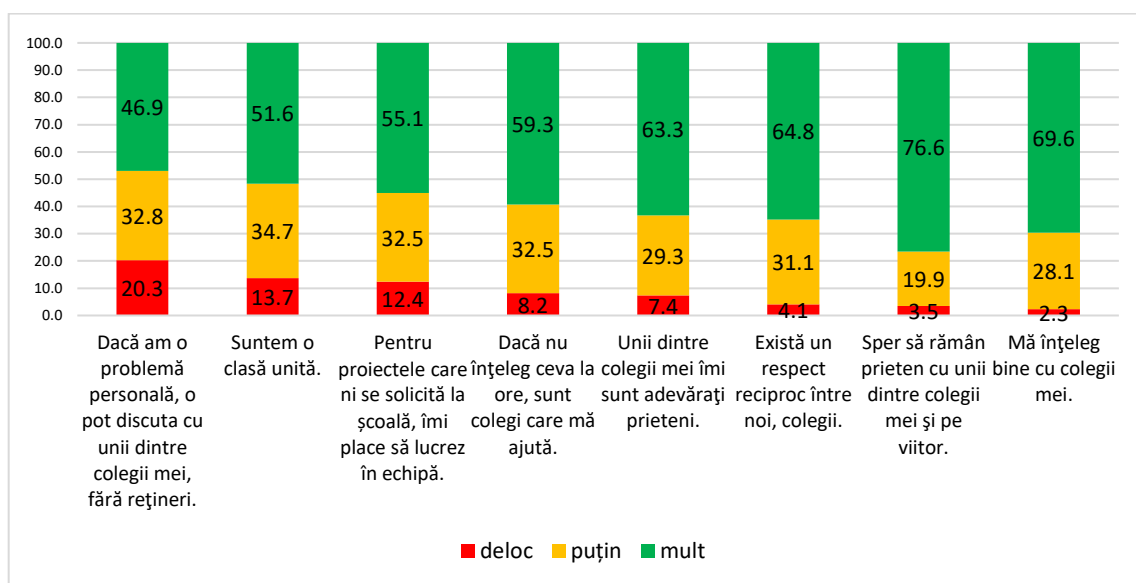
Între 45,2% și 83,1% dintre liceeni spun că în liceul lor se pun în aplicare practici școlare incluzive precum că „sunt învățați să respecte persoanele provenind din medii și culturi diferite de ale lor” (81,1%), se face tot posibilul în vederea opririi violenței (80,9%) sau spun că profesorii știu cum să răspundă în cazurile în care elevii prezintă probleme de comportament (78,4%). Însă sunt de acord în mai mică măsură cu faptul că școala organizează activități interesante în afara lecțiilor (numai 66% sunt de acord cu asta) sau că în cazul elevilor cu probleme de comportament, profesorii evită excluderea acestora (numai 45,2% spun că așa se întâmplă). De asemenea, 27,1% dintre elevii spun că și-ar dori să aibă o imagine mai clară asupra lecțiilor și a structurii procesului de învățare și aproape 30% dintre liceeni și-ar dori să fie încurajați de profesori în timpul orelor ca între ei, colegii să se ajute reciproc (graficul 5.10).

Graficul 5.11 Egalitatea de șanse la ciclul liceal

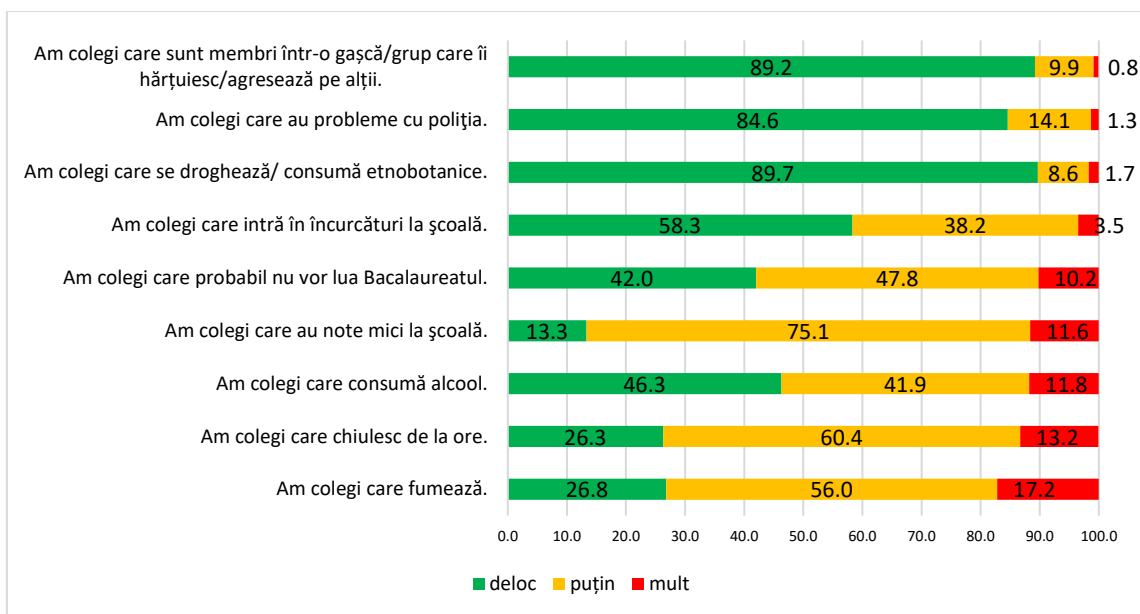
În ceea ce privește **percepția egalității de șanse**, în opinia a 63,2% dintre liceeni, profesorii preferă de obicei elevii cuminiți și disciplinați care nu creează probleme. Peste 55,7% dintre liceeni

spun că sunt favorizați de obicei elevii care au note bune. 27,1% dintre respondenți au impresia că elevii din anumite clase sunt favorizați comparativ cu elevii din alte clase. Liceenii consideră că și fetele sunt favorizate în detrimentul băieților. Peste 10% dintre liceeni, consideră că și elevii din mediul urban (13,1%), dar și băieții sunt avantajați (10,1% dintre liceeni spun asta) (graficul 5.11). Diferențierile în atitudinile cadrelor didactice percepute de liceeni reduc motivația școlară și creează tensiuni și surse de conflicte ceea ce influențează climatul școlar. Fetele percep aceste forme de discriminare ca având loc în mai mare măsură comparativ cu modul în care le percep băieții.

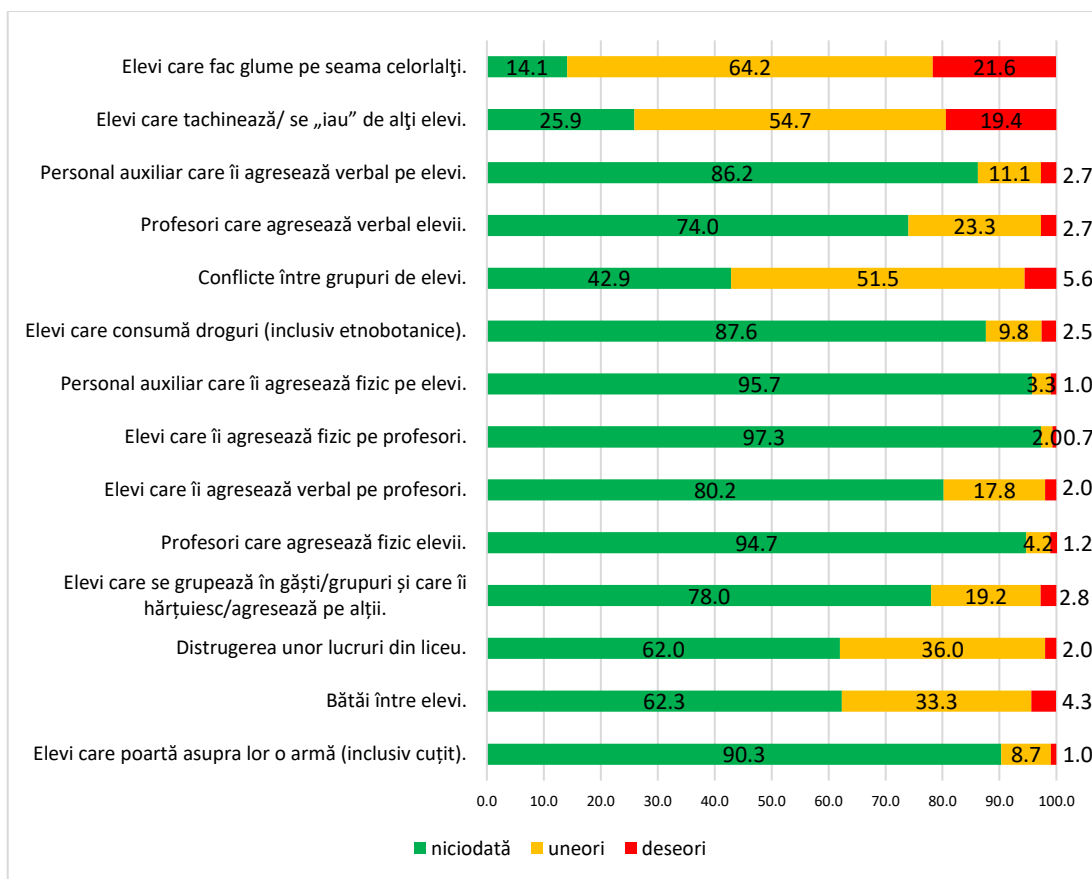
Graficul 5.12 Relația cu colegii la ciclul liceal

Băieții raportează în medie o relație mai apropiată, un suport mai mare din partea colegilor comparativ cu fetele. În ceea ce privește aspectele particulare ale dimensiunii relației cu colegii, datele arată un nivel mediu de sprijin între elevii de la nivel liceal. 69,6% dintre liceeni spun că se înțeleg bine cu colegii și 64,8% spun că există un respect reciproc între colegi, dar declară în procent mai mare de 76,6% că speră să rămână prieteni cu unii dintre colegi și pe viitor. Jumătate dintre liceeni, 53,1% ar avea rețineri în a discuta o problemă personală cu unii dintre colegi: 32,8% ar discuta în mică măsură, iar 20,3% nu ar discuta deloc cu unii colegi despre anumite probleme personale. Atrag atenția și cei aproape jumătate dintre elevi, 48,4% care consideră că nu sunt pe deplin o clasă unită. Tinerilor nu le prea place să lucreze în echipă, 32,5% spun că le place în mică măsură să lucreze în echipă, iar 12,4% nu le place deloc să lucreze în echipă pentru proiectele care li se solicită la școală (graficul 5.12).

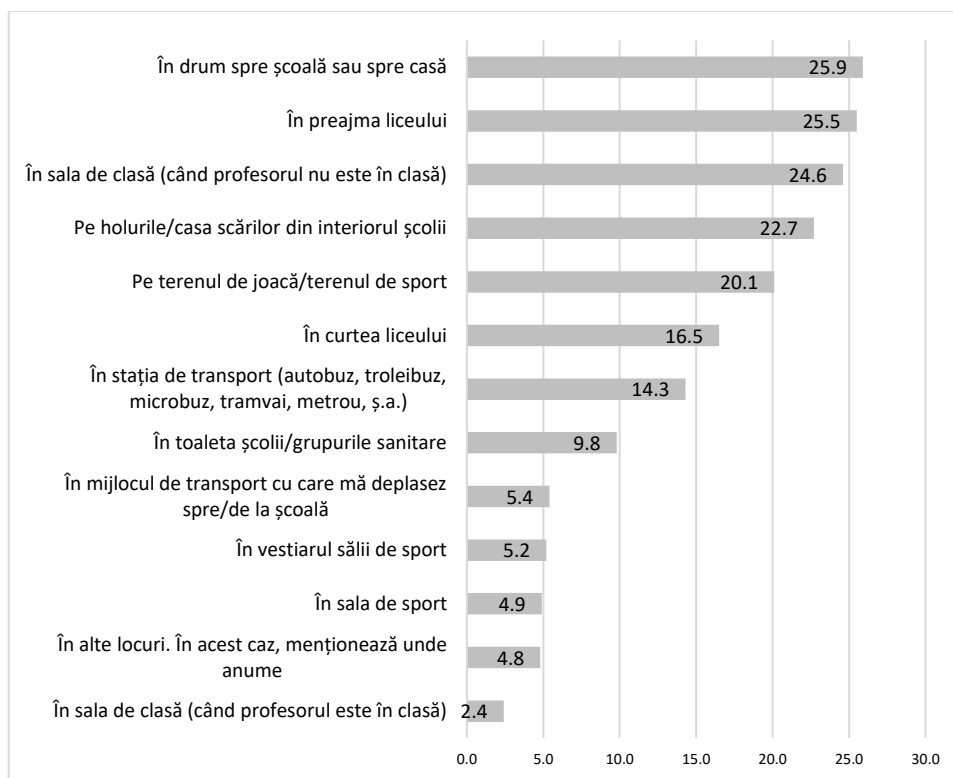
Graficul 5.13. Probleme comportamentale ale colegilor la ciclul liceal

În privința comportamentelor problematice de la nivel liceal se remarcă faptul că peste 80% dintre liceeni au declarat că nu constituie problemă elevii care se droghează/consumă etnobotanice (89,7%), cei care au probleme cu poliția (84,6%) sau cei care sunt membri într-o gașcă/grup care îi hărțuiesc/agresează pe alții (89,2%). Peste jumătate dintre elevi, 58,3% consideră că nu reprezintă o problemă elevii care ar putea intra în încurcături la școală. 17,2% sunt dintre cei care văd că ar putea fi o problemă colegii care fumează, 13,2% spun că o problemă ar putea fi și elevii care chiulesc la ore sau cei 11,8% care văd o problemă mare în colegii care consumă alcool și cei 11,6% care văd o problemă la colegii care au note mici la școală și cei 10,2% care spun că au colegi care probabil nu vor lua bacalaureatul (graficul 5.13). Băieții privesc acestea ca fiind o problemă în mai mare măsură comparativ cu fetele.

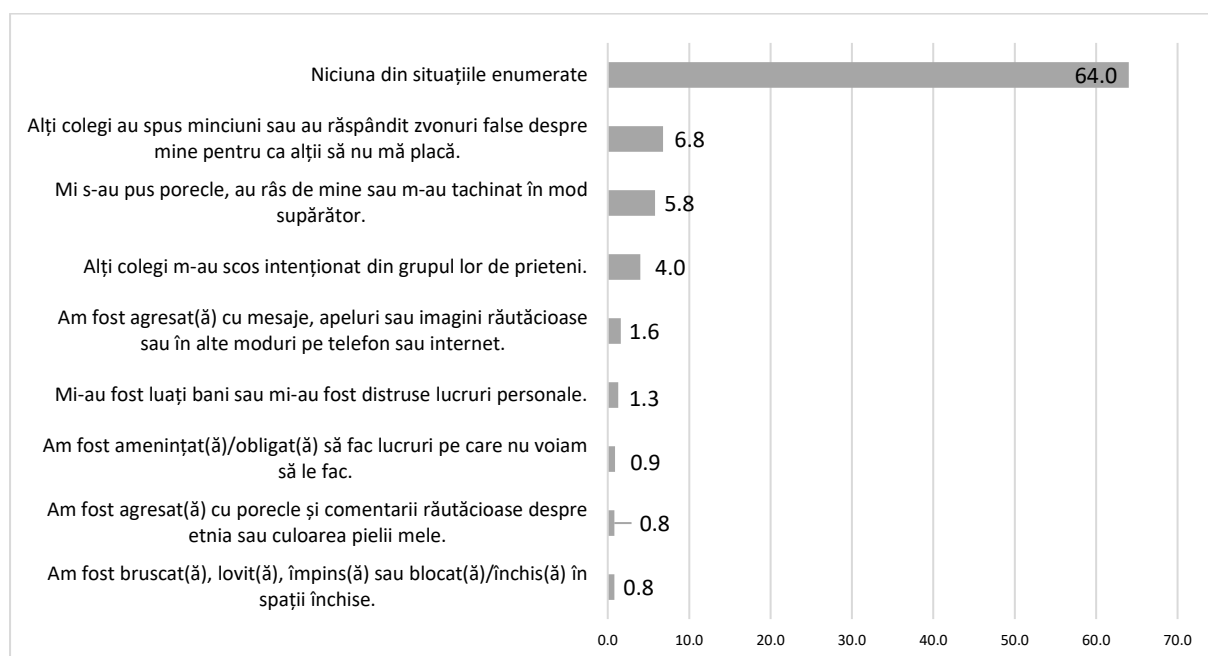
Graficul 5. 14. Comportamente problematice (siguranța) la ciclul liceal

Cele mai dese comportamente de violență raportate de liceeni sunt hărțuirile verbale. 21,6% dintre elevi spun că deseori se întâmplă ca elevii să facă glume pe seama celorlalți, iar 9,4% spun că deseori se întâmplă ca elevii să tachineze, să se ia de alții. Dar au mai fost menționate în proporție de 5,6% conflictele ce au loc deseori între grupurile de elevi, precum și bătăile între elevi ce au loc deseori, spun 4,3% dintre liceeni. Băieții raportează în mai mare măsură comparativ cu fetele comportamentele violente din școală. Agresiunile fizice atât din partea profesorilor către elevi, dar și ale elevilor către profesori sunt cel mai puțin menționate de liceeni (graficul 5.14).

Graficul 5.15. Spațiul unde are loc bullying-ul la ciclul liceal

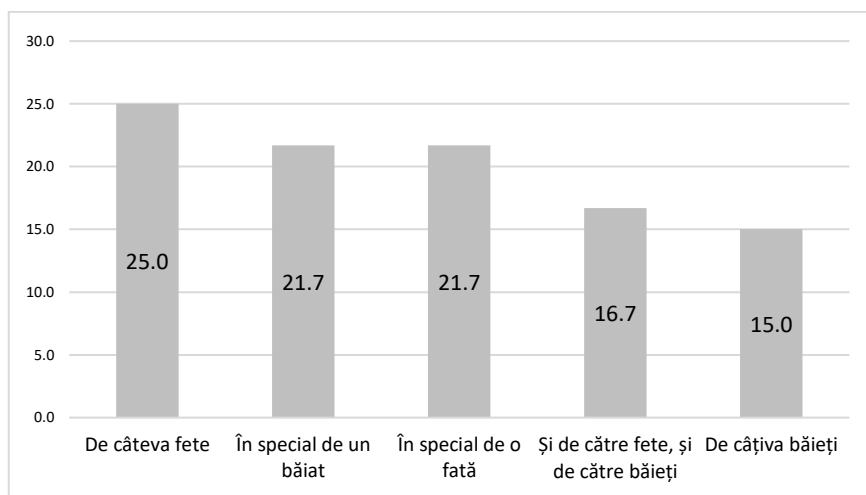
În drum spre școală sau spre casă (25,9%), fie în preajma liceului (25,5%) sunt cel mai des menționate locuri unde se întâmplă agresiunile între elevi. Aproape un sfert dintre liceeni mai menționează ca și spațiu unde are loc bullying-ul și sala de clasă, când profesorul nu este în clasă (graficul 5.15).

Graficul 5.16. Forme de violență suferită la ciclul liceal

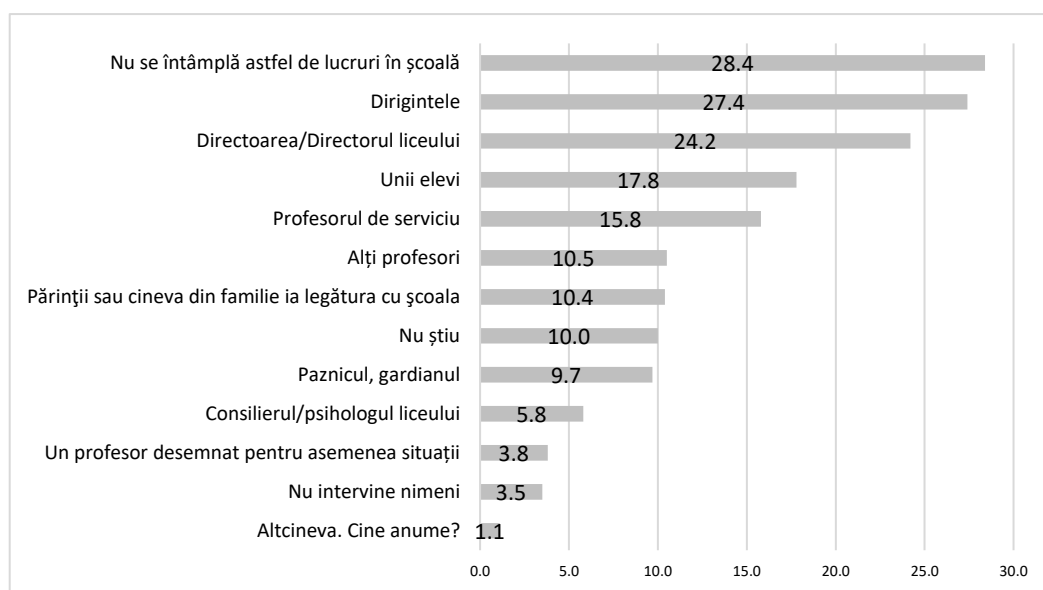
Cei mai mulți dintre liceeni, 64% spun că nu au trăit nicio formă de bullying. Totuși dintre cei care raportează forme de agresiune, 6,8% spun că alți colegi au spus minciuni sau au răspândit

zvонuri false despre ei pentru ca alții să nu-i placă. 5,8% spun că li s-au pus porecle, au râs de ei sau i-au tachinat în mod supărător, iar 4% spun că alți colegi i-au scos din grupul lor de prieteni (graficul 5.16).

Graficul 5.17. Agresorii în situațiile de violență între elevi la ciclul liceal

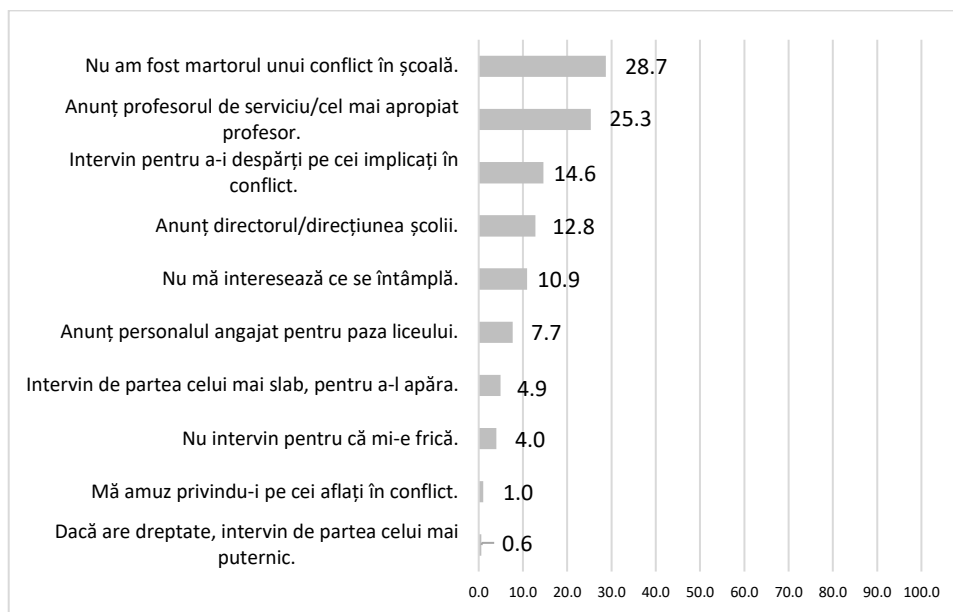
Ca agresori, un număr egal de respondenți menționează „în special un băiat” și „în special o fată” (21,7%), iar frecvența cea mai mare o are răspunsul „de câteva fete” (25%), față de un grup de băieți menționat de 15% dintre cei care au trăit pe propria piele forme de bullying (graficul 5.17).

Graficul 5.18. Persoana care intervine în cazul unei agresiuni din partea unui elev, ciclul liceal

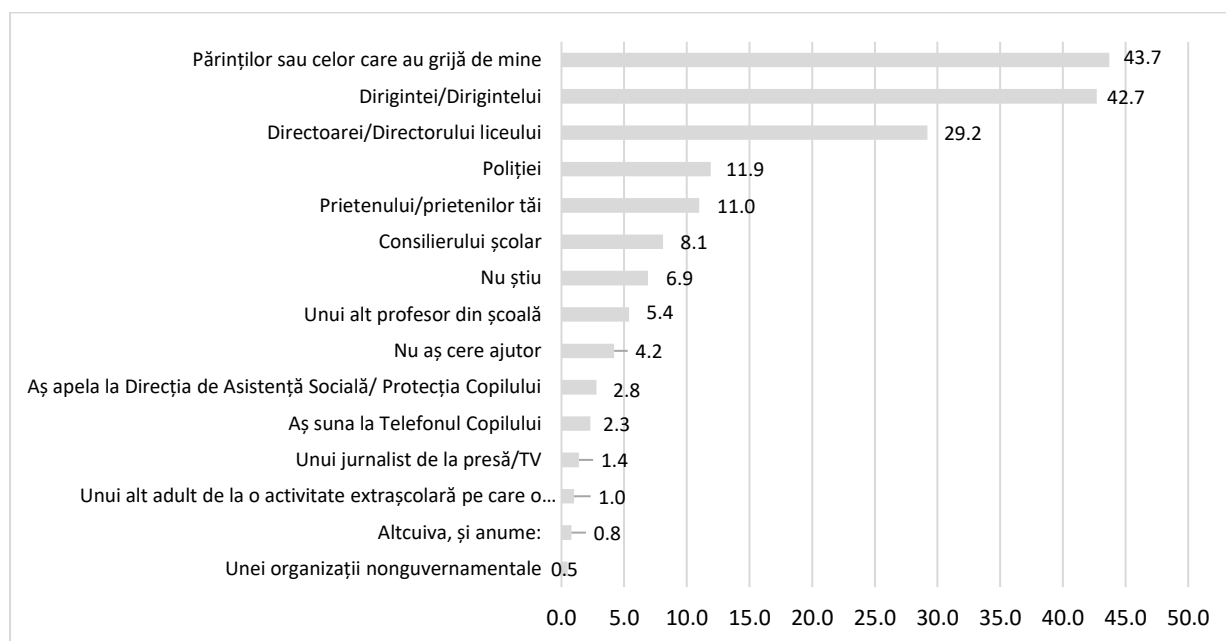
Dirigintele este cel care intervine în cazul unei agresiuni din partea unui elev care are loc în școală, după spusele a 27,4% dintre respondenți, urmat de o persoană din conducerea liceului (director/directoare), spun 24,2% dintre cei intervievați. Sunt menționați alți elevi ca fiind cei care intervin în proporție de 17,8%, profesorul de serviciu de 15,8%, alți profesori de 10,5%, părinții sau cineva din familie de 10,4%. În mai mică măsură sunt menționați paznicul, gardianul (9,7%),

consilierul/psihologul (5,8%), profesorul desemnat pentru asemenea situații (3,8%), iar 3,5% dintre liceeni spun că nu intervine nimeni (graficul 5.18).

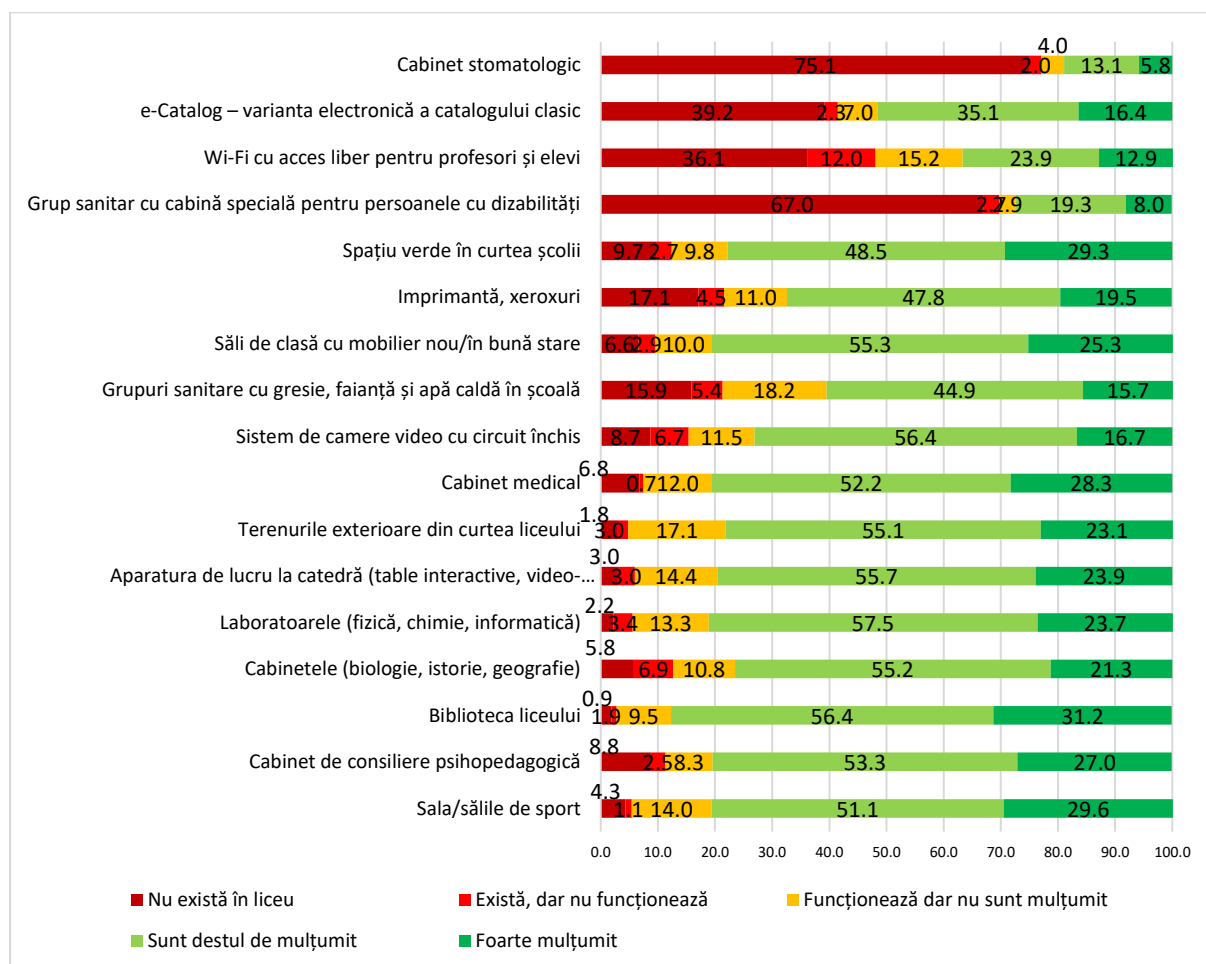
Graficul 5. 19. Comportamentul de martor la conflicte, în ciclul liceal

Un sfert dintre liceeni, 25,3% spun că atunci când sunt martorii unui conflict în școală anunță profesorul de serviciu sau cel mai apropiat profesor. 14,6% spun că intervin pentru a-i despărți pe cei implicați în conflict, 12,8% spun că anunță directorul/direcțiunea școlii, pe 10,9% spun că nu-i interesează ce se întâmplă. 7,7% dintre liceeni spun că anunță personalul angajat pentru paza liceului, iar 4,9% spun că intervin de partea celui mai slab, pentru a-l apăra. 4% dintre liceeni spun că nu intervin pentru că le este frică, 1% spun că se amuză privindu-i pe cei aflați în conflict, iar 0,6% spun că dacă agresorul are dreptate, intervin de partea celui mai puternic (graficul 5.19).

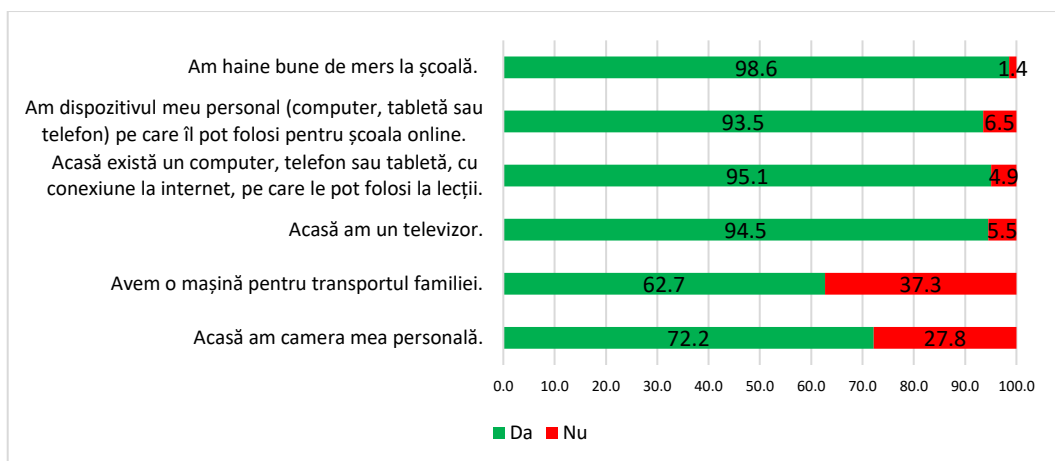
Graficul 5.20 Comportamentul probabil de ajutor în cazul victimizării de către un adult, în școală, ciclul liceal

Dintre respondenți, 43,7% aleg să răspundă că dacă un adult din liceu le-ar face rău, le-ar cere ajutorul părinților sau celor care au grijă de ei; 42,7% spun că ar cere ajutorul dirigintelui; 29,2% ar solicita sprijinul celor din conducerea unității școlare; 11,9% poliției; 11% prietenilor; 8,1% consilierului școlar; 6,9% spun că nu știu; 5,4% unui alt profesor din școală; 2,8% Direcției de Asistență Socială/Protecției Copilului; 2,3% ar suna la Telefonul Copilului; iar 1,4% unui jurnalist de la presă/TV. (graficul 5.20).

Graficul 5.21. Dotări din școală, percepția elevilor de liceu

Cabinetele stomatologice (75,1%), grupurile sanitare pentru persoanele cu dizabilități (67%), varianta electronică a catalogului clasic (39,2%) și Wi-Fi cu acces liber pentru elevi (36,1%) sunt cele mai menționate aspecte de către elevi și care nu există în licee. Grupurile sanitare (18,2%) și terenurile exterioare din curtea școlii (17,1%) sunt aspecte menționate de elevi care funcționează, dar de care nu sunt mulțumiți. 14,4% dintre elevi și-ar dori înnoite și aparatura de lucru de la clasă (table interactive, video-proiector, ecran de proiecție, laptop/computer și boxe), sălile de sport, laboratoarele și cabinetul medical sunt alte aspecte care deși există, spun elevii, nu sunt mulțumiți de ele (graficul 5.21).

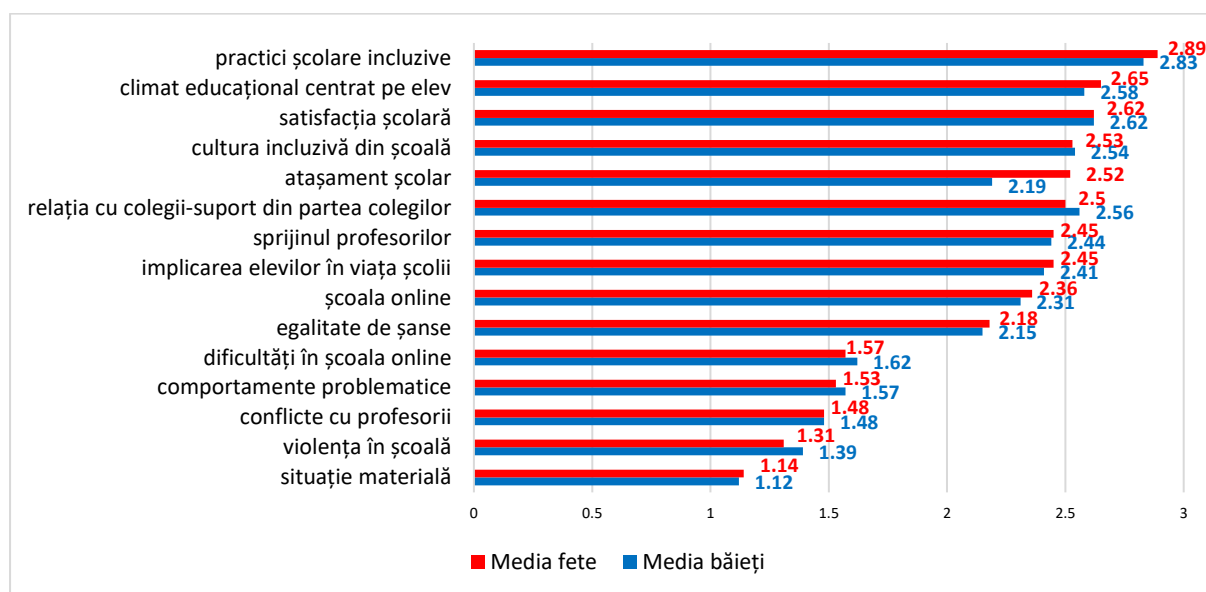

Graficul 5.22 Dotări de acasă în percepția elevilor de liceu

Având în vedere ca doar 27,8% dintre respondenți afirmă că dețin o cameră personală, liceenii confirmă că provin în majoritate din familii cu o situație materială modestă. În schimb 37,3% spun că familia deține o mașină pentru transportul membrilor ei. Hainele bune de mers la școală (98,6%) și device-urile cu conexiune la internet pentru a fi folosite la cursurile online (95,1%), precum și dispozitivul personal pe care îl pot folosi online (93,5%) nu par să reprezintă probleme pentru marea majoritate a respondenților lotului de liceeni. Fetele raportează dotări mai bune de acasă comparativ cu băieții (graficul 5.22).

5.2 Discutarea rezultatelor studiului la nivel liceal

Pentru a marca tendințele generale privind relația dintre aspectele climatului școlar analizate în acest studiu, am efectuat analize statistice de calcul a corelațiilor între factorii scalelor studiate, *testul t* pentru calcularea diferențelor între mediile scalelor pe genuri și clase, precum și analize de varianță pentru a stabili relații dintre variabilele studiate.

Graficul 5.23. Diferențe între băieți și fete la scalele chestionarului de la nivel liceal

Diferențe de gen la scalele chestionarului, la liceu. La nivel liceal există diferențe semnificative între fete și băieți la aspectele climatului școlar ce țin de implicarea în viața școlii și a climatului educațional centrat pe elev. Fetele ($M=2,45$; $DS=0,40$) se simt în mai mare măsură implicate în viața școlii ($t(355,967)=-1,271$; $p<0,001$) comparativ cu băieții ($M=2,41$; $DS=0,48$). Fetele ($M=2,65$; $DS=0,39$) percep un climat educațional centrat pe elev în mai mare măsură ($t(359,635)=-2,053$; $p<0,005$) comparativ cu băieții ($M=2,58$; $DS=0,47$). Băieții ($M=1,39$; $DS=0,36$) percep o violență școlară mai mare comparativ ($t(239,368)=2,444$; $p<0,001$) cu fetele ($M=1,31$; $DS=0,25$) (graficul 5.23 și Anexa 5.2).

Analizele arată diferențe semnificative privind percepția climatului școlar în funcție de nivelul claselor din cadrul ciclului liceal (Anexa 5.3), cel mai des în favoarea clasei a IX-a, dar există și variații.

Elevii de clasa a IX-a sunt mai **satisfăcuți cu școala** prin comparație cu elevii din clasele de-a XI-a și a XII-a. În cazul lor, satisfacția școlară este semnificativ mai ridicată ($t(304,711)=2,988$; $p<0,05$) în comparație cu clasa a XI-a și în comparație cu clasa a XII-a ($t(320,341)=4,077$; $p<0,001$). Și elevii de clasa a X-a sunt mai satisfăcuți cu școala comparativ cu elevii din clasele terminale de liceu, comparativ cu clasa a XI-a ($t(389)=-2,180$; $p<0,05$) și cei de clasa a XII-a ($t(355,026)=3,282$; $p<0,05$) (Anexa 5.3).

Elevii de clasa a IX-a percep o **cultură școlară incluzivă** mai mare în comparație cu cei din clasele terminale de liceu, a XI-a ($t(306)=3,660$; $p<0,001$) și a XII-a ($t(320,842)=4,546$; $p<0,001$). Același lucru e valabil și în cazul elevilor de clasa a X-a, care simt o cultură incluzivă mai mare comparativ cu elevii de clasa a XI-a ($t(390)=-2,319$; $p<0,05$) și a XII-a ($t(405)=3,192$; $p<0,05$) (Anexa 5.3).

Elevii din clasele terminale de liceu sunt semnificativ mai **implicați în viața școlii** comparativ cu elevii de clasa a X-a ($t(394,825)=-2,894$; $p<0,05$) și în comparație cu elevii de clasa a XI-a unde $t(336)=-1,978$; $p<0,05$.

Elevii de clasa a IX-a percep un **climat educațional centrat pe elev** semnificativ mai mare în comparație cu elevii de clasa a X-a ($t(316,691)=4,086$; $p<0,001$) și în comparație cu elevii de clasa a XI-a ($t(294,265)=4,19$; $p<0,001$). Și elevii de clasa a X-a simt un climat educațional mai centrat pe elevi comparativ cu elevii de clasa a XI-a ($t(288,010)=-3,243$; $p=0,001$) și a XII-a ($t(330,180)=3,086$; $p<0,05$).

Elevii de clasa a IX-a ($t(319)=4,639$; $p<0,001$) și cei de clasa a X-a ($t(353,446)=3,856$; $p<0,001$) sunt mai satisfăcuți de **învățământul online** comparativ cu elevii de clasa a XII-a poate și pentru că nu simt o presiune așa de mare comparativ cu elevii de clasa a XII-a care urmează să treacă prin probele examenului de Bacalaureat în care trebuie să demonstreze cunoștințele lor la câteva discipline.

Cum era de așteptat, cei din primul an de liceu, percep **dificultăți mai mari în învățământul online** comparativ cu liceenii din anul terminal, clasa a XII-a ($t(319)=2,584$; $p<0,05$), iar cei de clasa a X-a simt dificultățile învățământului online în mai mare măsură comparativ cu cei de clasa a XII-a ($t(405)=3,918$; $p<0,001$).

În ceea ce privește **sprijinul profesorilor**, elevii de clasa a IX-a raportează un sprijin mai mare din partea profesorilor comparativ cu elevii din clasa a XII-a ($t(296)=2,689$; $p<0,05$). De asemenea liceenii de clasa a X-a percep un sprijin mai mare din partea profesorilor comparativ cu colegii lor din clasele terminale a XI-a ($t(350)=-2,966$; $p<0,05$) și a XII-a ($t(370)=3,933$; $p<0,001$).

Elevii din clasele terminale spun că au **conflicte cu profesorii** în mai mare măsură comparativ cu elevii din clasele a IX-a și a X-a. Astfel cei de clasa a XI-a spun că au conflicte cu profesorii în mai mare măsură decât cei de clasa a X-a ($t(349)=2,912$; $p<0,05$), iar cei din clasa a XII-a au conflicte cu profesorii în mai mare măsură comparativ cu elevii de clasa a IX-a ($t(295)=-2,076$; $p<0,05$) și a X-a ($t(369)=-2,772$; $p<0,05$).

Cei care intră în liceu mai recent, elevii de clasa a IX-a și cei de a X-a percep că școala pune în aplicare **practicile școlare incluzive** în mai mare măsură comparativ cu liceenii din anii mai mari. Astfel cei de clasa a IX-a spun că în liceul lor sunt practici școlare incluzive în mai mare măsură decât spun elevii de clasa a XI-a $t(273)=2,569$; $p<0,05$ și elevii de clasa a XII-a $t(291)=3,924$; $p<0,001$. Și elevii de clasa a X-a percep practici școlare incluzive în mai mare măsură comparativ cu elevii de clasa a XI-a $t(350)=-2,527$; $p<0,05$ și elevii de clasa a XII-a $t(368)=4,089$; $p=0,001$.

Elevii de clasa a X-a percep o **egalitate de șanse** în mai mare măsură comparativ cu elevii de clasa a XI-a $t(345)=-2,238$; $p<0,05$. Elevii de clasa a X-a raportează o **relație mai bună cu colegii** lor în comparație cu elevii de clasa a IX-a $t(208,530)=-2,545$; $p=0,05$, în mai mare măsură decât colegii de clasa a XI-a $t(222,058)=-3,850$; $p<0,001$ și cei de clasa a XII-a $t(266,248)=3,875$; $p<0,001$.

Elevii claselor a XII-a percep **comportamente problematice** ale colegilor lor în mai mare măsură comparativ cu elevii de clasa a IX-a $t(271)=-5,385$; $p<0,001$ și cei de clasa a XI-a în mai mare măsură comparativ cu colegii lor din clasa a X-a $t(235,161)=5,255$; $p<0,001$.

Violența suferită în școală este percepută ca fiind mai mare în opinia elevilor de clasa a XII-a comparativ cu elevii din primul an de liceu, cei de clasa a IX-a $t(270)=-2,973$; $p<0,05$ și cei de a X-a $t(296,737)=-5,804$; $p<0,001$, iar elevii de clasa a XI-a în mai mare măsură comparativ cu elevii de clasa a X-a $t(327)=3,332$; $p<0,05$ și a XII-a $t(278)=2,175$; $p<0,05$.

Elevii de clasa a X-a raportează un **atașament față de școală** mai mare comparativ cu elevii de clasa a IX-a $t(304)=-2,745$; $p<0,05$, decât cei de clasa a XI-a $t(306)=-2,283$; $p<0,05$ și decât cei de clasa a XII-a $t(334)=3,379$; $p<0,001$.

Analiza satisfacției cu școala și atașamentului școlar din perspectiva importanței relațiilor cu cadrele didactice

Pornind de la importanța relațiilor cu cadrele didactice, am analizat diferențele dintre două categorii de liceeni: cei care la diferiții itemi au răspuns prin „deloc” sau „puțin” au constituit un grup, iar cei care au răspuns prin afirmația „mult” au constituit cel de-al doilea grup. Astfel, am analizat diferența dintre cele două categorii din perspectiva satisfacției cu școala și atașamentului școlar al elevilor la itemii scalei sprijinului din partea cadrului didactic. Astfel, pentru itemii: „Profesorii mei ascultă ce am eu de spus” și „Primesc multe încurajări de la profesorii mei” cei care au răspuns prin „deloc” sau „puțin” au constituit un grup, iar cei care au răspuns prin afirmația „mult” constituie cel de-al doilea grup; pentru itemii „Profesori ne jignesc”, „Se întâmplă ca profesorii să ne umilească în fața clasei” și „Mi-e frică de unii profesori” cei care au răspuns prin „niciodată” au constituit un grup, iar cei care au răspuns prin afirmațiile „uneori” și „deseori” au constituit un al doilea grup.

Tabelul 5.1. Diferențe între elevi privind satisfacția școlară și atașamentul față de școală, în funcție de percepția privind relațiile lor cu profesorii, la clase liceale

Categoriile de elevi	Satisfacția școlară	Atașamentul școlar
Primesc/nu primesc multe încurajări de la profesori	t(644,272)=-12,016; p<0,001	t(566)=-9,638; p<0,001
Profesorii ascultă/ nu ascultă ce am eu de spus	t(537,650)=-11,131; p<0,001	t(567)=-7,860; p<0,001
Mi-e frică/ nu mi-e frică de unii profesori	t(324,805)=6,546; p<0,001	t(567)=5,130; p<0,001
Unii profesori ne jignesc/ nu ne jignesc	t(259,650)=9,681;p<0,001	t(566)=7,330; p<0,001
Unii profesori ne umilesc/ nu ne umilesc în fața clasei	t(298,216)=7,141;p<0,001	t(567)=5,458; p<0,001

Încurajările primite de la profesori au efect semnificativ asupra satisfacției școlare a liceenilor (t(644,272)=-12,016; p<0,001). Elevii care consideră că primesc multe încurajări de la profesori (M=2,81; DS=0,26) se simt în mai mare măsură satisfăcuți cu școala comparativ cu elevii care raportează că nu primesc deloc sau primesc doar puțin încurajări de la profesori (M=2,49; DS=0,40). Cei care primesc mai multe încurajări (M=2,49; DS=0,50) se simt și mai atașat de școală t(566)=-9,638; p<0,001 comparativ cu elevii care nu primesc deloc sau primesc puține încurajări de la profesori (M=2,05; DS=0,55) (Tabelul 5.1).

De asemenea, sentimentul de a fi jignit și umilit, precum și teama de profesori reduc semnificativ satisfacția față de școală. Liceenii care nu s-au simțit jigniți niciodată (M=2,72; DS=0,32) sunt mai satisfăcuți de școală (t(259,650)=9,681; p<0,001) comparativ cu liceenii care s-au simțit cel puțin uneori sau deseori jigniți de către cadrele didactice (M=2,37; DS=0,43). Atașamentul școlar este mai mare t(566)=7,330; p<0,001 și în cazul elevilor care au/n-au fost jigniți niciodată de profesori (M=2,33; DS=0,54) comparativ cu elevii care s-au simțit jigniți uneori/deseori de profesori (M=1,94; DS=0,56) (Tabelul 5.1).

Umilirea în fața clasei are repercusiuni semnificative asupra satisfacției școlare a liceenilor (t(298,216)=7,141; p<0,001), în sensul că cei care s-au simțit umiliți uneori sau deseori (M=2,45; DS=0,44) au raportat o satisfacție școlară mai mică comparativ cu liceenii care nu s-au simțit umiliți niciodată (2,70; DS=0,33). Elevii care nu au fost niciodată umiliți în fața clasei (M=2,32; DS=0,55) se simt și mai atașați de școală t(567)=5,458; p<0,001 comparativ cu colegii lor care s-au simțit uneori/deseori umiliți de către profesori în fața clasei (M=2,04; DS=0,59) (Tabelul 5.1).

Liceenii cărora nu le este frică de profesori (M=2,70; DS=0,32) sunt semnificativ mai satisfăcuți de școală (t(324,805)=6,546; p<0,001) comparativ cu colegii lor cărora le este frică uneori sau chiar deseori de profesori (M=2,47; DS=0,45). Atașamentul școlar se reflectă în mai mare măsură și în cazul liceenilor cărora nu le este frică de profesori (M=2,31; DS=0,56) comparativ cu cei cărora le este frică uneori/deseori de profesori (M=2,06; DS=0,56), diferența fiind statistic semnificativă t(567)=5,130; p<0,001 (Tabelul 5.1).

Analiza diferențelor privind satisfacția școlară și atașamentul față de școală, în funcție de relația cu colegii

Având în vedere importanța relațiilor dintre elevi, am analizat diferențele dintre două categorii de liceeni: cei care la diferiții itemi au răspuns prin „deloc” sau „puțin” au constituit un grup, iar cei care au răspuns prin afirmația „mult” au constituit cel de-al doilea grup. Astfel, am analizat diferența dintre cele două categorii din perspectiva *satisfacției cu școala și atașamentului școlar* al elevilor la itemii scalelor: *Relații bune cu colegii, Clasă unită, Experiențe de violență, Percepția excluziunii din colectivul clasei* (categoria „elevi excluși” cuprinde pe cei 25% dintre elevi, cu cele mai mici valori pe scala *Relații cu colegii*) și *Percepția marginalizării* (categoria „elevi marginalizați” cuprinde pe cei 25% cu cele mai mici scoruri atât la scala „Relații cu colegii”, cât și la scala „Sprijin din partea profesorilor”).

Tabelul 5.2. Diferențe între elevi privind satisfacția școlară și atașamentul față de școală, în funcție de relația lor cu colegii, la clase liceale

Categorii de elevi	Satisfacția școlară	Atașamentul școlar
Cu și fără relații bune cu colegii	t(270,187)= 12,295; p<0,001	t(566)=12,28; p<0,001
Percepția clasă unită/ lipsa coeziunii	t(533,758)=9,968;p<0,001	t(564)=9,79; p<0,001
Cu și fără experiențe de violență	t(325,960)=4,486p<0,001	t(568)=3,03; p<0,05
Excluși de elevi/ incluși	t(284,551)= 9,307; p<0,001	t(588)=11.83; p<0,001
Marginalizați de elevi și cadre didactice/ lipsa marginalizării	t(209,373)=9,882p<0,001	t(205,822) =8,293; p<0,05

Și relațiile cu colegii au un efect asupra satisfacției școlare și a atașamentului școlar al liceenilor. În cazul elevilor care se înțeleg bine cu colegii satisfacția școlară (M=2,76; DS=0,29) este semnificativ mai ridicată decât a liceenilor care spun că nu se înțeleg *deloc* sau se înțeleg *puțin* cu colegii (M=2,35; DS=0,40), t=12,295; p<0,001. În ceea ce privește relația bună cu colegii, aceasta are o influență semnificativă și asupra atașamentului școlar al liceenilor cei care spun că au o relație bună cu colegii (M=2,40; DS=0,49) se simt mai satisfăcuți cu școala comparativ cu colegii lor care spun că nu au deloc o relație bună sau doar în mică măsură se înțeleg cu colegii (M=1,83; DS=0,56) t (566)=12,289; p<0,001 (Tabelul 5.2).

Elevii de liceu care își percep clasa ca fiind unită sunt mai satisfăcuți cu școala (M=2,77; DS=0,30) comparativ cu liceenii care nu își consideră clasa ca fiind deloc sau puțin unită (M=2,48; DS=0,39) t=9,968; p<0,001. Sentimentul de apartenență la clasa școlară din care fac parte are efect și asupra atașamentului școlar: cei care își percep clasa ca fiind unită (M=2,44; DS=0,50) se simt mai atașați de școală comparativ cu cei care nu își percep clasa unită sau și-o percep ca fiind în mică măsură unită (M=2,00; DS=0,56) t (564)=9,795; p<0,001 (Tabelul 5.2).

Experiența de violență a liceenilor influențează satisfacția lor cu școala t (325,960)=4,486; p<0,001, cei fără asemenea experiență fiind mai satisfăcuți cu școala (M=2,67; DS=0,35) decât cei care au suferit acte de violență din partea colegilor (M=2,51; DS=0,44). Experiența sau nu de violență a liceenilor influențează semnificativ t (568)=3,035; p<0,05 și atașamentul față de școală a liceenilor, cei care nu au avut parte de experiențe de violență (M=2,26; DS=0,57) au un atașament mai mare față de școală comparativ cu cei care au trecut prin experiențe de violență (M=2,07; DS=0,58) (Tabelul 5.2).

Importanța relațiilor cu colegii asupra satisfacției școlare este subliniată de analiza categoriei de elevi care se simt excluși față de cei care se simt incluși (am numit elevi excluși pe cei 25% cu cele mai mici valori pe scala *Relații cu colegii*). Liceenii care nu se simt excluși se simt semnificativ mai satisfăcuți cu școala ($M=2,70$; $DS=0,34$) în comparație cu colegii lor care se simt excluși ($M=2,39$; $DS=0,42$) $t=9,307$; $p<0,001$. Excluziunea elevilor influențează semnificativ și atașamentul lor față de școală $t(588)=11,83$; $p<0,001$. Liceenii care nu s-au simțit excluși din cercul de colegi/prieteni ($M=2,40$; $DS=0,49$) se simt mai atașați față de școală comparativ cu liceenii care s-au simțit excluși din grupul de prieteni ($M=1,85$; $DS=0,56$), diferența fiind semnificativă $t(205,822) = 8,293$; $p<0,05$ (Tabelul 5.2).

Integrarea în grupul de prieteni protejează elevii de violență, cei integrați au semnificativ mai puține experiențe de violență decât cei excluși (13,1% comparativ cu 26,3%, $\chi^2=15,93$, $p<0,001$) (tabelul 5.2). Liceenii marginalizați, adică cei care nu primesc deloc sau primesc în mică măsură încurajări de la profesori, cei care nu se înțeleg deloc bine sau se înțeleg puțin bine cu colegii lor, elevilor cărora profesorii nu le laudă deloc sau le laudă în mică măsură eforturile atunci când muncesc serios și cei care spun că nu au deloc sau au în mică măsură colegi care le sunt adevărați prieteni au o satisfacție școlară mai mică ($M=2,33$; $DS=0,43$) comparativ cu colegii lor care nu se simt marginalizați ($M=2,70$; $DS=0,33$) $t=9,882$; $p<0,001$. De asemenea, liceenii marginalizați sunt mai puțin atașați de școală ($M=1,87$; $DS=0,59$) comparativ cu liceenii mai bine integrați în colectiv ($M=2,34$; $DS=0,52$) $t=8,293$; $p<0,05$ (Tabelul 5.2).

Tabel 5.3. Corelații între scalele chestionarului PCȘ-Liceu

Dimensiuni ale climatului școlar - nivel liceal	Satisfacția școlară	Cultura incluzivă din școală	Implicarea elevilor în viața școlii	Climat educațional centrat pe elev	Școala online	Dificultăți în școala online	Srijinul profesorilor	Conflicte cu profesorii	Practici școlare incluzive	Egalitatea de șanse	Relația cu colegii	Comportamente problematice	Violența în școală	Atașament școlar
Satisfacția școlară	1	0,714 **	0,358 **	0,607 **	0,465* *	-0,111 **	0,563 **	-0,449 **	0,552 **	0,214 **	0,534 **	-0,355 **	-0,392 **	0,580 **
Cultura incluzivă din școală		1	0,464* *	0,776* *	0,566* *	-0,035 **	0,700 **	-0,584 **	0,686 **	0,295 **	0,479 **	-0,389 **	-0,479 **	0,506 **
Implicarea elevilor în viața școlii			1	0,469 **	0,362* *	0,008 **	0,429 **	-0,337 **	0,446 **	0,167 **	0,345 **	-0,319 **	-0,326 **	0,286 **
Climat educațional centrat pe elev				1	0,600* *	0,003	0,698 **	-0,573 **	0,691 **	0,307 **	0,417 **	-0,382 **	-0,495 **	0,437 **
Școala					1	0,34	0,547	-	0,55	0,19	0,3	-	-	0,26

online						4 **	**	0,41 2 **	9 **	3 **	20 **	0,2 99	0,3 25 **	6 **
Dificul- tăți în școala online						1	- 0,007	- 0,008	0,03 5	0,03 3	- 0,1 08 **	- 0,0 10	- 0,0 41	- 0,28 7 **
Sprijinul profe- sorilor							1	- 0,52 7 **	0,67 8 **	0,28 2 **	0,4 83 **	- 0,3 07 **	- 0,4 09 **	0,48 6 **
Conflict e cu profeso- rii								1	- 0,56 8 **	- 0,35 6 **	- 0,2 77 **	0,4 51 **	0,5 69 **	- 0,36 9 **
Practici școlare incluzive									1	0,32 2**	0,4 28 **	- 0,4 13 **	- 0,5 02 **	- 0,49 9 **
Egalita- tea de șanse										1	0,2 40 **	- 0,3 13 **	- 0,3 30 **	0,13 9 **
Relația cu colegii											1	- 0,3 65 **	- 0,3 44 **	0,56 8 **
Compor- tamente proble- matice												1	0,6 28 **	- 0,26 3 **
Violența în școală													1	- 0,29 5 **
Atașa- mentul școlar														1

Legendă: *corelații semnificative la pragul de 0,05; ** corelații semnificative la pragul de 0,01.

Scalele introduse în analizele pe nivelul de învățământ liceal corelează între ele în mod semnificativ, ceea ce arată relevanța scalelor pentru tema centrală a cercetării. „Satisfacția școlară” și „Cultura incluzivă din școală” sunt scalele care arată corelațiile cele mai puternice cu celelalte scale (Tabelul 5.3).

În ceea ce privește satisfacția școlară, coeficienții de corelație puternic semnificativi sunt în relație cu atașamentul școlar ($r(714)=0,71$; $p<0,01$) și la climatul educațional centrat pe elev ($r(707)=0,60$; $p<0,01$), ceea ce sugerează că liceeni mai satisfăcuți cu școala sunt cei care percep o cultură incluzivă mai mare și cei care simt un climat educațional centrat pe elev în mai mare măsură.

În satisfacția școlară a elevilor o influență mare și semnificativă o are și atașamentul școlar mare pe care îl simt liceenii ($r(569)=0,58$; $p<0,01$), sprijinul din partea profesorilor ($r(648)=0,56$; $p<0,01$), practicile școlare incluzive ($r(643)=0,55$; $p<0,01$) și relațiile bune cu colegii ($r(606)=0,53$; $p<0,01$) (Tabelul 5.3).

Scala „Cultura incluzivă din școală” corelează cel mai puternic cu scala „climat educațional centrat pe elev” ($r(708)=0,77$; $p<0,01$) și cu scala „sprijinul profesorilor” ($r(649)=0,70$; $p<0,01$) și corelează negativ cu scala „conflicte cu profesorii” ($r(647)=-0,58$; $p<0,01$), scala „violenței în școală” ($r(600)=-0,47$; $p<0,01$) și scala „comportamente problematice” ($r(603)=-0,38$; $p<0,01$) sugerând că acolo unde se pune accent pe incluziunea tuturor elevilor, se dezvoltă un climat școlar pozitiv și elevii se simt sprijiniți de profesori, iar în acest climat scade violența în școală și frecvența cu care apar comportamente problematice în rândul elevilor (Tabelul 5.3).

Implicarea elevilor în viața școlii corelează cel mai puternic cu scala „climat educațional centrat pe elev” ($r(706)=0,46$; $p<0,01$) și scala „practici școlare incluzive” ($r(642)=0,44$; $p<0,01$) (Tabelul 5.3).

Climatul educațional centrat pe elev corelează cel mai puternic cu scala „sprijinul profesorilor” ($r(647)=0,69$; $p<0,01$), cu scala „practici școlare incluzive” ($r(642)=0,69$; $p<0,01$) și „școala online” ($r(708)=0,60$; $p<0,01$) (Tabelul 5.3).

Școala online corelează puternic cu scala „practici școlare incluzive” ($r(644)=0,55$; $p<0,01$) și cu scala sprijinul profesorilor ($r(649)=0,54$; $p<0,01$), iar dificultățile în școala online corelează negativ cu atașamentul școlar ($r(570)=-0,28$; $p<0,01$) și cu scala „relația cu colegii” ($r(607)=-0,10$; $p<0,01$), deci în perioada școlii online, acolo unde profesorii au folosit practici incluzive, elevii au avut mai puține probleme legate de această formă de învățământ, iar cei care au avut dificultăți mai mari, au fost mai puțin atașați de școală și au simțit că au avut relații mai slabe cu colegii (Tabelul 5.3).

Sprijinul profesorilor corelează cu scala „atașamentul școlar” ($r(569)=0,48$; $p<0,01$), deci elevii mai sprijiniți sunt mai atașați de școală (Tabelul 5.3).

Egalitatea de șanse corelează negativ cu violența școlară ($r(597)=-0,30$; $p<0,01$) și pozitiv cu scala „relația cu colegii” ($r(602)=0,24$; $p<0,01$) sugerând faptul că acolo, unde profesorii evită să favorizeze anumite grupuri de elevi, scade violența între elevi și se îmbunătățesc relațiile colegiale între aceștia, ceea ce la rândul lor se asociază cu atașament crescut (Tabelul 5.3).

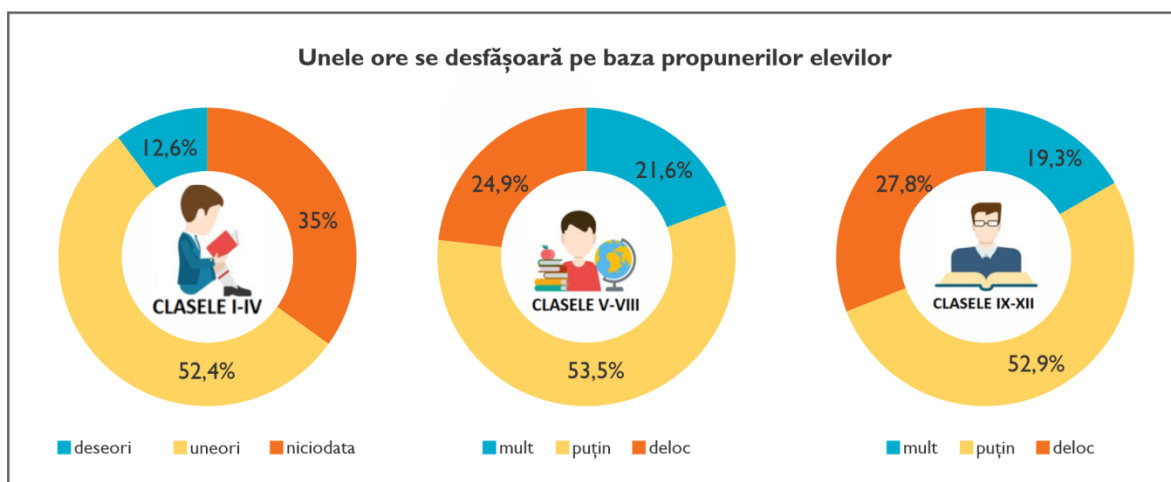
6 REZULTATE PE DIMENSIUNI ȘI COMPARAȚII ÎNTRE NIVELE

Pe lângă profilul fiecărei școli, în urma cercetării s-au conturat o serie de caracteristici ale climatului școlar pe cele trei cicluri școlare. Rezultatele cercetării au confirmat interrelațiile dintre satisfacția școlară, implicarea în viața școlii, sprijinul din partea cadrelor didactice, relațiile de sprijin dintre elevi, precum și slăbirea satisfacției școlare în cazul atmosferei conflictuale dintre cadrele didactice și elevi, sau cele dintre elevi, datorate unor comportamente de risc, bullying-ului sau altor forme de violență.

Prezentăm mai jos câteva rezultate pe principalele aspecte studiate, obținute la unele întrebări, exprimate procentual.

6.1 Relația cu școala

- Deși elevii din primar sunt mult mai atrași de școală decât cei mai mari, deja în ciclul primar fiecare al șaselea elev (16,7%) consideră că frecventarea școlii nu este întotdeauna o plăcere, iar 45,1% susțin că cel puțin uneori nu se simt bine la școală. În rândul elevilor din ciclul gimnazial și liceal este și mai ridicat procentul celor cărora școala nu le place: 25,6% dintre elevii ciclului gimnazial și 26,6% dintre elevii din cel liceal afirmă că frecventarea școlii nu e „deloc” sau e „puțin” plăcută.
- În privința implicării elevilor în deciziile vieții școlare, jumătate dintre elevii ciclului primar (51,4%) nu se simt consultați în privința alegerii temelor, 35% dintre ei nu participă „niciodată” la alegerea responsabilului clasei și numai 12,6% dintre elevi susțin că „deseori” orele se desfășoară pe baza propunerilor elevilor. Procentele sunt destul de asemănătoare în ciclul gimnazial, unde 24,9% nu se simt „deloc” implicați și 53,5% sunt „puțin” implicați în discutarea problemelor școlii și ale clasei și doar 21,6% afirmă că există ore care se desfășoară pe baza propunerilor elevilor. Acest procent scade la 19,3% în cazul liceenilor (graficul 6.1).
- La întrebarea dacă au fost consultați pentru stabilirea materialelor opționale, adresată doar liceenilor, doar 54,7% dintre ei aleg opțiunea că au fost consultați.

Graficul 6.1. Implicarea elevilor în viața școlară la diferitele cicluri

- Dacă în ciclul primar 83,4% dintre elevi afirmă că în ansamblu le place școala, la gimnaziu și liceu acest procent scade la 74,5% și respectiv la 73,4%.
- Un procent foarte asemănător de elevi din ciclul gimnazial (36%) și liceal (35,6%) afirmă că temele îi fac prea puțin sau deloc să gândească, iar 27,1% dintre liceeni spun că și-ar dori să aibă o imagine mai clară asupra lecțiilor și a structurii procesului de învățare.
- Atașamentul elevilor față de școală scade pe măsură ce elevii înaintează în nivelurile educaționale: în timp ce 64,5% dintre elevii din ciclul gimnazial sunt atașați mult de școală, doar 43% dintre liceeni afirmă același lucru; dacă 50,9% dintre elevii ciclului gimnazial susțin că atunci când școala e închisă aceasta le lipsește, în cazul liceenilor procentul scade la 33%.
- Școala este văzută ca fiind primitoare cu toată lumea de 67,5% dintre liceeni, iar un procent de 83% consideră că elevii din școală sunt învățați să respecte pe cei proveniți din medii și culturi diferite de ale lor.

6.2 *Relația cu colegii*

- Rezultatele cu privire la relațiile cu colegii arată că 24,5% dintre elevii din ciclul primar au ales răspunsul că uneori (21,4%) sau de obicei (3,1%) nu se simt bine cu colegii. Procentul este asemănător în ciclul gimnazial, unde 23% declară că se înțeleg puțin sau deloc cu colegii, iar în liceu acest procent ajunge la 30,4%. Cu toate că procentul elevilor care se înțeleg bine cu colegii este ridicat (76,4% în gimnaziu și 69,6% în liceu), 49,4% dintre elevii ciclului gimnazial ar avea rețineri să discute probleme personale cu colegii, iar în rândul liceenilor acest procent crește până la 53,1%.
- Sub aspectul sprijinului din partea colegilor, procentele celor care se simt sprijiniți sunt cuprinse între 53,2% și 77,4% în ciclul primar; asemănător, 60,3% dintre elevi din ciclul gimnazial consideră că primesc ajutorul colegilor dacă au dificultăți legate de materiile școlare, iar în liceu acest procent este 59,9%.
- Atât elevii ciclului gimnazial, cât și liceenii consideră că glumele pe seama celorlalți (18,7% în gimnaziu și 21,6% în liceu) și tachinarea (16,2% în gimnaziu și 19,4% în liceu) reprezintă formele de violență școlară care creează probleme cel mai des elevilor. Conflictele dintre grupurile de elevi devin mai rare în liceu decât în ciclul gimnazial (10% dintre elevii ciclului gimnazial raportează că acest lucru este o problemă frecventă, față de 5,6% liceeni). Procentele sunt mici, dar ele nu trebuie ignorate, dat fiind că aceste comportamente pot duce la riscuri pentru sănătatea fizică și psihică a elevilor.
- Consumul de substanțe creează probleme mai des în liceu decât în ciclul gimnazial, unde doar 1,9%, față de 12,3% la nivel de liceu consideră că cel puțin uneori există probleme legate de elevii care consumă etnobotanice. Dacă întrebarea nu se referă la problemele create de aceste aspecte, ci la consum în sine, 53% dintre liceeni declară că au colegi care consumă alcool și 10,3% au colegi care consumă droguri, cel puțin uneori.

6.3 *Relația cu cadrele didactice*

- Încurajările primite din partea cadrelor didactice arată o tendință descrescătoare odată cu înaintarea spre nivele școlare superioare: 96% dintre elevii din ciclul primar consideră că primesc multe încurajări din partea învățătoarei/învățătorului, față de 65% dintre elevii din ciclul gimnazial și de abia 40,8% dintre liceeni care afirmă că se simt încurajați de profesorii lor.
- 5,6% dintre elevii din ciclul primar declară că nu se înțeleg bine cu învățătoarea/învățătorul și 7,8% că nu se simt apreciați de aceasta. În rândul elevilor din ciclul gimnazial 34,9% susțin că primesc puține încurajări din partea profesorilor sau nu primesc deloc, iar acest procent se ridică la 59,2% în cazul liceenilor.
- Două treimi (66,8%) dintre liceenii lotului spun că profesorii știu prea puțin sau nu știu deloc care sunt calitățile elevilor. Asemănător ca procente, 69,2% dintre elevii din ciclul gimnazial și 60,4% dintre liceeni consideră că profesorii nu sunt interesați de viața lor din afara școlii.
- Procentele elevilor care declară că nu sunt „niciodată” jigniți sau loviți de doamnele învățătoare este foarte mare, 95,5%, respectiv 97,2%. În același timp, 2,8% dintre elevi susțin că sunt cel puțin uneori loviți de către cadrul didactic, iar 10,5% dintre elevii ciclului primar declară că cel puțin uneori le este teamă de învățătoare/învățător (graficul 6.3). Teamă de cadrele didactice crește la peste un sfert la gimnaziu (6,6% deseori și 21,7% uneori) și la o treime la liceu (4,6% deseori și 28,9% uneori).
- Fără să fie semnalate des, dar sentimentul de umilire din partea cadrelor didactice a fost totuși menționat: 9,3% dintre ei au fost cel puțin „uneori” făcuți de rușine în fața celorlalți colegi. Aceste procente cresc în cazul elevilor mai mari: 17% dintre elevii ciclului gimnazial și 29,7% dintre liceeni susțin că se întâmplă ca elevii să fie umiliți în fața clasei.
- Un procent de 13% dintre elevii ciclului gimnazial consideră că profesorii tratează preferențial pe unii elevii față de alții, existând clase preferate, comparativ cu alte clase; acest procent ajunge la 27% în rândul liceenilor.

Frica de cadrele didactice, percepția distanței dintre acestea și familiile elevilor, care uneori se află în diverse situații dificile de viață, reduc motivația pentru învățare și scad încrederea elevilor în capacitatea cadrului didactic să îi înțeleagă și să le ofere sprijin (Dweck, 2002).

6.4 *Violența în școală*

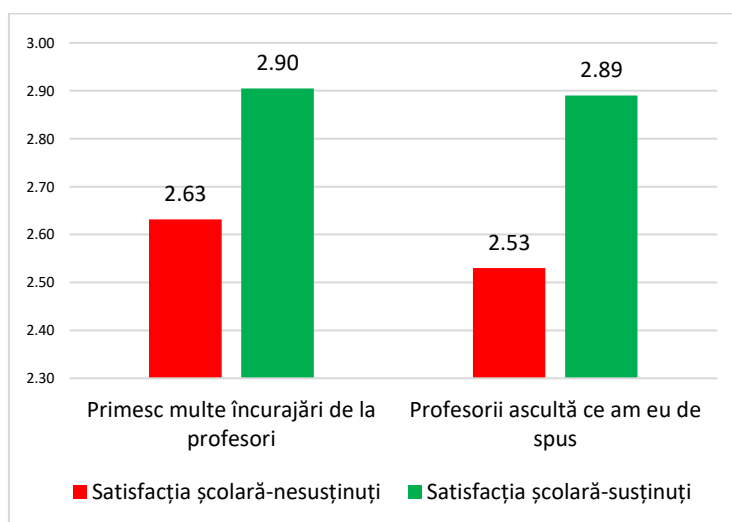
- Spațiile din școală și din jurul școlii pot fi locul comiterii unor acte de violență între elevi. Locurile cele mai puțin sigure în viziunea elevilor respondenți au fost: curtea școlii (menționată de 23,3% dintre cei din ciclul gimnazial și 16% dintre liceeni ca fiind un loc unde se întâmplă acte de violență între elevi), sala de clasă când profesorul nu este prezent (menționată de 29% dintre elevii ciclului gimnazial și 24,6% dintre liceeni), holurile și casa scării (19,6% în rândul elevilor din ciclul gimnazial și 22,7% dintre liceeni) și terenul de sport (menționat de 22,4% dintre elevii ciclului gimnazial și 20% dintre liceeni). Nu numai spațiile din interiorul școlii, ci și cele din preajma școlii (indicate de 12,1% dintre elevii din

ciclul gimnazial și 25,5% dintre liceeni), precum și drumul spre/sau de la școală (18,7% dintre elevii ciclului gimnazial și 25,9% dintre liceeni) sunt menționate ca locuri unde se întâmplă cel mai frecvent acte de violență între elevi.

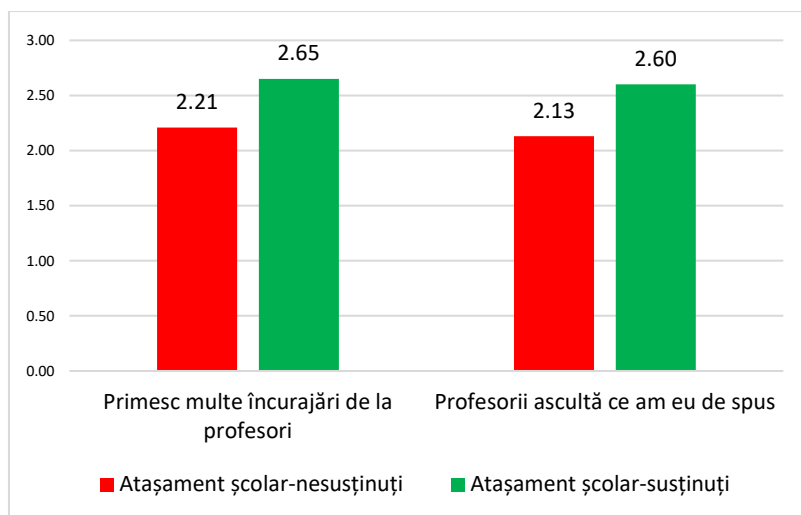
- Cele mai frecvente forme de violență între elevi au fost cele verbale: răspândirea de zvonuri false și tachinarea celorlalți (ambele suferite în proporție de 10% de respondenții din ciclul gimnazial și 5,8%, respectiv 6,8% în rândul elevilor din liceu).
- Procentele care indică diferite forme grave de victimizarea nu sunt mari (la gimnaziu: am fost bruscat/ă, 2,6%, am fost scos/scoasă intenționat din grupul de prieteni 6,8%; mi-au fost luați banii, 2,1%; la liceu: am fost scos/scoasă intenționat din grupul de prieteni, 4%, mi-au fost luați banii 1,3%, dar ele pot avea urmări grave și de aceea ele constituie avertismente care trebuie luate în serios.
- Dirigintele clasei (menționat de 32,9% dintre respondenții din gimnaziu și 27,4% dintre liceeni), precum și cei din direcțiunea școlii (menționați de aproape un sfert dintre respondenții de la gimnaziu, dar și în liceu) sunt considerate persoanele care intervin cel mai frecvent în cazul unei agresiuni ce are loc în școală, între elevi, restul răspunsurilor sunt mai fragmentate.

6.5 Efectul relațiilor elevi-cadre didactice și elevi-elevi

- Elevii de gimnaziu care se simt încurajați și ascultați de către profesori sunt semnificativ *mai satisfăcuți cu școala* comparativ cu colegii lor, care nu se simt deloc sau doar în mică măsură încurajați și ascultați de profesori (graficul 6.3), existând diferențe semnificative ($t=11,67$; $p<0,001$) (graficul 6.3). La fel, *atașamentul școlar* al celor care primesc multe încurajări din partea profesorilor, este semnificativ mai mare decât cel al elevilor care resimt puține încurajări din partea cadrelor didactice ($t=10,42$; $p<0,001$) (graficul 6.5).

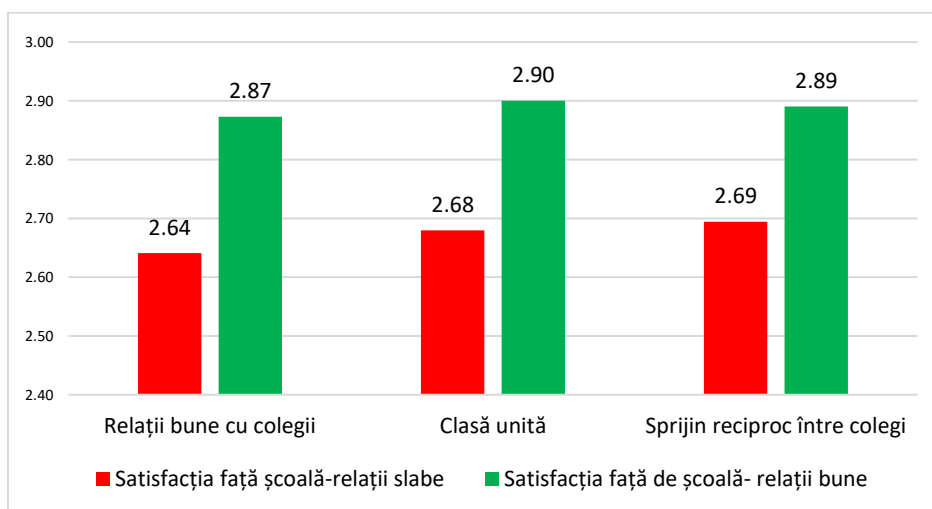
Graficul 6.4. Satisfacția școlară în funcție de percepția susținerii din partea profesorilor, la gimnaziu

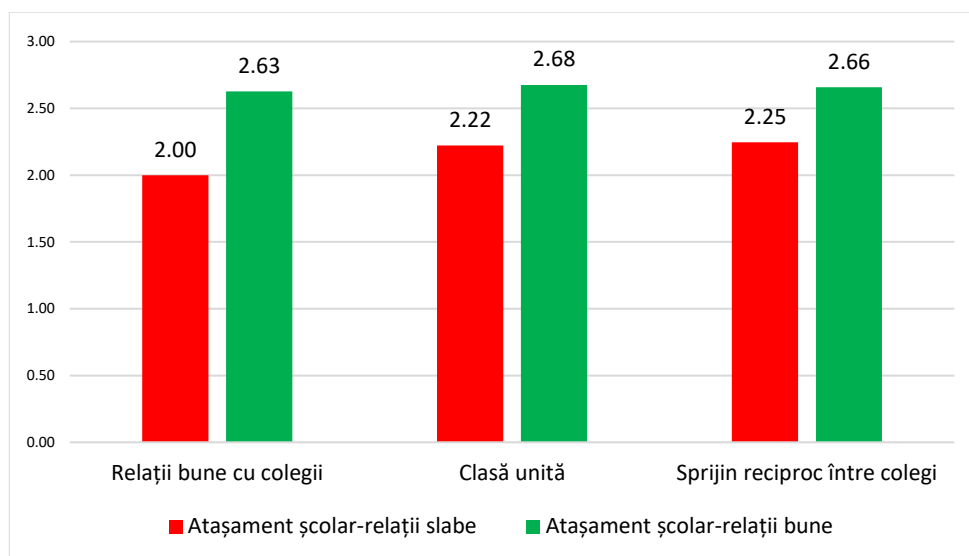
Graficul 6.5. Atașamentul școlar în funcție de percepția susținerii din partea profesorilor, la gimnaziu

Relațiile cu colegii influențează și ele satisfacția și atașamentul școlar, în sensul în care cei care se înțeleg mai bine cu colegii, care simt că au o clasă unită, care nu au avut parte de experiențe de violență în școală, cei care nu se simt excluși și cei care nu se simt marginalizați au o satisfacție cu școala și un atașament mai mare față de școală.

- Astfel, coeziunea dintre elevi este asociată cu satisfacția școlară. Elevii liceeni care consideră că ei deloc nu au sau au în mică măsură colegi care le sunt adevărați prieteni, susțin de asemenea că au o satisfacție școlară semnificativ mai mică decât colegii lor ($t=9,88$; $p<0,001$). În aceeași ordine de idei, liceenii marginalizați sunt mai puțin atașați de școală ($t=8,29$; $p<0,05$).
- La elevii care percep relații bune cu ceilalți elevi, care simt că fac parte dintr-o clasă unită și percep un sprijin reciproc se constată un grad de satisfacție al elevilor față de școală mai mare comparativ cu cei nemulțumiți de aceste relații (graficul 6.6). Aceeași observație reiese și pentru atașamentul față de școală, prezentat în graficul 6.7.

Graficul 6.6. Diferențele între mediile satisfacției elevilor față de școală în funcție de percepția gradului de integrare în grupul de colegi, la ciclul gimnazial

Graficul 6.7. Diferențele între mediile atașamentului școlar al elevilor în funcție de percepția gradului de integrare în grupul de colegi

Datele indică nevoia de a acționa sistematic asupra incluziunii școlare și a coeziunii claselor ca pârghii pentru menținerea motivației școlare a elevilor. Datele privind violența din școală, relațiile dintre elevi și cadrele didactice, precum și cele dintre elevi indică nevoia de a acționa sistematic asupra incluziunii școlare și a coeziunii claselor, proces care poate fi mediat de cadrele didactice, ele constituind posibile pârghii pentru menținerea motivației școlare a elevilor.

7 EVALUAREA ȘCOLILOR DIN PERSPECTIVA CLIMATULUI ȘCOLAR

7.1 Evaluarea climatului școlar - punct de plecare pentru proiecte participative ale elevilor

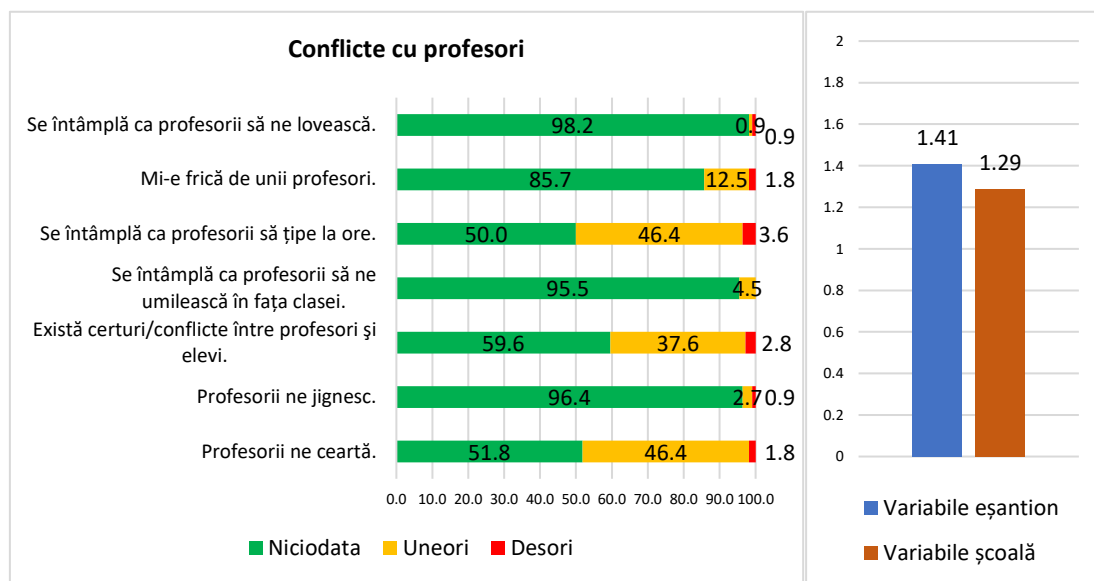
Așa cum am arătat în partea introductivă, contextul național al prezentei cercetări poartă amprenta modificării legii educației naționale, care în prezent interzice toate formele de violență în școală, inclusiv cele de tip bullying. Normele metodologice intrate în vigoare la 11 iunie 2020 stabilesc cadrul pentru un mecanism flexibil de intervenție pentru prevenirea și combaterea bullying-ului în școli. În fiecare unitate de învățământ, ar trebui creat un grup anti bullying, cu participarea tuturor părților interesate: directorul unității de învățământ, consilierul școlii, trei profesori instruiți în materie de violență (inclusiv violența psihologică-bullying), doi sau mai mulți reprezentanți ai elevilor, un reprezentant al părinților, reprezentanți ai autorității locale. Scopul acestui grup anti bullying este de a promova activități care vizează prevenirea și combaterea tuturor formelor de bullying (inclusiv cyberbullying) la nivelurile educaționale primare și secundare, pentru a asigura identificarea situațiilor de bullying și intervenția adecvată. În plus, actul legislativ obligă școlile să își elaboreze propriile strategii și planuri de acțiune pentru a asigura și menține un climat școlar adecvat pentru o educație de calitate, ca o condiție prealabilă pentru prevenirea bullying-ului.

Prin cercetarea de față, Alianța Joining Forces România s-a angajat să sprijine eforturile de reformare a sistemului românesc de educație prin întărirea capacității școlilor de a încuraja elevii să-și exprime părerile privind climatul din școală și de a le crea o platformă de pe care să participe, în calitate de agenți ai schimbării, în proiecte care să pozitivizeze climatul școlar în direcțiile dorite de ei și considerate prioritare. Considerând elevii din școli ca participanți activi la schimbări, principiile ascultării copiilor și participării lor devin centrale pentru implicarea lor în activități de îmbunătățire a climatului școlar. De asemenea, specificul temei (îmbunătățirea climatului din școală) oferă participanților posibilitatea de a pune în discuție principiul incluziunii școlare, al nediscriminării și egalității de șanse în vederea reducerii inegalităților de șanse existente azi în sistemul educațional românesc.

În urma aplicării chestionarelor PCS, pe lângă analiza datelor la nivelul celor trei cicluri școlare, am procedat la realizarea profilelor individuale ale școlilor pe ciclu școlar (cu condiția să existe cel puțin 30 de chestionare pentru nivelul evaluat) și apoi la prezentarea rezultatelor conducerii școlilor. În aceste profile școlare am identificat coordonatele care pot prezenta riscuri, cele care se încadrează la categoria „atenționare” și acelea care reprezintă avantaje (resurse) pentru fiecare școală. Aceste profile individualizate pe școli au fost transmise directorilor școlilor participante la cercetare, pentru a fi discutate de întreaga conducere a școlii, de colectivul de cadre didactice și de elevii din clasele care au participat la cercetare, pentru a identifica direcțiile pe care s-ar putea acționa în vederea îmbunătățirii climatului școlar.

În *Profilul fiecărei școli și în profilul ciclului din cadrul lotului* este descris procentul elevilor care se declară nemulțumiți sau care menționează frecvența mare a unor comportamente periculoase și

care se constituie ca și **categorie de risc**; cei nehotărâți sau care aleg răspunsurile de mijloc intră în **zona de atenționare**; cei mulțumiți constituie categoria de elevi care **percep aspecte pozitive, adică resurse** (avantaje) pe aspectele menționate. Pentru a ilustra aceste repartiții am folosit culorile roșu, galben și verde. Aceste delimitări procentuale pe diferiții itemi sunt cele care pot fi folosite ca puncte de reper pentru inițierea unor schimbări. De exemplu, în graficul 7.1. (care prezintă datele unei școli mici, „Y”, cu un indice de risc socio-educational ridicat), la factorul **relațiile cu cadrele didactice**, am prezentat și un grafic reprezentând poziționarea acestei școli față de media școlilor din lotul de cercetare. Se poate vedea că școala are indicatori peste media școlilor cuprinse în cercetare, diferența fiind semnificativă.

Graficul 7.1. Rezultatele evaluării școlii Y, la scala conflictelor cu cadrele didactice

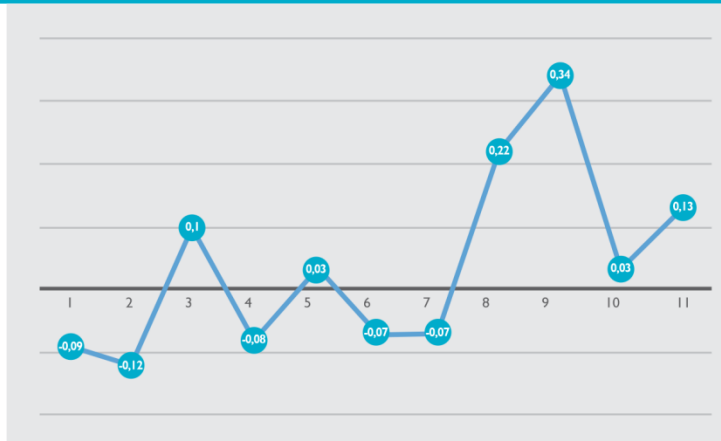
Cum reflectă și datele din graficul de mai sus privind relațiile conflictuale din școală, cu excepția unui elev sau doi, toți respondenții au declarat că elevii niciodată nu sunt loviți, umiliți în fața clasei sau jigniți. Totuși, peste 46,4% recunosc că profesorii îi ceartă cel puțin uneori și toți atâția afirmă că profesorii ridică glasul la ei, 1,8% spun că sunt deseori certați, și 3,6% spun că profesorii ridică adesea glasul; conform percepției a 40,4% dintre elevi există uneori conflicte și certuri între ei și profesori, iar unui procent de 12% dintre elevi cel puțin uneori le este frică de unii profesori. Elevii din această școală au semnificativ mai puține conflicte cu profesorii decât media eșantionului, ceea ce este un punct forte a acestui gimnaziu.

Exemplu de profil școlar individual: pentru ilustrarea modului de lucru cu profilele școlilor a fost comparat profilul obținut de una din școlile din lot cu axa care reprezintă mediile scalelor celor 15 școli din eșantion, la nivelul ciclului de învățământ de la care au fost adunate datele (în acest caz ne referim la clase gimnaziale). Ilustrăm mai jos, exemplul unei școli gimnaziale, a cărei profil este construit prin raportarea factorilor climatului școlar la axa valorilor medii ale lotului. Valorile reprezintă diferențele față de media lotului.

Profilul climatului școlar față de mediile eșantionului

Legendă:

1. Satisfacția școlară
2. Atașamentul față de școală
3. Implicarea în viața școlii
4. Interesul pentru școala online
5. Dificultăți cu școala online
6. Relațiile cu profesorii
7. Sprijinul profesorilor
8. Conflictele cu profesorii
9. Probleme privind egalitatea de șanse
10. Sprijinul între elevi și relațiile cu colegii
11. Comportamente problematice ale colegilor

Graficul 7.2. Profilul Climatului Școlar. Exemplul unei școli gimnaziale (Școala Z).

Compararea profilului școlii din graficul de mai sus cu axa mediilor scalelor obținute în lotul cercetării poate oferi informații conducerii școlii și tuturor celor interesați despre aspectele din școală care ar putea constitui obiectul unor îmbunătățiri, precum și despre resursele existente în școala respectivă. Profilul din exemplul de mai sus (graficul 7.2) arată că în „Școala Z” elevii sunt semnificativ mai implicați în viața școlii decât media eșantionului (3), ceea ce denotă activismul elevilor, reprezentând o resursă importantă a școlii în ideea schimbării climatului școlar. Totodată relațiile cu profesorii (6) și sprijinul perceput din partea acestora (7) este ușor mai scăzut, în schimb sunt semnificativ mai multe conflicte între profesori și elevi (8) și mai multe comportamente problematice din partea colegilor (11) raportate la media eșantionului. În același timp, elevii din această școală consideră că există multe probleme privind egalitatea de șanse (9), fiind favorizate anumite categorii de elevi. Scorurile acestea pot explica gradul mai scăzut de satisfacție școlară (1) al elevilor și de atașament față de școală (2) raportate de media lotului, dar și interesul scăzut față de școala online (4). Grupurile de elevi și de cadre didactice care analizează acest profil își vor putea contura obiectivele în jurul organizării unor activități și evenimente care să conducă la îmbunătățirea relațiilor dintre elevi și cadrele didactice printr-o mai bună cunoaștere reciprocă, care ar reduce și problemele legate de percepția tratamentului inegal perceput de unii elevi; îmbunătățiri ale acestor aspecte ar putea avea loc prin activități comune plăcute, care să conducă la o implicare sporită a cadrelor didactice în moderarea conflictelor între elevi și la un răspuns prompt în cazul comportamentelor de risc ale elevilor.

7.2 Modalități de utilizare a instrumentului PCȘ

În cazul în care școala dorește o evaluare complexă, detaliată a climatului școlar, se recomandă utilizarea în întregime a instrumentului propus. Având în vedere faptul că instrumentul este lung și completarea presupune un timp îndelungat, ceea ce ar putea conduce la obținerea unor date distorsionate din cauza oboselii sau plictiselii intervenite din partea elevilor, se pot utiliza forme mai prescurtate, adaptate la nevoile școlii.

Pentru evaluarea climatului școlar recomandăm totuși aplicarea unor scale care să cuprindă dimensiunile sale principale:

- Nivel primar: scalele *Atașament școlar, Relația cu învățătoarea, Comportamentul colegilor, Violența dintre elevi și comportamentul de solicitare a ajutorului*
- Nivel gimnazial: scalele *Satisfacția școlară, Relația cu profesorii, Relația cu colegii, Comportamente problematice, violența suferită de elevi și comportamentul de solicitare a ajutorului*
- Nivel liceal: scalele *Satisfacția școlară, Relația cu profesorii, Relația cu colegii, Comportamente problematice, Cultura incluzivă din școală, violența suferită de elevi și comportamentul de solicitare a ajutorului*

Evaluare centrată pe relații elev-profesor

- Nivel primar: *Sprijinul învățătoarei, Relația cu învățătoarea*
- Nivel gimnazial: *Relația cu profesorii, Sprijinul profesorilor, Conflicte cu profesori, Egalitatea de șanse.*
- Nivel liceal: *Relația cu profesorii, Sprijinul profesorilor, Conflicte cu profesori, Climat educațional centrat pe elev, Practici școlare incluzive, Egalitatea de șanse*

Evaluare centrată pe relații elevi-elevi

- Nivel primar: *Comportamentul colegilor, Suportul colegilor, Violența în grupurile de copii*
- Nivel gimnazial: *Relația cu colegii, Probleme care privesc elevii.*
- Nivel liceal: *Relația cu colegii, Probleme care privesc elevii, Violența școlară*

Evaluarea climatului incluziv din școală

- Nivel liceal: *Egalitatea de șanse, Cultura incluzivă din școală, Practici incluzive din școală*

Evaluarea siguranței din școală, a fenomenului de bullying din școală

- Nivelul primar: *Violența în grupul de copii*
- Nivelul gimnazial: *Probleme care privesc elevii, Forma de violență suferită, Locul violenței, Răspuns instituțional la situațiile de violență, Atitudinea față de violență*
- Nivel liceal: *Probleme care privesc elevii, Violența școlară, Forma de violență suferită, Locul violenței, Răspuns instituțional la situațiile de violență, Atitudinea față de violență.*

7.3 Propuneri pentru valorificarea instrumentului

Printre reperele calității educației și ale definirii unei „școli bune” trebuie să figureze în mod necesar aspectele pe care elevii le percep ca asigurându-le derularea procesului de învățământ într-un climat școlar plăcut. În temeiul modelului socio-ecologic de analiză a educației (Hărăguș, Roth, Mezei, 2014; Cocoradă, Orzea, 2017) climatul școlar rezultat din interacțiunea factorilor sociali exercită o mare influență în ecuația succesului școlar individual, respectiv în performanțele școlilor, ca instituții.

Climatul școlar se referă la calitatea vieții școlare și are la bază patternurile acesteia, reflectând normele, valorile, relațiile interpersonale, practicile de predare-învățare și de conducere a școlilor. Un mediu școlar sigur și suportiv, în care elevii au relații sociale pozitive și în care sunt respectați, implicați în munca școlară, unde li se cultivă sentimentul valorii personale, devine un climat care își pune favorabil amprenta asupra evoluției lor psihice, sociale și școlare. Așadar, climatul școlar trebuie înțeles sistemic și multidimensional, fiind un rezultat al interrelațiilor complexe dintre elevi, cadrele didactice, managerii instituției școlare și cultura organizațională a școlii, respectiv a comunității.

- Selectarea unor variante scurtate a chestionarului de *Evaluare a climatului școlar* (PCȘ) pentru fiecare din cele trei nivele: PCȘ-P (pentru primar), PCȘ-G (pentru ciclul gimnazial) și PCȘ-L (pentru ciclul liceal).
- Aplicarea formelor scurtate ale chestionarului PCȘ pe loturi reprezentative național, pentru cele trei cicluri școlare. Recalcularea indicilor psihometrici și stabilirea unor standarde pentru categorii de școli cu risc, de atenționare și școli cu resurse la fiecare scală cuprinsă în chestionar.
- Pornind de la indicatorii stabiliți pe baza aplicării în eșantionului național, se vor putea crea variante care vor putea cuprinde scale pentru unele sau pentru toate domeniile cuprinse acum în chestionarul PCȘ, și anume satisfacția cu școala, relația cu cadrele didactice, relația cu colegii, violența în școală și sursele de ajutor, dotările din școală, direcții de schimbare dorite de elevi.
- Crearea unui soft care realizează în mod automat profilul școlii și îl compară cu profilul obținut pe lotul reprezentativ național (pentru toate ciclurile și categoriile de școli, respectiv pentru cele din mediul urban și rural).
- Crearea unei pagini web unde instrumentul complet și variantele scurte să fie accesibile pentru școli, pentru a da posibilitatea autoevaluării școlilor sau a claselor, realizarea studiului în vederea planificării unor proiecte participative.

7.4 Implicarea cadrelor didactice în analiza rezultatelor

Rapoartele cu astfel de grafice pentru toate scalele la care au răspuns elevii au fost transmise atât organizațiilor inițiatoare ale acestui studiu, cât și directorilor de școli, cu rugămintea transmiterii lor la toate cadrele didactice pentru a fi discutate în consiliile profesionale, și pentru toți copiii de la clasele participante, în mod special cei din consiliile consultative ale elevilor, dar nu numai.

În cadrul unei întâlniri de tip webinar au fost prezentate directorilor școlilor implicate în cercetare modele de profil pentru cele trei cicluri școlare: primar, gimnazial și liceal, urmate de discuții despre rezultatele cercetării și posibilele strategii de transmitere a acestor informații către cadrele didactice din școli, dar și către elevii participanți la acest studiu, conștienți fiind că toți actorii din mediul educațional sunt importanți în crearea unei atmosfere cât mai favorabile dezvoltării armonioase a elevilor.

În următoarea etapă, rezultatele cercetării, respectiv profilul fiecărei școli, a fost discutat la nivelul unităților de învățământ, de către directori, directorii adjuncți (unde este cazul), directorii

educaționali, au fost prezentate și discutate apoi în consiliul profesoral, în grupuri mici de profesori, la mese rotunde, pentru fiecare nivel școlar. Discuțiile cu cadrele didactice au vizat:

- Importanța participării cadrelor didactice și elevilor la un astfel de studiu.
- Trecerea în revistă a chestionarului aplicat elevilor, discuție urmată de dezbateri privind posibilele aspecte pozitive și mai puțin favorabile care presupun profesorii că s-au conturat în urma analizei datelor cercetării, în urma completării chestionarelor de către elevi.
- Prezentarea propriu-zisă a rezultatelor cercetării, așa cum au fost transmise de către echipa de consultanță.
- Discuții legate de concordanța sau discrepanța între așteptările profesorilor legate de rezultatele cercetării și ceea ce a rezultat efectiv în urma analizelor.

Reacțiile directorilor de școli au fost diferite. Unii au înțeles demersul și au apreciat utilitatea acestor informații reieșite din studiu privind modul de lucru, trimițându-ne feed-back pozitiv, cum ar fi: *„încercăm să valorificăm rezultatele în activitatea școlii”, „Noi am luat această cercetare ca și punct de plecare pentru promovarea ofertei educaționale”, „analiza dumneavoastră corespunde realității, am luat la cunoștință ce puncte avem de îmbunătățit”*. Astfel, cadrele didactice au putut înțelege că datele prezentate pot semnaliza noi modalități de intervenție pentru schimbarea unor aspecte din școală: *„Pe lângă promovarea aceea zgomotoasă de mers prin școli, ne-am dat seama că cel mai bine ne promovează elevii. Prin discuțiile nonformale, în afara spațiului școlii și dacă noi nu știm cum se simte elevul, cum se comportă, care sunt nemulțumirile este clar că nu putem atrage cât mai mulți elevi spre liceu”*. Alții, dimpotrivă, au considerat că cercetarea nu a fost suficient de obiectivă, punând accentul unilateral pe părerile elevilor, care au exagerat unele aspecte ale relației cu cadrele didactice și chiar riscurile de violență în școală (de ex. *„profesorii monitorizează elevii în timpul pauzelor și nu se poate spune că pe holurile școlii noastre există situații de violență propriu-zisă”*).

Discordanțe între așteptările profesorilor și evaluările elevilor au fost menționate de către cadrele didactice ca un moment de cotitură: *„Este foarte greu ca profesor să-ți asumi și să conștientizezi că tu de fapt chiar nu faci tot ce trebuie pentru elevii de la tine din școală. Și atunci cercetarea a fost un brainstorming pentru toată lumea”*.

„Până acum oferta educațională pornea de la dotări, rezultate la olimpiadă, reviste școlare premiate la nivel național. Avem o revistă premiată locul I la nivel național. Și ne-am dat seama că nouă ne-a scăpat ceva, că noi trebuie să atragem elevii și prin promovare non-formală, promovare pe care ne-o fac alți elevi. Elevii vor spune: „da, am fost nemulțumiți, dar am fost ascultați și s-a făcut ceva”.

Discrepanțe au apărut și între percepția cadrelor didactice asupra relațiilor lor cu elevii și modul în care au fost acestea evaluate de către elevi. Dotarea școlilor a constituit, în unele unități de învățământ, un punct de vedere diferit față de cel al elevilor.

Dincolo de tipul reacțiilor, important este ca directorii și cadrele didactice să discute aspectele de climat școlar și ca opiniile elevilor să ajungă la cunoștința lor, astfel acestea vor putea fi mai puțin neglijate în viitor. Dintre aspectele menționate de către cadrele didactice din școli, care au fost recunoscute ca necesitând îmbunătățiri sunt:

Pentru nivelul primar: îmbunătățirea relațiilor dintre elevi, dezvoltarea empatiei, sprijinului reciproc, reducerea fenomenului de bullying, implicarea cadrelor didactice în vederea integrării cât mai bune a tuturor elevilor în grupul școlar (reducerea marginalizării).

Pentru nivelul gimnazial și liceal: îmbunătățirea relațiilor dintre elevi, creșterea coeziunii grupului clasei, calitatea comunicării elevi-profesori, ameliorarea relațiilor elevi-profesori, reducerea discriminării la adresa elevilor pe diferite criterii, implicarea elevilor în decizii la nivelul clasei, dar și al școlii.

Discuțiile dintre cadrele didactice pe tema *Profilelor climatului școlar* au dus la continuarea analizei din rapoartele primite spre un schimb de bune practici: cadrele didactice au împărtășit exemple privind modalitățile practice de detensionare a conflictelor din clase, menite să îmbunătățească relațiile dintre elevi, exemple învățate în cadrul atelierelor de formare profesională la care au participat. De asemenea, discuțiile au prelungit analizele în direcția identificării posibilelor cauze ale rezultatelor mai puțin favorabile și la conturarea unor strategii de intervenție posibile pentru ameliorarea aspectelor legate de climatul școlar.

„Eu sunt profesor, eu îi cred pe elevi, dar relația elev-profesor este uneori împiedicată și de materia pe care o predai. Dacă la clasa la care nu se dă BAC, la istorie toată lumea mă iubește pentru că predau istoria așa cum doresc eu, la clasele unde se dă BAC-ul la Istorie eu trebuie să respect o structură riguroasă, mult prea riguroasă decât mi-aș dori. Și eu nu știu dacă de la clasa aia toți mă iubesc sau... plus pornesc de la note. Și nu vrem nici să punem profesorii la zid. Este clar că există probleme, dar nu vrem să punem nici una dintre cele două părți la zid. Să creăm un echilibru. Și chiar să schimbăm ceva.” (H. M., cadru didactic la disciplina istorie, învățământ liceal).

Propuneri au existat și în direcția de a face cunoscute aceste rezultate părinților. Pentru că părinții sunt implicați în educația copiilor și pentru asigurarea funcționării parteneriatului școală-părinți, a fost propusă discutarea aspectelor legate de această cercetare și în cadrul ședințelor cu părinții.

7.5 Implicarea elevilor în schimbări la nivelul școlilor

Pentru punerea în practică a dezideratelor consorțiului de a încuraja copiii să își exprime opiniile și de a propune soluții pentru problemele cu care se confruntă, elevii au fost implicați în toate fazele cercetării. Metodologia intervenției pentru îmbunătățirea climatului școlar are în centrul ei constituirea la nivelul școlii a unui grup consultativ de copii (GCE), care au însoțit și informat echipa de cercetare, devenind promotorii îmbunătățirii climatului școlar. Rolul elevilor în conceptualizarea climatului școlar și elaborarea chestionarelor fiind descris în capitolul de cercetare, aici vom pune accentul pe contribuția lor la demersurile inițiate după cunoașterea rezultatelor cercetării.

După transmiterea profilelor climatului școlar către direcțiunea fiecărei școli, conducerea școlilor a fost invitată să disemineze rezultatele cercetării în rândul elevilor. Rezultatele cercetării au fost transmise fie președintelui consiliului elevilor care, la rândul său, a informat toți reprezentanții

elevilor, fie Consiliului consultativ constituit în mod special în scopul sprijinirii îmbunătățirii climatului școlar, aceștia diseminând, la rândul lor, informațiile în clasele lor.

În unele unități școlare, dirigenții și profesorii, dar și învățătoarele de la învățământul primar au discutat în cadrul orelor de dirigenție rezultatele cercetării cu elevii, identificând aspectele pozitive și cele pe care ar dori elevii să le îmbunătățească în școala lor, legate de climatul clasei și al școlii. În cadrul discuțiilor trebuie evitate afirmațiile tendențioase, de învinovățire, accentul punându-se atât pe recunoașterea responsabilității fiecărui partener în realizarea unei atmosfere plăcute, în siguranță, cât și pe dorințele de schimbare ale elevilor față de cele prezentate. La Școala Gimnazială Cămărașu, de exemplu, *„rezultatele acestei analize au fost dezbătute de către fiecare învățător/diriginte împreună cu grupa/clasa lui, iar copiii au identificat punctele forte ale școlii noastre și punctele slabe; Elevii au fost provocați să găsească posibile cauze care au determinat apariția unor conflicte în relațiile dintre ei sau a unor bariere în comunicarea pe care o au cu învățătorul/profesorii lor”*.

Observații ale elevilor din ciclul primar: În general, elevii din ciclul primar sunt foarte încântați de școala lor, prin prisma relațiilor pozitive cu cadrul didactic, de aceea unii dintre ei au fost surprinși de aspectele negative ale datelor cercetării, susținând că *„unele comportamente ale colegilor o/ii determină pe învățătoare/învățător/domnii profesori să ridice tonul la ei”*. Aceștia consideră că micile conflicte dintre elevi pot fi ameliorate printr-o comunicare mai deschisă între ei.

La Școala Gimnazială Cămărașu, cu ocazia discuțiilor față în față cu învățătoarea și cadrele didactice, *„elevii păreau ușor surprinși de rezultatele acestui studiu, în special în privința aspectelor negative. Ei spuneau că unele comportamente ale colegilor o/ii determină pe învățătoare/învățător//domnii profesori să ridice tonul la ei, dar nu consideră relevantă afirmația legată de sprijinul emoțional în cadrul activităților desfășurate în școală, considerând că întotdeauna au fost încurajați să își manifeste emoțiile, să-și exprime opiniile și să aducă idei referitoare la exemple de activități extrașcolare pe care cadrele didactice să le deruleze cu ei atunci când timpul le permite”*.

Observații ale unor elevi de gimnaziu: Elevii consideră că rezultatele cercetării sunt în concordanță cu realitatea și cu așteptările lor, nefiind surprinși de conținutul datelor. Aspecte care consideră că ar trebui îmbunătățite sunt:

- Relațiile dintre elevi: încrederea între ei, creșterea coeziunii la nivelul grupului clasei, reducerea bullying-ului.

- Relațiile elevi profesori: ascultarea părerilor elevilor de către profesori, mai multă încredere în elevi din partea profesorilor, relații mai apropiate între elevi și profesori, mai mult sprijin din partea profesorilor.

Activitățile pe tema evaluării PCȘ au fost apreciate ca benefice de către cei care ne-au trimis feed-back. Astfel, de la Școala Gimnazială Cămărașu am fost informați în privința înființării unui grup consultativ de copii care: *„a fost eterogen din toate clasele gimnaziale, astfel încât răspunsurile și ideile oferite de ei să fie cât mai diversificate și mai reprezentative pentru comunitatea de copii și adolescenți din care fac parte; copiii au fost foarte deschiși în cadrul activităților, au avut răspunsuri și idei bune, fiind sprijiniți pe tot parcursul acestora de către un reprezentant ONG, care nu este cadru didactic, dar și de un profesor coordonator al programelor și proiectelor educative școlare și extrașcolare din această unitate de învățământ, care de altfel, nu face parte din vreun ONG. Copiii au*

venit cu mai multe idei, dar s-au oprit asupra organizării de activități de grup, desfășurate în aer liber, având ca obiective îmbunătățirea relațiilor dintre ei.”

La Școala Gimnazială Coțofenii din Dos, elevii au ales un proiect care să reducă violența dintre copii, „O lume mai sigură pentru copii”, datorită realităților existente în perioada actuală. Ei doresc să prezinte ceea ce au realizat, atât în fața cadrelor didactice și a elevilor din școală, cât și din țară. Ei ar vrea să știe cum se simt alți copii, în școala lor și să audă/vadă ce au lucrat alți copii, din alte județe în acest proiect. Copiii doresc să continue cu alte proiecte, de ex. „O comunitate curată ecologizarea și înfrumusețarea comunității” și „Călătorie în lumea cărților” (a se vedea Anexa 7).

Observații ale unor elevi de liceu: La una dintre școli, elevii au considerat că, în mare parte, răspunsurile au fost sincere. Au fost surprinși de ratele mari de mulțumire ale colegilor legate de dotarea laboratoarelor sau bibliotecii, au menționat lipsa de sinceritate a elevilor în completarea chestionarului în privința aspectelor legate de consumul de alcool, tutun, droguri. Au menționat dificultatea completării chestionarului din prisma timpului necesar, oferind și sugestii în acest sens: să fie aplicat pe capitole, astfel încât să fie mai scurt timpul necesar completării. Printre aspectele care trebuie îmbunătățite, menționate de către elevi: bullying-ul verbal între elevi, dotarea laboratoarelor și a bibliotecii, luarea în considerare a părerilor elevilor, lipsa motivației elevilor de a se implica în activități, mai mult sprijin din partea profesorilor, echitatea față de elevi și posibilitatea alegerii disciplinelor opționale.

8 METODOLOGIA FACILITĂRII PARTICIPĂRII LA PROIECTE

8.1 Fazele activităților de tip participativ

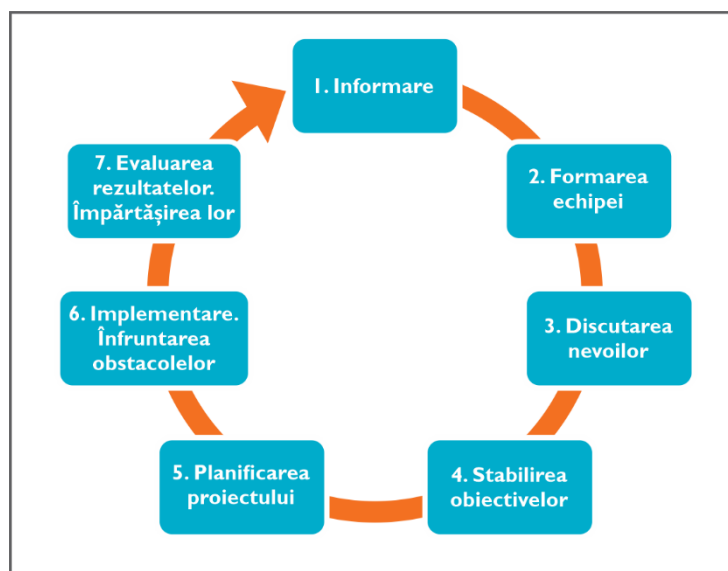
Pentru ca propunerile elevilor să prindă contur și să devină aplicabile, experții consorțiului Joining Forces și cercetătorii au oferit școlilor participante asistență metodologică pentru realizarea unor proiecte participative cu scopul îmbunătățirii climatului școlar.

Pentru derularea întâlnirilor cu elevii din grupurile consultative de elevi (GCE) propunem ca activitățile să aibă următoarele faze:

- a. Prezentarea temei și a propunerii de colaborare cu elevii (informarea prealabilă). Analiza nevoilor de schimbare ale elevilor privind climatul școlii, pornind de la rapoartele Profilului climatului școlar. Descrierea scopului activităților pentru care invităm elevii la un grup de consultanță (GCE), prin care vor putea să participe la discuții privind climatul școlar și la elaborarea de proiecte. Conștientizarea nevoilor copiilor privind climatul sigur, neagresiv din școală. Stabilirea regulilor de grup.
- b. Formarea grupului GCE și empowermentul elevilor din GCE. Stabilirea rolului grupului în raport cu alți copii din școală. Empowermentul grupului pentru exprimarea nevoilor și dorințelor de schimbare. Discuții despre rolul GCE de a mobiliza colegii din școală să completeze chestionarul, să se gândească la aspectele climatului școlar și să se mobilizeze pentru focus grupuri. Stabilirea regulilor de grup.
- c. Informarea privind rezultatele chestionarului completat de elevi. Compararea rezultatelor elevilor din școală cu eșantionul cercetării. Discutarea rezultatelor în funcție de așteptările elevilor și ale cadrelor didactice.
- d. Schițarea unor direcții de schimbare. Brainstorming, pentru a schița posibile direcții de schimbare. Alegerea unor modalități de consultare cu un grup mai mare de colegi.
- e. Alegerea unui proiect de schimbare și planificarea demersului. Luarea de decizii și planificarea unui proiect pentru care sunt interesați cât mai mulți elevi. Planificarea unor resurse umane și alte resurse în funcție de nevoile proiectului. Împărtășirea planurilor cu colegii din afara GCE. Incorporarea observațiilor.
- f. Derularea proiectului și confruntarea cu obstacolele. Găsirea de aliați printre cadrele didactice și, eventual, experți din comunitate. Negocierea cu partenerii. Găsirea unor soluții alternative, la nevoie.
- g. Monitorizarea și evaluarea proiectului. Transmiterea rezultatelor către ceilalți elevi și cadre didactice. Organizarea unor prezentări. Prezentarea proiectului în fața cadrelor didactice și discuții comune cu acestea privind proiectul propus pentru schimbare. Discutarea nevoii de resurse umane și de alte resurse în funcție de necesitățile proiectului. Diseminarea rezultatului discuțiilor. În această fază se va urmări prezentarea proiectului în fața părinților și se vor organiza discuții comune cu părinții și cadrele didactice privind proiectul propus pentru

schimbare. Comunicarea periodică cu persoanele de contact din partea partenerilor de proiect. Completarea unor chestionare de evaluare sau recurgerea la alte modalități de evaluare a rezultatelor.

O posibilă reprezentare a acestor etape este în graficul alăturat, denumit 7 PAȘI.

Graficul 8.1 Etapele acțiunilor participative³

8.2 Derularea unor sesiuni participative cu elevii

Autor: Simona Mihai, World Vision România

Sesiunea nr.1 Comunicarea rezultatelor proiectului de Evaluare a climatului școlar.

Scopul primei sesiuni de lucru cu copiii din Consiliul Școlar al Elevilor va fi acela de a clarifica contextul în care a apărut acest proiect, ce vizează el, pe ce durată va fi implementat și care va fi rolul pe care copiii din această structură consultativă, îl vor avea. Sesiunea va dura maxim 2 ore!

De asemenea, aceasta prima întâlnire va fi folosită și pentru a consolida relațiile din cadrul grupului, a-i activa pe copii și a seta o serie de reguli de grup pentru toate întâlnirile din cadrul proiectului.

Agenda acestei prime întâlniri poate arăta astfel:

- a. **Cuvânt introductiv**/bun venit, adresat de către cadrul didactic care facilitează sesiunea. (2 min.).
- b. **Prezentare context** - prezentarea cadrului didactic/facilitatorului, expunerea contextului în care are loc întâlnirea și cât se estimează a dura. Se punctează parteneriatul Joining Forces

³ Adaptare după metoda de lucru participativ Magic 6, proiectul *Peer Youth - România*, http://www.peeryouth.eu/ctrl/Home/romania/PEER_Manual_Magic_6_ian%202017.pdf, accesat la 28.03.2021

România și ONG-urile care fac parte din acest demers, tema abordată, pașii urmați până în acest moment și rolul pe care-l va avea acest grup (10 min).

- c. **Introducerea copiilor** - Copiii sunt rugați să se prezinte individual, punctând și câte o așteptare legată de acest proiect și de prima lor sesiune pe această temă. Așteptările se notează și se revine asupra lor la finalul sesiunii/demersului (10-15 min.).
- d. **Introducerea invitațiilor** - Dacă sunt prezenți și alți adulți în cadrul întâlnirii (reprezentanți ai UBB, staff WVR) aceștia vor fi invitați și ei să se prezinte. Facilitatorul îi introduce, menționând care este rolul lor în cadrul demersului și faptul că ei pot fi o resursă pentru copii în acest context (5 min.).
- e. **Stabilirea regulilor de grup** - Facilitatorul încurajează copiii să se implice într-un proces de brainstorming prin care să fie consemnate regulile de grup, pe care toți participanții la întâlnire le agreează să le respecte. Toate regulile sunt consemnate, iar la începutul fiecărei sesiuni sunt reamintite/completate, dacă este cazul (10 min.).
- f. **Prezentarea analizei datelor** - Pornind de la scopul întâlnirii, facilitatorul aduce în discuție și prezintă analiza unor datelor care au fost generate după răspunsurile copiilor la chestionar, punctându-se fiecare item în parte. Se vor folosi unele grafice, însoțite de explicații. Se vor discuta pe rând, aspecte care țin de relațiile dintre elevi și cadrele didactice, relațiile dintre elevi și aspectele legate de siguranța în școală (30 min).

Procesul în sine NU va fi o simplă prezentare de date, ci un prilej de discuții și dezbateri cu copiii, aceștia fiind încurajați să-și exprime părerea despre cele prezentate. Le vor fi adresate întrebări de genul: *Ce părere aveți voi despre asta? Credeți că această informație reflectă realitatea? S-au simțit copiii/v-ați simțit confortabil să răspundeți la întrebări? Ar mai fi fost întrebări pe care poate ar fi trebuit să le adresăm? Care ar fi putut fi acestea? Sunt aspecte discutate acum (itemi) care sunt mai importanți pentru voi și ați dori să îi discutăm în mod special?*

Acest moment este unul dintre cele mai importante momente ale demersului cu copiii și nu trebuie grăbit în niciun fel. Copiii vor fi permanent încurajați să vorbească, să se exprime liber și mereu li se va reaminti că, toate părerile sunt extrem de importante și că suntem acolo să-i ascultăm și să-i sprijinim în identificarea unor soluții și implementarea unui proiect, pe care ei și-l doresc. Ar fi recomandat ca un alt adult din sesiune, să consemneze aspectele pe care copii le aduc în discuție și direcțiile pe care aceștia le vizează la acest moment. O altă variantă ar fi ca discuția să fie înregistrată, cu acordul copiilor. Poate fi de ajutor, atunci când se va discuta asupra inițiativei pe care doresc să o implementeze.

- g. **Pauza.** Copiii vor fi rugați să revină din pauză cu un creion și o foaie de hârtie. Dacă activitatea se desfășoară online, puteți rula în timpul pauzei, melodii preferate ale copiilor. Reamintiți-le că reveniți pentru a finaliza sesiunea (5-10 min.).
- h. **Exercițiul de analiză și reflecție individuală** - Copiii vor fi rugați ca, individual, să facă un top 3 probleme legate de climatul școlar/itemi din analiza datelor pe care ați discutat-o înainte de pauza și să le/îi scrie pe foaia de hârtie. Cele mai importante 3 aspecte pe care ei își doresc să le abordeze în cadrul proiectului (5 min).
- i. **Prezentări individuale în grup** - Facilitatorul roagă copiii să arate la cameră foile și să numească, pe rând, cele 3 probleme menționate pe foaia de hârtie. Se pot face și fotografii în acest moment, pentru a putea ilustra procesul! (10 min).
- j. **Exercițiul de analiză și reflecție în grup restrâns** - Copiii sunt împărțiți în 2 grupuri, fiecare grup având sarcina de a discuta și decide 1-2 direcții/probleme legate de climatul școlar, pe

care vor să le adreseze în școala lor, pornind chiar de la cele top 3 probleme identificate individual, în exercițiul anterior. În această etapă facilitatorul le va reaminti acei itemi care au atras atenția în cadrul discuției și arată nemulțumirea copiilor. Un copil va fi desemnat ca lider de grup („aș avea nevoie de un voluntar”) și acela va consemna pe o foaie de hârtie sau într-un word, decizia grupului. Dacă activitatea se desfășoară în online, pe platforma Zoom se pot crea 2 *breakout rooms*, iar facilitatorul poate intra, pe rând, în fiecare cameră pentru a se asigura că se discută și se iau decizii (15 min).

- k. **Expunere în grupul extins** - Copiii revin în grupul extins și fiecare grup prezintă cele discutate și agreeate în grup (10 min).
- l. **Închidere sesiune** - Întâlnirea este închisă de către facilitator care roagă copiii să exprime printr-un cuvânt sentimentul/starea pe care au avut-o în timpul sesiunii/să spună un cuvânt care să descrie sesiunea la care tocmai au participat. Mulțumește copiilor pentru implicare, summarizează informațiile discutate și le reamintește când va avea loc următoarea întâlnire. Copiii vor fi rugați să se gândească și să se consulte și cu alți colegi, vis-a-vis de discuțiile purtate în această sesiune și cele câteva direcții stabilite în cadrul grupurilor (5 min).

La finalul primei sesiuni vom avea ca rezultate, următoarele:

- Copii informați cu privire la proces
- Angajamentul copiilor în proces
- Perspectiva copiilor asupra rezultatelor analizei realizate la nivelul școlii lor
- Un top 3 aspecte specifice legate de climat școlar care pun probleme în școala lor și pe care doresc să le adreseze, cu prioritate, în acest demers.

Sesiunea nr. 2

Scopul acestei sesiuni este acela de a oferi oportunitatea copiilor din CE să analizeze în profunzime problemele legate de climatul școlar, din școala lor și pornind de a acestea, să identifice soluții care să contribuie la rezolvarea/atenuarea acestora prin implicarea directă a copiilor și printr-un parteneriat activ elev-profesor. Sesiunea durează maxim 2 ore!

Agenda celei de-a doua sesiuni, poate arăta astfel:

- a. **Introducere** – Cuvânt de bun venit din partea facilitatorului/cadru didactic adresat copiilor prezenți în sesiune și prezentarea invitațiilor adulți, dacă este cazul și dacă aceștia sunt alții decât cei din prima sesiune (5 min).
- b. **Rezumatul primei sesiuni** – Facilitatorul reia pe scurt, cu ajutorul copiilor, informațiile discutate în sesiunea precedentă și principalele concluzii rezultate la finalul primei sesiuni de lucru, asigurând o bună înțelegere a procesului de către copii. De asemenea, se vor puncta aspectele/itemii din analiza climatului școlar care au atras mai mult atenția și interesul copiilor, în prima sesiune (10 min).
- c. **Prezentarea agendei întâlnirii și reamintirea regulilor de grup** – copiii vor afla care este timpul alocat discuțiilor, care sunt obiectivele acestei sesiuni și cum vor fi ei implicați în atingerea lor. Vor fi reluate regulile de grup și se va puncta importanța respectării lor (10 min).
- d. **Exercițiu practic** – Pentru ca atmosfera din grup să fie una plăcută și copiii să se simtă implicați într-o manieră prietenoasă, facilitatorul îi va ruga să numească, într-un timp cât mai scurt, cât mai multe cuvinte care pot fi asociate noțiunii de climat școlar pozitiv. În acest fel,

le reamintim prin joc că, acest concept este unul care poate include orice aspect legat de atmosfera din școală și putem vedea cum se raportează ei/cum înțeleg ei un climat școlar pozitiv. Cuvintele sunt consemnate și se va reveni asupra lor în momentul în care se vor lua decizii asupra inițiativei copiilor (10 min).

- e. **Introducere instrument de prioritizare probleme** – Facilitatorul aduce în discuție direcțiile/problemele pe care copiii le-au considerat a fi cele mai importante și asupra cărora au decis, la finalul primei sesiuni, că doresc să se centreze ca activitate în cadrul proiectului. Acestea sunt scrise pe un flipchart, dacă activitatea se desfășoară la clasă sau într-un word și vizualitate cu share screen, online. Vizualizarea lor, îi va ajuta pe copiii să ia o decizie informată și să abordeze proiectul din perspective diferite. Exercițiul propriu-zis este descris în documentul atașat în *Anexa 8.1 Arborele deciziilor* și poate fi contextualizat pentru tema discuției noastre și pentru mediul online (30 min).
- f. **Pauza** – Copii sunt invitați să ia pauză câteva minute cu precizarea că vor reveni în grup pentru a finaliza activitatea. Muzica pe fundal este și aici recomandată și poate ajuta copiii să se relaxeze (5-10 min.).
- g. **Introducere instrument de analiză a nevoilor proiectului** - Facilitatorul reia discuțiile punctând aspectele discutate anterior și invitând copiii să analizeze problema din perspectiva soluțiilor pe care ei le văd la acest moment. Pot fi adresate întrebări de tipul: *Cum vedeți voi rezolvarea acestei probleme? Ce activități ați putea desfășura, voi copiii, pentru a răspunde acestei probleme? Care ar putea fi partenerii voștri în acest demers? Ce resurse ar fi necesare implementării lui? Care este timpul pe care-l puteți aloca implementării proiectului? Care sunt responsabilitățile care vă revin vouă și cum doriți să le împărțiți? Care sunt aspectele ce țin de implementarea activităților voastre pentru care ați avea nevoie de sprijin din partea facilitatorului/adulților implicați/partenerilor menționați? Cum ar trebui să se numească proiectul vostru?* Discuția este înregistrată cu acordul copiilor și/sau folosit un flipchart pentru a se consemna toate ideile și propunerile copiilor (20-30 de min.).
- h. Instrumentul propus în *Anexa 8.2 – Zmeul*, poate fi contextualizat și adaptat cu ușurință și pentru mediul online.
- i. **Încheierea sesiunii** – Facilitatorul roagă copiii să exprime printr-un cuvânt sentimentele, pe care le au, la acest moment, vis-a-vis de activitățile propuse și modul în care vor fi acestea implementate. Se verifică acordul și deschiderea tuturor copiilor pentru implementarea și implicarea în activitățile discutate. Ca temă pentru acasă, copii sunt încurajați să realizeze un desen/pictură/colaj sau orice reprezentare grafică, care reflectă modul în care va arăta școala lor, la finalul implementării proiectului (10 min).

La finalul acestei sesiuni vom avea ca rezultate, următoarele:

- Perspectiva copiilor asupra unui climat școlar pozitiv
- Decizia copiilor cu privire la aspectul problema/problemele pe care le vor adresa prin intermediul acestui proiect
- Copiii vor înțelege care sunt nevoile specifice pe care le au în contextul inițierii și implementării proiectului propriu
- Copiii dezvoltă abilități de analiză, lucru în echipă, negociere, gândire critică și prioritizare probleme.

Sesiunea nr. 3.

Scopul acestei sesiuni este acela de a discuta și stabili, în detaliu, modul în care va fi implementat proiectul/activitățile discutate de către copii în întâlnirea precedentă. Sesiunea nu va dura mai mult de 2 ore.

Agenda celei de-a treia întâlniri, poate arăta astfel:

- a. **Deschidere sesiune/cuvânt de bun venit** – Facilitatorul mulțumește copiilor pentru prezență și angajament în cadrul acestui proiect, menționează scopul întâlnirii, durata acesteia și readuce în discuție regulile de grup și importanța respectării acestora (10 min).
- b. **Rezumatul primei sesiuni** – Facilitatorul reia pe scurt, cu ajutorul copiilor, informațiile discutate în sesiunea precedentă și principalele concluzii rezultate la finalul celei de a doua sesiuni de lucru, asigurând o bună înțelegere a procesului de către copii. De asemenea, se vor reaminti aspectele climatului social asupra cărora copii doresc să se centreze și ideile de activități discutate în întâlnirea precedentă (15 min).
- c. **Tema pentru acasă** – Facilitatorul roagă copiii să arate desenul/reprezentarea grafică a școlii lor, așa cum arată ea din punct de vedere al climatului școlar, la finalul proiectului/activităților implementate de ei. Așa cum și-o imaginează/doresc ei în acest moment. Fiecare copil arată desenul și spune ce a dorit să exprime prin el, la cameră (activitate online) sau în fața colegilor săi (activitate față-n față). Facilitatorul mulțumește copiilor și apreciază implicarea și creativitatea acestora. Pentru a ilustra procesul, ar fi bine ca aceste desene să fie fotografiate/păstrate de către facilitator (20 min).
- d. **Conturarea proiectului copiilor** – Pornind de la discuțiile purtate cu copii în primele 2 sesiuni de lucru, facilitatorul va propune spre analiză și completare copiilor, un model de proiect venit din partea unui grup de copii, model al WVR. Instrumentul va sprijini foarte mult procesul de detaliere a proiectului în sine, al activităților, al resurselor necesare pe fiecare activitate, timpii activităților etc. Mai mult decât atât, copiii vor vedea, unii poate pentru prima dată, care este structura unui proiect și vor exercita abilități de analiză, gândire critică și management de proiect (40 min).
- e. **Pauza** – În funcție de modul în care se poartă discuțiile la punctul anterior, și cât de implicați sunt copiii, pauza poate interveni la finalul completării cererii de finanțare sau oricând facilitatorul simte că, copiii au nevoie de câteva minute libere (5-10 minute) (*a se vedea un model de cerere de finanțare în Anexa 8.3*).
- f. **Elaborarea unui plan de lucru** – Pornind de la proiectul copiilor, discutat în detaliu la punctul anterior, copiii sunt antrenați într-un proces de brainstorming și rugați să răspundă următoarelor întrebări, cât mai specific și detaliat cu putință. (30 min):
 - Care sunt pașii pe care trebuie să-i urmărim pentru ca acest proiect să poată fi implementat?
 - Cine considerați că trebuie să vadă acest proiect - cui îl prezentăm, când, în ce context, cine din grup?
 - Cum obținem angajamentul partenerilor despre care ați discutat în cea de-a doua sesiune? Pe cine abordăm, cum și cine va face asta?
 - Cum asigurăm implicarea unui număr cât mai mare de elevi în activitățile proiectului? Ce metode folosim? Cine este responsabil?
 - Cum promovăm proiectul? Cine este responsabil de asta?
 - Cum raportăm rezultatele proiectului? Cine este responsabil?
 - Care este rolul meu ca facilitator în aceste etape? (punctual pe fiecare etapă)

- Cum ne asigurăm că informația circulă la toți membrii grupului, indiferent de responsabilitățile asumate?
- Alte întrebări în funcție de contextul local.

Mare parte din întrebările de aici, vizează aspecte deja discutate în cadrul celei de-a doua întâlniri. Acum însă, se va puncta pe fiecare dintre ele și copiii își vor asuma responsabilități specifice, individuale sau de grup, în funcție de interes sau abilitățile demonstrate pe parcursul procesului.

g. **Închidere sesiune** – Facilitatorul mulțumește copiilor pentru implicare, idei și contribuție în cadrul inițiativei și îi roagă să creeze în grup, o poveste a sesiunii care tocmai a ajuns la final. Se va proceda în felul următor: Primul copil va începe povestea: *Sesiunea de astăzi a fost...*, al doilea copil continuă și completează ceea ce a spus primul copil și tot așa până la ultimul copil care va concluziona și încheia povestea.

Regula de bază a exercițiului este că intervențiile trebuie să fie legate firesc și să se completeze reciproc, contribuind astfel la formarea poveștii sesiunii de grup, din perspectiva copiilor (10 min).

La finalul acestei sesiuni vom avea ca rezultate, următoarele:

- Proiect clar definit propus de către copii
- Plan de lucru, cu termene și responsabili din partea grupului
- *Timeline* al activităților propuse

Sesiunea nr. 4

Acestea va fi o sesiune de reflecție și *debriefing* asupra modului în care este implementat proiectul (identificare de soluții la problemele apărute, sprijin în stabilirea unor materiale de promovare, evaluare proiect, facilitare dialog cu partenerii proiectului etc.) și vor fi completate de *mentoring* permanent din partea facilitatorului și a unui copil din Consiliul Consultativ al Copiilor WVR pe grupul de lucru online al copiilor.

Pentru sesiunile de reflecție asupra procesului, la finalul sau/ pe parcursul acestuia, atașăm un instrument care poate fi folosit în dialogul cu copiii și care ușurează procesul. Instrumentul poate fi adaptat contextului nostru și lucrările copiilor pot genera parcursul proiectului, cu provocări și reușite așa cum îl vad copiii.

Menționăm în final, că numărul sesiunilor este orientativ, activitățile de proiect pot parcurge o cale mai lungă sau mai scurtă, în funcție de tipul proiectului și caracteristicile grupului de elevi. Se poate folosi ca agendă de lucru fișa *Fluviul vieții – Anexa 8.4*.

Mențiuni:

- Agendele de lucru prezentate sunt orientative și pot fi adaptate în funcție de contextul local, experiența facilitatorului, grupul de copii cu care se lucrează etc.
- Activitățile au fost gândite astfel încât să poată fi preluate indiferent de cum vor fi organizate activitățile cu copiii – online și/sau față-n față;
- Instrumentele de lucru recomandate, au fost folosite cu succes în procese de lucru similare cu copii, acestea fiind potrivite atât pentru copii de ciclul gimnazial, cât și liceal. Discuțiile vor fi adaptate în funcție de modul în care răspund copiii, timpul dedicat activității, limitările date de context etc.

- În funcție de cum răspund copiii agendelor propuse, sesiunile pot fi „sparte” în câte 2 sesiuni. Important este să ne pliăm pe ritmul copiilor și să asigurăm o participare reală a acestora în proces;
- Rolul facilitatorului este acela de a sprijini copiii în demersul lor, acesta NU va manipula sau controla procesul în sine;
- Facilitatorul este atent și asigură implicarea tuturor copiilor din grup în discuții, oferind șansa ca fiecare dintre ei să își facă vocea auzită și părerile împărtășite;
- Facilitatorul va intermedia întâlnirile/discuțiile dintre copiii din grup și reprezentanții școlii.

8.3 Evaluarea implicării în proiecte participative

Elementele care au favorizat implicarea elevilor în derularea activităților proiectului, în școala lor, menționate de către aceștia, au fost: tema, metodele utilizate în proiect, atmosfera de lucru, participarea atât a elevilor, dar și a profesorilor coordonatori pentru a genera o schimbare în bine în școala lor, existența unei echipe eficiente, active, dar și importanța acordată opiniilor elevilor:

„M-a atras, în primul rând, ideea unui mediu în care părerea elevilor despre mediul lor școlar să fie luată în considerare și a ne putea implica direct în deciziile care sunt luate în liceul nostru.” (elev participant la grupul consultativ)

Dificultățile întâmpinate de elevi pe parcursul proiectului au fost generate de contextul pandemiei în care s-au desfășurat activitățile, acestea fiind on-line, iar conexiunea la internet a creat, uneori, probleme de comunicare. Alte obstacole - surmontabile de altfel - au fost discuțiile în contradictoriu între elevi, identificarea celor mai eficiente soluții de îmbunătățire a climatului școlar, care să mulțumească categorii cât mai variate de elevi, iar unii dintre elevi nu au putut să participe la toate întâlnirile.

Aspectele care le-au plăcut cel mai mult elevilor în acest proiect și au funcționat, au fost legate de exprimarea liberă a opiniilor, fără teama că vor fi judecați pentru acestea, valorizarea ideilor lor la nivel de proiect: *„am fost ascultată, s-a ținut cont de sfaturile mele”, „părerile noastre au fost ascultate cu interes”, „libertatea de opinie, implicarea activă, încercarea de a face un mediu școlar mai propice și atrăgător”, „ne-am expus opiniile și ideile fără să fim judecați, ba chiar am fost încurajați”, „părerea fiecărui elev a fost ascultată și luată în considerare, că ne-am putut spune experiențele de viață legate de tema proiectului și că au fost luate măsuri pentru remedierea problemelor semnalate”*. De altfel, schimbările generate de acest proiect asupra elevilor participanți la grupurile consultative, au fost, în primul rând, cele de conștientizare a importanței pe care o are exprimarea opiniei fiecăruia dintre ei: *„Prin implicarea în acest proiect am conștientizat cât de importantă este părerea și experiența de viață a fiecărui om în luarea unei decizii legate de îmbunătățirea unui sistem și m-a ajutat să îmi dezvolt capacitatea formulării mai eficiente a unui punct de vedere și susținerea acestuia cu argumente relevante ideii prezentate.”* Alte efecte benefice ale participării elevilor la acest proiect, cu impact direct asupra lor, au fost: dezvoltarea gândirii, creativității, conștientizarea diferitelor perspective din care poate fi privită atmosfera școlii, dar și orice alt aspect, respectul pentru diversitatea punctelor de vedere, dezvoltarea capacității de argumentare, conștientizarea efectelor benefice ale muncii în echipă și dorința de acțiune, de implicare în crearea unei atmosfere propice tuturor actorilor actului educațional, într-o școală: *„am*

realizat că alături de o echipă inteligentă și determinată orice este posibil”.

Aspectele pozitive ale implicării elevilor în acest proiect au fost menționate și de către directori sau profesori coordonatori din cadrul școlilor: „... copiii au avut șansa de a lucra în echipă, de a comunica mai mult și de a fi mai uniți, crescându-le astfel și stima de sine prin responsabilizarea în cadrul scrierii proiectului și comunicării intereselor colegilor pe care acești elevi, din diferite clase, îi reprezintă”.

Cadrele didactice participante în proiect de la Școala gimnazială Cărnăuș afirmă: „Consider că implicarea copiilor în acest proiect a fost benefică atât pentru ei, cât și pentru mine, deoarece m-a sprijinit în activitățile de învățare care au ca obiective cultivarea simțului civic, al toleranței, dezvoltarea culturii organizaționale, a gândirii critice, creative și a imaginației, precum și a spiritului de antreprenariat prin scrierea împreună a cererii de finanțare a proiectului ales de elevi”.

Ca recomandări pentru elevii altor școli care ar dori să se implice în astfel de proiecte, elevii Colegiului „Radu Negru” din Făgăraș, jud. Brașov, participanți la grupurile consultative, au menționat: să fie îndrăzneți, să-și exprime opiniile deschis și, foarte important, să contureze o imagine holistică asupra climatului din școala lor: „să se integreze în cât mai multe grupuri de copii, pentru a avea o perspectivă cât mai largă asupra evenimentelor din școala lor”.

9 INTERPRETĂRI, DIRECȚII DE ACȚIUNE ȘI RECOMANDĂRI

9.1 Interpretarea rezultatelor cercetării și direcții de acțiune

Beneficiile relațiilor pozitive elev-profesor și importanța preocupării pentru menținerea unor astfel de bune relații sunt de necontestat de-a lungul tuturor ciclurilor de învățământ. Cunoscând că motivația elevilor de a învăța se diminuează o dată cu înaintarea în ciclurile școlare, o relație pozitivă elev-profesor poate reprezenta un plus de motivație în învățare. Rezultatele cercetărilor dovedesc, însă, un declin în calitatea relațiilor profesori-elevi pe măsura înaintării pe traseul școlar. Astfel, odată cu trecerea de la ciclul elementar la cel gimnazial percepția elevilor asupra sprijinului emoțional oferit de profesori devine negativă (Dweck, 2002). Prin urmare, plusul motivațional în învățare nu este suplinit prin relațiile profesori-elevi, la acest nivel școlar. În ceea ce-i privește pe elevii mici, aceștia sunt afectați emoțional în sens negativ atunci când relația cu profesorii este una negativă. Astfel că, în cazul elevilor mici, este foarte important să fie evitate relațiile negative. Cercetările arată că elevii, în special cei din grupurile dezavantajate, învață mai mult și au mai puține probleme disciplinare atunci când există legături afective și puternice cu profesorii lor (Dweck, 2002, Orzea, 2016). Prin aceste relații pozitive se deschid canale comune de comunicare și de mediere a învățării, fiind totodată modelate comportamentele prosociale.

Itemii și scalele cercetării confirmă așteptările echipei de cercetare, reflectând cu finețe atitudinile elevilor care au completat chestionarele. Scalele și itemii folosiți au confirmat rezultatele deja cunoscute din literatura de specialitate privind relațiile dintre factorii climatului școlar și relațiile dintre acestea, ceea ce justifică folosirea ca instrumente de diagnostic a climatului școlar.

Reiese cu claritate că rezultatele completării chestionarului pot orienta activitățile de intervenție din cadrul școlii, desemnând direcții concrete de acțiune. Dacă avem în vedere violența școlară și bullying-ul, din cercetare reiese că pe lângă acțiunile directe de stopare și cele restaurative ale relațiilor dintre victime și agresor, se poate acționa asupra acestor fenomene indirect, facilitând îmbunătățirea unor factori precum coeziunea colectivului de elevi, sprijinul lor reciproc și reducerea marginalizării elevilor, prin sprijinul cadrelor didactice. Astfel, având în vedere că practicile școlare incluzive, respectiv percepția inegalității de șanse, corelează negativ cu violența școlară, îmbunătățirea indiciilor privind riscurile incluziunii climatului școlar, dar și atenția sporită a cadrelor didactice la obiectivitatea notării (evitarea evaluării preferențiale) pot reduce riscurile privind violența școlară.

Climatul educațional centrat pe elevi, atât de important pentru asigurarea unei educații de calitate și pentru asigurarea de performanțe școlare bune ale elevilor, este puternic corelat cu practicile școlare incluzive și cu implicarea elevilor în viața școlii. Ca urmare, o cale de îmbunătățire poate fi antrenarea unor mai largi categorii de elevi – băieți și fete, din diferite medii socio-economice, din diferite etnii, cu diferite niveluri de performanță academică – în activități școlare și extrașcolare comune, cu scop de dezvoltare personală sau în proiecte științifice, culturale, artistice sau voluntare.

Scalele „Satisfacția școlară” și „Cultura incluzivă din școală” fiind puternic corelate cu „sprijinul din partea profesorilor/educatorilor”, cadrele didactice trebuie să își asume rolul și responsabilitatea asigurării unui climat nonconflictual, de sprijin al elevilor în grup și individual. Acest factor al sprijinului din partea cadrelor didactice este definitoriu pentru a da elevilor sentimentul satisfacției școlare și al apartenenței de școală. Rolul cadrelor didactice este esențial și în reducerea marginalizării unor elevi, ele deținând pârghiile incluziunii, adică a facilitării acceptării elevilor noi cu caracteristici și nevoi speciale. Asocierea relațiilor pozitive între profesori și elevi cu probleme de comportament reduse în rândul copiilor și adolescenților este menționată în literatura de specialitate (Wang și colab., 2010). Climatul social pozitiv dintre elevi și profesori exercită efecte benefice asupra comportamentelor de risc ale adolescenților.

Adesea **efectivul mare al unei școli** afectează climatul școlar prin lipsa individualizării relațiilor dintre elevi, respectiv dintre elevi și cadrele didactice. În școlile cu un efectiv mic, sub 400 de elevi, așteptările profesorilor se asociază mai concret cu situația școlară a elevilor. Profesorii se implică mai mult în procesul de învățare al elevilor, ceea ce se asociază cu rezultate mai bune la materiile școlare. În prezentul studiu am remarcat că la nivelul școlilor mici, în ciuda indicelui crescut de deprivare socio-educatională, elevii au exprimat o satisfacție școlară ușor peste nivelul mediu al lotului, demonstrând valabilitatea afirmației că școlile mici pot crește implicarea cadrelor didactice în relaționarea cu elevii, implicare remarcată și apreciată de elevi. Avantajele de acest ordin ale școlilor mici sunt vizibile atunci când corpul profesoral știe să le capitalizeze, prin crearea unor posibilități de participare a elevilor la viața școlii, prin activitățile extracuriculare (Weiss și colab., 2010).

Printre caracteristicile care influențează percepția climatului școlar și care apar adesea ca așteptări printre dorințele exprimate de elevi, se numără **arhitectura și dotarea școlilor**. Urmărind răspunsurile elevilor, a reieșit că aspirațiile elevilor consultați sunt foarte concrete, grupurile sanitare (18,2%) și terenurile exterioare din curtea școlii (17,1%) fiind aspectele menționate de elevi, de care nu sunt mulțumiți; 14,4% dintre elevi și-ar dori înnoite și aparatura de lucru de la clasă (table interactive, video-proiector, ecran de proiecție, laptop/computer și boxe), sălile de sport, laboratoarele și cabinetul medical sunt alte aspecte care deși există, spun elevii, nu sunt mulțumiți de ele. De asemenea, ei au semnalat absența cabinetelor stomatologice (75,1%), a grupurilor sanitare pentru persoanele cu dizabilități (67%), a catalogului electronic (39,2%), dar și a Wi-Fi cu acces liber pentru elevi (36,1%), care ar fi atât de necesar pentru a realiza ore care să recurgă la resurse digitale. Ca și construcție, elevii și cadrele didactice preferă de obicei un mediu mai intim și personalizat în funcție de grupurile care îl folosesc, și nu halele mari, impersonale. Unii cercetători găsesc o corelație pozitivă între arhitectura și reușita școlară a elevilor. Elemente ca vechimea clădirii, inexistența aerului condiționat, supraaglomerarea, lipsa spațiilor de recreere, respectiv neadaptarea arhitecturii la nevoile elevilor și cadrelor didactice influențează negativ performanțele elevilor prin impactul asupra calității mediului învățării. Modul de decorare a școlilor, grija față de aceasta, dar și față de clase sunt asociate pozitiv cu reușita școlară a elevilor (Orzea, 2016). Printre propunerile elevilor se întâlnesc cele care vizează amenajarea unor astfel de spații intime, în clădirea școlii și în curtea școlii, în care grupuri mici de elevi să se poată relaxa și recupera după activități intense.

Un alt aspect care poate altera climatul școlar este legat de inegalitățile percepute de elevi în evaluarea lor. **Percepția unor atitudini preferențiale** de către elevi conduce la demotivarea acestora. Deși preferința cadrelor didactice pentru elevii cuminți și harnici este ușor de înțeles, claritatea criteriilor de evaluare – în toate situațiile de învățare școlară, fie față în față, fie online – este o

precondiție a satisfacției școlare și o direcție importantă a îmbunătățirii climatului școlar. La clasele V-VIII, majoritatea elevilor resimt că profesorii favorizează, cel puțin uneori, elevii care au note bune (71,8%) și pe cei disciplinați și cuminiți (69,4%), iar 36,8% resimt uneori sau de obicei că există clase favorizate. La liceu aceste procente sunt ceva mai mici, 63,2% dintre respondenții liceeni considerând că profesorii preferă de obicei elevii cuminiți și 55,7% că sunt favorizați de obicei elevii care au note bune, iar 27,1% percep atitudini inegale ale cadrelor didactice față de diferite clase. Diferențierea pe criterii etnice în favoarea elevilor români sunt percepute deseori și cel puțin uneori de 16,3% dintre respondenții de gimnaziu și 23,7% dintre liceeni. Părerile privind favorizarea băieților, respectiv a fetelor, sunt împărțite, dar opinia că fetele beneficiază de obicei de un tratament preferențial este mai des întâlnită atât în lotul elevilor de gimnaziu (14,5% față de 7,5%), cât și printre liceeni (20%, față de 10%).

Atitudinile față de școală, relațiile dintre cadrele didactice și elevi, cele dintre colegi, precum și cele care descriu percepția diferitelor forme de violență sunt adesea descrise în literatura de specialitate ca fiind în funcție de **genul respondenților**. Spre deosebire de constatările literaturii de specialitate, diferențele de gen nu sunt semnificative la nivelul claselor V-VIII. În schimb liceenii se manifestă asemănător cu cei descriși de alți autori, fetele simțindu-se în mai mare măsură implicate în viața școlii și apreciind mai mult climatul educațional centrat pe elev, față de băieți, care, constată mai multă violență în școlile lor. Se înregistrează, de asemenea, diferențe semnificative pentru răspunsurile lotului de fete și băieți din clasele a III-a și a IV-a, fetele fiind mai mulțumite de climatul școlar decât băieții, mai atașate de școală și percepând atractivitatea școlii mai favorabil decât băieții. Aceste rezultate se pot datora maturizării mai timpurii a fetelor în raport cu băieții, ceea ce, probabil, se resimte la nivelul ciclului primar și conduce la un comportament mai adaptat școlii și o automulțumire mai mare cu viața de școlar. Aceste aspecte se răsfrâng și asupra percepției violenței, victimizării. Ca urmare, se impune conștientizarea diferențelor de gen din educație și a nevoilor de stimulare ale ambelor genuri, mai ales în asociere cu caracteristicile de vârstă și unele caracteristici culturale.

Relațiile pozitive între profesori și elevi sunt în mod constant asociate cu reducerea problemelor de comportament în rândul adolescenților (Wang și colab., 2010). Climatul social pozitiv dintre elevi și profesori exercită efecte benefice asupra comportamentelor de risc ale adolescenților. Conform cercetărilor, adolescenții care percep sprijinul profesorilor, dar și stima, considerația, atenția acestora ca fiind ridicate, au tendința să aprecieze climatul școlii lor ca fiind în mai mare măsură unul sănătos, asociat fiind cu un nivel scăzut de utilizare a drogurilor. Sprijinul perceput de elevi din partea cadrelor didactice nu se limitează numai la aspectul academic, ci are și un aspect emoțional (Orzea, 2016) care mediază relația elevului cu efortul învățării. Conform teoriei autodeterminării (Ryan și Deci, 2000), elevii sunt mult mai predispuși să internalizeze valorile și recomandările persoanelor de care se simt atașate. Acest comportament al elevilor este favorizat de atitudinea călduroasă, suportivă a cadrelor didactice față de elevi.

În lotul nostru, **elevii care au simțit că sunt ascultați și sprijiniți de cadrele didactice**, la nivelul tuturor celor trei cicluri școlare, au fost mai satisfăcuți de școală și mai atașati de aceasta, atât la nivelul gimnazial, cât și la cel liceal (Tabelul 3.3, 4.1 și 5.1). Relațiile cu cadrele didactice au valoare directivă și pentru relațiile cu egalii: elevii care nu primesc deloc sau primesc în mică măsură *încurajări de la învățătoare sau profesori* sunt mai degrabă expuși violenței de către colegii lor. Schimbarea atitudinilor de excludere poate începe prin activități de sprijin din partea cadrelor didactice. Elevii care cred că eforturile lor nu sunt sprijinite atunci când muncesc serios și cei care

spun că nu au deloc sau au în mică măsură colegi care le sunt adevărați prieteni, au o satisfacție școlară mai mică și aceasta poate reduce semnificativ participarea lor școlară și crește riscul abandonului. Astfel, elevii de liceu pe care cadrele didactice nu îi laudă deloc sau le laudă în mică măsură eforturile atunci când muncesc serios și cei care spun că nu au deloc sau au în mică măsură colegi care le sunt adevărați prieteni au o satisfacție școlară semnificativ mai mică decât colegii lor liceeni ($t=9,882$; $p<0,001$) (tabelul 5.1). De asemenea, elevii liceeni marginalizați sunt mai puțin atașați de școală ($t=8,293$; $p<0,05$). Astfel de date se regăsesc și la nivel de gimnaziu între satisfacția școlară a celor care consideră că primesc multe și cei care primesc puține încurajări de la profesori ($t=-11,67$, $p<0,001$). Și la nivelul școlii primare buna relație cu învățătoarea, lipsa sentimentului de frică, percepția tratamentului cu respect sunt aspecte care dau diferențe semnificative privind atașamentul elevilor față de școală, dar și în privința atractivității școlii (Tabelul 3.3). Deși știm din studiile privind motivația pentru învățarea școlară că ea are tendința de a scădea de-a lungul anilor de școală, mai ales la copiii și adolescenții din categoriile cu risc socio-economic – vezi datele privind creșterea ratei abandonului școlar odată cu avansarea în vârstă (MEC, 2020) – o bună relație dintre elev și profesor rămâne un factor cheie al satisfacției școlare, atât la elevii din primar, cât și la cei din gimnazial și liceal. Importanța relației cadru didactic-elevi este evidențiată de acest studiu în stabilirea unui climat relațional profesori-elevi favorabil susținerii învățării, unui climat prin care elevii să se simtă ascultați, înțeleși, valorizați, mai ales la vârsta preadolescenței și adolescenței, atunci când existența unor modele nonfamiliale, printre adulți se dovedesc a fi necesare.

Copiii sunt preocupați de **relațiile cu egali** lor și se atașează emoțional de aceștia la toate vârstele. Odată cu trecerea spre adolescență, interesul față de egali ia amploare, iar dependența psihologică și emoțională crește și ea. Așa cum arată studiile privind succesul școlar, elevii care sunt sprijiniți, populari și acceptați în grupurile de egali, ating în mai mare proporție succesul școlar, pe când cei respinși sau cu un nivel scăzut de acceptare în grupul de egali întâmpină dificultăți pe plan academic (Hărăguș et al. 2014). Excluderea din grupul de egali, izolarea elevilor, dar și tachinarea lor conduc la alienare în raport cu școala și adoptarea unor comportamente dezadaptative. Concomitent, crește nemulțumirea față de școală, climatul fiind apreciat ca unul negativ, moment în care se reduce implicarea școlară a elevilor, iar consecința este, de cele mai multe ori, eșecul școlar (Cohen și Smerdon, 2009). În linie cu aceste observații, studiul nostru a arătat că elevii care au avut relații pozitive cu colegii lor și s-au simțit mai puțin excluși, au fost mai satisfăcuți de școală și mai atașați de aceasta, iar expunerea la violență a celor care se simt excluși este aproape dublă, atât la școala gimnazială, cât și la liceu (graficul 1.7). De asemenea, elevii de la ciclul primar care nu au trecut niciodată prin experiența tachinării, a refuzului celorlalți colegi de a se juca cu ei sau de a vorbi cu ei la telefon/pe tabletă sau computer și cei care afirmă că nu s-a răs niciodată de ei percep școala ca fiind mai atractivă și sunt mai atașați de ea decât cei care au avut parte – cel puțin uneori – de astfel de experiențe negative (tabelul 3.3). *Satisfacția școlară și atașamentul școlar al elevilor* de la clasele gimnaziale și liceale diferă semnificativ în funcție de percepția acestora cu privire la atmosfera clasei: cei care o consideră unită, cei care resimt relații pozitive cu colegii lor și care nu sunt victime ale bullyingului, respectiv nu se simt excluși și marginalizați, sunt mai atașați și le place mai mult școala (tabelele 4.2 și 5.2).

Datele au arătat că dimensiunile sociale și emoționale ale climatului școlar sunt importante pentru menținerea satisfacției școlare și a atașamentului față de școală. De aceea considerăm că în formarea cadrelor didactice curriculumul ar trebui actualizat pentru a pune mai mult accent pe cunoașterea nevoilor emoționale, relaționale și a caracteristicilor de vârstă ale elevilor, a

diferențelor culturale, dar și a managementului climatului școlar. Ministerul Educației, ISJ-urile, directorii pot fi încurajați în utilizarea instrumentelor de evaluare a climatului școlar și în însușirea diverselor modalități prin care datele obținute în urma evaluării climatului școlar pot fi folosite pentru a dezvolta o comunitate a școlii, pentru a promova implicarea/participarea elevilor, părinților și comunității în dezvoltarea unui climat instituțional pozitiv.

Utilitatea și necesitatea serviciilor de consiliere din partea unor consilieri școlari, mediatori școlari și asistenți sociali care să medieze relațiile dintre cadre didactice și elevi, respectiv între elevi pentru reducerea excluziunii și marginalizării unor elevi (adesea cu dizabilități, sau care provin din familii minoritare, sau din cele mai sărace categorii sociale) sunt indirect susținute de această analiză. Recomandările pot să se refere la organizarea unor activități care să îmbunătățească coeziunea dintre elevi și să înlesnească înțelegerea diferențelor dintre cei cu anumite caracteristici datorate unor dizabilități sau apartenenței la culturi diferite. Așa cum se arată în *Raportul România Educată*, ar fi binevenită ca măsură, generarea unui program național de susținere a abilităților socio-emoționale în rândul elevilor.

Alte recomandări privesc **introducerea de schimbări în comportamentul profesorilor și al directorilor de școli**. Profesorii și directorii trebuie să înțeleagă propriul rol pe care-l au în crearea climatului școlii. Înțelegerea importanței dimensiunilor sociale și emoționale și interacțiunii dintre competențele cognitive, emoționale și sociale de către profesori și aplicarea lor ar fi utile în crearea unui climat școlar pozitiv și sănătos. Recomandarea care se desprinde din această cercetare, pentru directori, este aceea de a se implica în activități de leadership, mai ales în relație cu profesorii tineri, fără experiență profesională. O atenție acordată climatului școlar, îmbunătățirii comunicării cu profesorii și elevii, este absolut necesară.

Având în vedere comparațiile nefavorabile României privind rezultatele PISA, situația abandonului școlar, diferențele mari de calitate a instituțiilor școlare din rural față de urban, nivelul de sărăcie accentuată a unei categorii largi de copii care au acces redus la resurse educaționale, precum și datele privind frecvența ridicată a bullying-ului între elevi, au existat numeroase recomandări la adresa decidenților de reformare a sistemului educațional. Itemii și scalele cercetării confirmă așteptările echipei de cercetare, reflectând cu finețe atitudinile elevilor care au completat chestionarele. Dintre recomandări am remarcat pe cea a OECD (2013) care consideră că ar fi foarte indicată **realizarea unor autoevaluări „soft”** ale școlilor, pe baza unor instrumente de evaluare bazate pe cercetare, prin care să se obțină date privind situația educației din perspectiva actorilor implicați (inclusiv elevi), dar și pentru mobilizarea acestora în vederea atingerii schimbărilor. Cercetarea de față se înscrie în acest demers, având în vedere pe de o parte utilitatea instrumentului de evaluare a climatului școlar (PCS), precum și preocuparea de a elabora pe baza acestuia proiecte de intervenție care să țină cont de profilul climatului școlilor cooptate în proiect.

Scalele și itemii folosiți au confirmat rezultatele deja cunoscute din literatura de specialitate privind relațiile factorilor climatului școlar și relațiile dintre aceștia, ceea ce justifică folosirea ca instrumente de diagnostic a climatului școlar. Scopul acestei cercetări nu a fost doar dezvoltarea unui instrument de evaluare a climatului școlar (PCS), dar și acela de a atrage atenția asupra pârgurilor posibile de acțiune pentru a răspunde expunerii elevilor unui climat conflictual, marginalizării și violenței școlare prin opțiuni care să mărească incluziunea și implicarea elevilor în rezolvarea problemelor școlii, precum și creșterea coeziunii la nivelul școlii. La baza recomandărilor

echipei de proiect stau dimensiunile climatului școlar, riscurile și resursele pe care chestionarul cu scalele sale le face vizibile.

Propunerile noastre de implicare a elevilor în proiecte participative se înscriu pe linia unor practici educaționale democratice, de participare a elevilor la elaborarea unor proiecte de acțiune care să-i responsabilizeze pe actorii implicați (elevi și cadre didactice) pentru schimbările dorite și să le creeze oportunități de colaborare.

Studiile asupra climatului școlar pun accentul pe importanța **siguranței mediului educațional**. A te simți în siguranță din punct de vedere fizic, emoțional, intelectual și social, reprezintă o trebuință fundamentală a omului. De aceea, una dintre misiunile cele mai importante și provocatoare pentru școala zilelor noastre, în care bandele de tineri, drogurile, alcoolul și violența în lumea digitală și în cea fizică invadează lumea elevilor, este aceea de a oferi copiilor școli sigure. Elaborarea unor proceduri de menținere a siguranței și monitorizarea respectării lor, asociată cu un climat caracterizat prin relații interpersonale de sprijin reciproc sunt elemente fundamentale ale climatului școlar nonviolent. Climatul de siguranță al școlii se referă așadar la asigurarea unui sentiment de securitate fizică și emoțională din partea instituției școlare prin elaborarea unui set de reguli de ordine și disciplină (regulamente) (Orzea, 2016). Procedurile de prevenire a violenței și de menținere a siguranței fizice și emoționale a elevilor sunt cu atât mai eficiente, cu cât în elaborarea, în exercitarea și monitorizarea lor elevii contribuie în mai mare măsură. Procedurile de prevenire și monitorizare a bullying-ului și violenței școlare presupun prezența unui personal educațional grijuliu și încurajator, care are disponibilitatea de a asculta elevii și de a le oferi sprijin, respectiv consiliere; siguranța înseamnă, de asemenea, stoparea oricăror forme de violență și de bullying (Swearer și colab., 2012). Elevii unei școli cu un mediu sigur din punct de vedere emoțional vor interacționa și comunica eficient și își vor exprima opiniile fără teama de a fi tratați ostil. Ordinea și disciplina reprezintă gradul în care elevii se supun regulilor școlii. Gradul în care elevii cred în regulile școlare și dacă aceștia le consideră corecte și consecvente sunt indicatori ai calității climatului școlar, iar creșterea acestei încrederi în astfel de reguli se poate face prin implicarea copiilor la elaborarea lor (Olweus, 1993).

Datele studiului permit identificarea elevilor marginalizați, ca fiind cei care nu se simt încurajați de profesori, care nu se înțeleg bine cu colegii lor, elevii cărora profesorii nu le laudă eforturile atunci când muncesc și cei care nu prea au prieteni, cei care se simt umiliți de cadrele didactice au o satisfacție școlară semnificativ mai mică decât colegii lor din primar, gimnazial sau liceal.

Politicile educaționale ar trebui să se raporteze și la cercetările asupra climatului școlar ținând seama de importanța unui climat școlar pozitiv în promovarea sănătății emoționale a elevilor și profesorilor, dar și în obținerea de rezultate școlare cât mai bune. Principala noastră recomandare este aceea a diagnosticării climatului școlar din perspectiva elevilor și profesorilor, practică foarte frecventă în alte medii culturale din USA și Europa, realizată de autorități de la niveluri diferite, cu ajutorul consilierilor școlari. În USA, dar și în alte state europene, există centre naționale pentru cercetarea climatului școlar, ceea ce ar fi util și în România, concomitent cu extinderea cercetărilor asupra evaluării și îmbunătățirii climatului școlar la nivel național. Intervențiile psihosociale și schimbările din sistemul educațional - politici educaționale locale trebuie să fie susținute de diagnoze ale climatului școlar, instrumentele rezultate din cercetări fiind utile în acest demers.

9.2 Concluzii și recomandări

1. Rezultatele cercetărilor au pus în evidență corelațiile strânse dintre factorii climatului școlar (sprijinul cadrelor didactice, respectul egalității de șanse, cultura incluzivă a școlii, sprijinul din partea elevilor, implicarea elevilor în decizii și proiecte), satisfacția școlară și atașamentul față de școală. Ținând seama de importanța unui climat școlar pozitiv în promovarea sănătății emoționale a elevilor și a profesorilor, și de lipsa unui astfel de demers din politicile educaționale de până acum, recomandăm:

- **Includerea preocupării pentru evaluarea climatului școlar printre liniile directoare ale politicilor educaționale din România cu scopul promovării practicilor școlare incluzive, aplicate într-un climat școlar relațional pozitiv.**
- **Instituirea evaluării și a preocupării pentru îmbunătățirea climatului școlar ca practică sistematică în toate tipurile de școli.**

2. Instrumentul PCȘ s-a dovedit a fi un instrument util și valid **pentru diagnosticarea aspectelor** favorabile menținerii motivației și siguranței școlare a elevilor, precum și a aspectelor problematice, care afectează climatul școlar. Pentru generalizarea acestui demers recomandăm:

- **Reducerea scalelor PCȘ, cu menținerea aspectelor lui esențiale pentru climatul școlar: scalele atașamentul școlar, satisfacției școlare, implicarea elevilor în viața și deciziile din școală, caracterul incluziv al școlii; climatul educațional al școlii și centrarea educației pe elev; sprijinul elevilor din partea cadrelor didactice; conflictele cu cadrele didactice; sprijinul elevilor din partea colegilor; comportamentele de risc ale elevilor; bullying-ul, locul în care are loc violența și modalitățile la care recurg elevii pentru a solicita ajutor.**
- **Continuarea cercetării prin extinderea ei la un eșantion reprezentativ de școli și elaborarea unor standarde naționale ale chestionarului, pe cicluri de învățământ.**
- **Stabilirea unor standarde naționale pentru diferitele tipuri de școli și folosirea instrumentului în format digital.**
- **Crearea unui soft care realizează în mod automat profilul școlii și îl compară cu profilul obținut pe lotul reprezentativ național (pentru toate ciclurile și categoriile de școli, respectiv pentru cele din mediul urban și rural).**
- **Crearea unei pagini web unde instrumentul complet și variantele scurte să fie accesibile pentru școli, pentru a da posibilitatea autoevaluării școlilor sau a claselor, realizarea studiului în vederea planificării unor proiecte participative.**

3. Cunoașterea rezultatelor PCȘ de către cadrele didactice și elevii implicați s-a dovedit a fi un bun instrument pentru **orientarea spre acțiuni care să îmbunătățească climatul școlar**. Direcțiile de acțiune vizate sunt următoarele:
 - a. Intensificarea eforturilor conducerii școlii și a cadrelor didactice de a regândi în comun cu ceilalți actori relevanți ai școlii pârghiile care pot crea un climat social și emoțional pozitiv în clasă și în școală. Astfel, se recomandă:

- Analiza datelor PCȘ în consiliul profesoral și stimularea colaborării între cadrele didactice în scopul acordării de suport emoțional reciproc în vederea managementului stresului inerent profesiei de cadru didactic, precum și în scopul dezvoltării unor abordări transdisciplinare a materiei școlare.
- Organizarea de activități comune între reprezentanții elevilor (consiliul școlar al elevilor) și consiliul profesoral, respectiv reprezentanții părinților, pentru definirea modalităților principale de îmbunătățire a climatului școlar.

b. *Prevenirea pierderii sau scăderii atașamentului elevilor față de valorile școlii, a atractivității școlii și a motivației pentru învățare.* Dat fiind procentul important de elevi aflați în zona de atenționare sau de risc în privința relației cu cadrele didactice (mai ales la nivel gimnazial și liceal) și nevoia *îmbunătățirii indicatorilor PCȘ privind sprijinul cadrelor didactice și reducerea conflictelor, recomandăm:*

- Oferirea feed-backurilor pozitive elevilor atunci când depun efort și oferirea de sfaturi pentru a-și îmbunătăți performanțele școlare pornind de la punctele lor forte, manifestarea interesului în privința prezenței și participării lor la ore.
- Includerea unor activități în rutina zilnică sau cel puțin săptămânală care oferă posibilitatea cadrelor didactice de a-i cunoaște pe elevi ca persoane complexe, cu viață din afara școlii, ceea ce este baza unei conexiuni reale.
- Evitarea oricăror forme de evaluare preferențială, încurajarea și susținerea tuturor elevilor, în mod echitabil; cadrele didactice trebuie să facă față adesea sensibilităților culturale, religioase și etnice ale elevilor și părinților lor, dar și experiențelor variate de viață și de muncă ale elevilor, care toate trebuie valorizate pentru ca elevii să se simtă egali și nediscriminați.
- Cadrele didactice să continue să adapteze permanent nu doar informațiile, ci și modul de transmitere a acestora prin stimularea cu precădere a gândirii; invitarea elevilor de a formula întrebări, de a aduna informații pentru proiecte de tip academic, încurajarea întraajutorării între colegi și a utilizării practicilor de învățare cooperativă, pentru ca elevii să simtă că au un rol activ în procesul de învățare.
- Menținerea și dezvoltarea competențelor elevilor și cadrelor didactice și utilizarea avantajelor tehnologiilor digitale chiar și în afara măsurilor de protecție COVID-19, în beneficiul predării și învățării. Școlile să se asigure că toți elevii au instrumente digitale, acces la cunoaștere digitală și competențe digitale.

c. Având în vedere că PCȘ pune în evidență diverse aspecte care țin de violența școlară, el poate servi ca bază de evaluare pentru o serie de intervenții care vizează *reducerea violenței* în școli. Implicarea elevilor în procesul de elaborare a regulamentelor și deciziilor crește șansa respectării regulamentelor. De aceea recomandăm:

- Îmbunătățirea coeziunii dintre elevi și reducerea conflictelor dintre ei și cadrele didactice, precum și creșterea participării la viața școlii.
- Asigurarea unui climat de siguranță în școală prin dezvoltarea unui regulament și a unor protocoale clare de acțiune pentru situațiile de violență, incluzând sistemul de consecințe ale încălcării acestora.
- Creșterea implicării cadrelor didactice în reducerea conflictelor dintre elevi și în răspunsuri prompte în cazul situațiilor de bullying sau orice fel de violență.
- Comunicarea clară către părinți a procedurii urmărite în cazul încălcării regulilor.
- Includerea elevilor în elaborarea regulamentului și în reevaluarea periodică a acestuia.
- Introducerea unor programe de prevenire în școli, care să ofere posibilitatea comunicării și apropierii elevilor aflați pe diferite poziții ale ierarhiei școlare, dar și formarea unor atitudini față de violență și exprimării frustrărilor ce țin de mediul școlar.

d. Pornind de la ponderea mică a activităților prin care elevii sunt implicați în proiecte participative și în decizii privind viața școlii, recomandăm:

- Implicarea elevilor în deciziile de la nivelul clasei și ale școlii, mai ales în cele care privesc relațiile elev-cadre didactice și violența dintre elevi.
- Organizarea unor manifestări sportive, culturale, artistice sau științifice, dar și încurajarea unor proiecte inovatoare, propuse de elevi, pentru a contribui la dobândirea sentimentului de apartenență la școală.
- Propunerile pentru curriculum la decizia școlii ar trebui să fie rezultatul consultării elevilor și exprimării reale a opțiunilor acestora, contribuind astfel la creșterea motivației învățării pentru disciplinele alese de ei, profesorii pot continua să-i implice din ce în ce mai mult pe elevi în alegerea unor discipline, deoarece acest fapt poate conduce la creșterea motivației învățării la disciplinele alese de ei.
- Implicarea elevilor în alegerea unor aspecte care țin de procesul instructiv educativ, ca de exemplu: alegerea temelor pentru acasă; alegerea unor tehnici de predare (de ex. prin metode frontale sau pe grupuri); negocierea timpului alocat unor conținuturi; alegerea unor modalități de evaluare a cunoștințelor.

e. Având în vedere numărul semnificativ de elevi cu risc de excluziune socială, în modelarea climatului școlar, școlile vor trebui să găsească resurse să reducă sentimentele de excluziune și marginalizare ale elevilor.

- Recomandăm programe în școli de susținere a abilităților socio-emoționale în rândul elevilor, în care cabinetele de consiliere școlară ar avea în continuare un rol important.
- Ca resurse, recomandăm de asemenea creșterea rolului asistenților sociali școlari (existenți în școli speciale), a mediatorilor școlari (existenți în școli cu participarea copiilor provenind din comunitățile de romi), dar și a experților în tehnicile restaurative, precum și a voluntarilor, respectiv a organizațiilor neguvernamentale.
- Sunt recomandate activități individuale și de grup, de tip suportiv, restaurativ și/sau terapeutic, dar și – mai ales – participativ pentru ventilarea frustrărilor datorate stresului școlar și îmbunătățirea climatului școlar.

4. Răspunsurile elevilor privind climatul școlar au pus în evidență importanța pe care ei o acordă modului în care cadrele didactice reușesc să relaționeze cu ei, ca indivizi, și capacitatea lor de a gestiona întreaga clasă. Alături de alte rapoarte privind sistemul de învățământ, dar și recentul raport *România educată* (2021, p.112) care indică nevoia cunoașterii de către cadrele didactice a unor modalități concrete de acordare a sprijinului pentru elevii cu diverse caracteristici și comportamente, considerăm importantă abilitarea cadrelor didactice cu metode de rezolvare de conflicte, respectiv de centrarea pe nevoile elevului. Astfel de metode și tehnici trebuie să fie cunoscute și aplicate de către cadrele didactice, adică să facă parte din repertoriul lor profesional. Astfel, profesorii și învățătorii se vor simți mai eficienți chiar și în situații dificile, fără să apeleze la metode punitive sau la metode care au ca efect scăderea stimei de sine a elevului și marginalizarea acestuia în cadrul grupului de elevi.

Ca atare, recomandăm:

- **Introducerea unor module de formare pentru cadre didactice care să vizeze: capacitatea de a acorda sprijin și de a rezolva conflicte, abilitățile de autocontrol, de management al stresului, dar și de management al clasei.**
- **Clarificarea importanței principiilor centrării pe elevi, a abordării individualizate a acestora și incluziunii ca principii care asigură menținerea elevilor în școală, participarea lor efectivă la procesul instructiv educativ.**

BIBLIOGRAFIE

- Bălțătescu, S., & Oșvat, C. (2015). *Bunăstarea văzută prin ochii copiilor români: rezultatele studiului internațional „Lumea copiilor” (ISCWeB)*. Editura Universității din Oradea, Editura Presa Universitară Clujeană, Oradea, Cluj Napoca, ISBN 978-606-10-1713-3, 978-973-595-934-0.
- Ben-Arieh, A., McDonell, J., & Attar-Schwartz, S. (2009). Safety and home-school relations as indicators of children well being: Whose perspective counts? *Social Indicators Research*, 90, 339–349
- Booth, T. & Ainscow, M. (2006). *Indexul incluziunii școlare, Promovarea educării și a participării tuturor copiilor la învățământul de masă*, Presa Universitară Clujeană, 2006
- Bronfenbrenner U. 1979. *The Ecology of Human Development. Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press: Cambridge, MA
- Buhs, E. S., Ladd, G. W., & Herald, S. L. (2006). Peer exclusion and victimization: Processes that mediate the relation between peer group rejection and children’s classroom engagement and achievement? *Journal of Educational Psychology*, 98(1), 1–13
- Casas, F., Bălțătescu, S., Bertran, I., González, M., & Hatos, A. (2013), School Satisfaction Among Adolescents: Testing Different Indicators for its Measurement and its Relationship with Overall Life Satisfaction and Subjective Well-Being în Romania and Spain, *Social Indicators Research*, vol. 111, pp. 665–681, ISSN 0303-8300, <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11205-012-0025-9>.
- Cocoradă, E., Cazan, A.M., Orzea, I.E. (2018). School climate and school achievement în the Romanian secondary education. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 2018;36(5), 516-522. doi:[10.1177/0734282916683285](https://doi.org/10.1177/0734282916683285).
- Cocoradă, E. & Clinciu, A. I. (2009). Climate connected to assessment în secondary education. *Cognition, Brain, Behaviour. An Interdisciplinary Journal*, 13(3), 341-362.
- Cocoradă, E. Orzea, I. (2017). Relationships between Wellbeing, Resilience and School Climate. *Bulletin of The Transilvania University of Brasov, Series VII, 2, Social Sciences • Law BDI: Ebsco, DOAJ*
- Comisia Europeană. (2018). *Monitorul educației și formării. 2018 România*. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2018, Uniunea Europeană, 2018. https://ec.europa.eu/education/sites/default/files/document-library-docs/et-monitor-report-2018-romania_ro.pdf.
- Cohen, J. S. & Smerdon, B. A. (2009). Tightening the dropout tourniquet: Easing the transition from middle to high school. *Preventing School Failure*, 53(3), 177-184.
- Council of Europe (2018). *Reference Framework of Competences for Democratic Culture*.
- Council of Europe Publishing House. <https://rm.coe.int/prems-008318-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-1-8573-co/16807bc66c>
- Damean, D., Roth, D.: 2009, „Dimensiuni sociale ale succesului școlar: rolul școlii și comunității în performanța școlară a elevilor” [*Dimensions of school success: the role of the school climate and the community în school success*]. In *Calitatea Vieții. Revistă de politici sociale* (indexată PAIS), [the quality of life], Nr. 1-2, Editura Academiei Române.
- Dweck, C. S. (2002). The development of ability conceptions. In A. Wigfield J. Eccles (Eds.), *The development of achievement motivation*. New York: Academic Press. pp.130-140

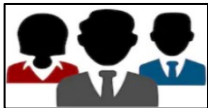
- Eccles, J. S., & Midgley, C. (1989). Stage– environment fit: Developmentally appropriate classrooms for young adolescents. In C. Ames & R. Ames (Eds.), *Research on motivation in education: Vol. 3. Goals and cognitions* (pp. 13– 44). New York: Academic Press.
- Hofman, R H., Hofman, W. H., & Guldemon, H. (2001). Social context effects on pupils' perceptions of school. *Learning and Instruction, 11* (3), 171-194.
- Grigoraș, B.-A., Bălțătescu, S., & Roth, M. (2012), The Well-Being of Children Aged 12-14 în Cluj County. A Pilot Study, *Revista de Asistență Socială*, vol. XI, nr. 2, pp. 147-161.
- Gonder, P. O. & Hymes, D. (1994). *Improving school climate and culture* (AASA Critical Issues Report No. 27). Arlington, VA: American Association of School Administrators.
- Hărăguș, P., Roth, M., Mezei, E. (2014). Profilul succesului școlar în România. Validitatea și fidelitatea instrumentului. Cluj. Presa Universitară clujeană. <http://www.editura.ubbcluj.ro/bd/ebooks/pdf/2421.pdf>
- Horga, I., Jigău, M., Apostu, O., Fartușnic, C. 2017, Studiu de cohortă, ISE și UNICEF, Editura Alpha MDN București, <https://www.ise.ro/wp-content/uploads/2017/11/Studiu-Cohorta.pdf>
- Human Catalyst (2018). Indicele de risc socio-educational - fundament pentru politici responsabile, bazate pe date. Diagnoza echității în sistemul de educație 2016-2018. „IRSE: Diagnoza echității în sistemul de educație 2016-2018.
- Huebner, E., Gilman, Rich. (2006). Students Who Like and Dislike School. *Applied Research in Quality of Life*. (1). 139-150.
- Institutul de Științe ale Educației (ISE) & UNICEF (Jigău, M., Liiceanu, A. și Preoteasa, L). (2006). *Violența în școală*, Bucuresti, Alpha MDN.
- Kacso-David, A. (2009). Rolul suportului social al familiei în rezultatele școlare ale elevilor, 2009, în *Succesul școlar la intersecția factorilor sociali*, M. Roth, D. Damean, M. Iovu, editori, Presa Universitară Clujeană, p. 125-136
- Larkins, Cath; Bilson, Andy (2016). *Magic 6 – Modelul PEER de training și activități de tip participativ cu copii și tineri romi în vederea includerii de schimbări*, disponibil la https://www.peeryouth.eu/ctrl/Home/romania/PEER_Manual_Magic_6_ian%202017.pdf, accesat la 28.03.2021.
- Lawrence-Lightfoot, S.(1999). *Respect: An Exploration*, Reading, MA, Perseus
- Lester, L. & Cross, D. (2015). The Relationship Between School Climate and Mental and Emotional Wellbeing Over the Transition from Primary to Secondary School. *Psychology of Well-Being, 5*(1), 9.Lodi, E., Boerchi, D., Magnano, P., & Patrizi, P. (2019). High-School Satisfaction Scale (H-Sat Scale): Evaluation of Contextual Satisfaction în Relation to High-School Students' Life Satisfaction. *Behavioral sciences (Basel, Switzerland), 9*(12), 125. <https://doi.org/10.3390/bs9120125>
- Ministerul Educației (2020). Raport privind starea învățământului preuniversitar din România 2019 – 2020, <https://edu.ro/sites/default/files/fi%C8%99iere/Minister/2020/Transparența/Stare%20invatamant/Stare%20preuniversitar%202019-2020.pdf>, accesat la
- Marin, L.G, Bușega, I., Iosifescu, Ș., Postoiu, C. (2020). Indicele de Risc Socio-Educational – fundament pentru politici responsabile bazate pe date. Analiză 2015-2019, București: Asociația pentru Educație și Justiție Socială Human Catalyst <https://hartairse.humancatalyst.ro/storage/app/public/docs/ierarhia.pdf>
- Mitulescu, S., Scoda, A., Șandru, I. (2015) *Research review Romania*, report on the Council of Europe's pilot project «Addressing Violence în Schools through EDC/HRE», Bucharest, Institute of Educational Sciences

- Mc Allister, S. (coord). (2018). Chestionar participare pentru protectie. P4P Versiunea în limba română [Children's views on violence. Questionnaire Participation for protection] <https://prevenireviolentei.granturi.ubbcluj.ro/download/chestionarul-aplicat-copiilor-limba-romana/>
- OECD (2013). Education GPS the world of education at your Fingertips. Country profile Romania <https://www.oecd.org/education/school/TALIS-Country-profile-Romania.pdf>
- OECD, UNICEF (2017). Reviews of Evaluation and Assessment în Education Romania, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264274051-en.pdf?expires=1621155086&id=id&accname=guest&checksum=1450149903BA25820ED49339098F9595>
- Olweus D. (1993). *Bullying at School: What We Know and What We Can Do*. Wiley Blackwell.
- Olweus, D. (2000), *Bullying at school*, Oxford, Blackwell Publishers, Ltd
- Orzea, I. (2016). *Climatul școlar și succesul școlar*, Lucrare de doctorat (nepublicată), Universitatea „Babes-Bolyai” (Coord. Maria Roth), Cluj-Napoca
- Roth, M., Voicu, C., Dávid-Kacsó, A., Antal, I., Muntean, A., Bumbuluț, S., Baciu, C., Asking for parental consent în research on exposure of children to violence, In: Revista de cercetare și intervenție socială, ISSN: 1583-3410 (print), ISSN: 1584-5397 (electronic) ISI databases, 2013, vol. 42, pp. 85-100.
- Roth, M, Hărăgus, P.T., Damean B. D., Mezei E. (2009), ***Dimensiunile sociale ale succesului școlar***, Succesul școlar la intersecția factorilor sociali, Presa Universitară Clujeană, Editor: Roth, M., Damean, D., Iovu, M. B., 2009, P. 13-22.
- Sameroff, A. (2009). *The transactional model*. In A. Sameroff (Ed.), *The transactional model of development: How children and contexts shape each other*. American Psychological Association. p. 3–21, <https://doi.org/10.1037/11877-001>.
- McAllister, S (coord). 2018. Participation for Protection (P4P) <https://prevenireviolentei.granturi.ubbcluj.ro/download/chestionarul-aplicat-copiilor-limba-romana/>
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68–78.
- Salvați Copiii (2016). Bullyingul în rândul copiilor. Studiu sociologic la nivel național. Salvați Copiii 2016, <https://www.salvaticopiii.ro/sci-ro/files/10/10551dfa-f0b2-4cb0-a103-08d811dc31a9.pdf>
- Swearer, S. M., Espelage, D. L., Koenig, B., Berry, B., Collins, A., & Lembeck, P. (2012). A social-ecological model of bullying prevention and intervention în early adolescence. In S. R. Jimerson, A. B. Nickerson, M., Mayer, J., & Furlong, M.J. (Eds.). *Handbook of school violence and school safety* (pp. 333–355). New York, NY: Routledge
- Trancă, L.M., Virlan, R. S. (2021). Identification of factors contributing to absenteeism în Romanian rural high school students., In *Journal Plus Education*, ISSN: 1842-077X, E-ISSN (online) 2068 – 1151 Vol XXVIII, 2021, No. 1, pp. 194-204.
- UNICEF (2017) School attendance initiative. School participation campaign implemented by UNICEF Romania. https://www.unicef.org/evaldatabase/files/Romania-2018-003-Report_Summative_Evaluation_School_Attendance_Initiative-Final.pdf
- UNICEF (2018) Developing a Global Indicator on Bullying of School-aged Children, <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/WP%202018-11.pdf>

- Voicu, C., Antal, A., Roth, A. (2016), Involvement of Children in the Preparation and Development of the BECAN Research (Balkan Epidemiological Study on Child Abuse and Neglect), *Revista de Asistență socială*, 2, 123-132.
- Way, N., Reddy, R., & Rhodes, J. (2007). Students' perceptions of school climate during the middle school years: associations with trajectories of psychological and behavioral adjustment. *American Journal of Community Psychology*, 40, 194–213.
- Wang, M.T. & Dishion, T. J. (2012). The trajectories of adolescents' perceptions of school climate, deviant peer affiliation, and behavioral problems during the middle school years. *Journal of Research on Adolescence*, 22, 40–53.
- Wang, M.T., Selman, R. L., Dishion, T. J., & Stormshak, E. A. (2010). A Tobit regression analysis of the covariation between middle school students' perceived school climate and behavioral problems. *Journal of Research on Adolescence*, 20 (2), 274-286.
- Weiss, C.C., Carolan, B. V., & Baker-Smith, E. C. (2010). Big school, small school: (re)testing assumptions about high school size, school engagement and mathematics achievement. *Journal of Youth and Adolescence*, 39, 163–176.
- Word Vision (2018). Educația – șansa de viitor a copiilor de la sate. https://worldvision.ro/wpcontent/uploads/2019/06/RAWV20190_FS15.pdf
- Zambeta, E., Leontsini, M., Askouni, N., Papadakou, Y., Psochios, N., Chalari M., & Toura, K (2017). Addressing Violence în Schools through Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education (EDC/HRE). COE
- Zullig, K.J., Huebner E.S., & Patton, J.M. (2011). Relationships among school climate domains and school satisfaction. *Psychology în the Schools*, 48, 133–145. <https://doi.org/10.1002/pits.20532>
- *România Educată (2021), disponibil la <http://www.romaniaeducata.eu/wp-content/uploads/2021/07/Raport-Romania-Educata-14-iulie-2021.pdf>, accesat la 16.07.2021.

ANEXE

Anexa 1. Unitățile de învățământ incluse în studiul pilot

Nr. crt.	Unitatea de învățământ	Organizația care recomandă unitatea de învățământ	Unitate de învățământ aflată în mediul
1.	Liceul Teoretic Amărăștii de Jos, Jud. Dolj	Terre des hommes 	Rural
2.	Liceul Tehnologic „Constantin Filipescu”, Caracal, Jud. Olt		Urban
3.	Școala Gimnazială Nr.1 Polovragi, Jud. Gorj		Rural
4.	Școala Gimnazială Cămărașu, Jud. Cluj	World Vision România 	Rural
5.	Liceul Tehnologic „Nicolae Iorga”, Negrești, Jud. Vaslui		Urban
6.	Școala Gimnazială Coțofenii din Dos, Jud. Dolj		Rural
7.	Școala Gimnazială „Dimitrie Brandza” Vișoara, Jud. Botoșani	Salvați Copiii România 	Rural
8.	Școala Gimnazială Viștea de Jos, Jud. Brașov		Rural
9.	Școala Gimnazială 181, sect. 1, București		Urban
10.	Școala Gimnazială „Grigore Ghica Voievod” Suceava		Urban
11.	Școala „Grigore Tăbăcaru”, Hemeiuș, Jud. Bacău	SOS Satele Copiilor 	Rural
12.	Școala Gimnazială Chirpăr, Jud. Sibiu		Rural
13.	Colegiul Național „Radu Negru” Făgăraș, Jud. Brașov	Echipa de consultanți 	Urban
14.	Colegiul Național de Artă „Ciprian Porumbescu”, Suceava		Urban
15.	Școala Profesională Târlișua, Jud. Bistrița-Năsăud		Rural

Anexa 2.1 GHID DE FOCUS GRUP PENTRU CLASELE III-IV

Introducere:

Prezentarea conducătorului-conducătorilor de focus grup, de unde vin, cu cine lucrează de obicei.

- **Prezentarea scopului:** În cele ce urmează vă invit la o discuție privind mediul în care învățați. Ne interesează opiniile voastre, acestea sunt importante pentru noi. Toate răspunsurile voastre sunt utile ca să aflăm părerea voastră. Nici un răspuns nu e greșit. Cei prezenți aici ați afirmat că doriți să participați la acest grup și pentru asta vă mulțumim frumos. Dacă oricând pe parcursul discuției credeți că nu doriți să răspundeți la o întrebare sau vreți să vă retrageți, puteți să o faceți fără nici o problemă.
- **Proceduri:** Discuția este înregistrată pentru a nu pierde din vedere nimic din ceea ce spuneți, de aceea vă distribuim niște fișe de acord la înregistrare.
- Fiecare ne vom spune opiniile pe rând, pentru a nu suprapune vocile pe înregistrare.

Simțiți-vă confortabil, este doar o discuție, interesantă și plăcută, sperăm.

Întrebări de încălzire. Sugestii de exerciții, care se regăsesc online. Se poate folosi orice alt joc de încălzire.

Sunt prezentate fețe care arată diferite emoții. Când elevii descoperă fața fericită, îi întrebăm să exemplifice când se simt fericiți la școală și ce-i face să fie așa; când se simt supărați la școală și ce-i face să se simtă așa; când se simt mândri la școală și ce-i face să se simtă așa; când se simt gânditori, ce îi face să se simtă așa ...

Dacă elevii nu se cunosc între ei, atunci se poate folosi jocul online: *Învârte roata* (Ioana Orzea) <https://wordwall.net/resource/1938938/s%c4%83-afi%c4%83m-mai-multe-despre-noi-ioana-orzea>, <http://www.marinpredapitesti.ro/wp-content/uploads/2013/11/Cartea-mare-a-jocurilor.pdf>

Întrebări de focus grup

1. Dacă un prieten ar vrea să se mute de la o altă școală la școala ta, cum i-ai prezenta școala? Dar clasa ta?
2. Ce îți place cel mai mult la această școală? Povestește-ne o situație când te-ai simțit foarte bine.
3. Ce nu-ți place la școală? Povestește-ne o situație când nu te-ai simțit bine.
4. Ce ai schimba la școală, dacă ar fi după tine, pentru ca elevii să se simtă mai bine la școală?
5. Să presupunem că unul dintre colegi este jignit, lovit, ceilalți colegi râd de el/ea sau nu este primit în grupul de joacă. Cum procedezi? Ce faci? Ce spui? Cui îi ceri ajutorul? Cum rezolvi problema în pauză, în timpul orei, la ieșirea din școală?
6. Dacă tu ai avea un conflict cu un alt elev ce ai face? Cu cine ai vorbi despre asta? De la cine ai cere ajutor la școală? Ar fi diferit dacă ar fi din clasa voastră, sau dacă ar fi dintr-o altă clasă?
7. Care sunt regulile de la școală? Ce ai schimba la aceste reguli (ce ai scoate, ce ai adăuga)?

Încheiere

- A mai rămas ceva ce ați vrea să spuneți?
- Dacă ai fi învățătoarea clasei și ai vrea ca elevii să se simtă foarte bine în clasă, ce ai face?
- Spuneți-ne un cuvânt despre cum plecați acum.

Anexa 2.2 GHID DE FOCUS GRUP PENTRU CLASELE V-VIII

Introducere:

- Prezentarea conducătorului-conducătorilor de focus grup, de unde vin, cu cine lucrează de obicei.
- În cele ce urmează vă invit la o discuție privind mediul în care învățați. Mă interesează în situația de față opiniile voastre, acestea sunt importante și deci răspunsurile nu sunt judecate ca bune sau rele, corecte sau greșite. Cei prezenți aici ați afirmat că doriți să participați la acest grup și pentru asta vă mulțumim. Dacă oricând pe parcursul discuției credeți că nu doriți să răspundeți la o întrebare sau vreți să vă retrageți, puteți să o faceți fără nici o problemă.
- Discuția este înregistrată pentru a nu pierde din vedere nimic din ceea ce spuneți, de aceea v-am distribuit niste fișe de acord la înregistrare.
- Fiecare ne vom spune opiniile pe rând, pentru a nu suprapune vocile pe înregistrare. Simțiți-vă confortabil, este doar o discuție, interesantă și plăcută, sper.

Întrebări de încălzire

1. Pentru început, aș dori să vă prezentați cu numele pe care doriți să îl folosim în cadrul grupului, în ce clasă sunteți și de câți ani sunteți elev al acestei școli. Apoi dați mai departe ștafeta la un coleg pe care îl cunoașteți, spunând că aveți încredere în el, sau ea. de ex. *sunt Maria, nu am mai fost până acum la școala asta, dau ștafeta la Ioana, în care am încredere, fiindcă știu cât de mult suflet pune în ce face.*

Întrebări despre școală

2. Dacă te gândești la școala ta, care este primul cuvânt sau prima propoziție scurtă care îți vine în minte. Dă ștafeta mai departe, spunând *Sunt curioasă ce crede de ex. Ioana.*
3. Dacă un prieten foarte bun ar vrea să se mute de la o altă școală la școala ta, cum i-ai prezenta școala? Include în prezentare un lucru care îți place cel mai mult la școala ta și un lucru care nu îți place (displace).
4. Este ceva anume în clasă/școală ce vă face să fiți calmi / veseli / vă bine dispune? Povestiți-ne!
5. Atunci când trebuie să luați o decizie, să faceți ceva cu toții, sunteți întrebați de doamna profesoară, doamnele/domnii profesoare/profesori ce părere aveți despre ce trebuie să faceți sau urmează să faceți.
6. Puteți să ne dați un exemplu de o decizie luată la nivelul școlii, la care ați participat? Puteți să ne povestiți procedura?

Colegii

7. Acum, v-aș invita să vă gândiți la colegii voștri. Cum sunt colegii voștri?

Discuția ar putea fi parcursă în 3 ture.

Cum se comportă în timpul orelor? Dar în timpul pauzelor? Cum ți-ar plăcea să fie colegii tăi? Se pot pregăti cartonașe cu caracteristici predefinite (cuminți/neascultători, prietenoși/neprietenoși, răbdători/nerăbdători, veseli/supărați, interesați/dezinteresați, activi-pasivi etc, și cartonașe în alb, din care copiii să aleagă și să le plaseze în centrul mesei sau sălii, sau ecranului, și cartonașe goale pe care ei să scrie cum sunt colegii, și pot să le întoarcă cu fața în jos, și apoi cercetătorul să le facă vizibile.

8. Unii copii simt că sunt acceptați și buni prieteni cu colegii, alții susțin că sunt colegi care îi jignesc sau îi lovesc sau care nu îi lasă să se joace cu ei. În clasa ta, cum stau lucrurile? Povestește-ne!
9. Dacă un elev din școala voastră ți-ar crea probleme, te-ar deranja la un moment dat, ce ați face? Cu cine ai vorbi despre asta? De la cine ai cere ajutor? Dar dacă ar fi un elev din afara școlii? Explică cum ai proceda? Ar fi diferit dacă ar fi din clasa voastră, sau dacă ar fi dintr-o altă clasă?
10. Să presupunem că unul dintre colegii tăi este jignit, lovit, iar ceilalți râd de el/ea sau nu este primit în grupul de joacă. Cum procedezi? Ce faci? Ce spui? Cui îi ceri ajutorul? Cum rezolvi problema în pauză, în timpul orei, la ieșirea din școală?

Profesorii

11. Aș vrea să vă gândiți la profesori, cum sunt profesorii voștri? Gândiți-vă la un profesor pe care-l apreciați, fără să-l/să o numiți. Pentru ce anume îl/o apreciați? Ce face acel profesor la oră? Cum vă motivează? Cum predă? Cum evaluează? Scrieți pe cartonașe/postituri
12. Să presupunem că sunteți în timpul orei, iar unul dintre colegi este jignit, lovit sau râd ceilalți colegi de el. Presupunem că doamna profesoara-domnul profesor este acolo, cum credeți că cum procedează? Ce credeți că ar face? Ce credeți că ar spune? Cum ar rezolva problema?

Reguli

13. Dacă ați avea probleme cu un profesor, cum ați proceda? În fiecare școală sunt reguli pe care copiii le respectă și pe care nu le respectă, cu care sunt de acord și cu care nu sunt de acord.
14. Voi știți care sunt regulile pe care trebuie să le respectați în clasă/la școală? Ne puteți oferi exemple de reguli pe care le respectați? Dar care dintre reguli vi se pare că sunt, de obicei, încălcate în școala voastră?

Încheiere

15. Dacă v-ați întâlni cu peștișorul de aur și v-ar spune că puteți schimba 1 lucru la clasa/școala voastră care ar fi acele lucru pe care l-ați schimba?
16. Au mai rămas aspecte importante pe care ați mai dori să le menționați?
17. Cum v-a plăcut discuția de aici și cum vă simțiți acum înainte de plecare?

Completare, întrebări suplimentare pentru elevi din grupul de consultanță

1. În cele ce urmează, vă voi oferi o listă de cuvinte. Vă rog să le citiți cu atenție și să le alegeți pe primele 3 care se potrivesc clasei voastre: zâmbete, prietenie, istețime, ajutorare, iubire, grijă, gălăgie, ceartă, bătaie, cumiți, supărare, frică, curiozitate, ...
Ce ați mai adăuga pe această listă?
2. Să presupunem că v-ați duce la o altă școală, ce ați dori să aflați despre acea școală? Formulați 1-2 întrebări pe care le-ați adresa.
3. Voi cum înțelegeți, ce aspecte acoperă cuvântul de violență în școală? Dar cel de Bullying? Dar de Cyberbullying:
 - a. Bullying înseamnă batjocorirea, sau hărțuirea unui copil, sau ridiculizarea acestuia prin nume umilitoare sau prin răspândirea unor minciuni despre el, excluderea sau marginalizarea lui, prin lovirea, împingerea lui, aruncarea lucrurilor etc. Ai auzit de astfel de cazuri? Ne poți oferi exemple? Cum s-au soluționat?
 - b. Cyberbullying înseamnă hărțuirea online. Cum stau lucrurile în școala ta în privința acestor aspecte? Ați auzit de astfel de cazuri? Ne puteți oferi exemple? Cum s-au soluționat?

- c. Ce alte forme de violență există în școala ta? Ne interesează și violența dintre copii și cadre didactice și eventual alți adulți din școală. Puteți să ne dați niște exemple din școala voastră?
 - d. Ce credeți voi că ar trebui făcut pentru a evita situațiile de violență?
4. Ce credeți despre legătura dintre climatul școlar și dorința copiilor de a învăța?

Anexa 2.3 GHID DE FOCUS GRUP PENTRU LICEENI

Introducere:

Prezentarea. În cele ce urmează vă invit la o discuție privind mediul în care învățați. Ne interesează în situația de față opiniile voastre, acestea sunt importante și deci răspunsurile nu sunt judecate ca bune sau rele, corecte sau greșite. Discuția este înregistrată pentru a nu pierde din vedere nimic din ceea ce spuneți. Fiecare ne vom spune opiniile pe rând, pentru a nu suprapune vocile pe înregistrare. Simțiți-vă confortabil, este doar o discuție, interesantă și plăcută, sper.

1. Pentru început, aș dori ca fiecare dintre voi să descrie, printr-un cuvânt, atmosfera din această școală. Dar din clasa voastră?
2. Cum ați descrie relația cu profesorii voștri?
3. Aș vrea să vă gândiți la un profesor pe care-l apreciați, fără să-l/să o numiți. Pentru ce anume îl/o apreciați? Ce face acel profesor la oră? Cum vă motivează? Cum predă? Cum evaluează?
4. Acum aș vrea să vă gândiți la un profesor pe care nu-l apreciați. Care sunt motivele pentru care nu-l/o apreciați? Cum vă motivează? Cum predă? Cum evaluează?
5. Cum sunt tratați în școala voastră elevii care întâmpină probleme în învățare? Dar cei care întâmpină probleme de integrare? Cum îi tratează profesorii? Dar colegii? Oferiți-ne exemple!
6. Voi știți care sunt regulile pe care trebuie să le respectați în clasă/la școală? Ne puteți oferi exemple de reguli pe care le respectați? Dar care dintre reguli vi se pare că sunt, de obicei, încălcate în școala voastră?
7. Unii elevi susțin că au adevărați prieteni printre colegi, alții susțin că sunt marginalizați, tachinați, jigniți de către colegi. În cazul vostru, cum stau lucrurile? Dar în clasa voastră? Povestiți-ne!
8. Aș vrea să vă gândiți la o altercație care a avut loc între colegi. Vă rog să-mi descrieți situația și cum anume s-a soluționat. Cum se rezolvă de obicei conflictele dintre elevi? Dar cele dintre elevi și profesori? Cine vă oferă sprijin, îndrumare în soluționarea conflictelor?
9. Cyberbullying-ul înseamnă hărțuirea online și presupune ridiculizarea unui copil prin crearea unui profil în care apar informații false sau jignitoare, fotografii transformate cu caracter ofensator, folosirea abuzivă și ofensatoare a unei denumiri (tag), a unor cuvinte batjocoritoare, imagini umilitoare transmise prin internet, publicarea unor filme sau fotografii private fără acordul persoanei respective, furtul de parole etc. Cum stau lucrurile în școala ta, în clasa ta în privința acestor aspecte? Ai auzit de astfel de cazuri? Ne poți oferi exemple? Cum s-au soluționat?
10. În ceea ce privește participarea la deciziile școlii, care sunt modalitățile prin care opiniile voastre sunt luate în considerare la nivelul școlii? În ce aspecte ați fost implicați atunci când s-a luat o decizie în cadrul școlii, în participarea la deciziile școlii?
11. Cum apreciați dotările din școala voastră (laboratoare, sală de sport, condiții igienico-sanitare)? Ce ar trebui îmbunătățit din acest punct de vedere?

12. În cele ce urmează, vă voi oferi o listă de trăsături. Vă rugăm să le citiți cu atenție și să ne spuneți care ar caracteriza această școală: implicare, competiție, cooperare, echitate, respect, dreptate, empatie, înțelegere, succes, echipă, creativitate, siguranță, excelență, grijă, implicare, corectitudine, lipsă de cooperare, lipsă de transparență, lipsă de respect, nedreptate, lipsă de empatie, lipsă de înțelegere, dezinteres, nesiguranță, agresivitate, atitudine de superioritate, respingere.
13. Ce anume ați adăuga pe această listă?
14. Care considerați că sunt punctele forte ale acestei școli?
15. Ce anume ați dori să schimbați în această școală? Ce ar putea fi îmbunătățit?
16. Să presupunem că v-ați duce la o altă școală, ce ați dori să aflați despre acea școală? Formulați 1-2 întrebări pe care le-ați adresa.

Anexa 2.4 GHID DE FOCUS GRUP PENTRU CADRELE DIDACTICE

Introducere:

Prezentarea. În cele ce urmează vă invit la o discuție privind mediul în care vă desfășurați munca. Mă interesează opiniile dumneavoastră, le consider importante; răspunsurile nu sunt judecate ca bune sau rele, corecte sau greșite. Discuția este înregistrată pentru a nu pierde din vedere nimic din ceea ce spuneți. Vă rugăm să vă spuneți opiniile pe rând, pentru a nu suprapune vocile pe înregistrare. Simțiți-vă confortabil, este doar o discuție, interesantă și plăcută, sper.

Întrebări:

1. Pentru început, aș dori ca fiecare dintre dumneavoastră să ne spună de când sunteți aici în școală, care este materia predată și câte un cuvânt prin care descrieți atmosfera din această școală.
2. Când a fost ultima oară când ați participat la luarea unei decizii legate de școală? Despre ce a fost vorba și care a fost procedura?
3. Cum ați descrie relațiile dintre profesorii din această școală în ceea ce privește relația profesională? Dar cea umană? Dați exemple, descrieți situații cu care vă confrunțați frecvent.
4. Cum i-ați descrie pe elevi, în general? Dar pe elevii dumneavoastră?
5. Relația profesor-elev, în această școală, pe ce anume se bazează? Cum ați descrie această relație?
6. Dacă există unele altercații/conflicte între elevi, cum procedați? Descrieți-ne o situație în care a avut loc o altercație între elevi și modul în care ați intervenit.
7. Cum funcționează relația cu părinții? Care sunt aspectele bune și care sunt dificultățile în relația cu ei?
8. Dacă ați avea o neînțelegere cu un părinte, cum ați proceda?
9. Care sunt relațiile școlii cu comunitatea (ONG-uri, asociații etc.)?
10. Ce părere aveți despre modul în care se iau deciziile în școala dumneavoastră? Cum contribuiți la deciziile care se iau în această școală? Ce ați schimba în acest sens?
11. Unii profesori declară că se simt în largul lor la școală, că sunt mulțumiți cu ceea ce fac. În schimb, alții susțin că au o stare de indispoziție când se gândesc la școală. Dumneavoastră cum vă simțiți la școală?
12. Cum apreciați dotările din școala voastră (laboratoare, sală de sport, condiții igienico-sanitare)? Ce ar trebui îmbunătățit din acest punct de vedere?

13. Care sunt dificultățile pe care le întâmpinați în practicarea meseriei dumneavoastră? Dacă întâmpinați dificultăți profesionale, de la cine primiți sprijin?
14. Care sunt punctele forte ale relației conducerea școlii-cadre didactice? Ce anume ar trebui îmbunătățit în relația conducerea școlii-cadre didactice?
15. Care considerați că sunt punctele forte ale acestei școli?
16. Ce anume ați dori să schimbați în această școală? Ce ar putea fi îmbunătățit?
17. În cele ce urmează, vă prezentăm o listă de valori. Vă rugăm să le citiți cu atenție și să ne spuneți care sunt specifice școlii? Lista: Transparență, echitate, solidaritate, leadership, respect, dreptate, empatie, înțelegere, succes, echipă, creativitate, siguranță, integritate, excelență, grijă, susținere/sprijin, valorizare, apreciere. De unde rezultă aceste valori? Dacă ar fi să adăugați ceva pe această listă, ce anume ați adăuga?
18. Să presupunem că v-ați duce la o altă școală, ce ați dori să aflați despre acea școală? Formulați 1-2 întrebări pe care le-ați adresa.
19. Ar exista ceva important de spus, despre care nu v-am întrebat?

Vă mulțumim pentru timpul acordat și pentru interesul oferit!

Anexa 2.5. GRILA DE FOCUS GRUP PENTRU PĂRINȚI

Introducere:

Prezentarea. În cele ce urmează vă invit la o discuție privind mediul în care învață și este educat copilul dumneavoastră. Ne interesează în situația de față opiniile dumneavoastră, acestea sunt importante și deci răspunsurile nu sunt judecate ca bune sau rele, corecte sau greșite. Discuția este înregistrată pentru a nu pierde din vedere nimic din ceea ce spuneți. Fiecare ne vom spune opiniile pe rând, pentru a nu suprapune vocile pe înregistrare. Simțiți-vă confortabil, este doar o discuție, interesantă și plăcută, sperăm.

1. Pentru început, aș dori ca fiecare dintre dumneavoastră să ne spuneți un cuvânt pe care-l asociați cu școala. Cum ați descrie această școală?/ Cum ați descrie atmosfera din clasa copilului dumneavoastră?
2. Gândiți-vă la o situație când ați dorit să rezolvați ceva legat de copilul dumneavoastră. Cum ați reușit s-o soluționați? Care au fost dificultățile pe care le-ați întâmpinat? De la cine ați primit sprijin?
3. Cum ați caracteriza comunicarea cu profesorii? Care sunt dificultățile pe care le întâmpinați în comunicarea cu aceștia? Ne puteți oferi un exemplu? Care aspecte funcționează în comunicarea cu profesorii?
4. Ce părere aveți despre relațiile profesori-elevi? Despre implicarea acestora în procesul educațional? Ce ați schimba?
5. Dacă la școală există conflicte între profesori și elevi, acestea cum se soluționează? Cine îi sprijină pe elevi, dacă au nevoie?
6. Dacă unul dintre copii întâmpină dificultăți la o materie sau mai multe, cum procedează profesorii? De cine este sprijinit?
7. Cum ați descrie relația cu dirigintele/diriginta clasei? Care sunt dificultățile pe care le întâmpinați în comunicarea cu acesta/aceasta? Ne puteți oferi un exemplu? Care aspecte funcționează în comunicarea cu dirigintele clasei?

8. Cum ați descrie relația cu direcțiunea? Care sunt dificultățile pe care le întâmpinați în comunicarea cu aceștia? Ne puteți oferi un exemplu? Care aspecte sunt bune în comunicarea cu direcțiunea?
9. Atunci când aveți o problemă legată de școală, cui vă adresați? Ne puteți prezenta o situație și cum anume a fost ea soluționată? Cine v-a ajutat din cadrul școlii, cum anume?
10. Care sunt motivele pentru care veniți la școală? În ultimul an școlar, care au fost motivele pentru care ați venit la școală? Povestiți-ne!
11. În ce măsură sunteți solicitați/invitați să participați la activitățile din cadrul școlii? Dați exemple de astfel de activități la care ați participat.
12. În ce măsură părerea părinților contează în deciziile care se iau în cadrul școlii? Vă rugăm să detaliați acest aspect. Care sunt modalitățile prin care părinții participă la luarea deciziilor?
13. Ce ar trebui îmbunătățit în comunicarea școală-părinte?
14. Toți părinții își doresc ca mediul de învățare al copilului să fie unul sigur. Din acest punct de vedere, al siguranței copilului în mediul școlar, cum ați caracteriza această școală? Care sunt măsurile care se iau pentru siguranța copiilor?
15. Dacă copilul este jignit sau lovit de un alt coleg/a, dacă este marginalizat sau etichetat, dacă este amenințat, cum se procedează? Dacă ați avut o astfel de problemă, ne puteți prezenta situația și cum anume s-a soluționat? Povestiți-ne!
16. Cum apreciați dotările din școala voastră (laboratoare, sală de sport, condiții igienico-sanitare)? Ce ar trebui îmbunătățit din acest punct de vedere?
17. Menționați trei aspecte pozitive pe care le apreciați în relația cu școala.
18. Menționați trei obstacole pe care le întâmpinați în relația cu școala.
19. În cele ce urmează, vă prezentăm o listă de trăsături. Vă rugăm să le citiți cu atenție și să ne spuneți care ar caracteriza această școală. Lista: Transparență, echitate, cooperare, respect, dreptate, empatie, înțelegere, succes, echipă, creativitate, siguranță, integritate, excelență, grijă, implicare, corectitudine.
Inechitate, lipsă de cooperare, lipsă de transparență, lipsă de respect, nedreptate, lipsă de empatie, lipsă de înțelegere, dezinteres, nesiguranță, agresivitate, atitudine de superioritate, respingere.
Oferiți-ne exemple din care rezultă aceste trăsături! Ce anume ați adăuga pe această listă?
20. Să presupunem că v-ați duce la o altă școală, ce ați dori să aflați despre acea școală? Formulați 1-2 întrebări pe care le-ați adresa.
21. Vă rugăm să vă gândiți la o situație când ați participat la luarea unei decizii de la nivelul școlii. La ce s-a referit? În ce fel ați participat la luarea acestei decizii?

Întrebări de încheiere

22. Dacă ar depinde de dvs. ce ați îmbunătăți la această școală?
23. Ce anume ați adăuga la acest șir de întrebări?
24. Ce sugestii aveți privind îmbunătățirea relației dvs. cu școala?

Vă mulțumim pentru timpul acordat și pentru interesul oferit!

Anexa 2.6. Fișa de informare și consimțământ pentru părinți

**PRIVIND PARTICIPAREA COPILULUI LA
COMPLETAREA CHESTIONARULUI DE EVALUARE A CLIMATULUI ȘCOLAR**

Scopul consorțiului: Vă adresăm rugămintea de a permite copilului/copiilor Dvs. să participe la pretestarea unui instrument (chestionar), parte a unei cercetări ce urmează a fi efectuată în 15 școli din România de către consorțiul format din organizațiile Terre des hommes, Salvați Copiii România, SOS Satele Copiilor și World Vision România, care formează Alianța Joining Forces România.

Acest consorțiu vrea să afle părerea copiilor despre modul în care se simt elevii la școală: relația dintre elevi, colaborarea dintre ei și cadrele didactice, siguranța din școală și atmosfera de învățare, urmând ca ulterior să propună recomandări de îmbunătățire a climatului școlar.

Prin prezenta vă informăm că:

- participarea copilului/copiilor Dvs. este în concordanță cu articolul 12 al Convenției cu privire la Drepturile Copilului și cu Legea 272 care stipulează că fiecare copil are dreptul la opinie în privința aspectelor care țin de viața lui. Pentru copilul/copiii Dvs. participarea la activitățile de cercetare din cadrul acestui proiect reprezintă o oportunitate pentru a-și exprima opinia privind viața de școlar;
- copiii sub 16 ani au nevoie de acceptul Dvs. de a participa la cercetare;
- se va respecta regimul datelor cu caracter personal (GDPR) prevăzut de Regulamentul UE 679/2016 și nu se vor solicita datele de identitate precum codul numeric personal ale copilului sau ale părintelui;
- informațiile oferite prin participarea la completarea chestionarului vor fi tratate confidențial și anonim;
- nu se vor face filmări;
- netransmiterea refuzului către învățătoare sau diriginte va fi considerată ca accept al cercetării și copilul/copiii Dvs. vor putea completa chestionarul dacă doresc;
- participarea copiilor va fi voluntară, ei vor putea participa la cercetare dacă doresc și vor putea întrerupe participarea dacă nu vor mai dori să participe, fără nici un fel de consecințe.

Dacă sunteți de acord cu participarea copilului/copiilor dvs. la completarea chestionarului privind climatul școlar înseamnă că:

- ați înțeles că participarea copilului este voluntară;
- ați înțeles că participarea copilului respectă dreptul copilului la opinie;

nu mai este nevoie să completați nimic, sau să faceți vreun alt demers.

În cazul în care **nu sunteți de acord** cu participarea copilului la cercetare vă rugăm să **semnați acest lucru cadrului didactic** de la care ați primit acest document **și să îi comunicați copilului/copiilor Dvs. să nu completeze chestionarul.**

Pentru informații suplimentare privind acest studiu ne puteți contacta la:

Persoană de contact 1: e-mail....., Tel.

Persoană de contact 2: e-mail....., Tel.

Cu mulțumiri,

Alianța Joining Forces România și echipa de cercetători.

ACORD al părinților
pentru participarea elevilor la proiectul de cercetare
Climatul școlar

Stimați părinți,

INFORMARE

Suntem un grup de organizații neguvernamentale din România (Fundația Terre des hommes, Salvați Copiii, SOS Satele Copiilor și World Vision) care ne propunem să cunoaștem și să îmbunătățim climatul din școlile unde învață copilul/copiii Dvs.

Vrem să aflăm părerea copilului/copiilor despre relația lor cu colegii, cu profesorii sau învățătoarea și siguranța din școală.

ACORD

Vă rugăm să permiteți ca fiul/fiica Dumneavoastră să completeze un chestionar care durează aprox. 30 de minute și apoi să participe la o discuție de grup alături de alți elevi.

Activitatea nu presupune niciun risc pentru fiul/fiica Dvs., numele copilului/copiilor nu se va/vor trece pe chestionar. Participarea la studiu este voluntară pentru copil/copii, fiecare elev se poate retrage în orice moment, fără a fi sancționat în niciun fel.

DA, sunt de acord ca fiul/fiica meu/nea să participe la acest proiect de cercetare.

NU sunt de acord ca fiul/fiica mea să participe la acest proiect de cercetare.

Semnătură părinte:.....

Data

Dacă aveți întrebări, vă rugăm să ne contactați:

tel.

Numele cercetătorului

Vă mulțumim!

Anexa 2.7 Fișă de consimțământ pentru elevii care au participat la focus grupuri

FIȘĂ DE INFORMARE ȘI ACORD DE PARTICIPARE LA GRUPUL DE CONSULTARE AL COPIILOR PENTRU EVALUAREA CLIMATULUI ȘCOLAR

A. FIȘĂ DE INFORMARE

Te invităm să faci parte din Grupul de Consultare al Copiilor, ce se desfășoară în cadrul inițiativei Joining Forces „Evaluarea climatului școlar”. Împreună cu alți copiii vei fi invitat(ă) să participi la întâlniri ale acestui grup.

Frecvența întâlnirilor

Întâlnirile vor avea loc în perioada, odată sau de două ori pe lună.

Participarea ta la această activitate îți oferă posibilitatea de a-ți exprima opinia despre climatul școlar: relația dintre elevi, relația dintre elevi și cadre didactice, siguranța din școală și atmosfera de învățare. Ulterior, grupul vostru va face recomandări de îmbunătățire a climatului școlar.

Opinia ta este foarte importantă pentru consorțiul nostru format din patru organizații din România: Terre des hommes, Salvați Copiii, SOS Satele Copiilor și World Vision, care formează Alianța Joining Forces România. Acest consorțiu vrea să afle părerea copiilor, a cadrelor didactice și a părinților despre modul în care se simt elevii la școală:

Responsabilitățile tale

În cadrul proiectului sunt prevăzute mai multe întâlniri de consultare pentru:

- sprijinirea echipei de cercetare prin participarea la discuții online sau offline, în funcție de situația pandemiei COVID-19, pe tema abordării problematicei climatului școlar
- participarea la elaborarea instrumentelor de cercetare și a modului de lucru cu acestea
- participarea la întâlniri în care se vor discuta concluziile cercetării și se vor elabora planuri de acțiune pentru îmbunătățirea climatului școlar; contribuția cu idei la realizarea planurilor de acțiune, proiectelor, a ghidurilor pentru elevi și cadre didactice cu informații despre modul de evaluare a climatului școlar, despre instrumentele de evaluare, cu exemple și recomandări pentru realizarea planurilor de acțiune de la nivelul școlii.

Întrucât pentru noi este foarte important să ne asigurăm că dorești într-adevăr să participi la aceste întâlniri, am elaborat acest document, intitulat „Acord de Participare”, care îți este adresat direct.

Ce intenționăm:

- Să ascultăm și să respectăm opiniile tale, ideile și experiența ta
- Să ascultăm și să respectăm opiniile, ideile și experiența altora
- Să respectăm pe fiecare dintre persoanele participante la discuție, din toate punctele de vedere
- Să dăm posibilitatea unei participări active fiecăruia
- Să organizăm întâlnirile astfel ca ele să fie interesante și participanții să se bucure de experiența oferită de aceste întâlniri și consultări.

La ce te poți aștepta?

- Să fii respectat/ă ca persoană
- Ideile, opiniile, experiențele tale vor fi ascultate și respectate
- Credințele și cultura ta să fie acceptate
- Să fii susținut/ă să participi
- Să ai timp excelent împreună cu ceilalți copii în timpul consultărilor și a celorlalte activități ale proiectului

Te rugăm:

- Să accepți că unele persoane de la consultări vor avea idei și gânduri diferite. Unele dintre aceste credințe vor fi diferite de ale tale. Este important să accepți diferențele, întrucât ele ne fac unici.
- Să iei cuvântul și să participi activ, să ne împărtășești ideile, opiniile și experiențele tale. Te rugăm să respecti dreptul fiecărei persoane de a avea propriile idei, chiar dacă sunt diferite de ale tale.
- Să accepți că sunt diferențe culturale între noi și să apreciezi oportunitatea de a învăța despre alte culturi prin intermediul acestui proiect
- Te invităm să ai un rol activ de-a lungul consultării și să cunoști alte persoane, cultura lor și să legi sperăm prietenii cu ceilalți copii.

Este foarte important pentru noi, ca fiecare participant să se simtă în siguranță, să nu existe nici un sentiment de disconfort. Vă rugăm să fiți mereu sensibili la sentimentele celorlalți.

Pentru a te simți confortabil, nu este corect sau acceptabil ca vreun adult sau copil:

- Să te atingă dacă nu îți dorești acest lucru, sau să te lovească în vreun fel
- Să te irite sau să te jighească
- Să ignore ceea ce ai spus, inclusiv să nu răspundă la întrebări sau cereri
- Să te insulte sau să te facă să te simți prost sau rușinat
- Să trateze vreun copil sau vreun grup de copii mai bine (sau mai rău) decât pe ceilalți – fiecare trebuie tratat egal
- Să refuze să creadă ceea ce spui sau să aprecieze că nu spui adevărul
- Să încerce să te facă să spui lucruri pe care nu vrei să le spui
- Să încerce să te facă să faci lucruri pe care nu vrei să le faci
- Să te forțeze sau să încerce să te convingă să faci lucruri pe care nu ar trebui să le faci.

Dacă te simți inconfortabil, dacă nu te simți respectat sau dacă nu te simți în siguranță, ești total îndreptățit/ă să ceri ajutorul unei persoane adulte, responsabilă cu protecția copilului.

Această persoană responsabilă cu siguranța și protecția copilului este n orice moment disponibilă, zi sau noapte, să te sfătuiască. Va asculta orice vrei să-i spui și nu va spune nimănui altcuiva ce i-ai spus, fără permisiunea ta.

Cercetător/coordonator/consilier **Date de contact :**

Acest adult va acționa astfel, ca să se asigure că acea persoană de care te-ai plâns își va schimba comportamentul. Dacă te afli în pericol real, acea persoană ar putea, pentru a te proteja, descrie și altei persoane situația prin care treci, dar doar după ce ar discuta cu tine. Te poți plânge acestui adult referitor la o situație pe care o trăiești sau despre ceva ce i s-a întâmplat altui copil.

Situații de urgență

În cazul oricărei situații de urgență, părinții / tutorii vor fi contactați imediat.

În plus, se va contacta autoritatea relevantă pentru situația de urgență.

Urgențe medicale

În cazul unei urgențe medicale, ajutorul medical urgent trebuie asigurat. Sănătatea și siguranța copiilor sunt întotdeauna cele mai importante și toate măsurile care să le asigure trebuie luate.

Organizatorii întâlnirilor consultative sunt rugați să păstreze mereu cu ei copiile după acordurile semnate de copii.

B. ACORD DE PARTICIPARE AL ELEVILOR:

Subsemnatul, elev (numele, cu litere mari)

....., vârsta
al școlii , clasa.....

Am citit, am înțeles și sunt de acord cu tot ce e scris în acest document referitor la acordul meu de participare voluntară la aceste activități.

Înțeleg că dacă nu respect acest acord, nu voi putea participa în continuare la activitățile Grupului.

Am înțeles că dacă nu doresc să mai particip la aceste întâlniri, o voi putea-o face oricând, informând în prealabil grupul.

Semnătură :

Data :

Anexa 3.1 Chestionar aplicat la ciclul de învățământ primar

CHESTIONAR PRIVIND CLIMATUL ȘCOLAR (clasele a III-a și a IV-a)

INFORMAȚII DESPRE STUDIUL

Dragă elev/elevă,

Cine suntem noi?

Suntem o echipă de cercetători care vrem să aflăm părerea ta privind modul în care se simt elevii la școală.

Scop:

vrem să aflăm ce probleme sunt în școala ta, în relația dintre tine și ceilalți elevi și relația cu învățătorii. Vrem să facem propuneri despre cum vreți voi să fie școala ca să vă simțiți mai bine când învățați.

Desfășurare:

Chestionarul va dura aproximativ 15 minute.

Toate răspunsurile sunt importante pentru noi, nu există răspunsuri corecte sau greșite.

Nu trebuie să îți treci numele. Nimeni nu va ști cine este cel/cea care completează chestionarul.

Numai cercetătorii vor vedea răspunsurile tale.

Acordul de participare:

Ne-am bucura dacă ai accepta să colaborezi cu noi, dar dacă nu vrei să răspunzi, nu trebuie să o faci.

Te poți retrage oricând din completarea chestionarului. Dacă nu vrei să răspunzi la vreo întrebare, poți sări peste ea.

Te rugăm să verifici și să bifezi dacă părinții/tutorii tăi și-au dat acordul ca tu să completezi chestionarul.

Apoi bifează dacă tu ești de acord să participi la acest studiu.

Mulțumim!

* Părinții/ tutorii tăi sunt de acord ca tu să completezi chestionarul?

- Da
- Nu

ACORDUL DE PARTICIPARE

* Ești de acord să completezi chestionarul?

- Sunt de acord să completez chestionarul
- Nu doresc să completez chestionarul (dacă bifezi această rubrică nu e nevoie să completezi chestionarul)

Alege școala ta din lista de mai jos:

- Liceul Teoretic Amărăștii de Jos, Județul Dolj
- Liceul Tehnologic „Constantin Filipescu”, Caracal, Județul Olt
- Școala Gimnazială Nr.1 Polovragi, Județul Gorj
- Școala Gimnazială Cămărașu, Județul Cluj
- Școala Gimnazială „Dimitrie Brandza” Vișoara, Județul Botoșani
- Școala Gimnazială Nr.1 Unirea, Județul Călărași
- Școala Gimnazială Viștea de Jos, Județul Brașov
- Școala Gimnazială 181 Sector 1, București

- ✓ Școala „Grigore Tăbăcaru”, Hemeiuș, Județul Bacău
- ✓ Școala Gimnazială Chirpăr, Județul Sibiu
- ✓ Școala Gimnazială nr.13, Sector 1, București
- ✓ Școala Profesională Târlisua, Județul Bistrița Năsăud
- ✓ Colegiul Național „Radu Negru” Făgăraș, Județul Brașov
- ✓ Școala Gimnazială „Grigore Ghica Voievod”, Județul Suceava
- ✓ Altă școală. Vă rugăm menționați numele școlii, localitatea și județul.

Locuiești în localitatea:

--

*** Sunt în clasa:**

a III-a

a IV-a

*** Sunt:**

Băiat

Fată

MEDIUL ȘCOLAR

1. Ești de acord cu propozițiile de mai jos?

	De obicei, Nu	Uneori	De obicei, Da
Cred că școala este distractivă.			
Îmi place școala.			
Îmi plac lucrurile pe care le învățăm la școală.			
Sunt curios să aflu ce vom mai învăța la școală.			

2. În școala voastră, au loc următoarele...?

	Niciodată	Uneori	Deseori
Elevii participă la alegerea șefului/responsabilului clasei.			
Unele ore se desfășoară pe baza propunerilor elevilor.			
Învățătoarea/învățătorul ne întreabă ce teme să ne dea pentru acasă.			

3. Ești de acord cu propozițiile de mai jos?

	De obicei, Nu	Uneori	De obicei, Da
Aștept cu nerăbdare să mă văd cu colegii de la școală.			
Când merg la școală, mă distrez bine cu colegii.			
Când școala e online, îmi lipsesc colegii de școală.			

RELAȚIA CU DOAMNA ÎNVĂȚĂTOARE/ DOMNUL ÎNVĂȚĂTOR*

4. Ești de acord cu propozițiile de mai jos?

	De obicei, Nu	Uneori	De obicei, Da
Mă înțeleg bine cu învățătoarea/învățătorul.			
Învățătoarea/învățătorul mă încurajează să vorbesc			

online (pe platformă, tabletă, telefon).			
Când fac o treabă bună, învățătoarea/învățătorul mă face să mă simt bine.			
Când ridic mâna sau mă anunț în școala online, învățătoarea/învățătorul mă ascultă.			
Învățătoarea/învățătorul e interesat/ă de munca mea.			
Când nu înțeleg ceva, învățătoarea/învățătorul mă ajută să înțeleg, îmi explică.			
Învățătoarea/învățătorul mă încurajează să învăț.			
Învățătoarea/învățătorul știe cum e viața mea acasă.			

5. Se întâmplă următoarele lucruri în clasa ta?

	Niciodată	Uneori	Deseori
Se întâmplă ca învățătoarea/învățătorul să ne certe.			
Se întâmplă ca învățătoarea/învățătorul să ne jignească.			
Se întâmplă ca învățătoarea/învățătorul să fie nervoasă când trebuie să ne explice din nou.			
Se întâmplă ca învățătoarea/învățătorul să ne facă de rușine în fața celorlalți colegi.			
Se întâmplă ca învățătoarea/învățătorul să țipe la ore.			
Se întâmplă să-mi fie frică de învățătoare/învățător.			
Se întâmplă ca învățătoarea/învățătorul să ne lovească.			

RELAȚIA CU COLEGII

6. Privind relația cu colegii tăi, ești de acord cu propozițiile de mai jos?

	De obicei, Nu	Uneori	De obicei, Da
Când sunt supărat(ă), colegii mei mă ajută, mă susțin.			
Când sunt cu colegii, ei mă ascultă când am ceva de spus.			
Colegii se bucură când mi se întâmplă ceva bun.			
Colegii mei mă apără, când am nevoie.			
Colegii mei mă încurajează când mă încurc în școala online.			

7. Cât de des ți se întâmplă fiecare dintre lucrurile de mai jos?

	Niciodată	Uneori	Deseori
Colegii „se iau” de mine, mă tachinează.			
Ceilalți colegi își bat joc de mine la telefon/pe internet în școala online.			
Ceilalți colegi refuză, evită să se joace cu mine.			
Colegii refuză, evită să discute cu mine la telefon/pe tabletă sau computer.			
Colegii râd de mine.			

Am primit de la colegi mesaje, apeluri sau imagini răutăcioase pe telefon, computer sau tabletă.			
Prefer să mă joc singur(ă) decât cu ceilalți colegi.			

8. Se întâmplă următoarele lucruri în școala ta?

	Niciodată	Uneori	Deseori
Colegii mei se bat între ei.			
Unii din colegii mei îi lovesc pe cei mai slabi.			
Unii din colegii mei îi supără pe ceilalți când suntem în școala online.			
Colegii mei sunt nepăsători față de ce simt ceilalți.			
Colegii mei spun minciuni.			

RELAȚIA CU COLEGII (II)

9. Ești de acord cu propozițiile de mai jos?

	De obicei, Nu	Uneori	De obicei, Da
Noi colegii ne ajutăm între noi.			
Colegii mei îi ascultă pe profesori.			
Colegii mei respectă regulile impuse pe perioada pandemiei.			

10. În perioada aceasta, ești de acord cu propozițiile de mai jos?

	De obicei, Nu	Uneori	De obicei, Da
Simt că fac parte din clasa mea.			
Întotdeauna îmi este clar ce teme am pentru școală.			
Sunt prezent(ă) mereu la ore.			
Îmi este clar cum voi primi calificativele în acest semestru.			

ȘCOALA ONLINE (DE ACASĂ)

11. Ești de acord cu propozițiile de mai jos?

	De obicei, Nu	Uneori	De obicei, Da
E dificil să învăț cu computerul, telefonul sau tableta.			
Mă descurc la încărcarea/ descărcarea temelor pentru școala online.			
Mă simt mai bine când învăț la școală, decât atunci când învăț de acasă.			
Acasă îmi e greu să mă concentrez la învățat.			
Unul dintre părinți sau altcineva din gospodărie mă ajută la teme sau la școala on-line.			

Sunt supărat(ă) că nu pot merge la școală.			
Sunt speriat(ă) de situația cu virusul COVID-19.			

12. Care dintre următoarele propoziții ți se potrivesc?

	Da	Nu
Acasă există un computer, telefon sau tabletă, cu conexiune la internet, pe care le pot folosi la lecții.		
Am dispozitivul meu personal (computer, tabletă sau telefon) pe care îl pot folosi pentru școala online.		
Acasă am televizor.		
Acasă am camera mea personală.		
Am haine bune de mers la școală.		
Avem o mașină pentru transportul familiei.		

13. Ce schimbări ți-ai dori în școala ta, ca să poți învăța cu plăcere?

--

Mulțumim frumos că ai participat la completarea chestionarului!

Pentru mai multe informații despre acest studiu o poți întreba pe învățătoarea ta.

Echipa de cercetători!

Anexa 3.2 Indicatorii de risc socio-educational ai școlilor din proiect

Denumirea unității de învățământ	Numărul total elevi 2018-2019	Risc de Abandon Repetenți Exmatriculați, Situație Neîncheiată (%) 2018-19	Total Elevi înscriși la Evaluare Națională 2018-2019	% Elevi Neînscrisi la Evaluarea Națională 2018-2019	Media la Evaluarea Națională 2018-2019	Grad de Marginalizare UAT	MEDIA IRSE 2015-2019
Liceul Teoretic Amărăștii de Jos, Jud. Dolj	490	4%	47	8%	4,09	3	3,13
Școala Gimnazială Nr.1 Polovragi, Jud. Gorj	202	11%	29	0%	5,75	3	2,71
Școala Gimnazială Cămărașu, Jud. Cluj	289	11%	12	37%	5,7	3	5,97
Școala Gimnazială Coțofenii din Dos, Jud. Dolj	152	2%	14	26%	5,72	0	2,86
Școala Gimnazială „Dimitrie Brandza” Vișoara, Jud. Botoșani	133	2%	22	0%	5,93	3	3,59
Școala Gimnazială Nr.1 Unirea, Jud. Călărași	156	4%	10	38%	5	0	3,16
Școala Gimnazială Viștea de Jos, Jud. Brașov	149	18%	12	0%	4,58	0	5,53
Școala Gimnazială 181, sect. 1, București	362	2%	36	0%	4,64	1	2,74
Școala Gimnazială „Grigore Ghica Voievod” Suceava	253	2%	28	18%	6,33	1	2,62
Școala „Grigore Tăbăcaru”, Hemeiuș, Jud. Bacău	318	3%	21	34%	6,08	0	2,78
Școala Gimnazială Chirpăr, Jud. Sibiu	142	10%	13	7%	2,34	2	6,4

Sursa: **Human Catalyst**, <https://hartairse.humancatalyst.ro/storage/app/public/docs/ierarhia.pdf>, accesat la 12.01.2021

Anexa 4.1. Chestionar aplicat la ciclul de învățământ gimnazial

CHESTIONAR PRIVIND CLIMATUL ȘCOLAR (GIMNAZIU)

INFORMAȚII DESPRE STUDIUL

Dragă elev/elevă,

Cine suntem noi?

Suntem o echipă de cercetători care vrem să aflăm părerea ta privind modul în care se simt elevii la școală.

Scop:

vrem să aflăm ce probleme sunt în școala ta, în relația dintre tine și ceilalți elevi și relația cu profesorii. Vrem să facem propuneri despre cum vreți voi să fie școala ca să vă simțiți mai bine când învățați.

Desfășurare:

Chestionarul va dura aproximativ 15-20 de minute.

Toate răspunsurile sunt importante pentru noi, nu există răspunsuri corecte sau greșite.

Nu trebuie să îți treci numele. Nimeni nu va ști cine este cel/cea care completează chestionarul.

Numai cercetătorii vor vedea răspunsurile tale.

Acordul de participare:

Ne-am bucura dacă ai accepta să colaborezi cu noi, dar dacă nu vrei să răspunzi, nu trebuie să o faci.

Te poți retrage oricând din completarea chestionarului. Dacă nu vrei să răspunzi la vreo întrebare, poți sări peste ea.

Te rugăm să verifici și să bifezi dacă părinții/tutorii tăi și-au dat acordul ca tu să completezi chestionarul.

Apoi bifează dacă tu ești de acord să participi la acest studiu.

Mulțumim!

*** Părinții/ tutorii tăi sunt de acord ca tu să completezi chestionarul?**

Da

Nu

ACORD DE PARTICIPARE

Ești de acord să completezi chestionarul?

- ✓ Sunt de acord să completez chestionarul
- ✓ Nu doresc să completez chestionarul (dacă bifezi această rubrică nu e nevoie să completezi chestionarul)

Primele întrebări sunt despre tine și școala ta.

* Alege școala ta din lista de mai jos:

Liceul Teoretic Amărăștii de Jos, Județul Dolj

Liceul Tehnologic „Constantin Filipescu”, Caracal, Județul Olt

Școala Gimnazială Nr.1 Polovragi, Județul Gorj

Școala Gimnazială Cămărașu, Județul Cluj

Școala Gimnazială Coțofenii din Dos, Județul Dolj

Școala Gimnazială „Dimitrie Brandza” Vișoara, Județul Botoșani

Școala Gimnazială Nr.1 Unirea, Județul Călărași

Școala Gimnazială Viștea de Jos, Județul Brașov

Școala Gimnazială 181 Sector 1, București
 Școala „Grigore Tăbăcaru”, Hemeiuș, Județul Bacău
 Școala Gimnazială Chirpăr, Județul Sibiu
 Școala Gimnazială Nr.13, Sector 1, București
 Școala Profesională Târlisua, Județul Bistrița Năsăud
 Colegiul Național „Radu Negru” Făgăraș, Județul Brașov
 Școala Gimnazială „Grigore Ghica Voievod”, Județul Suceava
 Altă școală. Vă rugăm menționați numele școlii, localitatea și județul.

Locuiești în localitatea:

--

* Sunt în clasa:

- a V-a
- a VI-a
- a VII-a
- a VIII-a

* Sunt:

- Băiat
- Fată

MEDIUL ȘCOLAR

1. Cât de mult ți se potrivesc următoarele afirmații?

	Deloc	Puțin	Mult
Îmi place școala.			
Mă înțeleg bine cu ceilalți elevi de la această școală.			
Mă înțeleg bine cu profesorii de la această școală.			
Sunt mulțumit de informațiile/cunoștințele pe care le primesc în această școală.			
Simt că fac parte din această școală.			
Profesorii sunt interesați ca fiecare elev să reușească.			

2. În școala voastră, în ce măsură au loc următoarele...?

	Deloc	Puțin	Mult
Elevii sunt implicați în discutarea problemelor clasei/școlii cu dirigintele sau cu ceilalți profesori.			
Elevii sunt implicați în alegerea șefului/ responsabilului clasei.			
Unele ore se desfășoară pe baza propunerilor elevilor.			
Părinții sunt implicați în viața școlii.			

3A. În situația școlii on-line, cât de mult ți se potrivesc afirmațiile de mai jos?

	Deloc	Puțin	Mult
Sunt mereu prezent(ă) la orele online.			
Mă pot concentra pe învățat.			
Sunt la curent cu felul în care voi fi notat(ă) în acest an.			
Sunt motivat(ă) să învăț.			
Cred că școala online mă poate ajuta să mă dezvolt.			

3B. În situația școlii on-line, ești de acord cu afirmațiile de mai jos?

	De obicei, Nu	Uneori	De obicei, Da
E dificil să învăț cu computerul, telefonul sau tableta.			
Mă descurc la încărcarea/ descărcarea temelor pentru școala online.			
Mă simt mai bine când învăț la școală, decât atunci când învăț de acasă.			
Acasă îmi e greu să mă concentrez la învățat.			
Unul dintre părinți sau altcineva din gospodărie mă ajută la teme sau la școala on-line.			
Sunt speriat(ă) de situația cu virusul COVID-19.			

RELAȚIA CU PROFESORII**4A. În ce măsură ești de acord cu următoarele afirmații despre profesorii tăi?**

	Deloc	Puțin	Mult
Profesorii ne explică temele și sarcinile pe care ni le dau.			
Temele primite mă ajută cu adevărat să învăț.			
Profesorii ne pun întrebări care mă fac să gândesc.			
Dacă avem nevoie de ajutor suplimentar la lecții, profesorii sunt gata să ne ajute.			

4B. În ce măsură ești de acord cu următoarele afirmații despre profesorii tăi?

	Deloc	Puțin	Mult
Profesorii mei ascultă ce am eu de spus.			
Profesorilor mei le pasă dacă particip sau nu la ore.			
Primesc multe încurajări de la profesorii mei.			
Sunt respectat și apreciat de profesorii mei.			
Dirigintelui meu îi pasă de notele pe care le primesc.			
Profesorilor le pasă de viața mea în afara școlii.			

5. Cât de des se întâmplă următoarele lucruri în școala ta?

	Niciodată	Uneori	Deseori
Profesorii ne ceartă.			
Profesorii ne jignesc.			
Există certuri/conflicte între profesori și elevi.			
Se întâmplă ca profesorii să ne umilească în fața clasei.			
Se întâmplă ca profesorii să țipe la ore.			
Mi-e frică de unii profesori.			
Se întâmplă ca profesorii să ne lovească.			

6. Profesorii mei avantajează mai mult:

	De obicei, NU	Uneori	De obicei, DA
Fetele			
Băieții			
Elevii cuminiți și disciplinați, care nu creează probleme			
Elevii care provin din familii bogate			
Elevii care au de obicei note bune			
Pe elevii din anumite clase, comparativ cu cei din alte clase			
Elevii din mediul urban			
Elevii români comparativ cu cei de alte etnii			
Apreciază/ avantajează alte categorii de elevi (te rugăm să menționezi):			

RELAȚIA CU COLEGII

7. Cât de mult ți se potrivesc următoarele afirmații?

	Deloc	Puțin	Mult
Mă înțeleg bine cu colegii mei.			
Unii dintre colegii mei îmi sunt adevărați prieteni.			
Îmi respect colegii.			
Suntem o clasă unită.			
Dacă am o problemă personală, o pot discuta cu unii dintre colegii mei, fără rețineri.			
Pentru proiectele care ni se solicită la școală, îmi place să lucrez în echipă.			
Dacă nu înțeleg ceva la ore, sunt colegi care mă ajută.			

8. Cât de des se regăsesc următoarele situații în școala voastră?

	Niciodată	Uneori	Deseori
Elevi care fac glume pe seama celorlalți.			
Elevi care tachinează/ se „iau” de alți elevi.			
Conflicte între grupuri de elevi.			
Bătăi între elevi.			
Distrușgerea unor lucruri din școală.			
Consumul de alcool printre elevi.			
Elevi care fumează.			
Elevi care consumă droguri (inclusiv etnobotanice).			
Elevi care poartă arme (inclusiv cuțit).			
Elevi care se grupează în găști/grupuri și care îi hărțuiesc/agresează pe alții.			
Elevi care îi agresează verbal pe profesori.			
Elevi care îi agresează fizic pe profesori.			

9. Gândindu-te la școala ta, de obicei unde au loc hărțuiri, agresiuni între copii? (poți selecta mai multe răspunsuri)

Pe terenul de joacă/terenul de sport

Pe holurile/casa scării din interiorul școlii

În sala de clasă (când profesorul este în clasă)

În sala de clasă (când profesorul nu este în clasă)

În toaleta școlii/grupurile sanitare

În sala de sport

În vestiarul sălii de sport

În drum spre școală sau spre casă

În stația mijlocului de transport (autobuz, troleibuz, microbuz, tramvai, metrou)

În mijlocul de transport cu care mă deplasez spre/de la școală

În curtea școlii

În preajma școlii

În alte locuri. În acest caz, menționează unde anume:

--

*** 10. În relația cu colegii tăi din ultimele luni, ai trecut prin una sau mai multe din următoarele situații? (poți selecta mai multe răspunsuri)**

Mi s-au pus porecle, au râs de mine sau m-au tachinat în mod supărător.

Alți colegi m-au scos intenționat din grupul lor de prieteni.

Am fost bruscat(ă), lovit(ă), împins(ă) sau blocat(ă)/închis(ă) în spații închise.

Alți colegi au spus minciuni sau au răspândit zvonuri false despre mine pentru ca alții să nu mă placă.

Mi-au fost luați bani sau mi-au fost distruse lucruri personale.

Am fost amenințat(ă)/obligat(ă) să fac lucruri pe care nu voiam să le fac.

Am fost agresat(ă) cu porecle și comentarii răutăcioase despre etnia sau culoarea pielii mele.

Am fost agresat(ă) cu mesaje, apeluri sau imagini răutăcioase sau în alte moduri pe telefon sau internet.

Niciuna din situațiile de mai sus

RELAȚIA CU COLEGII (II)

11. Situațiile selectate de tine la întrebarea anterioară (porecele, tachinările, comentariile răutăcioase, lovirea, amenințarea etc.) reprezintă exemple de hărțuire sau agresiune.

În ultimele luni ai fost hărțuit(ă)/ agresat(ă) de băieți sau de fete?

În special de un băiat

De câțiva băieți

În special de o fată

De câteva fete

Și de către fete, și de către băieți

12. În ce clasă este elevul/ sunt elevii care te-au hărțuit/ agresat? (poți selecta mai multe răspunsuri)

În clasa mea

Într-o clasă diferită, dar în același an de studiu ca și mine

Într-o clasă mai mare

Într-o clasă mai mică

Altcineva din afara școlii

Nu știu

13. Cui ai cerut ajutorul atunci când ai fost hărțuit(ă) sau agresat(ă) de către alți elevi? (poți selecta mai multe răspunsuri)

Nu am cerut ajutor

Dirigintelui

Consilierului școlar sau unui profesor desemnat pentru asemenea situații

Directorului sau persoanei cu cea mai înaltă poziție prezente în școală

Unui adult din școală (unui profesor, sau altui adult din școală)

Părinților/tutorilor tăi

Fraților și/sau surorilor tale

Altcuiva din familia extinsă

Prietenilor tăi

Am sunat la Telefonul Copilului.

Poliției

Unui jurnalist de la presă sau TV

Altcuiva. În acest caz scrie cui:

SPRIJIN INSTITUȚIONAL

14. De obicei, cine intervine în cazul unei agresiuni din partea unui elev, care are loc în școală? (poți selecta mai multe răspunsuri)

Nu se întâmplă astfel de lucruri în școală

Nu intervine nimeni

Părinții sau cineva din familie ia legătura cu școala

Diriginta/Dirigintele

Directorul/Directoarea școlii

Profesorul de serviciu

Un profesor desemnat pentru asemenea situații

Alți profesori

Consilierul/psihologul școlar

Paznicul, gardianul

Unii elevi

Nu știu

Altcineva. Cine anume?

--

15. În general, cum procedezi atunci când ești martorul unui conflict în școală? (poți selecta mai multe răspunsuri)

Nu mă interesează ce se întâmplă.

Anunț profesorul de serviciu/cel mai apropiat profesor.

Anunț direcțiunea școlii.

Anunț personalul angajat pentru paza școlii.

Intervin pentru a-i despărți pe cei implicați în conflict.

Intervin de partea celui mai slab, pentru a-l apăra.

Dacă are dreptate, intervin de partea celui mai puternic.

Nu intervin pentru că mi-e frică.

Mă amuz privindu-i pe cei aflați în conflict.

Nu am fost martorul unui conflict în școală.

16. Dacă un adult din liceul tău (cadru didactic, personal auxiliar etc.) ți-ar face rău, cui ai cere cel mai probabil ajutorul? (poți selecta mai multe răspunsuri)

Nu aș cere ajutor

Părinților sau celor care au grijă de mine

Prietenului/ Prietenilor

Dirigintei/Dirigintelui

Directoarei/ Directorului

Unui alt profesor din școală

Consilierului școlar

Unui alt adult de la o activitate extrașcolară pe care o frecventez (sport, muzică, un cerc sau club, ș.a.)

Unei organizații nonguvernamentale

Aș suna la Telefonul Copilului

Aș apela la Direcția de Asistență Socială/ Protecția Copilului

Poliției

Unui jurnalist de la presă sau TV

Nu știu

Altcuiva, și anume:

--

17. Cât de bine te descriu fiecare dintre propozițiile următoare?

	Deloc	Puțin	Mult
Când școala e închisă, îmi lipsesc unii profesori.			
Când școala e închisă, îmi lipsesc colegii.			
Când școala e închisă, îmi lipsește tot ce ține de școală.			
Sunt atașat(ă) de școala mea.			

19. Care dintre următoarele afirmații ți se potrivesc?

	Da	Nu
Acasă există un computer, telefon sau tabletă, cu conexiune la internet, pe care le pot folosi la lecții.		
Am dispozitivul meu personal (computer, tabletă sau telefon) pe care îl pot folosi pentru școala online.		
Acasă am televizor.		
Acasă am camera mea personală.		
Am haine bune de mers la școală.		
Avem o mașină pentru transportul familiei.		

20. Ce schimbări ți-ai dori în școala ta?

--

Mulțumim frumos că ai participat la completarea chestionarului!

Rezultatele cercetării vor fi transmise elevilor pentru a fi discutate de îndată ce datele vor fi centralizate. Până atunci poți contacta dirigintele pentru alte informații despre acest studiu.

Echipa de cercetători

Anexa 4.2. Diferențe între clasele de la nivel gimnaziu privind valorile scalelor

Dimensiune climatică școlară	Nivel clasă de studiu	M	DS	Comparații cu clasa a V-a t(df)	Comparații cu clasa a VI-a t(df)	Comparații cu clasa a VII-a t(df)
Satisfacția școlară	Clasa a V-a	2,87	0,26			
	Clasa a VI-a	2,80	0,29	2,219 (364,356); p<0,05		
	Clasa a VII-a	2,73	0,35	4,467 (4010,014); p<0,001	-2,442 (495,688); p<0,05	
	Clasa a VIII-a	2,80	0,27	20,010 (276,938); p<0,05	-0,002 (366)	-2,225 (331,828) p<0,05
Implicarea școlară	Clasa a V-a	2,51	0,38			
	Clasa a VI-a	2,43	0,39	1,983 (388); p<0,05		
	Clasa a VII-a	2,46	0,38	1,501 (416)	0,619 (492)	
	Clasa a VIII-a	2,48	0,35	0,675 (286)	-1,258 (296,529)	-0,719 (390)
Școala online	Clasa a V-a	2,65	0,29			
	Clasa a VI-a	2,58	0,32	2,136 (387); p<0,05		
	Clasa a VII-a	2,47	0,40	4,675 (416); p<0,001	-3,149 (491,459); p<0,01	
	Clasa a VIII-a	2,47	0,40	4,346 (284); p<0,001	2,660 (2250,052); p<0,01	0,169 (392)
Dificultăți cu școala online	Clasa a V-a	1,94	0,38			
	Clasa a VI-a	1,95	0,39	-0,223 (387)		
	Clasa a VII-a	1,91	0,42	0,663 (415)	-0,990 (496)	
	Clasa a VIII-a	1,96	0,36	-0,418 (283)	-0,227 (364)	-10,063 (392)
Sprijinul academic din partea profesorilor	Clasa a V-a	2,77	0,29			
	Clasa a VI-a	2,69	0,38	20,097 (366,850); p<0,05		
	Clasa a VII-a	2,61	0,40	4,154 (397)	-2,303 (471); p<0,05	
	Clasa a VIII-a	2,68	0,40	20,012 (219,444); p<0,05	0,299 (346)	-1,601 (371)
Sprijinul din partea profesorilor	Clasa a V-a	2,77	0,53			
	Clasa a VI-a	2,60	0,36	3,634 (373); p<0,001		
	Clasa a VII-a	2,60	0,40	3,736 (396); p<0,001	-0,203 (469)	
	Clasa a VIII-a	2,61	0,35	2,935 (273); p<0,05	-0,117 (346)	-0,282 (369)
Conflictele cu profesorii	Clasa a V-a	1,34	0,40			
	Clasa a VI-a	1,45	0,41	-2,450 (372); p<0,05		
	Clasa a VII-a	1,48	0,42	-3,137 (397); p<0,01	0,753 (469)	
	Clasa a VIII-a	1,38	0,26	-0,981 (273)	1,758 (337,589)	2,59(351,382); p<0,01
Egalitatea	Clasa a V-a	1,52	0,51			

de șanse	Clasa a VI-a	1,54	0,44	-0,490 (360)		
	Clasa a VII-a	1,54	0,44	-0,407 (387)	-0,118 (451)	
	Clasa a VIII-a	1,57	0,41	-0,844 (268,901)	-0,453 (333)	-0,569 (360)
Comportamente problematice (siguranța)	Clasa a V-a	1,27	0,31			
	Clasa a VI-a	1,33	0,29	-20,032 (340); p<0,05		
	Clasa a VII-a	1,41	0,35	-3,905 (379); p<0,001	2,419 (440,720)	
	Clasa a VIII-a	1,41	0,30	-3,675 (253); p<0,001	-2,196 (315); p<0,05	-0,045 (354)
Atașament față de școală	Clasa a V-a	2,62	0,49			
	Clasa a VI-a	2,52	0,50	1,767 (316)		
	Clasa a VII-a	2,42	0,55	3,423 (2730,09); p<0,01	-1,885 (417,767)	
	Clasa a VIII-a	2,44	0,52	2,597 (223); p<0,05	1,206 (299)	-0,350 (325)
Relația cu colegii	Clasa a V-a	2,66	0,39			
	Clasa a VI-a	2,64	0,38	0,362 (343)		
	Clasa a VII-a	2,58	0,44	1,692 (321,404)	-1,490 (444,747)	
	Clasa a VIII-a	2,53	0,42	2,441 (254); p<0,05	2,348 (319); p<0,05	10,024 (356)

Anexa 5.1 Chestionar aplicat la ciclul de învățământ liceal

CHESTIONAR PRIVIND CLIMATUL ȘCOLAR (LICEU)

INFORMAȚII DESPRE STUDIUL

Dragă elev/elevă,

Suntem o echipă de organizații și cercetători care vrem să aflăm părerea ta privind modul în care se simt elevii la școală: relația dintre elevi, colaborarea dintre elevi și cadre didactice, siguranța din școală și atmosfera de învățare.

Chestionarul va dura aproximativ 15-30 de minute.

Toate răspunsurile sunt importante pentru noi, nu există răspunsuri corecte sau greșite.

Confidențialitate

Nimeni nu va ști cine este cel/cea care completează chestionarul, nu trebuie să îți treci numele. Numai echipa de cercetători va vedea răspunsurile tale, iar analizele se fac fără să știe cineva numele tău și al colegilor tăi.

Acordul de participare

Noi am informat profesorii și părinții în legătură cu invitația adresată ție și colegilor tăi pentru a completa chestionarul. Ne-am bucura dacă ai accepta să colaborezi cu noi. Dacă însă nu vrei să răspunzi, nu trebuie să o faci. Dacă ai sub 16 ani, te rugăm să discuți cu părinții/ tutorii tăi înainte de a răspunde la întrebări.

Te rugăm să încerci să răspunzi la toate întrebările chestionarului. Dacă nu vrei să răspunzi la vreo întrebare, sau nu știi cum să răspunzi, poți sări peste ea și, de asemenea, te poți retrage oricând din completarea chestionarului.

Te rugăm să bifezi mai jos dacă părinții/ tutorii tăi și-au dat acordul și apoi dacă tu ești de acord să participi la acest studiu.

Mulțumim!

*** Părinții/ tutorii tăi sunt de acord ca tu să completezi chestionarul?**

Am împlinit deja 16 ani (nu e nevoie să discuți cu părinții/ tutorii tăi)

Da

Nu

ACORD DE PARTICIPARE

*** Ești de acord să completezi chestionarul?**

Sunt de acord să completez chestionarul

Nu doresc să completez chestionarul (dacă bifezi această rubrică nu e nevoie să completezi chestionarul)

Primele întrebări sunt despre tine și școala ta.

* Selectează liceul tău din lista de mai jos:

Liceul Teoretic Amărăștii de Jos, Județul Dolj

Liceul Tehnologic „Constantin Filipescu”, Caracal, Județul Olt

Liceul Tehnologic „Nicolae Iorga”, Negrești, Județul Vaslui

Școala Profesională Târlisua, Județul Bistrița Năsăud

Colegiul Național „Radu Negru” Făgăraș, Județul Brașov

Colegiul Național de Artă „Ciprian Porumbescu”, Județul Suceava

Alt liceu. Vă rugăm menționați numele liceului, localitatea și județul.

--

Locuiești în localitatea:

--

*** Sunt în clasa:**

a IX-a

a X-a

a XI-a

a XII-a

*** Genul:**

Băiat

Fată

Alt gen

MEDIUL ȘCOLAR

1. Cât de mult ți se potrivesc următoarele afirmații?

	Deloc	Puțin	Mult
Îmi place să merg la acest liceu.			
Mă înțeleg bine cu ceilalți elevi de la acest liceu.			
Mă înțeleg bine cu profesorii de la acest liceu.			
Sunt mulțumit de informațiile/cunoștințele pe care le primesc în acest liceu.			
Acest liceu mă reprezintă.			

2. Cât de mult se potrivesc școlii tale următoarele afirmații?

	Deloc	Puțin	Mult
Toată lumea se simte binevenită în acest liceu.			
Un elev nou venit în această școală e ajutat să se adapteze.			
Părinții sunt implicați în viața școlii.			
Profesorii îi consideră pe toți elevii la fel de importanți (fără favoritisme).			
Profesorii sunt interesați ca fiecare elev să reușească.			
Profesorii colaborează bine între ei.			
Simt că sunt integrat(ă) în acest liceu.			

3. În liceul vostru, în ce măsură au loc următoarele...?

	Deloc	Puțin	Mult
Elevii sunt implicați în alegerea șefului/ responsabilului clasei.			
Elevii sunt implicați în alegerea consiliului elevilor.			
Unele ore se desfășoară pe baza propunerilor elevilor.			
Elevii sunt consultați în alegerea opțiunilor.			
Altceva (Te rugăm să menționezi):			

4. În ce măsură ești de acord cu fiecare dintre următoarele afirmații despre liceul tău?

	Deloc	Puțin	Mult
Interesele elevilor sunt pe primul loc în această școală.			
Succesul fiecărui elev e important în această școală.			
Elevii primesc o educație bună (cunoștințe solide) în această școală.			
Profesorilor din această școală le pasă de rezultatele elevilor.			
Profesorii dau notele în funcție de cunoștințele elevilor.			
Directorului/directoarei acestui liceu îi pasă de elevi.			

5A. În situația școlii on-line, cât de mult ți se potrivesc afirmațiile de mai jos?

	Deloc	Puțin	Mult
Sunt mereu prezent(ă) la orele online.			
Mă pot concentra pe învățat.			
Sunt la curent cu felul în care voi fi notat(ă) în acest an.			
Sunt motivat(ă) să învăț.			
Cred că școala online mă poate ajuta să mă dezvolt.			
Profesorii fac un efort pentru a înțelege cum este viața noastră în afara școlii.			
Dacă avem nevoie de ajutor suplimentar la lecții, profesorii sunt gata să ne ajute.			

5B. În situația școlii on-line, ești de acord cu afirmațiile de mai jos?

	De obicei, Da	Uneori	De obicei, Nu
E dificil să învăț cu computerul, telefonul sau tableta.			
Mă descurc la încărcarea/ descărcarea temelor pentru școala online.			
Mă simt mai bine când învăț la școală, decât atunci când învăț de acasă.			
Acasă îmi e greu să mă concentrez la învățat.			
Sunt speriat(ă) de situația cu virusul COVID-19.			

RELAȚIA CU PROFESORII

6. În ce măsură ești de acord cu următoarele afirmații despre profesorii tăi?

	Deloc	Puțin	Mult
Profesorii mei ascultă ce am eu de spus.			
Profesorilor mei le pasă dacă vin sau nu la școală.			
Primesc multe încurajări de la profesorii mei.			
Profesorii îmi dau teme care mă fac să gândesc.			
Profesorii mă cunosc, știu care îmi sunt calitățile.			
Profesorii îmi laudă eforturile atunci când muncesc serios.			

Profesorii îmi oferă sfaturi/idei pentru a-mi îmbunătăți performanțele școlare.			
Dirigintelui meu îi pasă de notele pe care le primesc.			

7. Cât de des se întâmplă următoarele lucruri în liceul tău?

	Niciodată	Uneori	Deseori
Există certuri/conflicte între profesori și elevi.			
Profesorii ne ceartă.			
Profesorii ne jignesc.			
Se întâmplă ca profesorii să ne umilească în fața clasei.			
Se întâmplă ca profesorii să țipe la ore.			
Se întâmplă ca profesorii să ne lovească.			
Mi-e frică de unii profesori.			

8. În ce măsură ești de acord cu următoarele afirmații?

	Dezacord total	Dezacord	Acord	Acord total
Profesorii reușesc să țină lecții pe înțelesul tuturor.				
Profesorii știu cum să răspundă în cazurile în care elevii prezintă probleme de comportament.				
În cazul elevilor cu probleme de comportament, profesorii preferă excluderea acestora.				
La școală, elevii sunt învățați să respecte persoanele provenind din medii și culturi diferite de ale lor.				
Se face tot posibilul în vederea opririi violenței (inclusiv bullying-ului) între elevi.				
Elevii au o imagine clară asupra lecțiilor și structurii procesului de învățare.				
În timpul orelor, profesorii încurajează elevii să se ajute reciproc.				
Temele pentru acasă susțin învățarea și sunt explicate în mod corespunzător.				
Școala organizează activități interesante în afara lecțiilor.				

9. Profesorii mei apreciază/ avantajează mai mult:

	De obicei, DA	Uneori	De obicei, NU
Fetele			
Băieții			
Elevii cuminți și disciplinați, care nu creează probleme			
Elevii care provin din familii bogate			
Elevii care au de obicei note bune			
Pe elevii din anumite clase, comparativ cu cei din alte clase			

Elevii din mediul urban			
Elevii români comparativ cu cei de alte etnii			
Apreciază/ avantajează alte categorii de elevi (te rugăm să menționezi):			

RELAȚIA CU COLEGII

10. Cât de mult ți se potrivesc următoarele afirmații?

	Deloc	Puțin	Mult
Mă înțeleg bine cu colegii mei.			
Unii dintre colegii mei îmi sunt adevărați prieteni.			
Există un respect reciproc între noi, colegii.			
Dacă am o problemă personală, o pot discuta cu unii dintre colegii mei, fără rețineri.			
Sper să rămân prieten cu unii dintre colegii mei și pe viitor.			
Suntem o clasă unită.			
Pentru proiectele care ni se solicită la școală, îmi place să lucrez în echipă.			
Dacă nu înțeleg ceva la ore, sunt colegi care mă ajută.			

11. Ai colegi care se află în următoarele situații?

	Deloc	Puțini	Mulți
Am colegi care au probleme cu poliția.			
Am colegi care se droghează/ consumă etnobotanice.			
Am colegi care sunt membri într-o gașcă/grup care îi hărțuiesc/agresează pe alții.			
Am colegi care consumă alcool.			
Am colegi care fumează.			
Am colegi care chiulesc de la ore.			
Am colegi care au note mici la școală.			
Am colegi care intră în încurcături la școală.			
Am colegi care probabil nu vor lua Bacalaureatul.			
Alte comportamente problematice în școala ta (te rugăm să menționezi):			

12. Cât de des se regăsesc următoarele situații în liceul vostru?

	Niciodată	Uneori	Deseori
Elevi care fac glume pe seama celorlalți.			
Elevi care tachinează/ se „iau” de alți elevi.			
Elevi care poartă asupra lor o armă (inclusiv cuțit).			
Conflicte între grupuri de elevi.			
Bătăi între elevi.			
Distrușterea unor lucruri din liceu.			
Elevi care consumă droguri (inclusiv etnobotanice).			
Elevi care se grupează în găști/grupuri și care îi hărțuiesc/agresează pe alții.			
Elevi care îi agresează verbal pe profesori.			

Elevi care îi agresează fizic pe profesori.			
Profesori care agresează verbal elevii.			
Profesori care agresează fizic elevii.			
Personal auxiliar (femeia de serviciu, portar, administrator, gardian etc.) care îi agresează verbal pe elevi.			

13. De obicei, unde au loc hărțuiri/ agresiuni între elevi?

Pe terenul de joacă/terenul de sport

Pe holurile/casa scărilor din interiorul școlii

În sala de clasă (când profesorul este în clasă)

În sala de clasă (când profesorul nu este în clasă)

În toaleta școlii/grupurile sanitare

În sala de sport

În vestiarul sălii de sport

În drum spre școală sau spre casă

În stația de transport (autobuz, troleibuz, microbuz, tramvai, metrou, ș.a.)

În mijlocul de transport cu care mă deplasez spre/de la școală

În curtea liceului

În preajma liceului

În alte locuri. În acest caz, menționează unde anume:

--

*** 14. În relația cu colegii tăi din ultimele luni, ai trecut prin una sau mai multe din următoarele situații? (poți selecta mai multe răspunsuri)**

Mi s-au pus porecle, au râs de mine sau m-au tachinat în mod supărător.

Alți colegi m-au scos intenționat din grupul lor de prieteni.

Am fost bruscat(ă), lovit(ă), împins(ă) sau blocat(ă)/închis(ă) în spații închise.

Alți colegi au spus minciuni sau au răspândit zvonuri false despre mine pentru ca alții să nu mă placă.

Mi-au fost luați bani sau mi-au fost distruse lucruri personale.

Am fost amenințat(ă)/obligat(ă) să fac lucruri pe care nu voiam să le fac.

Am fost agresat(ă) cu porecle și comentarii răutăcioase despre etnia sau culoarea pielii mele.

Am fost agresat(ă) cu mesaje, apeluri sau imagini răutăcioase sau în alte moduri pe telefon sau internet.

Niciuna din situațiile de mai sus

RELAȚIA CU COLEGII (II)

Situațiile menționate anterior (poreclele, tachinările, comentariile răutăcioase, lovirea, amenințarea etc.) reprezintă exemple de hărțuire sau agresiune.

15. În ultimele luni ai fost hărțuit(ă)/ agresat(ă) de băieți sau de fete?

În special de un băiat

De câțiva băieți

În special de o fată

De câteva fete

Și de către fete, și de către băieți

16. În ce clasă este elevul/ sunt elevii care te-au hărțuit/ agresat? (poți selecta mai multe răspunsuri)

În clasa mea

Într-o clasă diferită, dar în același an de studiu ca și mine

Într-o clasă mai mare

Într-o clasă mai mică

Altcineva din afara școlii

Nu știu

17. Cui ai cerut ajutorul atunci când ai fost hărțuit(ă) sau agresat(ă) de către alți elevi? (poți selecta mai multe răspunsuri)

Nu am cerut ajutor

Dirigintelui

Consilierului școlar sau unui profesor desemnat pentru asemenea situații

Directorului sau persoanei cu cea mai înaltă poziție prezente în școală

Unui adult din liceu (unui profesor, sau altui adult din liceu)

Părinților/tutorilor tăi

Fraților și/sau surorilor tale

Altcuiva din familia extinsă

Prietenilor tăi

Am sunat la Telefonul Copilului

Poliției

Unui jurnalist de la presă sau TV

Altcuiva. În acest caz scrie cui:

SPRIJIN INSTITUȚIONAL

18. De obicei, cine intervine în cazul unei agresiuni din partea unui elev, care are loc în școală? (poți selecta mai multe răspunsuri)

Nu se întâmplă astfel de lucruri în școală

Nu intervine nimeni

Părinții sau cineva din familie ia legătura cu școala

Dirigintele

Directoarea/Directorul liceului

Profesorul de serviciu

Un profesor desemnat pentru asemenea situații

Alți profesori

Consilierul/psihologul liceului

Paznicul, gardianul

Unii elevi

Nu știu

Altcineva. Cine anume?

19. În general, cum procedezi atunci când ești martorul unui conflict în școală? (poți selecta mai multe răspunsuri)

- Nu mă interesează ce se întâmplă.
- Anunț profesorul de serviciu/cel mai apropiat profesor.
- Anunț directorul/direcțiunea școlii.
- Anunț personalul angajat pentru paza liceului.
- Intervin pentru a-i despărți pe cei implicați în conflict.
- Intervin de partea celui mai slab, pentru a-l apăra.
- Dacă are dreptate, intervin de partea celui mai puternic.
- Nu intervin pentru că mi-e frică.
- Mă amuz privindu-i pe cei aflați în conflict.
- Nu am fost martorul unui conflict în școală.

20. Dacă un adult din liceul tău (cadru didactic, personal auxiliar etc.) ți-ar face rău, cui ai cere cel mai probabil ajutorul? (poți selecta mai multe răspunsuri)

- Nu aș cere ajutor
- Părinților sau celor care au grijă de mine
- Prietenului/prietenilor tăi
- Directoarei/Directorului liceului
- Dirigintei/Dirigintelui
- Unui alt profesor din școală
- Consilierului școlar
- Unui alt adult de la o activitate extrașcolară pe care o frecventez (sport, muzică, artă, un cerc sau club, ș.a.)
- Unei organizații nonguvernamentale
- Aș suna la Telefonul Copilului
- Aș apela la Direcția de Asistență Socială/ Protecția Copilului
- Poliției
- Unui jurnalist de la presă/TV
- Nu știu
- Altcuiva, și anume:

--

21. Cât de bine te descriu fiecare dintre propozițiile următoare?

	Deloc	Puțin	Mult
Când școala e închisă, îmi lipsesc unii profesori.			
Când școala e închisă, îmi lipsesc colegii.			
Când școala e închisă, îmi lipsește tot ce ține de școală.			
Sunt atașat de școala mea.			

22. În ce măsură ești mulțumit de următoarele dotări din liceu?

	Nu există în liceu	Există, dar nu funcționează	Funcționează dar nu sunt mulțumit	Sunt destul de mulțumit	Foarte mulțumit
Biblioteca liceului					
Cabinetele (biologie, istorie, geografie)					
Laboratoarele (fizică, chimie, informatică)					
Sala/sălile de sport					
Terenurile exterioare din curtea liceului					
Aparatura de lucru la catedră (table interactive, video-proiector, ecran de proiecție, laptop/calculator, boxe)					
Săli de clasă cu mobilier nou/în bună stare					
Wi-Fi cu acces liber pentru profesori și elevi					
e-Catalog – varianta electronică a catalogului clasic					
Sistem de camere video cu circuit închis					
Spațiu verde în curtea școlii					
Cabinet de consiliere psihopedagogică					
Cabinet medical					
Cabinet stomatologic					
Grupuri sanitare cu gresie, faianță și apă caldă în școală					
Grup sanitar cu cabină specială pentru persoanele cu dizabilități					
Imprimantă, xeroxuri					
Alte dotări:					

23. Care dintre următoarele afirmații ți se potrivesc?

	Da	Nu
Acasă există un computer, telefon sau tabletă, cu conexiune la internet, pe care le pot folosi la lecții.		
Am dispozitivul meu personal (computer, tabletă sau telefon) pe care îl pot folosi pentru școala online.		
Acasă am un televizor.		

Acasă am camera mea personală.		
Am haine bune de mers la școală.		
Avem o mașină pentru transportul familiei.		

24. Ce schimbări ți-ai dori în liceul tău?

--

Mulțumim frumos că ai participat la completarea chestionarului!

Rezultatele cercetării vor fi transmise elevilor pentru a fi discutate de îndată ce datele vor fi centralizate. Până atunci poți contacta dirigintele pentru alte informații despre acest studiu.

Echipa de cercetători

Anexa 5.2. Diferențe între băieți și fete la scalele chestionarului de la nivel liceal

Dimensiune climat școlar	Gen	M	SD	Comparatii în funcție de gen t(df)
Satisfacția școlară	Băiat	2,62	0,42	t(370,541)=0,038; p=0,97
	Fată	2,62	0,37	
Cultura incluzivă din școală	Băiat	2,54	0,44	t(387,561)=0,080; p=0,93
	Fată	2,53	0,40	
Implicarea elevilor în viața școlii	Băiat	2,41	0,48	t(355,967)=-1,271; p=0,20
	Fată	2,45	0,40	
Climat educațional centrat pe elev	Băiat	2,58	0,47	t(359,635)=-2,053; p<0,05
	Fată	2,65	0,39	
Școala online	Băiat	2,31	0,46	t(706)=-1,410; p=0,15
	Fată	2,36	0,41	
Dificultăți în școala online	Băiat	1,62	0,43	t(706)=1,386; p=0,16
	Fată	1,57	0,42	
Sprijinul profesorilor	Băiat	2,44	0,51	t(644)=-0,032; p=0,97
	Fată	2,45	0,45	
Conflicte cu profesorii	Băiat	1,48	0,38	t(642)=-0,183; p=0,85
	Fată	1,48	0,35	
Practici școlare incluzive	Băiat	2,83	0,58	t(639)=-1,218; p=0,22
	Fată	2,89	0,50	
Egalitatea de șanse	Băiat	2,10	0,44	t(630)=-0,936; p=0,35
	Fată	2,13	0,42	
Relația cu colegii	Băiat	2,56	0,45	t(603)=1,587; p=0,11
	Fată	2,50	0,45	
Comportamente problematice	Băiat	1,57	0,39	t(598)=1,244; p=0,21
	Fată	1,53	0,33	
Violența școlară	Băiat	1,39	0,36	t(239,368)=2,444; p<0,05
	Fată	1,31	0,25	

Ataşament școlar	Băiat	2,19	0,57	t(564)=-1,262; p=0,20
	Fată	2,25	0,57	

Anexa 5.3 Diferențe privind factorii climatului școlar în funcție de clase de la nivel liceal

Dimensiune climat școlar	Nivel clasă de studiu	M	SD	Comparații cu clasa a IX-a t(df)	Comparatii cu clasa a X-a t(df)	Comparatii cu clasa a XI-a t(df)
Satisfacția școlară	Clasa a IX-a	2,71	0,35		t(373)=1,170; p=0,24	t(304,711)=2,988; p<0,05
	Clasa a X-a	2,66	0,36			
	Clasa a XI-a	2,58	0,41		t(389)=-2,180; p<0,05	
	Clasa a XII-a	2,54	0,40	t(320,341)=4,077; p<0,001	t(355,026)=3,282; p<0,05	t(337)=0,924; p=0,35
Cultura incluzivă din școală	Clasa a IX-a	2,64	0,36		t(374)=1,703; p=0,89	t(306)=3,660; p<0,001
	Clasa a X-a	2,57	0,39			
	Clasa a XI-a	2,40	0,43		t(390)=-2,319; p<0,05	
	Clasa a XII-a	2,44	0,43	t(320,842)=4,546; p<0,001	t(405)=3,192; p<0,05	t(337)=0,719; p=0,47
Implicarea elevilor în viața școlii	Clasa a IX-a	2,45	0,43		t(369)=1,400; p=0,16	t(303)=0,686; p=0,49
	Clasa a X-a	2,38	0,44			
	Clasa a XI-a	2,42	0,44		t(386)=0,679; p=0,49	
	Clasa a XII-a	2,51	0,39	t(294,852)=-1,201; p=0,23	t(394,825)=-2,894; p<0,05	t(336)=-1,978; p<0,05
Climat educațional centrat pe elev	Clasa a IX-a	2,74	0,36		t(370)=1,456;; p=0,14	t(294,265)=4,19; p<0,001
	Clasa a X-a	2,68	0,37			
	Clasa a XI-a	2,54	0,47		t(288,010)=-3,243; p=0,001	
	Clasa a XII-a	2,55	0,45	t(316,691)=4,086; p<0,001	t(330,180)=3,086; p<0,05	t(334)=-0,272; p=0,78
Școala online	Clasa a IX-a	2,45	0,42		t(372)=1,41; p=0,15	t(303)=2,859; p=0,005
	Clasa a X-a	2,39	0,40			
	Clasa a XI-a	2,31	0,44		t(389)=-1,846; p=0,06	
	Clasa a XII-a	2,22	0,45	t(319)=4,639; p<0,001	t(353,446)=3,856; p<0,001	t(336)=1,798; p=0,07
Dificultăți în școala online	Clasa a IX-a	1,66	0,46		t(372)=1,419; p=0,15	t(265,719)=1,114; p=0,26
	Clasa a X-a	1,58	0,42			
	Clasa a XI-a	1,61	0,35		t(389)=0,673; p=0,50	
	Clasa a XII-a	1,53	0,44	t(319)=2,584; p<0,05	t(405)=3,918;	t(336)=1,790;

					p<0,001	p=0,07
Sprijinul profesorilor	Clasa a IX-a	2,49	0,45		t(340)=-0,792; p=0,42	t(276)=1,898; p=0,05
	Clasa a X-a	2,53	0,42			
	Clasa a XI-a	2,38	0,51		t(350)=-2,966; p<0,05	
	Clasa a XII-a	2,34	0,48	t(296)=2,689; p<0,05	t(370)=3,933; p<0,001	t(306)=0,647; p=0,51
Conflicte cu profesorii	Clasa a IX-a	1,44	0,34		t(340)=0,39; p=0,69	t(275)=-2,223; p=0,02
	Clasa a X-a	1,43	0,33			
	Clasa a XI-a	1,54	0,38		t(349)=2,912; p<0,05	
	Clasa a XII-a	1,53	0,37	t(295)=-2,076; p<0,05	t(369)=-2,772; p<0,05	t(304)=0,220; p=0,82;
Practici școlare incluzive	Clasa a IX-a	2,97	0,52		t(337)=0,300; p=0,76	t(273)=2,569; p<0,05
	Clasa a X-a	2,95	0,52			
	Clasa a XI-a	2,81	0,50		t(350)=-2,527; p<0,05	
	Clasa a XII-a	2,72	0,54	t(291)=3,924; p<0,001	t(368)=4,089; p=0,001	t(304)=1,430; p=0,15
Egalitatea de șanse	Clasa a IX-a	2,10	0,44		t(333)=-1,732; p=0,08;	t(268)=0,396; p=0,69;
	Clasa a X-a	2,18	0,43			
	Clasa a XI-a	2,08	0,43		t(345)=-2,238; p<0,05	
	Clasa a XII-a	2,10	0,42	t(287)=0,067; p=0,94;	t(364)=1,946; p=0,05	t(299)=-0,355; p=0,72;
Relația cu colegii	Clasa a IX-a	2,50	0,47		t(208,530)=-2,545; p=0,05	t(255)=1,114; p=0,26;
	Clasa a X-a	2,63	0,36			
	Clasa a XI-a	2,43	0,50		t(222,058)=-3,850; p<0,001	
	Clasa a XII-a	2,45	0,48	t(272)=0,957; p=0,33	t(266,248)=3,875; p<0,001	t(283)=-0,211; p=0,83; NS
Comportamente problematice	Clasa a IX-a	1,43	0,36		t(319)=-0,792; p=0,42;	t(254)=-5,010; p<0,001
	Clasa a X-a	1,46	0,29			
	Clasa a XI-a	1,66	0,37		t(235,161)=5,255; p<0,001	
	Clasa a XII-a	1,66	0,33	t(271)=-5,385; p<0,001	t(281)=0,099; p=0,92	t(281)=0,099; p=0,92
Violența școlară	Clasa a IX-a	1,25	0,24		t(319)=-2,205; p<0,05	t(250)=-4,807; p<0,001

	Clasa a X-a	1,32	0,27			
	Clasa a XI-a	1,43	0,33		t(327)=3,332; p<0,05	
	Clasa a XII-a	1,35	0,28	t(270)=-2,973; p<0,05	t(296,737)=-5,804; p<0,001	t(278)=2,175; p<0,05
Atașament școlar	Clasa a IX-a	2,17	0,59		t(304)=-2,745; p<0,05	t(232)=-0,474; p=0,63
	Clasa a X-a	2,35	0,56			
	Clasa a XI-a	2,20	0,56		t(306)=-2,283; p<0,05	
	Clasa a XII-a	2,14	0,56	t(260)=0,327; p=0,74	t(334)=3,379; p<0,001	t(262)=0,852; p=0,39

Anexa 7 Exemple de proiecte propuse de elevi pentru îmbunătățirea atmosferei din școala lor

Elevii participanți la grupurile consultative, sub îndrumarea profesorilor coordonatori, au realizat proiecte care au început să fie, sau vor fi implementate la nivelul școlii lor:

Titlul proiectului	Aspectele care se doresc a fi îmbunătățite prin acest proiect	Activități vizate	Rezultate așteptate
Mentalness Proiect al elevilor din Lic. Tehnologic „N. Iorga”, Negrești, Jud. Vaslui	Îmbunătățirea relațiilor dintre elevi Îmbunătățirea relației elevi-profesori	Mental-wellness Fără discriminare, mai multă comunicare Sesiune board-games Q&A elevi și profesori Joc și joacă în natură	Îmbunătățirea relației elev-elev și elev-profesor Procentul de elevi cu o stare de bine scăzută să fie diminuat și discriminarea între elevi să fie atenuată.
În echipă stă puterea! Proiect al elevilor din Școala Gimnazială Cămărașu, jud. Cluj	Îmbunătățirea relațiilor dintre elevi în cadrul și în afara școlii. Creșterea implicării elevilor în luarea deciziilor la nivelul școlii.	Învățăm să scriem propuneri de proiecte Petrecem timp de calitate împreună Comunicăm eficient și asertiv Sănătatea pe primul plan Îmbunătățirea activității și vizibilității consiliului elevilor la nivelul școlii și a modului de comunicare a informației către elevi și profesori, prin revista școlii, pagina de facebook a școlii, site-ul școlii.	Să comunice mai eficient/asertiv cu colegii, dar și cu cadrele didactice; Managementul adecvat al emoțiilor de către elevi. Să își dezvolte abilități de organizare a unor activități de grup; Să se simtă parte a unui grup.
Clubul de dezbateri Proiect al elevilor din Colegiul Național „Radu Negru”, Făgăraș	Îmbunătățirea încrederii elevilor în capacitatea de exprimare a opiniilor adecvată în fața profesorilor.	Dezbateri periodice pe diferite teme propuse de elevi.	Îmbunătățirea abilităților de argumentare ale elevilor Dezvoltarea abilităților de comunicare asertivă

	Îmbunătățirea relațiilor dintre elevi și dintre elevi și profesori.		
Uniți prin sport! Proiect al elevilor din Colegiul Național „Radu Negru”, Făgăraș	Îmbunătățirea stării de bine a elevilor , dar și îmbunătățirea relațiilor dintre elevii din școală prin intercunoaștere în cadrul echipelor mixte. Diminuarea conflictelor între elevii din diferite clase.	Organizarea de competiții sportive la care să participe echipe formate din elevi din clase diferite .	Intercunoașterea elevilor școlii într-un cadru plăcut și organizat. Ameliorarea relațiilor dintre elevi. Dezvoltarea spiritului de echipă. Managementul emoțiilor. Creșterea rezilienței elevilor.
File de poveste și Călătorie în lumea cărților Proiect realizat de elevii de la Școala Gimnazială Coțofenii din Dos, jud. Dolj	Dezvoltarea personală și intercunoaștere prin cluburi de lectură, care să îmbunătățească relațiile dintre elevi	Clubul de lectură	Formarea unei comunități a elevilor pasionați de lectură în cadrul școlii. Promovarea unui mod de petrecere a timpului liber care contribuie la dezvoltarea personală. Relații mai bune între elevi.
Visuri împlinite Proiect al elevilor din Colegiul Național „Radu Negru”, Făgăraș	Încurajarea dezvoltării elevilor în acord cu propriile talente și propriul potențial Îmbunătățirea relațiilor elevi-profesori, dar și elevi-elevi	Concursuri pe diverse teme și discipline	Creșterea stimei de sine în rândul elevilor. Intercunoaștere prin pasiuni comune, ameliorarea relațiilor dintre elevi. Creșterea motivației elevilor de dezvoltare personală în acord cu propriile pasiuni.
Împreună pentru comunitate Proiect al elevilor din Colegiul Național „Radu Negru”, Făgăraș	Îmbunătățirea angajamentului, implicării active și responsabilității elevilor Îmbunătățirea relațiilor dintre elevi Îmbunătățirea relației elevi-profesori	Activități de voluntariat Organizarea de evenimente caritabile	Dezvoltarea inteligenței emoționale, a empatiei, a spiritului de echipă. Dezvoltarea inițiativei elevilor.

<p>„O lume mai sigură pentru copii”, proiect al elevilor din Școala Gimnazială Coțofenii din Dos, Jud. Dolj</p>	<p>Creșterea conștientizării fenomenului de bullying, prevenirea și combaterea acestuia;</p> <p>Promovarea siguranței copiilor pe internet și în cadrul comunității, conștientizare și informare cu privire la pericolele care se regăsesc în mediul virtual și în cadrul grupurilor sociale;</p> <p>Educarea copiilor și părinților privind măsuri pentru protecția lor în noul mediul virtual și asupra comportamentelor responsabile social;</p>	<p>Să înțelegem bullying-ul și efectele negative ale acestuia;</p> <p>Bullying-ul- Cyberbullying- Internet – riscuri și beneficii;</p> <p>Organizarea unui flash-mob antibullying;</p> <p>Dansul și muzica susțin combaterea bullying-ului;</p>	<p>Eliminarea fenomenului de bullying și a efectelor negative ale acestuia asupra copiilor;</p> <p>Conștientizarea pericolelor existente în utilizarea internetului;</p> <p>Promovarea tuturor activităților proiectului pe site-ul și pagina de Facebook a școlii;</p>
<p>„O floare pentru școala mea” proiect al elevilor din Colegiul Artă „Ciprian Porumbescu”, Suceava</p>	<p>Îmbunătățirea relației dintre elevi</p> <p>În curtea școlii nu există mobilier adecvat pentru a încuraja elevii să folosească în mod activ acest spațiu și adesea alegem să rămânem în interiorul școlii. În urma discuțiilor dintre noi, ne-am gândit la crearea unui spațiu prietenos în interiorul curții școlii care să-i aducă împreună pe elevi pentru a-și petrece timpul și a socializa în pauze.</p>	<p>Activitate de voluntariat</p> <p>Acțiuni de îngrijire a spațiului din curtea școlii și plantare flori decorative - o primă experiență de construcție pentru liceenii de la specializările conservare-restaurare, arhitectură, arte ambientale, design sau arte plastice și decorative.</p>	<p>Dezvoltarea inițiativei elevilor.</p> <p>Reamenajarea spațiului din curtea școlii va da viață unui loc important pentru ceea ce înseamnă viața și cultura școlii.</p>

TimP: 30 minute

Vârsta: 8-18

Mărime grup: 10-15

Materiale: Coli
flipchart,
markere/creioane

Scop

De a ajuta copiii să se gândească la mai multe rezultate posibile atunci când aleg o anumită cale de acțiune.

Produx

Un copac cu aspectele pro și contra în luarea unei decizii.

Pregătire

Desenați un copac mare pe o coală de flipchart. Deasupra copacului scrieți o întrebare la care se poate răspunde cu “Da” sau “Nu.” Sub întrebare scrieți “Da” pe o parte a copacului și “Nu ” pe cealaltă.

Cum se procedează?

Scopul activității este de a obține feedback-ul participanților și de a le da oportunitatea să se gândească la aspectele pro și contra în luarea unei decizii specifice.

Alegeți un subiect de discuție. Care este problema cu care se confruntă copiii și tinerii? De exemplu, “Școala trebuie să servească copiilor cereale cu lapte dimineața.” Rugați-i pe copii să înceapă să se gândească la pro și contra în legătură cu acest aspect. Puteți nota ideile participanților pe măsură ce sunt enunțate sau îi puteți ruga să vină în față și să le scrie ei pe hârtie.

Sub coloana cu “Da” copiii ar trebui să listeze lucrurile care s-ar întâmpla dacă școala ar servi cereale cu lapte. Acestea pot fi aspecte pozitive sau negative. Sub coloana cu “Nu” copiii trebuie să scrie ce s-ar întâmpla dacă școala nu ar servi cereale cu lapte. Dacă la întrebarea inițială nu se poate răspunde cu da sau nu puneți-i pe copii să adauge ramuri cu diferite opțiuni și consecințe ale fiecărei acțiuni. După ce ați oferit participanților șansa să-și facă auzite și să înregistreze opiniile, acordați timp pentru evaluarea copacului. Discutați implicațiile servirii sau nu de către școală a cerealelor cu lapte. Dacă este posibil, încercați să ajungeți la o decizie de grup despre ceea ce ar trebui făcut.

La ce ar trebui să fie atent facilitatorul ? *Sfaturi din teren*

- Facilitatorul poate să facă acest exercițiu foarte distractiv și vizual pentru copii. Puteți să începeți să notați aspecte/ consecințele pozitive direct pe ramuri și frunze, iar apoi începeți să scrieți la rădăcină pentru a merge mai în profunzime la cauza problemei.
- Facilitatorul ar trebui să provoace/probeze copiii cu întrebarea “de ce” pentru identificarea cauzei problemei însă să știe și unde să se oprească, astfel încât problema și cauzele ei să nu fie copleșitoare pentru copii. Ei trebuie însă să noteze tot așa cum spun copiii și să faciliteze procesul către cauzele cu care copiii se simt confortabil să le analizeze.

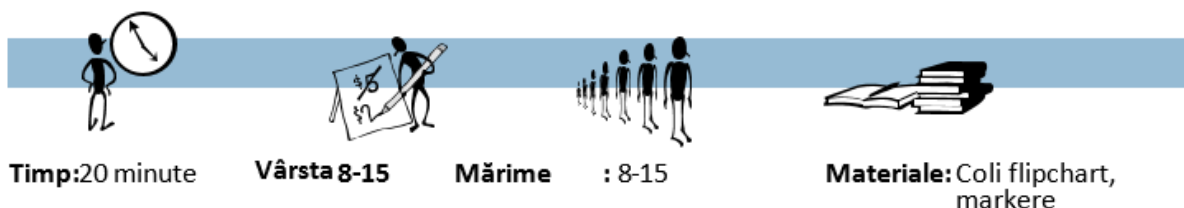
⁴ HearVoice. *Finding Ways for Children’s Voices to be Heard*, 32

Abilități dezvoltate în copii:

- ✓ Gândirea critică
- ✓ Rezolvarea problemelor;
- ✓ Luarea deciziilor;
- ✓ Advocacy;
- ✓ Abilități de comunicare.

Anexa 8.2 ZMEUL⁵

ZMEUL

Scop

De a evalua punctele tari, punctele slabe, nevoia de resurse și de sprijin din partea angajaților, pentru a implementa proiectul.

Produs

O diagramă *zmeu* care ilustrează ce trebuie să se facă pentru a se asigura succesul proiectului.

Pregătire

Desenați un zmeu mare. Includeți și o sfoară de care acesta este fixat pe pământ sau desenați o persoană care ține sfoara. Zmeul trebuie să fie suficient de mare pentru a putea scrie pe el și să mai rămână spațiu și în afara acestuia (pe margine).

Cum se procedează?

Ce persoane ar trebui să ne sprijine: Pe coada zmeului notați numele persoanelor sau organizațiilor care trebuie să sprijine proiectul pentru ca acesta să fie eficient (să se realizeze).

De ce anume este nevoie pentru ca proiectul să poată fi lansat: Pe zmeu, notați toate lucrurile de care este nevoie pentru a implementa proiectul. Ce anume i-ar asigura succesul? (de ex. angajați, resurse, clădiri etc.).

Care sunt obstacolele în realizarea proiectului: Pe sfoară, notați lucrurile care îngreunează derularea proiectului (îl țin pe loc), opunându-se progresului acestuia.

De ce ar fi nevoie pentru ca proiectul să-și ia zborul: Deasupra zmeului notați lucrurile care ar face ca proiectul să fie un succes.

Ce ar face ca proiectul să nu se realizeze/ implementeze: Pe marginile zmeului notați lucrurile care ar fi o piedică în atingerea scopului proiectului. Cu ce provocări s-ar confrunta proiectul?

Ideile colectate pot fi folosite pentru a planifica și implementa proiectul.

La ce ar trebui să fie atent facilitatorul? *Sfaturi din teren*

- Facilitatorul ar putea să folosească zmeul pentru planificare și monitorizare. Fiecare stakeholder care și-a asumat responsabilitatea poate fi ținut responsabil pentru a-și păstra angajamentul luat.

⁵ Evans, Les (ed). Participation, Spice it Up, 82-83

- Întrucât copiii trebuie să ajungă la un consens (spre exemplu, cum ar trebui să arate succesul etc.), facilitatorul trebuie să se asigure că niciun copil nu domină grupul, fiecare copil are un cadru pentru a se exprima liber, inclusiv cei care nu sunt atât de vorbăreți ca alții.

Abilități dezvoltate în copii:

- ✓ Abilități analitice,
- ✓ Abilități de planificare (Evaluare)
- ✓ Gândire critică,
- ✓ Luarea deciziilor,
- ✓ Abilități de negociere.

Anexa 8.3. Model cerere de finanțare

CERERE DE FINANȚARE
(MODEL PROPUȘ DE WORLD VISION ROMÂNIA)

1. INFORMATII PRIVIND SOLICITANTUL	
Numele echipei	Consiliul Elevilor din Școala.....
Numele membrilor echipei	1. 2. 3. 4.
Membrii echipei sunt beneficiari ai proiectelor WVR	DA – câți? NU- câți?
Clasa din care fac parte membrii echipei	1.clasa I / V-a / a IX -a - nume? 2.clasa a II-a / a VI-a / a X a – nume? 3.clasa a III-a / a VII-a / a XI-a nume? 4.clasa a IV-a / VIII-a / a XII-a – nume?
Experința în alte proiecte/activități anterioare cu WVR sau alte asociații	

2. DATE DESPRE PROIECT

2.1 Titlul proiectului:

2.2 Locația proiectului

Județ	
Localitate	
Adresă	

2.3 Justificarea necesității implementării proiectului

(Ce situație, nevoie din școală a determinat elaborarea acestui proiect și cum anume afectează grupul țintă pe care îl vizează. Se va preciza de ce este necesară implementarea proiectului și cum poate contribui acesta la rezolvarea nevoilor/situației identificate)

2.5 Scopul proiectului

(Având în vedere nevoia identificată, se va preciza într-un singur enunț, scopul proiectului.)

2.6 Grupul țintă/beneficiarii proiectului

Caracteristici ale grupului țintă (copii, tineri, adulți, număr, vârsta etc). Descrierea pe scurt a grupului țintă (aspecte relevante în cadrul proiectului). Vă rugăm precizați numeric câte fete/femei și băieți/bărbați vor beneficia de proiect.

2.7 Obiectivele proiectului

(Se vor enunța obiectivele care conduc la atingerea scopului proiectului și se vor corela cu activitățile propuse).

	Obiectiv	Activitate
O1		
O2		

2.7 Descrierea activităților proiectului și calendarul de implementare al activităților

(Se vor descrie activitățile proiectului. Pentru fiecare activitate în parte se vor furniza detalii și se va specifica perioada de derulare. Se va specifica și rolul fiecărui partener în cadrul activităților)

Denumire Activitate	Scurta descrierea a activității	Perioada de derulare	Responsabili/Parteneri
1.1			
1.2			

2.8 Descrierea rezultatelor așteptate ca urmare a implementării proiectului

(Se vor preciza rezultatele concrete/așteptate ce se vor obține în urma proiectului)

2.10 Perioada de implementare

(când va începe și când se va finaliza proiectul - se precizează data primei activități și data ultimei activități)

3. EVALUAREA PROIECTULUI

3.2 Modalități de monitorizare și evaluare a proiectului

(Ce instrumente vor fi utilizate pentru evaluarea proiectului – formulare de evaluare, liste de beneficiari, **fotografii**, **mărturii**, procese verbale, rapoarte, chestionare etc)

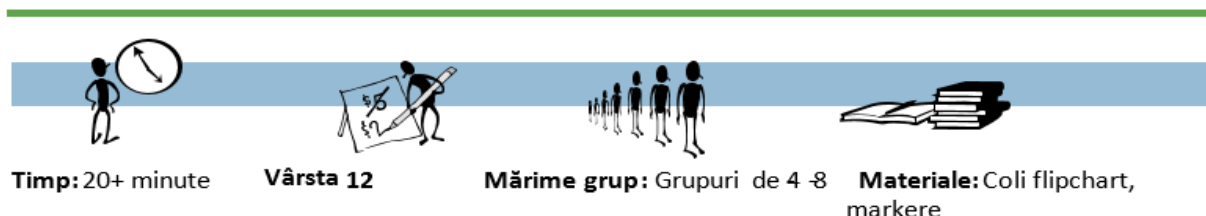
4. RESURSELE MATERIALE NECESARE PROIECTULUI:

4.1 Detalierea resurselor materiale necesare derulării proiectului

(Detaliați resursele necesare derulării proiectului pe fiecare activitate în parte, cât mai specific cu putință.)

Anexa 8.4.

FLUVIUL VIEȚII

Scop

De a reflecta pe marginea realizărilor sau lecțiilor învățate.

Produs

Un desen cu un râu în care este ilustrat progresul dintr-un stadiu de viață specific.

Pregătire

Strângeți markere, pixuri sau alte instrumente de scris și puneți-le la dispoziția participanților. Aduceți bucăți mari de hârtie pe care participanții să deseneze cursul unui fluviu/ râu. Puteți lipi mai multe bucăți de coli de *flipchart*.

Cum se procedează?

Dați fiecărui grup instrumente de scris și o bucată lungă de hârtie. Rugați-i să deseneze un fluviu. Acesta va fi fluviul vieții lor. Poate fi din momentul în care s-au născut sau dintr-o perioadă anume din viața lor. Rugați-i să se gândească la evenimente importante care s-au întâmplat în acea perioadă. Pot ilustra perioade dificile desenând vârtejuri, crocodili sau stânci și timpurile mai bune desenând flori, soarele și un curs lin al apei. Încurajați-i să fie creativi. După ce fiecare a desenat propriul fluviu al vieții rugați-i să-l prezinte întregului grup. De ce a fost o anumită perioadă dificilă? Ce a fost extraordinar la o altă perioadă? Cine i-a ajutat să treacă de momentele mai dificile? Cine i-a ajutat să sărbătorească momentele bune?

Puteți să-i rugați să se concentreze pe un aspect anume din viața lor, cum ar fi tipul de responsabilități primite la diferite vârste. Aceasta ar putea fi util dacă doriți să aveți o discuție țintită, detaliată despre subiecte specifice.

Variație⁶

- Acest exercițiu ar putea fi folosit și ca instrument de cunoaștere a participanților, rugând participantul să scrie și alte lucruri despre el pe cursul fluviului, cum ar fi care au fost formațiile lui preferate, echipele de sport favorite sau emisiunile TV la diferite vârste.

La ce ar trebui să fie atent facilitatorul? *Sfaturi din teren*

Facilitatorul ar putea folosi acest exercițiu în scopuri de reflecție și monitorizare.

Facilitatorul ar trebui să creeze o atmosferă de încredere pentru ca toți copiii să se poată exprima liber. Dacă apar și situații mai dureroase din viața participanților, facilitatorul ar trebui să aibă un plan despre cum să le rezolve/ depășească, pentru ca acel copil să se simtă protejat/ sprijinit. Sentimentul că grupul se află acolo pentru a sprijini este de o importanță crucială, însă pentru

⁶ Evans, Les (ed). Participations, Spice it Up!, 84-85

facilitator pe primul plan trebuie să se afle interesul superior al copilului care trebuie sprijinit. (referințe: *Ghid de răspuns la copiii care suferă în procesele de consultare, parte a ghidului de implementare din noile Standarde WV de Protecție a Copilului*). În țările în care copiilor le este dificil să aleagă aspectele/ schimbările din comunitatea lor folosind simbolurile de mai sus (pentru că sunt din țări cu terenuri aflate sub ocupație și au văzut rar o apă, cu atât mai mult o creatură din apă, cu excepția celor văzute în cărți), puteți folosi în locul apei munți, cu nori pentru perioadele dificile/ provocatoare din comunitatea lor. Instrumentul se poate numi *Cărarea Vieții*.

- ✓ **Abilități dezvoltate în copii:** *Creativitate, Empatie, Grijă (față de celălalt), Respect pentru alții, Gândire critică, Exprimarea sentimentelor și gândurilor prin creativitate.*

Biroul Național
Str. Rotașului nr. 7, Sector 1, 012167 București
Tel: 0040 21 222 91 01, Fax: 0040 21 224 29 71
Email: rom_office@wvi.org

www.worldvision.ro

